

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการ ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย

โดย

อาจารย์ วรรณลักษณ์ เมียนเกิด

มกราคม 2549

สัญญาเลขที่ RDG 47302003

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการ คำนิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย

ผู้วิจัย

อาจารย์วรรณลักษณ์ เมียนเกิด
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชุดโครงการระบบการดูแลระยะยาวในครอบครัวสำหรับผู้สูงอายุ

สนับสนุนโดย

เครือข่ายวิจัยสุขภาพ โดยมูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย ผู้ให้ทุนไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมไทยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อกัน และแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในทัศนะของผู้สูงอายุและพหุวัย โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุและบุคคลที่มีอายุระหว่าง 15 – 59 ปี เรียกว่า “พหุวัย” ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด 16 จังหวัด เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามและแบบสนทนากลุ่ม (Focus group)

ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนคติในระดับปานกลางว่าค่านิยมมีความสำคัญในสังคมไทย เพราะเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานและเป็นแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล โดยผู้สูงอายุและพหุวัยให้ความสำคัญกับค่านิยมด้านความเชื่อสูงกว่าค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัติ (ความกตัญญู กตเวทิตะ การเคารพและการยึดระบอบอาวุโส) และมีทัศนคติต่อการสร้างค่านิยมในระดับมาก โดยต้องการให้บุตรหลานได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่ดีในเรื่องความกตัญญู การให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น สำหรับประเด็นที่ศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย พบว่า ผู้สูงอายุคาดหวังการฟังฟังบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน ในด้านการเงิน สิ่งของเครื่องใช้ การให้กำลังใจ และการกลับมาเยี่ยมเยียนในช่วงเทศกาลสำคัญในระดับปานกลาง และคาดหวังบทบาทของบุตร ได้แก่ การเคารพ เชื่อฟัง การเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุในระดับปานกลาง และคาดหวังบทบาทของชุมชนและรัฐด้านการจัดบริการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุในระดับปานกลางเช่นกัน ส่วนการคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ พหุวัยคาดหวังให้ผู้สูงอายุแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัย และคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุในระดับปานกลาง โดยบทบาทที่พหุวัยคาดหวังต่อผู้สูงอายุนั้น พบว่า เป็นบทบาทการปลูกฝังค่านิยมมากที่สุด รองลงมาคือ บทบาทการอบรมสั่งสอน บทบาทการเป็นที่ปรึกษา และบทบาทการแบ่งเบาภาระของบุตรหลานตามลำดับ สำหรับทัศนะต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุและพหุวัยให้ความสำคัญกับชุมชนและรัฐซึ่งเป็นสถาบันที่ส่งเสริมค่านิยมมากกว่าครอบครัวและสื่อมวลชน สำหรับวิธีการส่งเสริมค่านิยมนั้น ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนะต่อการที่สังคมจะต้องตระหนักถึงคุณค่าและให้การคุ้มครองผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว การรณรงค์เรื่องความกตัญญู และการประกาศเกียรติคุณผู้ที่ดีและผู้สูงอายุตามลำดับ

ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย คือ ควรประชาสัมพันธ์ เผยแพร่แนวคิดค่านิยมเกี่ยวกับความกตัญญูกตเวทิตะในสื่อต่าง ๆ และกำหนดนโยบายสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของบุคคล 3 ช่วงวัย ในระดับปฏิบัติ ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้และมีทักษะในการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ปฏิบัติตนให้เป็นต้นแบบที่เหมาะสมกับเยาวชน ส่งเสริมให้ครอบครัวปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม ให้รางวัลและประกาศเกียรติคุณแก่บุคคลที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุ ส่งเสริมการสร้างระบบการคุ้มครองและเฝ้าระวังมิให้ผู้สูงอายุถูกปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม

ABSTRACT

This research, “ Value and Expectations of Older persons and Younger Generations” aims to study 1) Thai values regarding Older persons, 2) the expectations between Older persons and younger generations, and 3) the guidelines for the promotion of values regarding Older persons (from the perspectives of both old and younger generations). Employing both quantitative and qualitative methods, the data were collected through questionnaires and focus group from Older persons and younger generations (multi-generations of 15-59 years old) living in Bangkok and 16 provinces.

Both Older persons and younger generations share the medium attitudes that values, which determine norms and behavior, are important for the Thai society. However, the importance of values is given at the level of belief than that at the level of real practice, including those on gratitude and seniority. Both the elderly and younger generations have the high attitudes on the promotion of values, particularly on gratitude and valuing the elderly. On expectations, Older persons have medium expectations on the followings: 1)dependability on their children, relatives, and neighbors on financial assistance, food and stuff, encouragement and visit (particularly on festive occasions) 2)the actions of their children on respectfulness, obedience, and valuing the elderly. And 3) the roles of the community and the government on social services. Younger generations, meanwhile, have medium expectations on that the elderly behave properly according to their respective old age and that the elderly give moral education and advice, as well as help lessen burdens of their children. On the promotion of values regarding the elderly, both Older persons and younger generations expect the role of the community and the government more than that of family and mass media. Regarding how to promote the values, both Older persons and younger generations share the highest desire that the society needs to acknowledge the values of the elderly and protect the elderly more. Next desires pertain to fostering better family relationship, promoting the value of gratitude, and honoring and rewarding the elderly publicly.

On policy level , The policy on building strength and unity within the family. To publicize and promote the values and views on gratitude, respects for the elders and recognizing the importance of older persons through a greater variety of media. Operational Level, To encourage older persons to be an Active Aging To campaign for older persons to behavior appropriately, setting good examples for the younger generation to follow. To recognize and honor those who took care and looked after older persons.To encourage the creation of a protective system and social surveillance system.

บทสรุปผู้บริหาร

การวิจัยเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” เป็นการศึกษาสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ในประเด็นค่านิยม ความคาดหวังที่บุคคลมีต่อกัน ทั้งนี้เพราะค่านิยมเป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นบรรทัดฐานที่กำหนดแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ หรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลในสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมเรื่องความกตัญญู การให้คุณค่าที่สมาชิกในครอบครัว ชุมชนและสังคมปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ค่านิยมนี้จึงจะนำไปสู่ความคาดหวังต่อพฤติกรรมและบทบาทที่แต่ละบุคคลกระทำต่อกันอย่างเหมาะสม ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมไทยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ความคาดหวังต่อผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อกัน และศึกษาแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในทัศนะของผู้สูงอายุและพหุวัย

ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-64 ปี มีสถานภาพโสด จบการศึกษาระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธ ไม่มีอาชีพ นอกจากนั้นยังพบข้อแตกต่างคือ ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครจะอาศัยอยู่ในเขตเมืองมากกว่าเขตชนบท ในขณะที่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดอาศัยอยู่ในชนบทมากกว่าเขตเมือง ส่วนพหุวัยในกรุงเทพมหานครนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 15-30 มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธ และพักอาศัยอยู่ในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31-45 ปี โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบุตรในเขตชนบท

การศึกษาค่านิยมในสังคมไทย ผู้สูงอายุและพหุวัยทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด มีทัศนคติว่าค่านิยมมีความสำคัญ เพราะเป็นบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เช่น การนำค่านิยมในอดีตมาใช้ในปัจจุบัน และการให้ความสำคัญกับการที่ค่านิยมเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมในสังคมระดับมากที่สุด ส่วนลักษณะของค่านิยมผู้สูงอายุทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดที่ทัศนคติว่าค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อว่า ถ้าบุคคลมีการเลี้ยงดูบิดามารดาจะได้บุญ และเป็นมงคลแก่ชีวิตในระดับมาก ในขณะที่ค่านิยมที่ยึดถือในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ พหุวัยควรยึดหลักการให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุเช่นกัน

สำหรับพหุวัยทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ให้ความสำคัญกับค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อมากที่สุด ส่วนค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัตินั้นพหุวัยในกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญกับการให้ความเคารพผู้สูงอายุมากที่สุด ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัดให้ความสำคัญกับการให้คุณค่าของผู้สูงอายุมากที่สุด ผู้สูงอายุและพหุวัย ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มีทัศนคติต่อการสร้างค่านิยม และรูปแบบการสร้างค่านิยม ได้แก่ การปลูกฝังความกตัญญู กตเวที การเป็นต้นแบบในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก

ส่วนผลการศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยนั้น ผู้สูงอายุทั้งใน กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดมีความคาดหวัง การพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน และการคาดหวังบทบาทของบุตร ชุมชนและรัฐในระดับที่มากทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สูงอายุในต่างจังหวัด คาดหวังที่จะพึ่งพิงบุตรในยามแก่เฒ่า ให้บุตรได้ถามทุกข์สุข ให้บุตรเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่า ตลอดจนมุ่งหวังที่จะให้ชุมชนและรัฐมองเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุในระดับมาก สำหรับความคาดหวังของพหุวัยที่มีต่อผู้สูงอายุนั้น ได้แก่ การคาดหวัง พฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ เช่น การไม่ดื่มสุรา ไม่ประพฤติดนเสียหยา และดำเนินชีวิตที่น่าเป็นแบบอย่าง ส่วนในด้านบทบาทนั้น พหุวัยคาดหวังให้ผู้สูงอายุปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่บุตรหลานและการอบรมสั่งสอนบุตรหลานในระดับมากที่สุด

การศึกษาทัศนคติต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ในทัศนะของผู้สูงอายุ และพหุวัยในกรุงเทพมหานคร มองว่า สถาบันที่ส่งเสริมค่านิยมมากที่สุด คือ ชุมชน โดยการส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุและการส่งเสริมในด้านภูมิปัญญา ขณะที่ผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมองว่าสถาบันที่ส่งเสริมค่านิยมได้มากที่สุดคือ รัฐ

สำหรับวิธีการส่งเสริมค่านิยม ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มีทัศนะว่า วิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ และการให้รางวัลแก่บุตรหลานที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุ การรณรงค์ให้บิดามารดาเป็นต้นแบบให้การพึ่งพิง ปู่ ย่า ตา ยาย และการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวแก่เด็ก จะทำให้เด็กซึมซับพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ส่วนพหุวัยในกรุงเทพมหานครมีทัศนะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยม โดยการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวมากที่สุด ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัดเห็นว่าวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับการรณรงค์ให้บิดามารดาเป็นต้นแบบที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมองในด้านการส่งเสริมให้มีการปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ระดับนโยบาย

- 1.ควรมีนโยบายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่แนวคิดและค่านิยมที่เกี่ยวกับความกตัญญู กตเวทิต์ การให้ความเคารพและตระหนักถึงคุณค่าแก่ผู้สูงอายุในสื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลายยิ่งขึ้น
- 2.ควรถ้าหนดนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งและความอบอุ่นในครอบครัว เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของบุคคล 3 ช่วงวัย
- 3.ควรมีนโยบายที่ส่งเสริมคุณค่าแห่งภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และเผยแพร่สู่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยให้มั่นคงยั่งยืน
- 4.การกำหนดแนวทางในการยกย่อง เชิดชูผู้ที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้อุปการะดูแลผู้สูงอายุ

ระดับปฏิบัติ

1. เสนอแนะต่อผู้สูงอายุ

1) ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้และทักษะในการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตและช่วยเหลือตนเองได้ เช่น สามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่บุตรหลาน เผยแพร่ความรู้และภูมิปัญญาให้คนรุ่นหลังการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

2) ควรรณรงค์ให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบรรทัดฐานตามวัย เพื่อเป็นต้นแบบที่เหมาะสมกับบุตรหลานและเยาวชน

3) ส่งเสริมและกระตุ้นให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ในการสร้างค่านิยมอันดีงาม เพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมให้แก่บุคคลตั้งแต่วัยเด็ก

2. เสนอแนะต่อพหุวัย

1) ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน เช่น การเล่านิทานสอดแทรกความกตัญญู การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ

2) ส่งเสริมค่านิยมด้านการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ การแสดงกตัญญูทุกเวที การแสดงความเคารพผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

3) ให้รางวัลและประกาศเกียรติคุณแก่บุตรหลาน หรือบุคคลที่เลี้ยงดูและให้การดูแลผู้สูงอายุ

4) ส่งเสริมการสร้างระบบการคุ้มครองและเฝ้าระวังมิให้ผู้สูงอายุถูกปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมและถูกทอดทิ้ง

Executive Summary

The research on “Value and Expectation of Older persons and Younger Generations” is the study of present Thai society in the aspects of values and expectations toward each other. Values have long been recognized as a norm in which individual’s behavior or action are followed. Especially value of gratitude, whereby the importance is given to how members within family, community and society treat older persons. This value should lead to the expectations on role and behavior in which individuals interact suitably. Hence, the research objectives are to study 1) The values regarding older persons, 2) the expectations between older persons and younger generations, and 3) the guidelines for the promotion of values regarding older persons.

The study found that older persons in Bangkok and provincial areas, mostly are unmarried females, aged between 60-64 years old with primary education, Buddhist, unemployed. The study also showed that, in Bangkok, a higher number of older persons live in urban area than rural area. In contrary to other provinces, a higher number of older persons live in rural area than urban area. As for younger generations, the majority of males aged between 15-30, are married, Buddhist, completed primary education, and live in rural area. Whereas younger generations in provincial area, mostly are females, aged between 31-45 and live with their children in rural area.

Older persons and younger generations both within Bangkok and provincial area share the attitudes that values, which determine norms and behaviors, are important for the Thai society such as bringing past values into use in modern day society. Also, values are the most important contributor in motivating individuals to behave appropriately in society. As for values regarding older persons within Bangkok and other provinces are characterized as belief that if the individuals look after their parents, he/she will accrue merit. While values at the practice level, younger generations should value the importance of older persons.

Younger generations in Bangkok and provincial areas see that values of belief is the most importance. As for values of practice among younger generations in Bangkok in respecting older persons are of the most important. Where as younger generations in provincial areas, pay highest level of importance in valuing older persons. Older persons and younger generations in Bangkok and provincial areas have high attitudes toward creating and structuring of value i.e. to foster gratitude in individuals’ minds, to be a role model in taking care of older persons.

The result of study showed that older persons in Bangkok and provincial areas have medium attitudes on every aspects i.e. 1) dependability on their children, relatives, friends, and neighbors 2) the actions of their children on respectfulness, obedience, and valuing the elderly 3) the acknowledgement from community and the government on valuing older persons. Younger persons meanwhile expect that older persons behave appropriately i.e. refrain from consuming alcoholic beverages, conduct oneself properly, and live a respectable life. They also have highest expectations on older persons to give moral education and guidance to children.

In Bangkok, the opinions of older persons and younger generations are viewed that community is the most important establishment in promoting the importance of older persons and encourage knowledge development. In provincial areas, older persons and younger generations viewed that government is the importance establishment in promoting values.

On the promotion of values, older persons consider the ways of promotion in honoring and rewarding the care taker, campaigning to encourage parents to be a dependable role model in older persons care. By building relationship in family, children will absorb appropriate behaviors in taking care of older persons. For younger generations within Bangkok viewed that in promoting values, building good relationship in family is the most important. Whereas younger generations in provincial areas, believed that honoring and rewarding is the most importance way to promote values as well as campaigning parents to be a good role model. Importantly, younger generations have high attitudes on promotion of values, particularly on valuing older persons.

Recommendations:

Policy Level

1. The policy on building strength and unity within the family and encouraging younger generations to live with older persons by maintaining three generations (grandparents, parents, and children) within the family.
2. To publicize and promote the values and views on gratitude, respects for the elders and recognizing the importance of older persons through a greater variety of media.
3. To promote the value of knowledge of older persons and extend it to younger generations, to uphold the Thai culture.

4. The government should put forward a plan to commend those who show great sense of gratefulness towards their mother and father, and honoring caretakers of older persons.

Operational Level

For Older Persons :

1. To encourage older persons to be an Active Aging, which requires older person to possess knowledge and skills in taking care and be able to manage themselves in daily activities. For example, giving advice to their sons, daughters and grandchildren, and to inform younger generations of how to look after themselves as they become older.
2. To campaign for older persons to behavior appropriately, setting good examples for the younger generation to follow.
3. To encourage and motivate families to conduct good morals and ethics, and to foster moral value into the teaching of their children.

For younger generations :

1. Communities should be encouraged to provide activities for older persons to pass on their good morals and ethics. For example, a fable or story which involve gratitude and retribution.
2. To encourage good practice of younger generations towards older persons, such as gratitude, respectfulness, obedience etc.
3. To recognize and honor those who took care and looked after older persons.
4. To encourage the creation of a protective system and social surveillance system, a neighborhood watch program aimed at protecting older persons that watches over and report older persons who are neglected and abused.

คำนำจากหัวหน้าโครงการ

งานวิจัยเรื่อง ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย เป็นงานวิจัยในชุดโครงการระบบการดูแลระยะยาวในครอบครัวสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งชุดโครงการนี้ ประกอบด้วยงานวิจัยเรื่อง ผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว เก็บข้อมูลจากผู้ดูแลผู้สูงอายุ เรื่องภาวะการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวในปัจจุบัน เก็บข้อมูลจากสมาชิกในครอบครัวและผู้นำชุมชน ส่วนงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการรายงานผลการศึกษา ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพจากผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพและต่างจังหวัด เกี่ยวกับค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ได้ทราบถึงระดับทัศนคติและการปฏิบัติตนของผู้สูงอายุและพหุวัย ซึ่งอยู่บนรากฐานความเชื่อและการให้ความสำคัญกับค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ของคนไทยปัจจุบันว่า แม้สภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่าง ๆ ส่งผลกระทบให้พหุวัยและผู้สูงอายุมีความห่างเหินกัน จนมีการให้ความสำคัญและความเคารพต่อผู้สูงอายุน้อยลงไปบ้าง รวมทั้งผู้สูงวัยยังมีความคาดหวังต่อพหุวัยเพียงในระดับปานกลางเท่านั้น แต่สายสัมพันธ์และความผูกพันในครอบครัว ยังคงดำรงอยู่ไม่สูญสลายไปกับความเปลี่ยนแปลงของสภาวะทางสังคม ดังนั้นเนื้อหาในส่วนที่เป็นทัศนะต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จากมุมมองของผู้สูงอายุและพหุวัย จึงอาจเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนแนวทางแก้ไขและปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้แนวทางหนึ่ง

การดำเนินงานวิจัยนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ เพราะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เครือข่ายวิจัยสุขภาพ สกว. โดยมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และได้รับความเอื้อเฟื้อจากผู้ประสานงานในพื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่า มาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและสนทนากลุ่ม จนได้รับข้อมูล และทัศนะที่น่าสนใจต่องานวิจัย อันจะนำไปสู่ผู้สูงอายุในอนาคต

รศ.ศศิพัฒน์ ยอดเพชร
หัวหน้าโครงการ

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัยเรื่องระบบการดูแลระยะยาวในครอบครัวสำหรับผู้สูงอายุ จุดเด่นของงานวิจัยนี้คือ การสำรวจทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยเกี่ยวกับระบบค่านิยมในสังคมไทย และการศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อกัน โดยผู้ศึกษาได้ค้นคว้า เก็บรวบรวม และประมวลข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผลงานวิจัยมีความน่าเชื่อถือและครบถ้วนยิ่งขึ้น

เนื้อหาในงานวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ อันได้แก่ การศึกษาค่านิยมในสังคมไทย โดยเฉพาะค่านิยมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย และความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ ทั้งในด้านความคาดหวังในการพึ่งพิงและบทบาทพฤติกรรมของแต่ละฝ่ายในสังคม และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะถึงแนวทางในการสร้างเสริมค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไป ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่ามีสถาบันต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้และปลูกฝังค่านิยมให้กับพหุวัยมากขึ้น

การศึกษานี้ ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลและหน่วยงานหลายฝ่าย คณะผู้ศึกษาขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และเครือข่ายวิจัยสุขภาพ โดยมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ที่ช่วยกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ อีกทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และสนับสนุนงบประมาณในการศึกษา และขอบคุณผู้ที่ร้อยตรี เชิดศักดิ์ จำปาเทศ นายอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ผู้คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการประสานงานภาคสนามทุกจังหวัด จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

วรรณลักษณ์ เมียนเกิด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ค
Executive Summary	ฉ
คำนำจากหัวหน้าโครงการ	ณ
คำนำ	ญ
สารบัญเนื้อหา	ฎ
สารบัญตาราง	ฐ
บทที่ 1 : บทนำ	
ความเป็นมาและเหตุผลในการศึกษา.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
ขอบเขตที่ศึกษา.....	3
คำจำกัดความในการวิจัย.....	4
แนวคิดในการศึกษา.....	4
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	18
ระเบียบวิธีวิจัย.....	19
เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล.....	23
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	24
บทที่ 2 : ค่านิยมในสังคมไทย	
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน.....	26
ตอนที่ 2 การศึกษาค่านิยมของสังคมไทย.....	32
ตอนที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ของทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระ.....	57
บทที่ 3 : ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัยและความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ	
ตอนที่ 1 ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย.....	70
ตอนที่ 2 ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ.....	87

สารบาญ (ต่อ)

บทที่ 3		หน้า
	ตอนที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยกับตัวแปรอิสระ.....	99
บทที่ 4	: ทศนะต่อแนวทางส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	
	ตอนที่ 1 สถาบันที่ส่งเสริมค่านิยม.....	115
	ตอนที่ 2 วิธีการส่งเสริมค่านิยม.....	126
	ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทศนะที่เกี่ยวกับค่านิยม ของผู้สูงอายุและพหุวัยกับตัวแปรอิสระ.....	136
บทที่ 5	: สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
	สรุป.....	147
	อภิปรายผล.....	151
	ข้อเสนอแนะ.....	162
	บรรณานุกรม.....	164
	ภาคผนวก.....	167

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	เพศ อายุ และสถานภาพสมรส ของผู้สูงอายุและพหุวัย.....	28
2.2	ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุและพหุวัย.....	29
2.3	อาชีพของผู้สูงอายุและพหุวัย.....	30
2.4	รายได้ของผู้สูงอายุและพหุวัย.....	31
2.5	เขตที่อยู่อาศัย ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ และการได้รับรางวัลของ ผู้สูงอายุและพหุวัย.....	32
2.6	ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนด พฤติกรรมของบุคคล.....	35
2.7	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนด พฤติกรรมของบุคคล	35
2.8	ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อค่านิยมในการเป็นแรงจูงใจให้แสดง พฤติกรรมที่ดี.....	37
2.9	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนด พฤติกรรมของบุคคล.....	37
2.10	ระดับทัศนคติที่มีต่อความสำคัญของค่านิยม.....	38
2.11	ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านความเชื่อที่เป็นลักษณะสำคัญของค่านิยม..	40
2.12	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัย ด้านความเชื่อที่เป็นลักษณะ สำคัญของค่านิยม.....	40
2.13	ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อความเชื่อในการให้คุณค่ากับผู้สูงอายุใน สุภชาติ คำพังเพย	43
2.14	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อความเชื่อในการให้คุณค่า กับผู้สูงอายุที่อยู่ในสุภชาติ คำพังเพย	43
2.15	ระดับทัศนคติที่มีต่อค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ.....	44
2.16	การปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อลักษณะของค่านิยมด้านการยึดหลัก กตัญญูกตเวที.....	46
2.17	ค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านการยึดหลักกตัญญู กตเวที.....	46
2.18	การปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อลักษณะสำคัญของค่านิยมด้านการยึด ระบบอาวุโส.....	48

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
2.19	ค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อลักษณะสำคัญของ ค่านิยมด้านการยึดระบบอาวุโส.....	48
2.20	การปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อลักษณะสำคัญทางค่านิยมด้านการให้ ความเคารพผู้สูงอายุ.....	50
2.21	ค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อลักษณะสำคัญทาง ค่านิยมด้านการให้ความเคารพผู้สูงอายุ.....	50
2.22	ระดับการปฏิบัติตามลักษณะของค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัติของผู้สูงอายุและ พหุวัย.....	51
2.23	การปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อการสร้างค่านิยม.....	55
2.24	ค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อการสร้างค่านิยม....	56
2.25	ระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการสร้างค่านิยม.....	57
2.26	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม.....	58
2.27	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม.....	58
2.28	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม.....	59
2.29	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ ใน กรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม.....	59
2.30	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุใน กรุงเทพฯ และต่าง จังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยมที่เป็นความ เชื่อและยึดถือปฏิบัติ.....	60
2.31	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุในกรุง เทพา และต่าง จังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม.....	61
2.32	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพ ของ พหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม.	61
2.33	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพ ของ พหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม ปฏิบัติ.....	62

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
2.34	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ.....	62
2.35	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม.....	63
2.36	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯกับการสร้างค่านิยม.....	63
2.37	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในต่างจังหวัดกับการส่งเสริมค่านิยม.....	64
2.38	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม.	64
2.39	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ.....	65
2.40	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับการปฏิบัติในการสร้างค่านิยม.....	65
2.41	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมของผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระ	66
2.42	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมของพหุวัยกับตัวแปรอิสระ..	67
3.1	ความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึ่งพิงบุตร.....	73
3.2	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึ่งพิงบุตร.....	73
3.3	ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตรด้านการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ.....	78
3.4	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ.....	78
3.5	ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตรด้านการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม.....	80
3.6	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม.	80
3.7	ระดับความคาดหวังบทบาทของบุตร.....	81
3.8	ความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึ่งพิงเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน.....	83
3.9	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านด้านการพึ่งพิงเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน.....	83

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.10	ระดับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้านของผู้สูงอายุ.....	84
3.11	ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อชุมชนและภาครัฐ.....	86
3.12	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อชุมชนและภาครัฐ.....	86
3.13	ระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อชุมชนและภาครัฐ.....	87
3.14	ความคาดหวังของพหุวัยต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ.....	89
3.15	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ.....	89
3.16	ระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ.....	90
3.17	ความคาดหวังของพหุวัยด้านการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน.....	92
3.18	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของพหุวัยด้านการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน....	92
3.19	ความคาดหวังของพหุวัยด้านการเป็นที่ปรึกษาของผู้สูงอายุ.....	94
3.20	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวัง ของพหุวัยด้านการเป็นที่ปรึกษาของผู้สูงอายุ..	94
3.21	ความคาดหวังของพหุวัยต่อด้านการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน.....	96
3.22	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อด้านการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน.....	96
3.23	ความคาดหวังของพหุวัยด้านการแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน.....	98
3.24	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของพหุวัยด้านการแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน	98
3.25	ระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อบทบาทของผู้สูงอายุ.....	99
3.26	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน.....	100
3.27	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในต่างจังหวัดกับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน.....	100
3.28	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของบุตร.....	101

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.29	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของบุตร.....	101
3.30	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ.....	102
3.31	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ.....	103
3.32	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน.....	103
3.33	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของบุตร.....	104
3.34	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ.....	104
3.35	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ.....	105
3.36	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดเกี่ยวกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ..	106
3.37	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ.....	105
3.38	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดเกี่ยวกับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ.....	107
3.39	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างรายได้ของพหุวัยในต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ.....	107
3.40	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดเกี่ยวกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ	108

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.41	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างรายได้ของพหุวัยในกรุงเทพฯกับความคาดหวัง บทบาทของผู้สูงอายุ.....	109
3.42	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างรายได้ของพหุวัยในต่างจังหวัดกับความคาดหวัง บทบาทของผู้สูงอายุ.....	109
3.43	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัย ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ.....	110
3.44	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของพหุวัยในกรุงเทพฯและ ต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ.....	110
3.45	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้สูงอายุกับรายได้และเขตที่อยู่อาศัย....	111
3.46	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของพหุวัยกับตัวแปรอิสระ.....	112
4.1	ทัศนคติต่อครอบครัวในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	117
4.2	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านครอบครัวส่งเสริมค่านิยมต่อ ผู้สูงอายุ.....	117
4.3	ทัศนคติต่อชุมชนในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	119
4.4	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านชุมชนส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุ.....	119
4.5	ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อรัฐในการส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุ.....	122
4.6	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุโดยรัฐ.....	123
4.7	ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อสื่อมวลชนในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ...	125
4.8	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุโดยสื่อมวลชน.....	126
4.9	ระดับทัศนคติของผู้สูงอายุต่อแหล่งที่ส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	126
4.10	ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมด้านการประกาศเกียรติคุณ ผู้สูงอายุ.....	128
4.11	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการ ประกาศเกียรติคุณ.....	128
4.12	ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์.....	130
4.13	ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการ รณรงค์.....	130

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.14	ระดับทักษะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณและการรณรงค์.	131
4.15	ทักษะของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว.....	133
4.16	ค่าเฉลี่ยของระดับทักษะของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว.....	133
4.17	ทักษะของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ.....	135
4.18	ค่าเฉลี่ยของระดับทักษะของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ.....	135
4.19	ระดับทักษะต่อการส่งเสริมค่านิยมโดยการสร้างสัมพันธภาพและการคุ้มครองและตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ.....	136
4.20	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอายุของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม.....	137
4.21	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม.....	137
4.22	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม.....	138
4.23	การวิเคราะห์ความความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทักษะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณ.....	139
4.24	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณ.....	139
4.25	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์.....	140
4.26	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์.....	140
4.27	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์.....	141
4.28	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาของพหุวัยในครอบครัวในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว.....	141

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.29	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม โดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว.....	142
4.30	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม โดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว.....	142
4.31	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาของ พหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการตระหนักถึง คุณค่าของผู้สูงอายุ.....	143
4.32	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม โดยการให้การคุ้มครองและตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ.....	143
4.33	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม โดยการให้การคุ้มครองและตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ.....	144
4.34	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะวิธีการส่งเสริมค่านิยมของผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระ.	144
4.35	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะวิธีการส่งเสริมค่านิยมของพหุวัยกับการศึกษา.....	145

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและเหตุผลในการศึกษา

ค่านิยมเป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มและเป็นบรรทัดฐานที่กำหนดการประพฤติปฏิบัติ ของบุคคลในสังคม ลักษณะค่านิยมของคนไทย มุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งสถาบันแรกที่บ่มเพาะค่านิยมให้กับบุคคล คือ สถาบันครอบครัว โดยสมาชิกที่ได้รับการปลูกฝังต่างยึดถือปฏิบัติตามค่านิยมอย่างเคร่งครัด โดยค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ อันได้แก่ การยึดถือระบบอาวุโส การให้ความเคารพ การยกย่องให้เกียรติ เชื้อพียงคำสั่งสอน และการให้ความดูแลเอาใจใส่แก่ผู้สูงอายุ ผู้ที่มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมดังกล่าว คือ บิดามารดาหรือผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสมาชิกในครอบครัว

ดังนั้นค่านิยมจึงเปรียบเสมือนเสาหลัก ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของบุคคล ซึ่งมีที่มาจากความเชื่อที่ยึดถือหรือบรรทัดฐานที่สังคมได้หล่อหลอมเอาไว้ หากพิจารณาว่าค่านิยมเป็นวิธีปฏิบัติ ที่แสดงถึงลักษณะของสังคมไทยได้ชัดเจน สามารถสะท้อนออกมาในเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีบุญคุณ การรักษาน้ำใจกัน ความเกรงใจและอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้มีบุญคุณต่อผู้ใหญ่ และต่อบุคคลทั่วไป เป็นที่น่าสังเกตว่า สังคมไทยให้คุณค่ากับค่านิยมนี้มากกว่าความรู้ความสามารถ เนื่องจากการปฏิบัติและดำเนินชีวิตตามค่านิยมดังกล่าว จะช่วยกำหนดสิทธิหน้าที่สถานภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคมไทยที่มีกับผู้สูงอายุต่อไป แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป สมาชิกในสังคมไทยยึดถือปฏิบัติตามค่านิยมดังกล่าวน้อยลง ก่อให้เกิดการละเลยบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของตนที่มีต่อผู้สูงอายุ ดังที่นภาพร ชโยวรรณ และแซกซารี ชิมเมอร์ (2543, น. 1(1):24-42) กล่าวว่า ภาพความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุและคนรุ่นปัจจุบัน (ทั้งเด็ก วัยรุ่น และคนหนุ่มสาว) มีความห่างเหินกันมากขึ้น อันเป็นผลจากทัศนคติต่อผู้สูงอายุและวัยสูงอายุที่เปลี่ยนไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่คนรุ่นใหม่ได้รับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ หรือการอบรมสั่งสอนการปลูกฝังให้มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุและพหุวัยมีความห่างเหินกัน คือ สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนความสำคัญ จากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้คนรุ่นใหม่เข้ามา มีบทบาททางเศรษฐกิจสูงขึ้น จนมีการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่ชุมชนเมือง ทำให้การพึ่งพากันภายในครอบครัวและชุมชนลดความสำคัญลง จึงเป็นผลให้คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่ลดลง โดยเฉพาะการเคารพผู้สูงอายุ แต่ถึงแม้จะมีสัญญาณแสดงว่าค่านิยมเหล่านี้เริ่มลดลง แต่ผลการศึกษาส่วนหนึ่ง พบว่า ค่านิยมในปัจจุบันยังอยู่ในระดับที่ดี เพียงพอที่จะยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์และความผูกพันในครอบครัวให้ดำรงอยู่ได้ นอกจากนี้การที่ยังมีสมาชิก

ในครอบครัวอยู่อาศัยร่วมกับผู้สูงอายุ ตลอดจนการเกื้อกูลที่บุตรหลานมีต่อบุพการี สะท้อนว่าผู้สูงอายุมิบทบาทในการพึ่งพิงบุตรหลาน และส่วนใหญ่ไม่มีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่มีศักยภาพในการหารายได้หรือเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจ

แม้ผู้สูงอายุจะมีบทบาทที่ลดน้อยลงเพียงใดก็ตาม ก็ยังคงปฏิบัติตามบทบาทที่ดำรงอยู่นั้นอย่างเข้มแข็ง เช่น บทบาทของการเป็นที่ปรึกษาของบุตรหลานเมื่อมีเรื่องทุกข์ใจ บทบาทของการเลี้ยงดูหลานในกรณีที่บุตรต้องทำงานนอกบ้าน หรือบทบาทของการเป็นผู้นำทางศาสนาหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ที่บุตรหลานไม่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การดำรงอยู่ของบทบาทดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุไม่เกิดความรู้สึกว่าตนสูญเสียบทบาทต่อครอบครัวและต่อสังคมเท่าที่ควร ในบางกรณีการกระทำตามบทบาทของผู้สูงอายุอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในครอบครัว ชุมชนและสังคม ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลหรือสังคมอาจมีความคาดหวังต่อบุคคลหนึ่งว่าจะต้องปฏิบัติตนอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการ ในประเด็นนี้ งามพิศ สัตย์สวณ (2538, น. 96 - 97) ได้ระบุถึงลักษณะของบทบาทที่สังคมคาดหวังว่า เป็นลักษณะของพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role Expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม และสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่าง ๆ ของพ่อ เช่น การเลี้ยงดูลูก ส่งเสียให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน ให้ความรักความเอ็นดู เป็นต้น

ดังนั้นสังคมอาจจะคาดหวังให้ผู้สูงอายุได้แสดงบทบาทของผู้ที่ส่งผ่านหรือถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ สู่บุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน ในทางกลับกันความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตรหลานนั้น ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้สูงอายุในเรื่องขอบเขตอำนาจหน้าที่และสิทธิของตนในการกระทำตามบทบาทที่มีต่อบุตรหลาน ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความเป็นปึกแผ่นในครอบครัวของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุได้รับรู้ว่าบุตรหลานได้ปฏิบัติต่อตนเช่นใดนั้น ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกอบอุ่นและไม่คิดว่าบุตรหลานจะทอดทิ้ง ในทางกลับกันผู้สูงอายุอาจคาดหวังบทบาทของบุตรหลานที่จะกระทำต่อผู้สูงอายุ เช่น การให้การพึ่งพิง การให้บุตรดูแลเอาใจใส่ เชื้อพียงและเป็นคนดี

โดยปกติความคาดหวังของมนุษย์มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ การปลูกฝังจากบิดามารดา หรือรับโอนความคาดหวังของบิดามารดาไปสู่บุตร จากวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณี จากสื่อมวลชน นอกจากนี้อาจรวมถึงประสบการณ์ของตนเองด้วย ความคาดหวังมี 2 ด้าน คือ ด้านบวกและด้านลบ และนำไปสู่การปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ความคาดหวังในทางบวกมักจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องการความสำเร็จ สุข เป็น การวางเป้าหมายไว้ และเป็นแรงจูงใจให้กระทำบางสิ่งบางอย่างให้สมปรารถนา สำเร็จลุล่วง ส่วนความคาดหวังในทางลบเกิดจากความกลัวและความกังวล เมื่อสถานการณ์หรือสภาพในปัจจุบันไม่สามารถกระทำบางสิ่งบางอย่างตามเป้าหมายได้ ก่อให้เกิดความสิ้นหวัง ท้อใจ เป็นต้น

ความคาดหวังของบุคคลแต่ละฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกในครอบครัว ผู้สูงอายุ และชุมชนที่มีตอกันนั้น มีบรรทัดฐานทางสังคม จารีตประเพณี ค่านิยมและวัฒนธรรม เป็นตัวกำหนดมาตรฐานของการกระทำของบุคคล ดังนั้นจึงไม่สามารถทำนายได้ว่าสิ่งที่ทุกคนปรารถนาจะได้รับการตอบสนองดังที่ได้ตั้งความคาดหวังไว้หรือไม่ เป็นแต่เพียงการทำความเข้าใจความต้องการของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดการกระทำตามบทบาทที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อกัน และเป็นบรรทัดฐานที่คนในสังคมจะประพฤติปฏิบัติจนเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าจึงต้องการศึกษา ค่านิยมของสังคมไทย ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อกัน และทัศนะต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างเสริมค่านิยมที่ดีต่อผู้สูงอายุ ตลอดจนการปรับปรุงนโยบายที่จะช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อค่านิยมในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อกัน
3. เพื่อศึกษาทัศนะต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุของผู้สูงอายุและพหุวัย

ขอบเขตที่ศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ด้านประชากร

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพหุวัย คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปี และกลุ่มผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 60 ปี ขึ้นไป

ด้านพื้นที่สำหรับการศึกษา

พื้นที่สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งพื้นที่ออกเป็นภาคต่างๆ ในประเทศ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรในภาคต่างๆ ดังนี้

- ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย นครสวรรค์ สุโขทัย และลำปาง
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดหนองบัวลำภู ขอนแก่น สกลนคร และศรีสะเกษ
- ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี ราชบุรี ลพบุรี และระยอง
- ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรังและสงขลา

คำจำกัดความในการวิจัย

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา
พหุวัย หมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 15 – 59 ปี ซึ่งเป็นบุตร หรือหลานของผู้สูงอายุ

ค่านิยม หมายถึง คุณค่า ความเชื่อที่บุคคลในสังคม ใช้เป็นแนวทางในการประพฤติตน
ไปในทางที่ดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด และค่านิยมเป็นตัวกำหนดหน้าที่ เป้าหมาย แรงจูงใจให้ปฏิบัติ
ไปในแนวทางที่กำหนดไว้ การศึกษาเน้นความสำคัญของค่านิยม ลักษณะของค่านิยม และรูปแบบ
การสร้างเสริมค่านิยม

ความคาดหวัง หมายถึง ความมุ่งหวังของบุคคลที่ต้องการบรรลุสิ่งที่ตนตั้งความหวัง
หรือความปรารถนาไว้ โดยความคาดหวังนั้นอาจเกิดขึ้นจริง ซึ่งอาจจะทำให้บุคคลนั้นสมหวัง หรือ
สิ่งนั้นไม่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้บุคคลไม่สมหวังก็ได้

- ความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อพหุวัย หมายถึง ความต้องการที่จะให้มีการปฏิบัติ
ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในที่นี้หมายถึง ความมุ่งหวังที่ผู้สูงอายุมีต่อบุตรหลาน ครอบครัว ชุมชน
และหน่วยงานของรัฐ

- ความคาดหวังของพหุวัยที่มีต่อผู้สูงอายุ หมายถึง ความต้องการที่จะให้มีการปฏิบัติ
ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในที่นี้หมายถึง มุ่งหวังที่พหุวัยมีต่อผู้สูงอายุในความประพฤติและบทบาทที่
เหมาะสมของผู้สูงอายุ

ทัศนะต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ หมายถึง ความคิดเห็นของ
บุคคลที่มีต่อการส่งเสริมค่านิยม โดยคำนึงถึงสถาบันที่ส่งเสริมค่านิยม และแนวทางในการปฏิบัติ
ที่บุคคลได้ใช้เป็นแนวทางให้เกิดการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และให้บุคคลได้ประพฤติดี
ต่อผู้สูงอายุ

แนวคิดในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” ผู้วิจัยใช้แนวคิด และ
ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยเกี่ยวกับค่านิยมและความ
คาดหวังของบุคคล ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง
2. แนวคิดค่านิยม
3. แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท
4. แนวคิดการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange)
5. แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม
6. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

“ความคาดหวัง” เป็นความนึกหวังไว้ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2545) ของบุคคล หรืออาจกล่าวได้ว่า “ความคาดหวัง” เป็นการรอเพื่อที่จะทำบางสิ่งบางอย่างที่ได้คิดไว้ในใจก่อนแล้ว เป็นสภาพที่ต้องการให้บางคนหรือบางสิ่งที่คุณคาดหวังเอาไว้ได้เกิดขึ้นต่อไปในภายหน้า (พจนานุกรม The New Shorter Oxford English Dictionary.1993, p. 885)

จากแนวคิดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าความคาดหวังของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการให้สิ่งนั้นเป็นไปตามที่ตนคิดไว้ก่อนแล้ว โดยทั้งผู้สูงอายุและบุคคลรอบข้างผู้สูงอายุนั้น ต่างก็มีความคาดหวังในบทบาทของกันและกันว่าต่างฝ่ายจะดำรงบทบาทของตนเองได้ดีแค่ไหน

แนวคิดเกี่ยวกับ “ความคาดหวัง” ในกลุ่มทฤษฎีทางจิตวิทยา แนวคิดทฤษฎีแห่งการมุ่งหวังล่วงหน้าหรือทฤษฎีแห่งการคาดหมายล่วงหน้า (Theory of Expectancy หรือ Tolman's Sign – Gestalt Expectation Theory) ได้มีนักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม โทลแมน (Edward C. Tolman) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความคาดหวังว่า “พฤติกรรมของมนุษย์ทุกอย่างที่แสดงออกมา จะต้องมีความมุ่งหมายหรือมีจุดหมายปลายทาง เมื่อมีความต้องการเกิดขึ้น ร่างกายย่อมจะดิ้นรนเพื่อหาทางสนองความต้องการนั้น ๆ และจะหยุดสนองที่เปะปะเมื่อพบอาการสนองที่ได้รับผลตอบแทนเป็นที่พอใจ” ทั้งนี้ โทลแมน (Edward C. Tolman) ยังมีแนวความคิดเกี่ยวกับเชื่ออีกว่า ความคาดหวังต่างกันไปในแต่ละบุคคล เพราะทุกคนมีความแตกต่างกัน ดังที่กล่าวว่า “เชื่อในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลมาก แต่ละคนเรียนรู้ได้ไม่เหมือนกันและไม่เท่ากัน เพราะร่างกายมีคุณสมบัติหรือมีสมรรถภาพต่างกัน ในหลายๆ ด้าน” (กันยา สุวรรณแสง 2532: 1995)

แนวความคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาของกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้แบบสนามของเลวิน (Lewin's Field Theory หรือ Lewin's Topological Theory) ได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง อ้างถึงใน กันยา สุวรรณแสง (2532, น. 194 – 195) โดยให้ความเห็นว่า

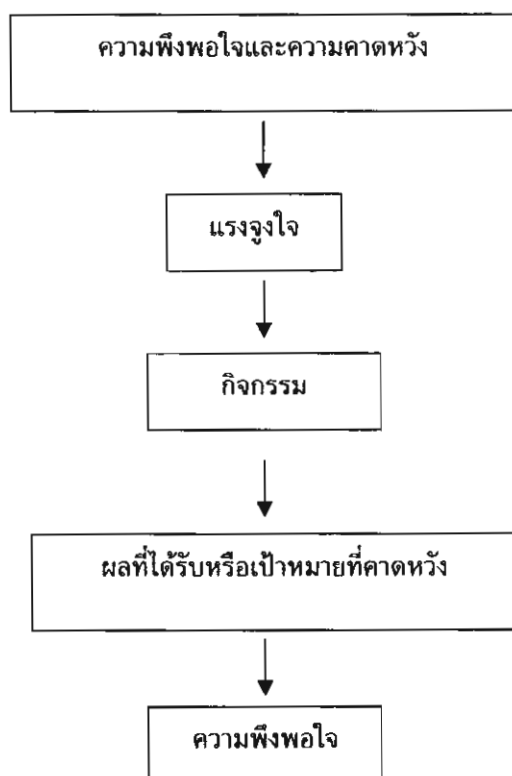
“แรงจูงใจ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ โดยแรงจูงใจจะกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง ส่วนปฏิกิริยาตอบสนองจะออกมาในรูปใดก็ขึ้นกับ “Life space” (อวกาศแห่งชีวิตของผู้นั้น หากปฏิกิริยาตอบสนองได้รับความสำเร็จก็จะเกิดความพึงพอใจ ถ้าไม่ได้รับความสำเร็จก็จะเปลี่ยนจุดมุ่งหมายใหม่ เปลี่ยนแรง จูงใจใหม่ “Life space” หมายถึง สิ่งแวดล้อมทุกอย่างของอินทรีย์ซึ่งแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ สิ่งแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา (Psychological environment) ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมภายใน เช่น ความคาดหวัง ความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ ความสามารถ ความกระตือรือร้นของผู้นั้น อีกส่วนหนึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อมภายนอก (Foreign Hull Environment หรือ Pysical environment) เป็นสิ่งแวดล้อมนอกอินทรีย์ ทั้งสองส่วนนี้ Kurt Lewin เห็นว่า สิ่งแวดล้อมทางด้านจิตวิทยาสำคัญต่อพฤติกรรมมากที่สุด”

ส่วนในทฤษฎีแรงจูงใจของวิกเตอร์ วรูม ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทั้งของเลวิน (Kurt Lewin) และ โทลแมน (Edward Tolman) ซึ่งวรูมได้นำแนวคิดทั้งสองมาปรับปรุง โดยทฤษฎีนี้เรียกย่อๆ ว่า ทฤษฎี V.I.E. อ้างถึงใน กรกนก วงศ์พันธุ์เศรษฐ์ (2535, น. 20 – 23) มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. V. มาจากคำว่า Valance ซึ่งหมายถึงความพึงพอใจ

2. I. มาจากคำว่า Instrumentality ซึ่งหมายถึง สื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ วิธีทางที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจ

3. E. มาจากคำว่า Expectancy หมายถึงความคาดหวังภายในตัวบุคคลนั้นๆ บุคคลหรืออินทรีย์มีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง ทุกชีวิตพยายามดิ้นรนแสวงหาอย่างน้อยที่สุดก็คือ ต้องการอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เมื่อชีวปัจจัยเหล่านั้นได้รับการสนองตอบแล้ว ก็มีความต้องการระดับสูงขึ้นไปเรื่อยๆ จากความต้องการหลายสิ่งหลายอย่างนี้เอง ทำให้เกิดความพอใจ หรือเพื่อให้ได้รับผลของการดำเนินการนั้นตามที่ได้แสดงความพยายามนั่นเอง เรียกว่า ความคาดหวังและความพอใจสิ่งต่างๆ ความคาดหวังอาจจะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบก็ได้ ดังแผนภูมิ

ที่มา: (กรกนก วงศ์พันธุ์เศรษฐ์ 2535:22)

ดังนั้น ทฤษฎีการคาดหวัง คือ การจูงใจที่เกิดจากบุคคลที่มีความต้องการหลายอย่าง และเชื่อว่าถ้าดำเนินการวิธีนี้จะได้รับผลตอบแทนเช่นนั้น เมื่อเชื่อแล้วก็จะตัดสินใจกระทำ ส่วนผลที่ได้รับนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความพอใจหรือไม่พอใจก็ได้ แต่ก็มีแรงจูงใจให้ทำงานตามความเชื่อว่าจะเป็นอย่างที่คิดคาดหวังไว้

โดยสรุปการคาดหวังจึงหมายถึง พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจะมีปฏิกิริยาบางสิ่งกระตุ้นให้เกิดความต้องการ โดยปฏิกิริยาจะตอบสนองจนถึงจุดความพอใจของความต้องการนั้นๆ และความต้องการจะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ หากไม่ได้รับความพอใจของความต้องการนั้นๆ ทั้งนี้ ความต้องการของแต่ละบุคคลจะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล

พัฒนาการของความคาดหวัง

เฮลล็อก (Hurlock, 1974, p. 187-191 อ้างถึงในนิยดา ภู่อุสรณ์, 2531, น. 18-20) ได้อธิบายถึงแนวทางการเกิดความคาดหวังไว้ว่า ความคาดหวังจะเกิดได้จากสาเหตุหลายประการ กล่าวคือ การฝึกฝนในวัยเด็ก (Early Training) นั่นคือทั้งบิดาและมารดามีส่วนร่วมในการปลูกฝังความคาดหวังของเด็กต่อตัวเอง เพราะจะทำให้เด็กรู้จักตนเอง รู้ว่าตนทำได้แค่ไหนและควรตั้งความคาดหวังไว้อย่างไร ประการต่อมาความคาดหวังเกิดจากความปรารถนาของบิดามารดา (Parental Ambitions) คือการที่บิดามารดามักจะมีภาพหรือความใฝ่ฝันว่าจะให้บุตรของตนเป็นอย่างไร โดยที่ความคาดหวังดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นจากความต้องการของบิดามารดาเองโดยมิได้นึกถึงขีดจำกัดของบุตร ความคาดหวังจากบุคคลสำคัญอื่น (Expectation of Significant Outsiders) เช่น เพื่อน ครู ซึ่งจะบุคคลที่เด็กให้ความสำคัญและเป็นที่รัก เป็นแบบอย่างแก่เด็ก การแข่งขันกับบุคคลอื่น (Competition with Others) เกิดจากการที่วัยรุ่นเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่นซึ่งนิสัยการเปรียบเทียบดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญในการตั้งความหวังของวัยรุ่น วัฒนธรรม จารีตประเพณี (Cultural Traditions) ในสังคมที่มีแนวคิดแบบประชาธิปไตยจะมีความเชื่อว่าเด็กมีศักยภาพในการคิดและการกระทำ เด็กสามารถทำในสิ่งสูงสุดที่เขาต้องการได้ ถ้าเพียงแต่เขาใช้ที่มีอยู่แล้วอย่างเต็มที่ แนวความคิดนี้มีอยู่ในสังคมอเมริกามากกว่าสังคมอื่นๆ ที่ยังคงจำกัดขอบเขตว่าเด็กสามารถคิดและทำอะไรได้บ้าง และการที่เด็กไม่สามารถแสดงออกในสิ่งที่เด็กต้องการได้นั้นเท่ากับเป็นการสกัดกั้นความสามารถทางการเรียนรู้ จำกัดสิทธิทางสังคม ซึ่งอาจจะส่งผลให้ระดับความมุ่งหวังของเด็กไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง นอกจากนั้น เด็กจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดความคาดหวังจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ซึ่งมักเป็นความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะเด็กจะรับเอาแบบอย่างของบุคคลในอุดมคติ จากสื่อที่ตนรับ ประสพการณ์ คือ ประสพการณ์เป็นสิ่งที่ตัดสินใจความหวังของวัยรุ่นว่าจะได้รับความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน เพราะการคิดถึงความสำเร็จหรือหลีกเลี่ยงความล้มเหลวขึ้นอยู่กับประสพการณ์ในอดีต หลังจากพบความล้มเหลววัยรุ่นก็จะมีหวังว่าจะไม่ให้เกิดความ

ผิดพลาดขึ้นอีก ประการสุดท้าย ความสนใจและค่านิยม ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความคาดหวังของเด็กอยู่ 2 ประการคือ ความสนใจเป็นสิ่งที่บอกความคาดหวังนั้นพัฒนาอย่างไร และความสนใจยังสามารถบอกถึงระดับของความหวังไว้ด้วย ซึ่งความสนใจและความสามารถมักจะมีความสัมพันธ์กัน

ความคาดหวังของบุคคลนั้น อาจเกิดได้จากปัจจัยหลาย ๆ ด้าน (Hurlock, 1974, p. 187-191 อ้างถึงในนิยดา ภู่อุสาสน์, 2531, น. 18-20) โดยปัจจัยที่สำคัญก็คือ วัฒนธรรม จารีตประเพณี (Cultural Traditions) และค่านิยม ซึ่งในสังคมไทยนั้นได้รับการปลูกฝังกันมาตลอดในเรื่องของการเชื่อฟังและเคารพผู้ใหญ่ การกตัญญูรู้คุณ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติตนของลูกหลานที่ปฏิบัติต่อตัวผู้สูงอายุว่าจะต้องให้การเคารพยกย่องตนเอง และตัวลูกหลานเองก็มีความคาดหวังต่อผู้สูงอายุว่าผู้สูงอายุต้องดำรงบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมเช่นเดียวกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท

สถานภาพและบทบาท

สถานภาพเป็นตำแหน่งของบุคคลที่เกิดขึ้นจากสัมพันธภาพทางสังคม มีทั้งสถานภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด หรือถูกกำหนดตามเงื่อนไขทางชีวภาพ เช่น เพศชาย หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ทำให้บุคคลต้องยอมรับสภาพที่ไม่มีทางเลือกโดยดุษฎี ได้แก่ สถานภาพของวงศ์ญาติ เพศ อายุ เชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด ชั้นทางสังคม วรรณะ ศาสนา เป็นต้น สำหรับสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถหรือการกระทำของบุคคล ได้แก่ สถานภาพทางสมรส การเมือง การศึกษา อาชีพ สถานภาพทางบิดา มารดา ทั้งที่สถานภาพที่ติดตัวมาสามารถเปลี่ยนแปลงไปเป็นสถานภาพที่เกิดจากการกระทำ ความสำคัญของสถานภาพคือช่วยให้บุคคลกำหนดรู้ว่าบุคคลใดมีหน้าที่ หรือความรับผิดชอบอย่างไร

การดำรงบทบาทของบุคคลนั้น มีความแตกต่างกันไปตามสถานะของตน บทบาท เป็นพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role Expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อ จะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่าง ๆ ของพ่อ เช่น การเลี้ยงดูลูก ส่งเสียให้เล่าเรียนอบรม สั่งสอน ให้ความรักความเอ็นดู เป็นต้น (งามพิศ สัตย์สงวน, 2538, น. 96 - 97)

ลักษณะทั่วไปของบทบาท

1. เป็นการทำตามสิทธิและหน้าที่ของผู้อยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ คือ หน้าที่ที่เราต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งนั้น ๆ อยู่ ส่วนสิทธิ หมายถึง สิ่งที่เขาพึงได้รับตอบแทนจากการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งนั้น ๆ บทบาทจึงเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่เขาทำในตำแหน่งที่เขาครองอยู่ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อแม่ มีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องทำหลายอย่าง เช่น เลี้ยงดูลูก ให้การศึกษาอบรม ให้ความอบอุ่นทางใจและมีสิทธิที่จะได้รับอะไรตอบแทนหลายอย่าง เช่น ความภูมิใจ สบายใจ ความเคารพ ยกย่องและความกตัญญู

2. บทบาทสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามลักษณะทางจิต บุคลิกภาพ เวลาและสถานการณ์ต่าง ๆ

3. บทบาทอาจขัดแย้งกันได้ (Role Conflicts) เมื่อแต่ละคนมีหลายสถานภาพแต่ละคนจึงมีหลายบทบาทด้วย เมื่อต้องแสดงบทบาทที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน เช่น มารดาที่ทำงานจะมีความขัดแย้งในบทบาทเมื่อลูกไม่สบาย เพราะถ้าไปทำงานจะได้ชื่อว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี แต่ถ้าดูแลลูกที่บ้านอาจทำให้เสียงานได้

4. บทบาทอาจทำให้เกิดความเครียด เนื่องจากว่าในสังคมสมัยใหม่มักมีการคาดหวังในบทบาทต่าง ๆ มากไป แต่ละคนมีตำแหน่งต่าง ๆ มากมาย แต่ไม่สามารถแสดงบทบาทได้ดีทุกบทบาท เพราะขาดเงินทอง เวลาและปัจจัยอื่น ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกตึงเครียดได้

บทบาทของผู้สูงอายุ

บทบาทของผู้สูงอายุในปัจจุบันนั้น มีทั้งบทบาทที่ผู้สูงอายุมีต่อครอบครัว และบทบาทที่ผู้สูงอายุมีต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งนี้บทบาทของผู้สูงอายุที่มีต่อครอบครัวในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวและวัฒนธรรมบางประการ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีส่วนทำให้บทบาทในด้านต่างๆของผู้สูงอายุลดลงด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นบทบาทผู้นำครอบครัว บทบาทเชิงเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา หรือให้คำปรึกษาแก่บุตรหลานในครอบครัว ส่วนบทบาทที่ผู้สูงอายุมีต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่นั้น ผู้สูงอายุมักจะมีบทบาทที่ค่อนข้างหลากหลายในชุมชนของตนทั้งบทบาททางตรงและทางอ้อม โดยครอบคลุมถึงบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง โดยบทบาทที่เด่นๆนั้นมักเป็นบทบาททางด้านสังคมในชุมชน เช่น การถ่ายทอดและปฏิบัติ พิธีกรรมทางศาสนา การเข้าร่วมในการประกอบพิธีทางศาสนาโดยการทำบุญ ตักบาตร ร่วมงานวัด เป็นผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนาต่างๆ การบำรุงและถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณค่าให้ตกทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป

ปัญหาในการแสดงบทบาทของผู้สูงอายุนั้น มาจากปัญหาที่สำคัญของตัวผู้สูงอายุเอง นั่นก็คือ ปัญหาด้านสุขภาพ ที่ความเสื่อมถอยทางร่างกายถือเป็นอุปสรรคหลักของการประกอบกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจวัตรส่วนตัวของตน หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้

บทบาทของครอบครัวและบุคคลรอบข้างผู้สูงอายุ

บทบาทของครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุก็คือ บทบาทในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ และสังคม โดยการให้การดูแลโดยทั่วไปในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การให้เงิน อาหาร เสื้อผ้า การจ่ายค่ายารักษาโรคและดูแลเมื่อเจ็บป่วยกับผู้สูงอายุที่พึ่งพาตนเองได้และผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพา จนกระทั่งให้การดูแลในด้านอารมณ์จิตใจ โดยการที่บุคคลในครอบครัวได้ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในลักษณะของการให้ความเคารพนับถือ ให้เกียรติ ยกย่องให้กำลังใจเพื่อให้ผู้สูงอายุได้เกิดความภาคภูมิใจ

บทบาทของชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุ คือ การสร้างจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมและบริการสำหรับผู้สูงอายุ โดยดึงเอาบุคคลและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ บทบาทของชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุมีหลากหลายบทบาท มีทั้งเครือข่ายทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ อันได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ เพื่อน/เพื่อนบ้าน ผู้นำ ชุมชน และนักวิชาชีพ ส่วนเครือข่ายทางสังคมที่เป็นทางการ เป็น กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันกับองค์กรภายนอกชุมชน โดยผ่านการประสานงานของผู้นำ ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์บริการทางสังคมเพื่อผู้สูงอายุ ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และบริการอื่นๆ (มลีนี วงษ์สิทธิ์ , 2545 , น. 9-11)

บุษยมาศ สินธุประมา (2539,น. 42-43) กล่าวถึงชุดของบทบาทและการสูญเสียบทบาท ระบุว่าชุดของบทบาท หมายถึง บทบาทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวพันกับบทบาทอื่นๆ หรือจะต้องพึ่งพากับบทบาทอื่นๆด้วย โดยทั่วไปแล้วปัจเจกบุคคลในสังคมนั้นมีบทบาทหลายบทบาท และบทบาทต่างๆดังกล่าวจะต้องพึ่งพากับบทบาทของผู้อื่น ปัจเจกบุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับชุดบทบาทที่แตกต่างกันไปในแต่ละขั้นตอนของชีวิต เมื่อชุดของบทบาทเดิมเปลี่ยนไปถูกละทิ้งไปก็มักจะมีชุดของบทบาทใหม่เข้ามาแทนที่ ก่อให้เกิดการสูญเสียบทบาทไป โดยอ้างอิงงานของ Irving Rosow ซึ่งอธิบายการสูญเสียบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมตะวันตกว่า การสูญเสียบทบาทของผู้สูงอายุเป็นสัญลักษณ์ทางสังคม การสูญเสียบทบาทจะปิดกั้นมิให้คนสูงอายุมีส่วนร่วมทางสังคม ทำให้ผู้สูงอายุมีภาพลักษณ์ของตนเองในทางลบที่รู้สึกว่าคุณค่าและแปลกแยกจากสังคม ทักษะเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมที่ไร้รางวัลหรือผลตอบแทนบนพื้นฐานประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และรวมถึงด้านสังคมด้วย ดังนั้นทำให้ผู้สูงอายุต้องถูกแบ่งออกไปจากสังคม การสูญเสียบทบาทจึงเป็นผลบั่นทอนภาพลักษณ์ของคนสูงอายุเอง และคุณลักษณะของสังคมด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม

คณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาคู่มือวิทยากรด้านค่านิยม (2528,น.3-4) ได้ให้คำนิยามความหมายของคำว่า “ค่านิยม” ว่า “ค่านิยม คือ ความนิยมว่ามีค่า หมายถึง ความเชื่อของตัวบุคคลที่เชื่อว่า สิ่งใดมีค่า มีความสำคัญ และเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของเขา ในขณะที่สิ่งอื่นไม่มีค่า ไม่มีความสำคัญและไม่เป็นที่ต้องการ” ในลักษณะดังกล่าว ค่านิยมจึงเป็นมาตรฐานในการรับรู้

และการประเมินการเลือก การตัดสินใจของบุคคลว่าจะไรดี – เลว มีค่า – ไม่มีค่า สำคัญ – ไม่สำคัญ ถูก – ผิด ควรทำ – ไม่ควรทำ นอกจากนี้ ค่านิยมยังทำหน้าที่เป็นตัวกำหนด เป้าหมาย และสร้างแรงจูงใจ ผลักดันให้บุคคลมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

การที่ค่านิยมมีความหมายถึงแนวคิดเกี่ยวกับความดีงามในความประพฤตินั้น ๆ จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากความประพฤตินั้น ๆ ซึ่ง ทศนคติหรือเจตคติ และความเชื่อจึงยังไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นค่านิยมจนกว่าจะได้รับการพิจารณาถึงผลที่จะตามมาจากความประพฤติหรือการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และมีการปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอแล้ว ค่านิยมที่คนในสังคมไทยยึดถือเป็นแนวปฏิบัติกันมาตลอดก็คือ ความกตัญญู ความเคารพผู้อาวุโสเป็นหลัก การมีค่านิยมที่ดีจะทำให้บุคคลมีความประพฤติที่ดี การถ่ายทอดค่านิยมต่างๆ จะถ่ายทอดผ่านทาง การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมชุมชนที่ตนอยู่อาศัย โดยหน่วยพื้นฐานในการปลูกฝังให้สมาชิกเคารพผู้อาวุโสกว่าก็คือครอบครัว เป็นการอบรมให้สมาชิกครอบครัวรำลึกถึงบุญคุณที่เคยทำมาต่อกันในครั้งเก่าก่อนและต้องตอบแทนกัน ในวัยสูงอายุ

คณะกรรมการเพื่อพัฒนาคู่มือวิทยากรด้านค่านิยม (2528, น. 8-9) ได้กล่าวถึง ค่านิยม ไว้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากว่า ค่านิยมที่มนุษย์เรามีอยู่นั้นทำหน้าที่มากมายหลายอย่างที่เกี่ยวกับชีวิตของเรา คือ

1. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลายของเรา กล่าวคือ ค่านิยมจะเป็นตัวกำหนดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของเราว่า เราควรจะทำหรือไม่ควรจะทำในสิ่งใด ค่านิยมจะช่วยกำหนดจุดยืนในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ และค่านิยมจะช่วยทำหน้าที่ประเมินการปฏิบัติต่าง ๆ ทั้งของตัวเราเองและของผู้อื่น

2. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจและการแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในบางกรณีบุคคลต้องเผชิญกับสถานการณ์บางอย่างที่ขัดแย้งกัน ทำให้เขาต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง เช่น การปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด กับความเป็นตัวของตัวเอง หรือการรักษาความอิสระเสรีของตน การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแต่ยากจน กับการปฏิบัติงานในทางที่ไม่สุจริตแต่ทำให้ร่ำรวย บุคคลจะเลือกเดินทางไหนนั้น ค่านิยมหรือระบบค่านิยมที่บุคคลมีอยู่จะช่วยกำหนดทางเลือกให้เขา

3. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจหรือผลักดันของบุคคล เช่น บุคคลที่มีค่านิยมชมชอบในการมีอายุยาวนานหรือสุขภาพดี ก็จะมีแรงผลักดันให้อยากออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีความรอบคอบในการบริโภคอาหาร บุคคลมีค่านิยมเกี่ยวกับวัตถุนิยมสูง ก็มักจะมีชัยชนะขันแข็งและเพียรพยายามในการทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทองและสิ่งของที่ตนพึงปรารถนาเหล่านี้ เป็นต้น

ด้วยเหตุที่ค่านิยมเป็นตัวกำหนดความประพฤติและการปฏิบัติของตน และการประพฤติปฏิบัติของคนเป็นตัวการทำให้สังคมเปลี่ยนไป จึงอาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีก็มีส่วนทำให้ค่านิยมใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้เหมือนกัน พูดอีกนัยหนึ่งก็คือ ค่านิยมเป็นได้ทั้งเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ค่านิยมจึงมีความสำคัญมาก เพราะส่งผลกระทบกระเทือนถึงความเจริญหรือความเสื่อมของสังคมและความมั่นคงของชาติ กล่าวคือ สังคมที่มีค่านิยมที่เหมาะสม ถูกต้อง เช่น ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี เป็นต้น สังคมนั้นย่อมจะเจริญก้าวหน้าอย่างแน่นอน สังคมใดที่มีค่านิยมไม่เหมาะสม เช่น ขาดระเบียบวินัย ไร้ความสามัคคี เกียจคร้าน ฯลฯ สังคมนั้นจะเสื่อมลงและขาดความมั่นคงภายในชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องสร้างค่านิยมที่เหมาะสม และเป็นค่านิยมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนามากที่สุด

ค่านิยมในสังคมไทยที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การกำหนดคุณค่าให้กับบุคคลที่มีความสูงอายุ ในสังคมไทยมีการให้คุณค่าที่ในหลายประเด็น ได้แก่

- ค่านิยมเรื่องความกตัญญูกตเวที
- ค่านิยมเกี่ยวกับระบบอาวุโส
- ค่านิยมในเรื่องการเคารพยกย่องให้เกียรติผู้สูงอายุ
- ค่านิยมในเรื่องการตอบแทนบุญคุณผู้สูงอายุ
- ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่สะท้อนอยู่ในสำนวน สุภาษิต คำพังเพย เช่น ผู้สูงอายุเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัว ผู้สูงอายุเป็นพรหมของบุตร เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด อาบน้ำร้อนมาก่อน
- ค่านิยมเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นคนของผู้สูงอายุ

บรรทัดฐานทางสังคม

เป็นแบบแผนที่บุคคลในสังคมยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย บรรทัดฐานมีทั้งที่เป็นลักษณะที่ทำให้บุคคลกระทำ และบางอย่างถึงดเว้นไม่ให้กระทำ บรรทัดฐานสามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) วิถีชาวบ้าน (Folkways) 2) จารีต (Mores) 3) กฎหมาย (Laws) ทั้งนี้วิถีชาวบ้านจะเป็นบรรทัดฐานที่บุคคลในสังคมควรจะทำเพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมเขาเคยทำมาก่อน ผู้ใดไม่กระทำ คนอื่น ๆ ก็จะว่ากล่าวหรือินทา ส่วนจารีตเป็นบรรทัดฐานที่ทุกคนจะต้องกระทำ ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่จำเป็นในการก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม หากมีการกระทำผิดแผกจากระเบียบจะถูกลงโทษโดยการตัดออกจากวงสังคม สำหรับกฎหมาย เป็นบรรทัดฐานที่กำหนดไว้เป็น

ระเบียบแบบแผน โดยบุคคลที่มีอำนาจ หากมีการฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามกฎหมายที่กำหนดไว้ หัวใจของบรรทัดฐาน คือ ก่อให้เกิดระเบียบในสังคม

บุษยมาส สินธุประมา (2539, 32) กล่าวถึงบรรทัดฐานของสังคม และความสูงอายุ ในประเด็น บรรทัดฐานตามวัย (Age norms) หมายถึงแนวทางปฏิบัติของกลุ่มคนอายุต่าง ๆ กัน ที่มีบรรทัดฐานเฉพาะกลุ่ม และถูกคาดหวังให้ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เช่นกัน เป็นต้นว่า เด็กอายุ 2 ขวบ สามารถร้องไห้ได้เมื่อแม่ไม่ยอมซื้อของเล่นให้แกเขา ความสำคัญของบรรทัดฐานตามวัยนั้น จะสร้างกฎเกณฑ์ไว้สำหรับเป็นแนวทางให้คนกลุ่มอายุต่าง ๆ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับอายุ ตามขั้นตอนของชีวิต ซึ่งได้อ้างถึงงานเขียน เสฐียรโกเศศ เรื่อง “ การเปลี่ยนแปลงของประเพณี ไทย ” ที่กล่าวถึงคาคความเกี่ยวกับพฤติกรรมตามวัยที่เป็น บรรทัดฐานของสังคมไทย ของกลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม คือ คนแก่ คนวัยกลางคน และวัยรุ่นว่า บุคคล 3 กลุ่มนี้มีความเชื่อเป็นของตนเอง มีความคาดหวังและปฏิบัติต่อการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน และความเจริญก้าวหน้า ความมีเสถียรภาพของประเพณีจะมีขึ้นได้ก็ด้วยคน 3 จำพวกนี้ร่วมกัน (เสฐียรโกเศศ ,2524, น 99-104) บรรทัดฐานสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ วิถีชีวิตหลังเกษียณอายุ การปฏิบัติตนให้ลูกหลานเคารพยกย่อง

4. แนวคิดการแลกเปลี่ยนทางสังคม

ธีราพร ทวีธรรมเจริญ (2545, น.14 อ้างถึง Peter M. Blau ,1964, p. 89-92) กล่าวถึงลักษณะการแลกเปลี่ยนว่า เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคมระหว่างผู้กระทำ (actor) โดยฝ่ายหนึ่งเริ่มเป็นฝ่ายให้บางสิ่งบางอย่างกับอีกฝ่ายหนึ่งก่อน การให้บางสิ่งบางอย่างนั้น ผู้กระทำทำด้วยความสมัครใจ(voluntary action)โดยมีแรงจูงใจจากการที่ผู้กระทำคาดหวังว่าตนจะได้รับผลประโยชน์ที่ปรารถนาตอบแทนกลับมา ถ้าฝ่ายที่เป็นผู้รับตอบโต้กลับมาในลักษณะที่เหมาะสมแล้ว ก็จะทำให้การติดต่อสัมพันธ์กันในลักษณะการแลกเปลี่ยนนี้เกิดขึ้นได้ยาวนานและเพิ่มการปฏิสังสรรค์ระหว่างกันมากยิ่งขึ้น และ Nye (2979, p.4 อ้างถึงในธีราพร ทวีธรรมเจริญ ,2545, น.19) ได้เน้นมิติของการแลกเปลี่ยนอยู่ 2 มิติ คือ (1) บุคคลควรจะช่วยเหลือผู้ซึ่งช่วยเหลือตนมาก่อน และ(2) บุคคลไม่ควรทำร้ายหรือทำผิด (injure) ต่อผู้ซึ่งช่วยเหลือตนมา ซึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้น ความคิดของการแลกเปลี่ยนนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือ แม้บิดามารดาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสูงอายุขึ้น จะปราศจากทรัพยากรซึ่งเป็นแหล่งที่มาของอำนาจ ทำให้ตนเองต้องตกอยู่ภายใต้การถูกครอบงำและต้องยินยอมคล้อยตามในการปฏิสังสรรค์ทางสังคม หรือแม้ว่าบิดามารดาจะมีทรัพยากรที่มีค่าจำกัด ทำให้สถานภาพของตนในสังคมดูเหมือนว่าจะไม่มีอะไรที่จะนำมาใช้แลกเปลี่ยนต่อรองกับคนอื่นได้ แต่บิดามารดาก็ยังมีข้อเรียกร้องที่จะได้รับการตอบสนองจากบุตรหลานได้จากกฎแห่งการตอบแทนกลับคืน (Rule of reciprocity) ซึ่งไม่มีการจำกัดเวลาแน่นอน ทั้งนี้เนื่องจาก เมื่อบุตรอยู่ในฐานะผู้ที่เคยได้รับรางวัลหรือผลประโยชน์จาก

บิดามารดามาก่อน บุตรเหล่านั้นก็จะอยู่ภายใต้ข้อผูกพันที่จะตอบแทนกลับคือ โดยการจัดหาประโยชน์ในการให้กลับคืน

5. แนวคิดการขัดเกลากทางสังคม

ตัวแทนที่ทำหน้าที่ขัดเกลากทางสังคม ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชน ซึ่งบุคคลที่รับหน้าที่ในการขัดเกลากทางสังคมจากสถาบันครอบครัว คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ได้ทำการอบรมเลี้ยงดูเป็นสถาบันแรกแก่เด็ก ทำให้เกิดแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ หรือทัศนคติกับเด็กได้มากที่สุด ส่วนโรงเรียนเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลากทางสังคมอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งครอบครัวได้ส่งต่อบทบาทนี้เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ กฎเกณฑ์หรือได้รับการศึกษา การอบรมปลูกฝังต่อจากที่ได้รับจากครอบครัว ช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคมที่เหมาะสม สำหรับชุมชนถือว่าเป็นแหล่งที่สามารถขัดเกลากทางสังคมแก่เด็กและเยาวชนได้ในรูปแบบของการถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทแวดล้อมตัวเด็ก นอกจากนี้สถาบันศาสนาซึ่งประกอบด้วย นักบวช และผู้เผยแพร่ศาสนา ทำหน้าที่ขัดเกลากเกี่ยวกับ จริยธรรม ศีลธรรม เป็นต้น สุพัทธา สุภาพ (2540, น. 60-62) กล่าวถึงสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์ วิทยุและอื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสื่อทำให้เกิดค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ และได้เรียนรู้พฤติกรรมแบบอย่างต่างๆ แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติในสังคม กฤษณา บุรพะวงศ์ (2540, น. 23-24) กล่าวถึงประเภทของการขัดเกลากทางสังคมสามารถทำได้ 2 ทาง คือ

1. การขัดเกลากทางสังคมโดยตรง เช่น การที่พ่อ แม่ ฝึกอบรมเด็กให้รู้จักพูด รู้จักใช้กริยามารยาททางสังคม ครู อาจารย์สอนหนังสือ และ นักศึกษาให้มีศิลป์ และวิทยาการต่างๆ รวมทั้งให้ทำหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี เป็นต้น
2. การขัดเกลากโดยทางอ้อม เช่น การได้เข้าไปฟังอภิปราย ฟังการโต้วาที ฟังปาฐกถา ทำให้ได้รับความเข้าใจในสิ่งต่างๆ การอ่านหนังสือตามห้องสมุด การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์และภาพยนตร์ ก็เป็นหนทางที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระเบียบต่างๆ ในสังคม นอกจากนี้ การเข้ากลุ่มกับเพื่อนฝูงทั้งในที่ทำงานและสถานศึกษา ที่ล้วนแต่ช่วยให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาบุคลิกภาพได้ทั้งสิ้น

6. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สุนทรী โคมิน และสนธิ สมัครการ (2522,น.119) กล่าวถึงค่านิยมกับอายุ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างแจกตามอายุตั้งแต่ 15-19 ปีขึ้นไปจนถึงมากกว่า 60 ปี การศึกษาค่านิยมวิถีปฏิบัติ พบว่าคนอายุระดับต่าง ๆ กันไม่มีความแตกต่างในกลุ่มค่านิยมเกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การรักษาน้ำใจกัน การมีน้ำใจเมตตา ความสุภาพ แต่มีค่านิยมบางส่วนที่มีความแตกต่างระหว่างวัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าค่านิยมนั้น ๆ เปลี่ยนไปตามวัย เช่น ความสำเร็จในชีวิต ความ

สนุกสนานร่าเริง ซึ่งคนหนุ่มให้ความสำคัญสูงกว่าคนแก่ หรือค่านิยม การมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่พึ่ง การพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งมีกลุ่มคนแก่ให้ค่าสูงกว่ากลุ่มวัยรุ่น เพื่อที่จะทราบถึงความแตกต่างทางค่านิยมในแบบนี้ เป็นผลของวุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้น (Maturation Process) หรือเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทางปทัสฐานของวัย (Generation Norms) มีค่านิยมที่ต่างกันตามวัยหรือที่แสดงถึงช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gaps) อยู่หลายค่านิยม เช่น การมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่พึ่ง ความมั่นคงของชาติ ความอ่อนน้อม เชื่อฟัง เป็นต้น พัทยา สายหู (2522, น. 96) กล่าวว่า ในสังคมมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของบุคคลไปตามเพศและวัย ถึงแม้ในเพศหรือวัยเดียวกันที่คาดหวังให้ยึดถือค่านิยมประจำเพศหรือวัยเดียวกัน ก็ยังอาจมีบุคคลบางคนบางโอกาสที่ฝืนค่านิยมประจำเพศของตนได้ ซึ่งกลุ่มหรือสังคมใหญ่ต้องควบคุมไว้มิให้ละเมิดได้ตามใจชอบ สังคมที่มีมาตรการควบคุมผู้ละเมิดค่านิยมของกลุ่มได้อย่างเคร่งครัด ก็จะรักษาค่านิยมมาตรฐานประจำกลุ่มไว้ได้ ถ้าไม่มีมาตรการหรือพลังของกลุ่มบังคับ บุคคลก็อาจสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากค่านิยมมาตรฐาน ในขณะที่สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ (ใน สรุปผลการวิจัยเบื้องต้น โครงการศึกษาครอบครัวไทย, 2538, น. 79) ศึกษาครอบครัวไทยในประเด็น “ผู้สูงอายุ ทัศนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัว” พบว่าส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวแสดงทัศนะว่า เด็กสมัยนี้ไม่ค่อยเคารพพ่อแม่ คนที่อายุน้อยกว่าไม่ควรจะขัดแย้งผู้สูงอายุแม้ว่าผู้สูงอายุจะทำหรือพูดไม่ถูกก็ตาม

สิริสมร สุขสวัสดิ์ (2534, น. 59-61) ศึกษาถึงสภาพครอบครัวและความผูกพันในครอบครัวของผู้สูงอายุ พบว่า ความผูกพันของครอบครัวต่อผู้สูงอายุ ยังมีความรักความห่วงใยและความผูกพันพอสมควร และคิดว่าบุตรหลานยังรักและห่วงผู้สูงอายุ แต่ผู้สูงอายุต้องดูแลตนเองอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งการจัดซื้อเสื้อผ้า หรือเวลาไม่สบาย นอกจากนี้ ภายในบ้านไม่มีความสามัคคีปรองดองกัน ต่างคนต่างอยู่ และไม่ได้รับมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว เช่น การสื่อสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ไม่ได้รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ไม่ได้ดูโทรทัศน์ร่วมกัน แต่ผู้สูงอายุจะได้รับการยอมรับเฉพาะแต่ในสถานภาพเป็นผู้อาวุโสที่สุดในบ้าน จะให้ความเคารพยกย่อง ในฐานะที่เป็นบิดา มารดา แต่ไม่ได้รับการยอมรับในบทบาทเท่าใดนัก คือ ไม่มีส่วนในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานและส่วนใหญ่จะไม่มีใครมาปรึกษาหารือ

สุรี บุญญานพวงศ์ (2534 อ้างถึงในบุญยมาศ สันธูประมา, 2539 น. 38) ได้สรุปว่า ทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อเด็ก เยาวชน คนหนุ่มสาวเห็นว่าคนรุ่นปัจจุบันมีการพัฒนาด้านการศึกษามาก แต่ในด้านการรักษานบธรรมเนียมนิยมตามวัฒนธรรมไทย เช่น การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความนอบน้อมลดลงมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคนในเขตเมือง และชนบทแล้วคนในชนบทยังมีการรักษานบธรรมเนียนิยมตาม วัฒนธรรมไทยไว้ได้ดีกว่าคนในเขตเมือง ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนภาพความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุและคนรุ่นปัจจุบันว่า มีความห่างเหินกันมากขึ้นโดยลำดับ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536, น. 136) ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางศึกษา วิเคราะห์และวางแผน” กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ

วัฒนธรรมนั้น คือ การที่สังคมชนบทได้มีการติดต่อกับสังคมเมืองมากขึ้น การพึ่งพาอาศัยภายในสังคมชนบทน้อยลง ระบบครอบครัวและเครือญาติซึ่งเดิมเคยเป็นหน่วยงานต่างๆของรัฐได้เข้ามาทำหน้าที่เหล่านั้นแทนระบบครอบครัว และเครือญาติได้ทำหน้าที่น้อยลง และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของสังคมเมืองเข้าไปในสังคมชนบท ในเรื่องของการยอมรับค่านิยมปัจเจกบุคคลนิยม ความเชื่อมั่นในตนเองที่ได้ประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานและสังคม และจากการยอมรับความทันสมัย ย่อมจะทำให้ค่านิยมในสังคมชนบทที่ยกย่องบูชาบรรพบุรุษ ความมีเกียรติ การเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า การยึดมั่นในความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ จะเปลี่ยนไปจากเดิม

มลลิกา มัติโก และคณะ (2542, น. 97 - 98) ศึกษา เรื่อง ร่มโพธิ์ร่มไทร: สถานภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุ พื้นที่ศึกษาในเขตภาคเหนือ ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตร หลาน ในด้านการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลานนั้นเป็นความคาดหวังของผู้สูงอายุในบั้นปลายชีวิต คือ การให้บุตรหลานดูแลเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง การได้รับการปฏิบัติด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เงิน และการหมั่นมาเยี่ยมผู้สูงอายุบ่อย ๆ และการดูแลในยามเจ็บป่วย ส่วนในด้านการให้บุตรเคารพเชื่อฟังนั้น ได้แก่ หากเห็นผู้สูงอายุก็ควรยกมือไหว้ ทักทาย ถามทุกข์สุข มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ และความคาดหวังให้บุตรหลานเป็นคนดี ตั้งใจทำงาน ตั้งใจเรียนหนังสือ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และรู้จักเก็บเงินใช้ในยามแก่

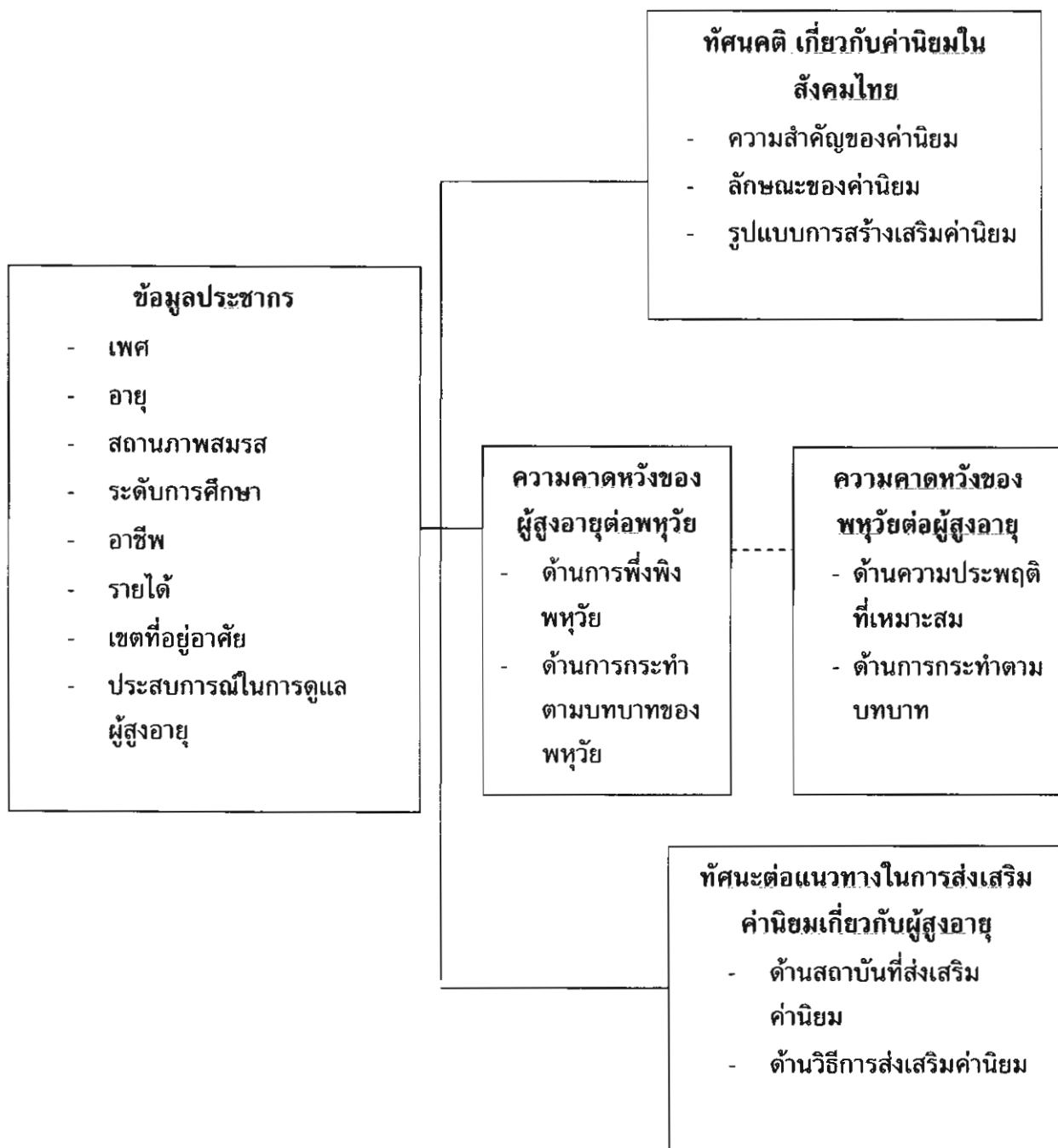
คันสนีย์ จันทรานุภาพ (2542, น. 115-116) ศึกษาความคาดหวังพึงพิงบุตรได้ภายหลังเกษียณของบิดามารดา โดยศึกษากรณีบิดามารดาวัย 50-59 ปีซึ่งเป็นข้าราชการสังกัดส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ผลการศึกษา พบว่า บิดามารดาส่วนใหญ่ยังคงคาดหวังว่าจะสามารถพึ่งพิงบุตรได้ภายหลังเกษียณทั้งด้านการเงิน ด้านการดูแลยามเจ็บป่วย และด้านจิตใจ และสังคม นอกจากนี้ บิดามารดาที่คาดหวังพึ่งพิงบุตรได้บ้างหรือแทบไม่ได้เลยนั้น ส่วนใหญ่ก็จะสามารถคาดหวังพึ่งพิงอื่นได้ ดังนั้นจึงน่าจะแสดงให้เห็นได้ว่าบิดามารดาส่วนใหญ่ที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ไม่ได้มีแนวโน้มที่จะถูกทอดทิ้ง ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังพึ่งพิงบุตรภายหลังเกษียณของบิดามารดาด้านการเงิน ด้านการดูแลยามเจ็บป่วย และด้านจิตใจ และสังคม ได้แก่ ความดีในการปฏิสังสรรค์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ฐานะทางการเงินของบุตร ระดับการยึดมั่นในบรรทัดฐานแห่งการตอบแทนกลับคืนของบุตร ระดับการยึดมั่นในบรรทัดฐานแห่งความเป็นธรรมในการแลกเปลี่ยนของบุตร และระดับความรู้สึกสูญเสียอำนาจของบิดามารดา เป็นต้น

กรรณิกา เจริญลักษณ์ (2545, น.103 -105) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร.” พบว่า ผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อการพัฒนาบทบาทของผู้สูงอายุในการให้การสนับสนุนแก่สังคม ด้านข้อมูลข่าวสาร คือ ผู้สูงอายุเห็นด้วยกับการที่รัฐจะดำเนินการจัดสร้างเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุให้มากขึ้น และให้มีการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ส่วนทัศนคติด้าน

วัตถุสิ่งของ พบว่าผู้สูงอายุเห็นด้วยมากที่สุดในเรื่องการลดค่าโดยสารของระบบขนส่งมวลชนให้แก่ผู้สูงอายุ และเห็นด้วยว่ารัฐควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในที่สาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น ถนน ทางเดิน ห้องสุขา ในทัศนะด้านจิตใจ อารมณ์ พบว่า ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่รัฐควรสนับสนุนการประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคมให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องนอกจากผู้สูงอายุจะเกิดความภาคภูมิใจในตัวเองแล้ว ยังได้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามแต่ในสิ่งที่ดีงาม รวมถึงรัฐควรสนับสนุนการรณรงค์ให้สังคมมีจิตสำนึกและตระหนักเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ในทัศนะในด้านบริการต่าง ๆ นั้น พบว่าผู้สูงอายุเห็นด้วยที่รัฐจะส่งเสริมการทำสาธารณประโยชน์เพื่อการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความยินดีที่จะได้รับความช่วยเหลือจากสังคม และเห็นว่ารัฐควรส่งเสริมการฝึกอาชีพและจัดหางานให้เกิดความเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีรายได้แต่มีความจำเป็นที่ต้องใช้เงิน ซึ่งก็ไม่อยากรบกวนเงินของลูกหลาน

ธีราพร ทวีธรรมเจริญ (2545 ,น.105) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาของบุตร” พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาของบุตร ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม มี 2 ปัจจัย คือ วิธีที่บุตรได้เรียนรู้ด้วยการเห็นพฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่ปู่ ย่า ตา ยายจากบิดามารดาส่งผลให้บุตรมีพฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาตามไปด้วยและปัจจัยเรื่องวิธีที่บุตรได้เรียนรู้ด้วยการได้รับการสั่งสอนในเรื่องการตอบแทนบุญคุณคนในวัยเด็กมาก บุตรจะมีพฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาตามไปด้วยเช่นเดียวกัน ส่วนปัจจัยตามแนวทางทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม มี 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการให้พึงพิงแก่บิดามารดาของบุตร ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากบิดามารดา และการยึดมั่นในบรรทัดฐานแห่งการตอบแทนกลับคืนของบุตร โดยมีการสัมพันธ์ในลักษณะที่ว่าบุตรที่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากบิดามารดาจะให้ความพึงพิงแก่บิดามารดา และบุตรที่มีความยึดมั่นในบรรทัดฐานแห่งการตอบแทนกลับคืนมา จะให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาเช่นเดียวกัน ส่วนปัจจัยในเรื่องคุณค่าของรางวัลที่ได้รับจากการปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติตนที่ดีกับบิดามารดาซึ่งเป็นการที่มีทรัพยากรที่เป็นที่ต้องการของบุตรนั้น พบว่าจะมีการโน้มเอียงที่จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาของบุตร คือ บุตรที่เห็นคุณค่าของรางวัลที่ได้รับจากการปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติตนที่ดีกับบิดามารดามาก จะให้ความพึงพิงแก่บิดามารดามาก และบุตรที่เห็นว่าบิดามารดาที่มีทรัพยากรที่เป็นที่ต้องการก็จะให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาตามไปด้วยมีเพียงมิติด้านจิตใจเท่านั้น ที่การเห็นคุณค่าของรางวัลที่ได้รับจากการปฏิบัติงาน และการมีทรัพยากรที่เป็นที่ต้องการของบุตรจะมีการสัมพันธ์กับพฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study)

วิธีการเก็บข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มพหุวัย
2. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลในต่างจังหวัด รวม 16 จังหวัด โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 316 ชุด ,พหุวัย จำนวน 485 ชุด และในกรุงเทพฯ กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 117 ชุด และพหุวัย จำนวน 183 ชุด

การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” ผู้วิจัยกำหนดประชากร 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ประชากร พหุวัย หมายถึง บุคคลที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งมีอายุแบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้
 - (1) เด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 15-29 ปี
 - (2) วัยผู้ใหญ่ อายุระหว่าง 30-44 ปี
 - (3) วัยก่อนสูงอายุ อายุระหว่าง 45-59 ปี
2. ประชากรสูงอายุ หมายถึง บุคคลที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งมีอายุ 60 ปีขึ้นไป

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Sampling) ดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มพื้นที่เขตตัวอย่างด้วยวิธีแบบง่าย (Sample Random Sampling) ได้พื้นที่ 2 เขตคือ เขตเมือง คือ เขตภาษีเจริญ และเขตชนบท คือ เขตมีนบุรี

ขั้นที่ 2 ในแต่ละเขต สุ่มชุมชนด้วยวิธีแบบง่าย กำหนดเขตละ 1 ชุมชน

ขั้นที่ 3 ในแต่ละชุมชน จัดทำบัญชีรายชื่อตามเลขที่บ้าน เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.ผู้สูงอายุ ทำการสุ่มผู้สูงอายุตามครัวเรือนแบบระบบ (Systematic Random Sampling) ซึ่งกำหนดให้มีจำนวนตัวอย่าง ชุมชนละ 60 ราย โดยหาจุดเริ่มการสุ่มจากการคำนวณ $I = N/n$ รวม 2 ชุมชนเท่ากับ 120 ราย โดยมีอัตราการตอบกลับคืน 117 ชุด คิดในร้อยละ 97.50

2.สมาชิกพหุวัย ทำการสุ่มสมาชิกในครอบครัวตามครัวเรือนแบบระบบ (Systematic Random Sampling)ซึ่งกำหนดให้มีจำนวนตัวอย่าง ชุมชนละ 100ราย โดยหาจุดเริ่มการสุ่ม

ตัวอย่างจากการคำนวณ $I = N/n$ รวม 2 ชุมชนเท่ากับ 200 ราย โดยมีอัตราการตอบกลับคืน 183 ชุด คิดในร้อยละ 91.50

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างพื้นที่ต่างจังหวัด

ขั้นที่ 1 แบ่งพื้นที่ตามเขตภูมิศาสตร์เป็น 4 ภาค และแต่ละภาคสุ่มจังหวัด โดยกำหนดภาคละ 4 จังหวัด รวม 16 จังหวัด คือ

- ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย นครสวรรค์ สุโขทัย และลำปาง
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดหนองบัวลำภู ขอนแก่น สกลนคร และศรีสะเกษ
- ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี ราชบุรี ลพบุรี และระยอง
- ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรังและสงขลา

ขั้นที่ 2 สุ่มตัวอย่างอำเภอ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบ (Cluster Random Sampling) ซึ่งแบ่งอำเภอออกเป็น 2 กลุ่ม

- 1) กลุ่มอำเภอที่เจริญ หรือเขตเมือง (โดยการจัดอันดับของกรมการปกครองให้เป็นอำเภอชั้นที่ 1 และ 2)
- 2) กลุ่มอำเภอที่ล้าหลัง หรือเขตชนบท (โดยการจัดอันดับของกรมการปกครองให้เป็นอำเภอชั้นที่ 3 และ 4)

และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย กำหนดกลุ่มละ 1 อำเภอ รวมเป็น 2 อำเภอ

ขั้นที่ 3 สุ่มตำบล โดยการจัดทำบัญชีรายชื่อตำบล และทำการสุ่มตัวอย่างตำบลแบบง่าย กลุ่มละ 1 ตำบล รวมเป็น 2 ตำบล

ขั้นที่ 4 สุ่มหมู่บ้าน โดยการจัดทำบัญชีรายชื่อหมู่บ้าน และทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านแบบง่ายกำหนดตำบลละ 1 หมู่บ้าน รวมเป็น 32 หมู่บ้าน

ขั้นที่ 5 สุ่มครัวเรือนแบบ Stratified Stage Sampling โดยกำหนด ดังนี้

ผู้สูงอายุ

- 1) สสำรวจรายชื่อผู้สูงอายุและจัดทำบัญชีครัวเรือน จำแนกตามเลขที่บ้าน
- 2) ทำการสุ่มผู้สูงอายุตามครัวเรือน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบระบบ (Systematic Random Sampling) ซึ่งกำหนดให้มีช่วงห่างของการเลือกตัวอย่าง จากการคำนวณ $I = N/n$ เพื่อให้ได้กลุ่มผู้สูงอายุ อำเภอละ 10 ราย รวม 320 ราย
- 3) สุ่มแบบง่ายตามบัญชีครัวเรือนสำหรับกลุ่มสนทนา (Focus Group) จำนวนชุมชนละ 10 ราย

หมายเหตุ : มีอัตราการตอบกลับคืนของแบบสอบถาม 316 ชุด คิดในร้อยละ

สมาชิกพหุวัย

- 1) จัดทำบัญชีครัวเรือน จำแนกตามเลขที่บ้านและสำรวจรายชื่อสมาชิกในครอบครัว
- 2) ทำการสุ่มสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนตอบแบบสอบถาม โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบระบบ (Systematic Random Sampling) ซึ่งกำหนดให้มีช่วงห่างของการเลือกตัวอย่างจากการคำนวณ $I = N/n$ เพื่อให้ได้กลุ่มพหุวัย อำเภอละ 16 ราย รวม 512 ราย
- 3) สุ่มแบบง่ายตามบัญชีครัวเรือนสำหรับกลุ่มสนทนา (Focus Group) ชุมชนละ 10 ราย

หมายเหตุ : มีอัตราการตอบกลับคืนของแบบสอบถาม 485 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94.73 โดยผู้วิจัยได้จำแนกรายชื่อจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ตารางรายชื่อจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ภาค	จังหวัด	ระดับ อำเภอ	อำเภอ	ตำบล	หมู่ ที่	ชื่อบ้าน
ภาคเหนือ	เชียงราย	1	พาน	ธารทอง	6	สันมะแพ้น
		4	แม่ลาว	บัวสะลี	4	สันปูเลย
	นครสวรรค์	2	พยุหะคีรี	ยางขาว	3	มะขามเทศ
		3	โกรกพระ	โกรกพระ	5	บางฉ่ำ
	สุโขทัย	1	เมือง	ยางซ้าย	7	บางกระบาน
		3	คีรีมาศ	นาเชิงคีรี	2	นาเชิง
	ลำปาง	2	ห้างฉัตร	ปงยางคก	3	สันหลวง
		3	เกาะคา	ศาลา	2	ศาลาชัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ขอนแก่น	1	บ้านไผ่	ในเมือง	8	หนองแขวงไร่
		3	ชนบท	ห้วยแก	4	เหล่าเหนือ
	สกลนคร	1	เมือง	พังกว้าง	4	ห้วยทราย
		4	เต่างอย	บึงทวาย	1	บึงทวาย
	ศรีสะเกษ	2	กันทรารมย์	คำเนียม	2	อีต้อม
		3	ยางชุมน้อย	บึงบอน	7	โนนสูง

ตารางรายชื่อจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ภาค	จังหวัด	ระดับ อำเภอ	อำเภอ	ตำบล	หมู่ ที่	ชื่อบ้าน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	หนองบัวลำภู	1	เมือง	นาคำไฮ	2	นาคำไฮ
		4	นาวัง	นาเหล่า	2	โคกนาเหล่า
ภาคกลาง	สุพรรณบุรี	1	เมือง	ดอนก่ายาน	2	บางปลาหมอ
		3	หนองหญ้าไซ	หนองโพธิ์	8	ลำพันบอง
	ราชบุรี	1	เมือง	คูบัว	3	ปู่ฟ้า
		4	วัดเพลง	เกาะสามพระ	8	เกาะมอญ
	ลพบุรี	2	โคกสำโรง	ถลุงเหล็ก	3	ถลุงเหล็ก
		3	หนองม่วง	ซอนสาละเดช	9	หนองแดง
	ระยอง	1	บ้านฉาง	บ้านฉาง	2	ประชุมมิตร
		3	กิ่ง อ.นิคมฯ	มะขามคู่	3	มะขามคู่
ภาคใต้	สุราษฎร์ธานี	1	พุนพิน	ท่าสะท้อน	2	บ่อกลิ้ง
		3	ท่าฉาง	คลองไทร	3	หน้าวัดอัมพาราม
	นครศรีธรรมราช	1	ปากพนัง	คลองน้อย	1	คลองน้อย
		4	เฉลิมพระเกียรติ	เชียรเขา	1	บางหาร
	ตรัง	1	เมือง	บางรัก	4	ควนเปลว
		3	นาโยง	นาหมื่นศรี	8	ควนสวรรค์
	สงขลา	1	หาดใหญ่	กอขุน	5	บ้านคลองพระ
		3	นาหม่อม	พิจิตร	4	คลองหะ

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือในการสนทนากลุ่มเป็นแบบสนทนากลุ่ม ซึ่งแบ่งระยะเวลาในการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ช่วงเวลา โดยแบบสนทนาได้จัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลแต่ละช่วงดังนี้

ช่วงระยะเวลาที่ 1 เพื่อศึกษาและสำรวจสถานการณ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับค่านิยมในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ความกตัญญูตเวที ระบบอาวุโส การเคารพผู้สูงอายุ ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย และแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ช่วงระยะเวลาที่ 2 แนวสนทนากลุ่มเน้นประเด็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หรือการแสดงพฤติกรรมอันเกิดจากการยึดถือค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ช่วงระยะเวลาที่ 3 ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักถึงคุณค่าและการแสดงออกถึงการให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุ

2. เครื่องมือเชิงปริมาณ นำเอาข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เป็นแนวในการสร้างแบบสอบถามโดยแบบสอบถามในการวิจัยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ และพหุวัย มีทั้งหมด 8 ข้อ

ตอนที่ 2 การศึกษาค่านิยมในสังคมไทย ซึ่งเป็นการสอบถามทัศนคติของผู้สูงอายุ และพหุวัย ต่อด่านที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของค่านิยม ลักษณะของค่านิยม มีทั้งหมด 23 ข้อ

ตอนที่ 3 การศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุ และพหุวัย แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ความคาดหวังของพหุวัยต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุและบทบาทของผู้สูงอายุ มีทั้งหมด 12 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงพหุวัย (ได้แก่ บุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน) และการกระทำตามบทบาท (ได้แก่ บทบาทของบุตร ชุมชน และรัฐ) มีทั้งหมด 12 ข้อ

ตอนที่ 4 การศึกษาทัศนคติต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้สูงอายุ และพหุวัย ต่อประเด็นดังกล่าว มีทั้งหมด 21 ข้อ

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นอื่นๆ ของผู้สูงอายุ และพหุวัย ที่มีต่อการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ มี 1 ข้อ

การทดสอบเครื่องมือ

เครื่องมือเชิงคุณภาพ มีการนำไปทดลองใช้ กับกลุ่มผู้สูงอายุ และพหุวัย อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวนกลุ่มผู้สูงอายุ 1 กลุ่ม กลุ่มพหุวัย 1 กลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ สอดคล้องกับเนื้อหา และข้อเท็จจริงมากที่สุด

เครื่องมือเชิงปริมาณ มีการทดสอบคุณภาพแบบสอบถาม ได้แก่ การทดสอบความ ถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามโดยนำไปปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญและ ตรวจสอบกับเอกสาร แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข การทดสอบเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม นำไปทดสอบ (Pre - test) กับกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มพหุวัย ณ จังหวัดสระบุรี จำนวน 30 ราย ได้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน (r) เท่ากับ 0.846 แสดงว่า คุณภาพของแบบสอบถามมี ความเชื่อมั่นระดับมาก

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าฐานนิยม ค่าเฉลี่ย ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (Independent Sample t - test)

การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA)

3. เกณฑ์การพิจารณาคะแนน

3.1 การศึกษาค่านิยมในด้านทัศนคติและระดับการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุใน สังคมไทยกำหนดคำถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือกตอบ 5 ระดับ โดยกำหนด เกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ระดับทัศนคติ เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน	ระดับปฏิบัติ มากที่สุด	5 คะแนน
เห็นด้วย	4 คะแนน	มาก	4 คะแนน
ไม่แน่ใจ	3 คะแนน	ปานกลาง	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2 คะแนน	น้อย	2 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน	น้อยที่สุด	1 คะแนน

เกณฑ์ในการประเมินทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมในสังคมไทยโดยคำนวณจาก $\bar{x} \pm 1 \text{ S.D.}$

ระดับทัศนะ	ระดับมาก	$\bar{x} = + 1 \text{ S.D.}$
	ระดับปานกลาง	$\bar{x} = 1 \text{ S.D.}$
	ระดับน้อย	$\bar{x} = - 1 \text{ S.D.}$

3.2 การศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุและความคาดหวังของพหุวัย ด้วยคำถาม และการวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือกตอบ 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

ระดับความคาดหวัง	คาดหวังมากที่สุด	5	คะแนน
	คาดหวังมาก	4	คะแนน
	คาดหวังปานกลาง	3	คะแนน
	คาดหวังน้อย	2	คะแนน
	ไม่คาดหวัง	1	คะแนน

เกณฑ์การประเมินความคาดหวัง โดยคำนวณจาก $\bar{x} \pm 1 \text{ S.D.}$

ระดับทักษะ	ระดับมาก	$\bar{x} = + 1 \text{ S.D.}$
	ระดับปานกลาง	$\bar{x} = 1 \text{ S.D.}$
	ระดับน้อย	$\bar{x} = - 1 \text{ S.D.}$

3.3 การศึกษาทักษะของผู้สูงอายุ และพหุวัยต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ด้วยคำถามแบบประเมินค่า (Rating scale) ให้เลือกตอบ 5 ระดับ ใช้เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

ระดับทักษะ	มากที่สุด	5	คะแนน
	มาก	4	คะแนน
	ปานกลาง	3	คะแนน
	น้อย	2	คะแนน
	น้อยที่สุด	1	คะแนน

เกณฑ์การประเมินระดับทักษะ โดยคำนวณจาก $\bar{x} \pm 1 \text{ S.D.}$

ระดับทักษะ	ระดับมาก	$\bar{x} = + 1 \text{ S.D.}$
	ระดับปานกลาง	$\bar{x} = 1 \text{ S.D.}$
	ระดับน้อย	$\bar{x} = - 1 \text{ S.D.}$

4. การกำหนดค่าของระดับของค่าเฉลี่ย แบ่งได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่มี 5 ระดับ ดังนี้

- 1.00 -1.80 หมายถึง ทักษะคติ ความคาดหวัง และทักษะในระดับน้อยที่สุด
- 1.81 -2.60 หมายถึง ทักษะคติ ความคาดหวัง และทักษะในระดับน้อย
- 2.61 -3.40 หมายถึง ทักษะคติ ความคาดหวัง และทักษะในระดับปานกลาง
- 3.41 -4.20 หมายถึง ทักษะคติ ความคาดหวัง และทักษะในระดับมาก
- 4.21 -5.00 หมายถึง ทักษะคติ ความคาดหวัง และทักษะในระดับมากที่สุด

การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอผลการศึกษาเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพและส่วนวิเคราะห์ภาพรวม ข้อมูลจริงนำเสนอเชิงพรรณนา ประกอบตาราง ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพนำเสนอตามเนื้อหาเพื่ออธิบายข้อเท็จจริงอย่างเป็นเหตุและผล

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

ระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547

บทที่ 2

ค่านิยมในสังคมไทย

ค่านิยมเป็นความเชื่อที่แต่ละบุคคลจะได้รับการปลูกฝัง และบุคคลต่างยึดมั่นอยู่ในใจว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่า เป็นบรรทัดฐานของพฤติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ค่านิยมยังเป็นแบบแผน ในการตัดสินใจเมื่อเกิดกรณีที่มีข้อขัดแย้งบางประการ ทั้งยังเป็นแรงจูงใจหรือผลักดันให้บุคคลมุ่งสู่เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของตนและสังคม ดังนั้นค่านิยมมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อบุคคล สังคม เพราะมีอิทธิพลต่อความคิด การกระทำของคนในสังคม ซึ่งอาจส่งผลต่อความมั่นคงและความยั่งยืนของประเทศ งานวิจัยนี้ได้ศึกษาค่านิยมในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยการศึกษาทัศนคติของผู้สูงอายุ และพหุวัย โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 การศึกษาค่านิยมของสังคมไทย

ตอนที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ของทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระ รายละเอียดของการศึกษาปรากฏดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

เพศ อายุ สถานภาพสมรส

ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ เป็น เพศหญิง ร้อยละ 64.1 ในต่างจังหวัดมีผู้สูงอายุหญิง ร้อยละ 54.7 ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ เป็นชายร้อยละ 54.1 ต่างจังหวัดเป็นเพศหญิงร้อยละ 60.8 สำหรับอายุของผู้สูงอายุในกรุงเทพ ร้อยละ 32.5 มีอายุ 60-64 ปี ต่างจังหวัดร้อยละ 54.4 มีอายุ 60-69 ปี ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 54.1 อายุ 15-29 ปี ต่างจังหวัดร้อยละ 50.3 อายุ 30-44 ปี นอกจากนี้ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 45.3 ต่างจังหวัดร้อยละ 56.3 มีสถานภาพสมรส กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 54.6 เป็นโสด ส่วนต่างจังหวัด ร้อยละ 67.0 สมรสแล้ว (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1
เพศ อายุ และสถานภาพสมรส ของผู้สูงอายุและพหุวัย

ข้อมูลพื้นฐาน	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
เพศ				
- ชาย	35.9	54.1	45.3	39.2
- หญิง	64.1	45.9	54.7	60.8
อายุ				
ผู้สูงอายุ/พหุวัย				
- 60 -64 (15-29)ปี	32.5	54.1	27.2	23.3
- 65 -69 (30-44) ปี	26.5	31.1	27.2	50.3
- 70 -74 (45-59) ปี	26.5	14.8	19.6	25.4
- 75 -79 ปี	6.8	-	10.5	-
- 80 ปีขึ้นไป	7.7	-	15.5	-
สถานภาพสมรส				
- โสด	6.8	54.6	3.5	26.0
- สมรส	45.3	39.4	56.3	67.0
- หย่าร้าง	4.3	2.2	0.9	2.3
- หม้าย	33.3	1.6	37.7	4.1
- แยกกันอยู่	10.3	2.2	1.6	0.6
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนตัวอย่าง	117	183	316	485

ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุและพหุวัย

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.4 ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 74.4 ในต่างจังหวัดจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาคือไม่ได้รับการศึกษา โดยในกรุงเทพฯ มีสูงถึงร้อยละ 34.1 ส่วนต่างจังหวัดมีร้อยละ 17.5 กลุ่มพหุวัยส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา โดยในพื้นที่ต่างจังหวัดมีร้อยละ 48.7 ในกรุงเทพฯ มีร้อยละ 26.8 (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2
ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุและพหุวัย

การศึกษา	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
- ไม่ได้รับการศึกษา	34.1	2.2	17.5	3.9
- ประถมศึกษา	56.4	26.8	74.4	48.7
- มัธยมศึกษาตอนต้น	4.3	17.5	2.5	15.5
- มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	1.7	26.2	1.6	13.4
- อนุปริญญา/ปวส.	2.6	6.0	0.9	6.2
- ปริญญาตรี	0.9	7.7	0.6	7.6
- ปริญญาโท	-	-	0.3	0.4
- อื่นๆ	8.5	13.7	2.2	4.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนตัวอย่าง	117	183	316	485

อาชีพของผู้สูงอายุและพหุวัย

สำหรับอาชีพนั้นผู้สูงอายุร้อยละ 51.3 ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 41.5 ในต่างจังหวัด ไม่ได้ประกอบอาชีพเพราะร่างกายทำไม่ไหว แต่มีผู้สูงอายุร้อยละ 33.2 ในต่างจังหวัดยังคงประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ในส่วนของพหุวัยร้อยละ 44.2 ในกรุงเทพฯ ที่มีอาชีพรับจ้าง และร้อยละ 13.1 ค้าขาย ร้อยละ 37.7 ของพหุวัยในต่างจังหวัดเป็นเกษตรกร ร้อยละ 29.1 มีอาชีพค้าขาย (ตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3
อาชีพของผู้สูงอายุและพหุวัย

อาชีพ	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
- ไม่เข้าประเด็น	-	13.7	-	7.0
- เกษตรกร	2.6	2.7	33.2	37.7
- รับราชการ	-	0.5	-	5.2
- รัฐวิสาหกิจ	-	3.8	-	2.3
- รับจ้าง	23.9	44.2	9.2	29.1
- ค้าขาย	7.7	13.1	6.6	14.0
- ไม่ได้ประกอบอาชีพเพราะร่างกายทำไม่ไหว	51.3	3.8	41.5	1.9
- ไม่ได้ประกอบอาชีพเพราะเกษียณอายุ	4.5	-	9.5	-
- อื่นๆ	-	19.1	-	2.8
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนตัวอย่าง	117	183	316	485

รายได้ของผู้สูงอายุและพหุวัย

ผู้สูงอายุร้อยละ 54.7 ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 29.9 ในต่างจังหวัดมีรายได้ไม่แน่นอน ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ในกรุงเทพฯ มีร้อยละ 41.0 และในต่างจังหวัด มีร้อยละ 50.0 ซึ่งผู้สูงอายุต่างจังหวัดที่มีรายได้สูงกว่า 15,001 ขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 5.6 เท่านั้น สำหรับกลุ่มพหุวัยร้อยละ 42.6 ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 43.5 ในต่างจังหวัด มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท (ตารางที่ 2.4)

ตารางที่ 2.4
รายได้ของผู้สูงอายุและพหุวัย

ข้อมูลพื้นฐาน	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
รายได้				
- ต่ำกว่า 5,000 บาท	41.0	42.6	50.0	43.5
- 5,000 – 10,000 บาท	3.4	21.9	12.0	30.5
- 10,001 – 15,000 บาท	0.9	4.4	2.5	6.6
- 15,001 – 20,000 บาท	-	1.6	2.2	3.4
- 20,001 – 25,000 บาท	-	29.5	2.5	1.6
- 25,001 – 30,000 บาท	-	-	0.6	2.1
- 30,000 บาทขึ้นไป	-	-	0.3	1.6
- ไม่แน่นอน	54.7	-	29.9	10.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนตัวอย่าง	117	183	316	485

เขตที่อยู่อาศัยและประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของผู้สูงอายุและพหุวัย

ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 58.1 อาศัยในเขตเมือง ในขณะที่ต่างจังหวัดร้อยละ 86.1 อาศัยในเขตชนบท ส่วนกลุ่มพหุวัยร้อยละ 54.1 ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 88.6 ในต่างจังหวัด อาศัยในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง

ในประเด็นประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งผู้สูงอายุและพหุวัยมีโอกาสดูแลผู้สูงอายุมาก่อน โดยผู้สูงอายुर้อยละ 88.3 และพหุวัยร้อยละ 77.6 ในต่างจังหวัด มีประสบการณ์ดูแลผู้สูงอายุมากกว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ (ตารางที่ 2.5)

ตารางที่ 2.5
เขตที่อยู่อาศัยและประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของผู้สูงอายุและพหุวัย

ข้อมูลพื้นฐาน	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
เขตที่อยู่อาศัย				
- เขตเมือง	58.1	45.9	13.9	11.4
- เขตชนบท	41.9	54.1	86.1	88.6
การมีประสบการณ์ดูแลผู้สูงอายุ				
- เคย	67.5	56.3	88.3	77.6
- ไม่เคย	32.5	43.7	11.7	22.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนตัวอย่าง	117	183	316	485

ตอนที่ 2 การศึกษาค่านิยมของสังคมไทย

ค่านิยมเป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่า มีการยอมรับว่ามีความหมายและความสำคัญ เป็นมาตรฐานหรืออุดมคติของบุคคลในสังคมที่พึงยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาเรื่องค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย ในประเด็นความสำคัญของค่านิยม ลักษณะของค่านิยม และการสร้างค่านิยม มีดังนี้

1. ความสำคัญของค่านิยม

ในสังคมไทยให้ความสำคัญกับค่านิยมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุหลายประการ เมื่อพิจารณาความสำคัญของค่านิยม มี 2 ประการ คือ ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและค่านิยมเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

(1) ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

การแสดงพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนอาจมีแบบแผนบางประการที่ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เช่น ความกตัญญู การยึดมั่นเรื่องค่านิยมที่ดีในอดีต เป็นต้น กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 72.2 มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าความกตัญญูเป็นค่านิยมที่ได้รับการยึดถือในปัจจุบัน ส่วนผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 71.8 มีทัศนคติเห็นด้วย ซึ่งค่านิยมเรื่องความกตัญญูมักจะพบในกลุ่มของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุกล่าวว่าในอดีตพ่อแม่ยึดมั่น ในการปฏิบัติตนที่เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู และในปัจจุบันก็ยังคงนำมาใช้ในการสั่งสอนลูกหลาน สำหรับ

กลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัดร้อยละ 60.6 มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในขณะที่พหุวัยร้อยละ 53.0 ในกรุงเทพมหานครมีทัศนคติเห็นด้วย มีพหุวัยบางส่วน ร้อยละ 0.9 ทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดไม่เห็นด้วยกับการยึดถือความกตัญญู พหุวัยกลุ่มนี้ได้กล่าวถึงการยึดถือปฏิบัติตามค่านิยมว่า ค่านิยมในอดีตบางอย่างไม่สามารถนำมาใช้ในปัจจุบัน เพราะยุคสมัยย่อมแตกต่างกัน บางสิ่งเหมาะสมในสถานการณ์หนึ่ง หากนำไปใช้ในอีกวัฒนธรรมหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่งอาจไม่เหมาะสมหรือไม่ใช้ หรือเป็นสิ่ง “ล้าสมัย” ปัจจุบันจึงมีการยึดถือค่านิยมลดลง

ประเด็นค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 65.8 และต่างจังหวัด ร้อยละ 44.6 มีทัศนคติเห็นด้วย ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 50.3 ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ร้อยละ 43.9 ที่ทัศนคติเห็นด้วยโดยทั้ง 2 กลุ่มมีมุมมองว่า สมัยก่อน ค่านิยม ศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณีทำให้คนในสังคมมักจะอยู่ในกรอบของสังคม การตัดสินใจทำอะไรสักอย่าง จึงจำเป็นต้องคิดให้รอบคอบว่าผิดจารีต ผิดหลักคำสอนทางศาสนาหรือไม่ หากผู้ใดทำผิด นอกจากสังคมจะประณามแล้ว บุคคลนั้นยังมีความรู้สึกผิดอยู่ภายในใจของตนเองอีกด้วย

สำหรับทัศนคติที่กล่าวว่า ค่านิยมจะเป็นแบบแผนในการตัวกำหนดความประพฤติและการปฏิบัติตนของคนในสังคมนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ 54.7 ในขณะที่ต่างจังหวัดเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 40.8 ในกลุ่มของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ 48.6 และร้อยละ 52.8 ตามลำดับ นอกจากนี้มีผู้สูงอายุและพหุวัย ร้อยละ 11.3 ที่มองว่าค่านิยมไม่ได้กำหนดความประพฤติของคนในสังคมเสมอไป เนื่องจากสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากภาคอุตสาหกรรมเข้ามาแทนภาคเกษตรกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของคนในสังคมอีกทั้งเมื่อมีผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ทำให้บุคคลเหล่านั้นต้องทำงานที่ต้องใช้ความรู้ ซึ่งมักเป็นงานที่อยู่ต่างถิ่นหรือในเมืองใหญ่ ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ค่านิยมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตน้อยลง โดยกลุ่มพหุวัยกล่าวว่า “การยึดมั่นในเรื่องค่านิยมต่าง ๆ ยังคงยึดถืออยู่ แต่ไม่แน่ใจว่าจะมีลูกหลานสักกี่คนที่ยึดมั่นเหมือนพ่อแม่” และที่กล่าวถึงการยึดมั่นในค่านิยมที่สำคัญ ๆ ของไทยว่า “ยังพอมี แต่รุ่นหลังไม่ค่อยให้ความสำคัญ เช่น ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ มีเรื่องอื่นที่น่าสนใจมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นแฟชั่น เพื่อน การดูหนัง เที่ยวกลางคืน เมื่อตกเดือนจะเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง”

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลเป็นรายข้อ พบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อความกตัญญูว่าเป็นค่านิยมที่ได้รับการยึดถือสูงกว่าประเด็นอื่น (กลุ่มผู้สูงอายุ $\bar{x} = 4.26$ และ 4.70 กลุ่มพหุวัย $\bar{x} = 4.39$ และ 4.58) ซึ่งถือว่าทัศนคติระดับมากที่สุด ส่วนในภาพรวมกลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.39$) สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.01$) ส่วนกลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.31$) สูงกว่าใน

กรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.21$) เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อ
ค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลสูงกว่าในกรุงเทพฯ (ตารางที่
2.6,2.7)

ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

บรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย			
	พื้นที่	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	S.D
-ความกตัญญูเป็นค่านิยมที่ได้รับการยึดถือถึงปัจจุบัน	กทม.	27.4	71.8	0.9	0.0	0.0	4.26	.46	43.7	53.0	2.7	0.5	0.0	.57
	ตจว.	72.2	26.3	0.6	0.0	0.0	4.70	.49	60.6	38.0	1.0	0.4	0.0	.53
-ค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล	กทม.	15.4	65.8	16.2	2.6	0.0	3.94	.64	31.7	50.3	13.1	4.4	0.5	.81
	ตจว.	41.5	44.6	9.8	4.1	0.0	4.23	.79	37.3	43.9	15.1	3.5	0.2	.81
-ค่านิยมเป็นตัวกำหนดความประพฤติ/การปฏิบัติของคนในสังคม	กทม.	16.2	54.7	25.6	3.4	0.0	3.83	.73	35.0	48.6	14.2	2.2	0.0	.74
	ตจว.	40.8	46.3	9.8	2.5	0.3	4.25	.75	36.5	52.8	7.8	2.7	0.2	.72

ตารางที่ 2.7 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 4.01	S.D. = .47	$\bar{x}$ = 4.21	S.D. = .54
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.39	S.D = .53	$\bar{x}$ = 4.31	S.D. = .53

(2) ด้านการเป็นแรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมของบุคคล

ค่านิยมมีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนหรือบุคลิกภาพ รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคม การแสดงพฤติกรรมที่ดีของบุคคลเกิดจากแรงจูงใจบางประการ ซึ่งถ้ากระทำแล้วเหมาะสมกับวัยและได้รับการยอมรับก็จะผลักดันให้บุคคล แสดงพฤติกรรมหรือกระทำสิ่งนั้น ๆ ออกมา โดยกลุ่มผู้สูงอายุร้อยละ 76.9 และกลุ่มพหุวัยร้อยละ 56.3 ในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วยกับการที่ค่านิยมทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมสอดคล้องตามวัย เช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 51.6 และ 53.6 ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่บุคคลคาดว่าจะได้รับการยกย่องเมื่อแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม กลุ่มผู้สูงอายุใน กรุงเทพฯ ร้อยละ 61.5 และในต่างจังหวัดร้อยละ 52.8 กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 60.1 และในต่างจังหวัด ร้อยละ 47.0 มีทัศนคติเห็นด้วยเช่นกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งเป็นสัดส่วนสูงกว่าในกรุงเทพฯ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของค่านิยมที่เป็นแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเป็นรายประเด็น กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$) ต่อการที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องตามวัยสูงที่สุด ในขณะที่พหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเป็นไปในทางเดียวกัน ($\bar{x} = 4.34$) สำหรับภาพรวม พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.27$) สูงกว่าในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.22$) สอดคล้องกับทัศนคติของพหุวัยที่อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ในต่างจังหวัดสูงกว่าในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.24$ และ $\bar{x} = 3.95$) ตามลำดับ (ตารางที่ 2.8, 2.9)

แรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมของบุคคล	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย			
	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย			
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย
บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสอดคล้องตามวัย	กทม. 15.4	76.9	6.0	1.7	4.06	.53	39.3	56.3	0.5	0.0	4.34	.58	0.0	0.0
	ตจว. 41.1	51.6	7.0	0.3	4.33	.61	38.8	53.6	1.4	0.0	4.29	.64	0.0	0.0
- บุคคลคาดหวังว่าจะได้รับการยกย่องเมื่อแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม	กทม. 12.8	61.5	23.9	1.7	3.85	.64	25.7	60.1	0.5	0.0	4.10	.63	0.0	0.0
	ตจว. 34.9	52.8	11.7	0.6	4.21	.66	37.5	47.0	1.4	0.6	4.19	.76	0.6	0.6

ตารางที่ 2.9 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติต่อด้านนิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x} = 4.22$	S.D. = .52	$\bar{x} = 3.95$	S.D. = .47
ตจว.	$\bar{x} = 4.27$	S.D. = .54	$\bar{x} = 4.24$	S.D. = .60

แรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมของบุคคล	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย				
	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
- บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสอดคล้องตามวัย	กทม. 15.4	76.9	6.0	1.7	4.06	.53	39.3	56.3	3.8	0.5	4.34	.58	0.0	0.0	0.0
	ตจว. 41.1	51.6	7.0	0.3	4.33	.61	38.8	53.6	6.2	1.4	4.29	.64	0.0	0.0	0.0
- บุคคลคาดว่าจะได้รับการยกย่องเมื่อแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม	กทม. 12.8	61.5	23.9	1.7	3.85	.64	25.7	60.1	13.7	0.5	4.10	.63	0.0	0.0	0.0
	ตจว. 34.9	52.8	11.7	0.6	4.21	.66	37.5	47.0	13.5	1.4	4.19	.76	0.6	0.0	0.0

ตารางที่ 2.9 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x} = 4.22$	S.D. = .52	$\bar{x} = 3.95$	S.D. = .47
ตจว.	$\bar{x} = 4.27$	S.D. = .54	$\bar{x} = 4.24$	S.D. = .60

เมื่อพิจารณาระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด พบว่าผู้สูงอายุ ร้อยละ 75.2 ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 63.3 ในต่างจังหวัด มีทัศนคติว่าค่านิยมมีความสำคัญระดับปานกลาง ส่วนพหุวัย ร้อยละ 68.8 ในกรุงเทพฯ และ 62.3 ในต่างจังหวัด มีทัศนคติระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากกว่าในกรุงเทพฯ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ยังคงให้ความสำคัญกับค่านิยมถึงแม้ว่าคนรุ่นใหม่มักจะละเลยหรือเพิกเฉยต่อการยึดมั่นต่อค่านิยม (ตารางที่ 2.10)

ตารางที่ 2.10
ระดับทัศนคติที่มีต่อความสำคัญของค่านิยม

ระดับทัศนคติ	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	14.0	19.3	19.7	26.2
ปานกลาง	75.2	63.3	68.8	62.3
น้อย	10.3	17.4	11.5	11.5

2. ลักษณะของค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

คนไทยมักแสดงออกถึงความมีค่านิยมใน 2 มิติ โดยมิติแรก คือ ความเชื่อต่อค่านิยม และมิติที่สอง คือ การแสดงตนว่าได้เชื่อในค่านิยมนั้น ซึ่งแสดงออกโดยการปฏิบัติ สำหรับค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ เกิดจากการที่บุคคลให้คุณค่ากับสิ่งใดสิ่งหนึ่งและยังต้องพิจารณาถึงผลของการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมออีกด้วย จึงถือว่าบุคคลนั้น ๆ เป็นคนที่มีค่านิยมอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นค่านิยมจึงมีลักษณะเป็นความเชื่อ และเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติ ผู้ศึกษาแบ่งเนื้อหาหลักษณะของค่านิยมออกเป็น 2 ประเด็น คือ ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ และค่านิยมที่มีลักษณะที่ยึดถือปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ

ความเชื่อเป็นสิ่งที่มพื้นฐานจากคำสอนทางศาสนา โดยเชื่อว่าผู้ทำดีก็จะได้รับผลของการกระทำในทางที่ดี หากกระทำในสิ่งที่ไม่ดีก็จะได้รับผลของการกระทำในทางที่ไม่ดี หรือจะกล่าวว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือ มีเวรกรรม ความเชื่อที่ว่า “ บุคคลเชื่อว่าการเลี้ยงบิดามารดาที่สูงอายุจะได้บุญ ” ผู้สูงอายุใน กรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ 54.7 ต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 62.7 ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ 49.7 ในต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 62.3 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ระบุว่า “การเลี้ยงผู้สูงอายุจะได้บุญ ชาวบ้านก็ชื่นชม” หากมองในมุมกลับการละเลยผู้สูงอายุ เมื่อตนเองเดือดร้อนจะไม่ได้รับการเห็นใจจากผู้อื่น โดยพหุวัยในภาคเหนือกล่าวถึงเรื่องเวรกรรมที่

ติดตามมา เมื่อไม่เลี้ยงดูบิดามารดา หรือผู้สูงอายุที่มีพระคุณต่อตนว่า “ถ้าไม่ดูแล เป็นว่าจะเป็นบ้าเป็นบอ เป็นเวรเป็นกรรมถึงเฮา” พหุวัยส่วนหนึ่งต่างก็มีความเชื่อในครอบครัวเรื่องเวรกรรม โดยเชื่อว่าเวรกรรมมีจริง ถ้าทำสิ่งใดไม่ดี จะสะท้อนกลับสู่ตนเอง ดังนั้นเมื่อสมาชิกเลี้ยงดูพ่อแม่ หรือตอบแทนผู้มีพระคุณ จะได้รับผลตอบแทน มีลูกหลานคอยเลี้ยงยามแก่เฒ่า มีบางคนถือว่าการที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง เป็นผลกรรมที่เคยปฏิบัติมาจากชาติก่อน ชาตินี้จึงต้องชดใช้กรรม

สำหรับประเด็นที่ว่า “บุคคลเชื่อว่า การเลี้ยงดูผู้สูงอายุเป็นมงคลแก่ชีวิต” ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วย ร้อยละ 68.4 ต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 57.6 ขณะที่กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วย ร้อยละ 53.0 ต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 63.3 ทั้งนี้ลักษณะค่านิยมในด้านความเชื่อเป็นสิ่งที่เกิดจากจิตสำนึกภายในตัวบุคคล และจากสังคมภายนอกหรือบุคคลอื่นที่ถูกตีความพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ดี จึงเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเชื่อในเรื่องดังกล่าวในระดับมาก ในขณะที่เดียวกัน การเชื่อในเรื่องการตอบแทนบุญคุณนั้นไม่จำเป็นต้องตอบแทนเป็นสิ่งของเพียงอย่างเดียว อาจตอบแทนในลักษณะของการกระทำ หรือแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยได้

ประเด็นเกี่ยวกับการที่บุคคลเชื่อว่าการระลึกถึงบุญคุณผู้สูงอายุเป็นค่านิยมที่ดีนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วย ร้อยละ 54.7 ในต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 53.5 ส่วนกลุ่มพหุวัยทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วย ร้อยละ 56.8 และ 56.5 ตามลำดับ ความเชื่ออีกประเด็นหนึ่งคือ บุคคลเชื่อว่าการไม่เนรคุณบิดามารดาและผู้มีพระคุณเป็นค่านิยมที่ดี ทั้งผู้สูงอายุ และพหุวัยมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งในสัดส่วนที่สูงมาก โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีถึง ร้อยละ 53.8 ต่างจังหวัด ร้อยละ 81.3 ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ มี ร้อยละ 62.3 ต่างจังหวัด ร้อยละ 72.8 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงระดับความเชื่อต่อค่านิยมเรื่องบาป-บุญ และเวรกรรมในการทอดทิ้งผู้มีพระคุณ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า คนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องเหล่านี้ในระดับมาก เพราะมีประสบการณ์มาก่อนหรือพบเห็นเหตุการณ์ในลักษณะนั้น โดยสมาชิกกล่าวว่า “เชื่อเพราะเห็นคนดุด่าพ่อแม่ ตอนนี้ลูกก็ทำพฤติกรรมเดียวกับที่เคยทำกับพ่อแม่ เห็นได้ว่าเรื่องเวรกรรมไม่ต้องรอชาติหน้า” หรือ “ถึงแม้จะไม่เคยประสบกับคนในครอบครัวตนเอง แต่จากการที่ยังเรียนอยู่ ครูที่โรงเรียนจะเล่าและสอนเรื่องนี้อยู่เสมอ” การกล่าวถึงบทสรุปในการประพาดิตนไม่ดีต่อพ่อแม่เป็น “กงก้างเกวียน ของคนคนนั้น”

จากการสำรวจทัศนคติ เช่น ประเด็นความเชื่อของผู้สูงอายุและพหุวัยนั้น ปรากฏว่าความเชื่อต่อการไม่เนรคุณบิดามารดา ผู้สูงอายุและพหุวัยตระหนักสูงกว่าประเด็นอื่น เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับความเชื่อของผู้สูงอายุและพหุวัยนั้น ผู้สูงอายุต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อเรื่องนี้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) สูงกว่าในกรุงเทพฯ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีทัศนคติต่อความเชื่อว่าเป็นความเชื่อที่บุคคลเชื่อเป็นค่านิยมที่ดีในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และ 4.59 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.11, 2.12)

ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านความเชื่อที่เป็นลักษณะสำคัญของค่านิยม

ด้านความเชื่อที่เป็นลักษณะสำคัญของค่านิยม	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย				
พื้นที่	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	SD	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	
-บุคคลเชื่อว่าการเลี้ยงบิดามารดาที่สูงอายุจะได้บุญ	กทม. 31.6	54.7	13.7	0.0	0.0	4.17	.65	47.0	49.7	2.7	0.5	0.0	4.43	.57	
	ตจว. 62.7	34.5	2.5	0.3	0.0	4.59	.55	62.3	34.4	2.5	0.8	0.0	4.58	.58	
-บุคคลเชื่อว่าการเลี้ยงดูผู้สูงอายุเป็นมงคลแก่ชีวิต	กทม. 26.5	68.4	5.1	0.0	0.0	4.21	.52	43.7	53.0	3.3	0.0	0.0	4.40	.55	
	ตจว. 57.6	40.5	1.9	0.0	0.0	4.55	.53	63.3	34.2	2.5	0.0	0.0	4.60	.53	
-บุคคลเชื่อว่าการระลึกถึงบุญคุณผู้สูงอายุเป็นค่านิยมที่ดี	กทม. 38.5	54.7	6.8	0.0	0.0	4.31	.59	56.8	39.9	3.3	0.0	0.0	4.53	.56	
	ตจว. 53.5	40.5	5.1	0.9	0.0	4.46	.63	56.5	38.2	4.3	1.0	0.0	4.49	.63	
-บุคคลเชื่อว่าการไม่เนรคุณบิดามารดาและผู้มีพระคุณเป็นค่านิยมที่ดี	กทม. 53.8	41.9	4.3	0.0	0.0	4.49	.58	62.3	34.4	2.2	1.1	0.0	4.57	.59	
	ตจว. 81.3	16.8	1.9	0.0	0.0	4.79	.44	72.8	23.3	3.1	0.4	0.4	4.67	.59	

ตารางที่ 2.12 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านความเชื่อที่เป็นลักษณะสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
กทม.	$\bar{x} = 4.30$ S.D = .45	$\bar{x} = 4.48$ S.D. = .40
ตจว.	$\bar{x} = 4.60$ S.D. = .41	$\bar{x} = 4.59$ S.D. = .44

ความเชื่อในสุภาสิต คำพังเพย

ค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมไทยเป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละคนยอมรับและนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ถือได้ว่าบุคคลได้ให้คุณค่ากับค่านิยมนั้นๆ และการให้ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุก็เป็นการให้คุณค่ากับตัวผู้สูงอายุและนำไปสู่การกระทำที่ดีต่อผู้สูงอายุเช่นกัน ทั้งการให้คุณค่ากับบิดามารดา การให้ความเคารพ และความกตัญญูทดแทนที่ ที่สามารถบ่งชี้ได้ว่าพหุวัยมีค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเช่นไร จากการศึกษาปรากฏผลดังนี้

การให้คุณค่ากับผู้สูงอายุ เป็นการศึกษาทัศนคติต่อความเชื่อที่สะท้อนในรูปแบบ คำสุภาสิตและคำพังเพย คำกล่าวที่ว่า กับบิดา มารดาเป็นพรหมของบุตร ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 53.8 มีทัศนคติเห็นด้วย ต่างจังหวัด ร้อยละ 55.7 เห็นด้วยอย่างยิ่ง เป็นไปในทิศทางเดียวกับทัศนคติของพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 48.1 ส่วนต่างจังหวัด ร้อยละ 63.7 มีทัศนคติเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งตามลำดับ ดังนั้นในการให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ จึงเป็นค่านิยมที่สมควรอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามกลุ่มพหุวัยส่วนใหญ่ในทุกชุมชน ก็ยังคงมองว่าตนยังยึดถือค่านิยมความกตัญญูการยิตรระบบอาวุโส การให้ความเคารพผู้สูงอายุ และการให้คุณค่าต่อผู้สูงอายุ นอกจากนั้นพหุวัยส่วนใหญ่มองว่า การทอดทิ้งพ่อแม่ ผู้มีพระคุณเป็นสิ่งไม่ดี “ถ้าทำไม่ดีกับผู้สูงอายุสังคมก็บิบบเขาเอง” ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ที่ต้องจัดการกับสมาชิกที่ปฏิบัติตนต่างไปจากการยอมรับของชุมชน เช่น การไม่พูดคุยด้วย การประนามถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ประเด็นผู้สูงอายุเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัวนั้น ผู้สูงอายุ ร้อยละ 58.1 และพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 51.4 มีทัศนคติเห็นด้วย ขณะที่ผู้สูงอายุ ร้อยละ 57.3 และพหุวัย ร้อยละ 65.8 ในต่างจังหวัด มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อประเด็นดังกล่าวทั้งนี้เพราะ ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ท่านช่วยสอนและบอกกล่าวในเรื่องต่างๆว่าเรื่องไหนดี เรื่องไหนไม่ดี เพราะผู้สูงอายุมีประสบการณ์ หากเยาวชนไม่เข้าใจเรื่องใดก็ไปถามหรือขอคำปรึกษาได้ ซึ่งหากได้ปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีเหล่านี้แล้วสังคมก็จะให้การยอมรับ และถือเป็นเกียรติเป็นศรีในชีวิต

สำหรับการเปรียบผู้สูงอายุเหมือนไม้ไผ่ผึ่ง ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 50.4 และ ร้อยละ 39.6 และพหุวัยต่างจังหวัด ร้อยละ 42.1 และ 40.6 มีทัศนคติเห็นด้วย ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ การมองไม่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ดังที่พหุวัยมองว่า คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มการทอดทิ้งผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของคนในสังคม ติดเพื่อนฝูง การเห็นตัวอย่างที่ไม่ดี คนที่เป็นพ่อแม่ให้ทุกอย่างแก่ลูกทั้งหมด แต่ไม่สอนให้ลูกรู้จักใช้หรือเห็นค่าของเงิน วิถีชีวิตการทำงานและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังอยู่ที่จิตสำนึกของแต่ละคน “เป็นที่เด็กเด็กดีก็ไม่ทิ้ง”

เมื่อพิจารณารายประเด็น ผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อการที่ผู้สูงอายุเป็นร่มโพธิ์ ร่มไทรของครอบครัวสูงกว่าประเด็นอื่น ซึ่งผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$) สอดคล้องกับพหุวัยในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.62$) โดยภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีการปฏิบัติต่อการให้คุณค่ากับผู้สูงอายุในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) ขณะที่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$) สอดคล้องกับทัศนคติของพหุวัยในกรุงเทพฯ ที่มีทัศนคติระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$) ในขณะที่ในต่างจังหวัด มีทัศนคติในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.38$) แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีความเชื่อเกี่ยวกับสุภาษิต คำพังเพยที่สะท้อนคุณค่าของผู้สูงอายุสูงกว่าในกรุงเทพฯ (ตาราง 2.13, 2.14)

ด้านการให้คุณค่ากับ ผู้สูงอายุ	ทัศนคติของผู้สูงอายุ							ทัศนคติของพหุวัย							
	พื้นที่	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D
- ปิตา มารดาเป็น พรหมของบุตร	กทม.	29.1	53.8	16.2	0.0	0.0	4.10	.72	39.9	48.1	9.8	1.1	1.1	4.24	.76
	ตจว.	55.7	39.9	2.2	2.2	0.0	4.49	.65	63.7	30.3	2.7	3.3	0.0	4.54	.70
-ผู้สูงอายุเป็นร่มโพธิ์ร่ม ไทรของครอบครัว	กทม.	35.0	58.1	6.0	0.0	0.0	4.26	.64	39.3	51.4	8.7	0.5	0.0	4.29	.64
	ตจว.	57.3	39.9	2.8	0.0	0.0	4.54	.55	65.8	31.1	2.9	0.2	0.0	4.62	.55
- ผู้สูงอายุเปรียบ เหมือนไม้ใกล้ฝั่ง	กทม.	28.2	50.4	11.1	9.4	0.9	3.95	0.92	22.4	42.1	21.9	11.5	2.2	3.71	1.01
	ตจว.	38.9	39.6	10.1	8.9	2.5	4.03	1.03	37.9	40.6	8.0	9.9	3.6	3.99	1.08

ตารางที่ 2.14 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อความเชื่อในการให้คุณค่ากับผู้สูงอายุที่อยู่ในสภามิต คำพึงเพย

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 4.05	S.D. = .49	$\bar{x}$ = 4.19	S.D. = .47
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.35	S.D. = .57	$\bar{x}$ = 4.38	S.D. = .59

เมื่อพิจารณาระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อพบว่า ในกรุงเทพฯ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 62.4 และต่างจังหวัด ร้อยละ 50.3 มีทัศนคติว่าค่านิยม คือ ความเชื่อในระดับปานกลางส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 86.4 และในต่างจังหวัดร้อยละ 81.2 มีทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมที่มีลักษณะที่เป็นความเชื่อระดับปานกลางเช่นกันและไม่มีพหุวัยคนใดมีทัศนคติในระดับมาก (ตารางที่ 2.15)

ตารางที่ 2.15
ระดับทัศนคติที่มีต่อค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ

ระดับทัศนคติ	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	24.8	0.0	24.6	0.0
ปานกลาง	62.4	86.4	50.3	81.2
น้อย	12.8	13.6	25.1	18.8

2.2 ค่านิยมที่มีลักษณะที่ยึดถือปฏิบัติในสังคม

ค่านิยมที่พึงยึดถือปฏิบัติในสังคมไทย เป็นค่านิยมที่ดั้งาม โดยพิจารณาจากการแสดงออกด้านร่างกาย วาจา และจิตใจของบุคคลที่เหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคล ผู้ศึกษาแบ่งลักษณะค่านิยมที่ควรปฏิบัติออกเป็น 3 ด้าน คือ การยึดหลักกตัญญูกตเวที การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและการให้ความเคารพผู้สูงอายุ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การยึดหลักกตัญญูกตเวที

การยึดหลักกตัญญูกตเวตินั้นประกอบด้วยการสำนึก และตระหนักถึงบุญคุณหรือความดีที่บุคคลได้กระทำเพื่อให้คนได้รับประโยชน์และมีความคิดที่จะตอบแทนต่อผู้มีบุญคุณซึ่งเป็นความหมายของคำว่า “ กตัญญู “ ส่วนคำว่า “ กตเวที” เป็นการแสดงออก การปฏิบัติหรือการกระทำเพื่อตอบแทนบุญคุณ การยึดมั่นต่อความกตัญญูกตเวที่ยังคงพบเห็นในสังคมไทย หากในเด็กและเยาวชนยังคงยึดมั่นต่อความกตัญญูหรือไม่นั้น กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 48.7 ยังคง มีปฏิบัติระดับมาก ต่างจังหวัดร้อยละ 33.5 ปฏิบัติระดับมากเช่นกัน สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มได้ระบุถึงการแสดงความกตัญญูของสมาชิกในครอบครัวด้วยการดูแลผู้สูงอายุในด้านต่างๆ เช่น ดูแลด้านสุขภาพอนามัย อาหารการกิน การจัดที่พักของผู้สูงอายุ ซึ่งมีการดูแลทั้งในยามปกติและในยามเจ็บป่วย โดยผู้สูงอายุกล่าวว่า “ความกตัญญูเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมา ยังคงมีอยู่บ้างในสังคม” และคำกล่าวของพหุวัยบางคนซึ่งสะท้อนถึงการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุโดยยึดหลักกตัญญูกตเวที ซึ่งได้ดูแลผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้โดยดูแลเรื่องกิจวัตร

ประจำวันของผู้สูงอายุว่า “เวลากลางคืนนำกระโถนฉี่มาวางไว้ เช้าก็นำกระโถนฉี่ไปทิ้ง มีพหุวัยที่ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ได้ดูแลพ่อแม่โดยจะนำขนม ข้าวต้มไปให้” เหตุผลในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุทั้งหมดคือการตอบแทนที่ผู้สูงอายุเคยดูแลตนเมื่อตอนเป็นเด็ก และ เมื่อถามความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัวต่อประเด็นเรื่องการทอดทิ้งและทำร้ายผู้สูงอายุนั้น พบว่า สมาชิกรู้สึกเสียใจ ถ้าลูกหลานไปอยู่ไกล ๆ และให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังและรู้สึกสงสาร และในบางครอบครัวพี่น้องทุกคนช่วยกันดูแลผู้สูงอายุ โดยต้องมีคนเฝ้า 1 คน ผู้สูงอายุสามารถอยู่กับพี่ น้อง เขย สะใภ้ได้ทุกคน ทุกคนสามารถทำความสะอาดเช็ดปัสสาวะ อุจจาระของผู้สูงอายุได้ การกระทำเช่นนี้ผู้สูงอายุและพหุวัยมองว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงความกตัญญูทดแทน

ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีการยึดมั่นความกตัญญู โดยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 14.8 ที่ไม่ยึดมั่นระดับน้อยที่สุด ย่อมแสดงให้เห็นว่า ยังมีเยาวชนที่ไม่ยึดมั่นต่อความกตัญญู แต่พหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 34.2 ที่เห็นด้วยว่าเยาวชนยังคงยึดมั่นต่อความกตัญญู เป็นสัดส่วนที่สูงกว่าพหุวัยในกรุงเทพฯ ในทัศนคติของพหุวัยระบุว่า พฤติกรรมของคนไม่ค่อยเหมือนในอดีต เพราะสมัยก่อนบุคคลจะศรัทธายึดมั่นในศาสนาอย่างเหนียวแน่น ครอบครัวจะมั่นคง แต่ปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนไปมีวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุนั้น ไม่เหมือนสมัยก่อน ทำให้สมาชิกในครอบครัวบางคนมองว่า “หากให้การดูแลและเอาใจใส่ลูกมากเท่าไรลูกจะตอบแทนบุญคุณมาก” เป็นคำกล่าวที่อาจไม่จริงเสมอไป โดยบางคนกล่าวว่า “ให้ไป โดยไม่ได้คิดว่าลูกจะตอบแทนหรือไม่” หรือ “เราไม่หวังผล ทำแบบพ่อแม่ให้ในสิ่งที่ดี ที่ถูก ไม่รู้เขาจะตอบแทนเราหรือไม่” หรือแม้แต่การที่สิ่งแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ภาคอุตสาหกรรมเข้ามาแทนภาคเกษตรกรรม การได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ทำให้คนส่วนใหญ่ทำงานภาคอุตสาหกรรมหรือทำงานต่างถิ่น ทำให้ไม่ได้ดูแลหรืออยู่ทดแทนบุญคุณเท่าที่ควร

สำหรับประเด็นที่กล่าวว่าบุคคลที่มีความกตัญญูมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทั้งผู้สูงอายุ ร้อยละ 59.8 และพหุวัย ร้อยละ 62.3 ในกรุงเทพฯ มีการปฏิบัติในระดับมาก ส่วนผู้สูงอายุ ร้อยละ 52.8 และพหุวัย ร้อยละ 55.9 ในต่างจังหวัดมีการปฏิบัติระดับมากที่สุดกับประเด็นดังกล่าว ข้อมูลคุณภาพสะท้อนภาพความเชื่อนี้ว่า บางคนมีความเห็นว่า “ถ้ากตัญญูกับพ่อแม่ จะทำให้ทำมาค้าขึ้น มีความเจริญรุ่งเรือง”

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรวมของผู้สูงอายุ และพหุวัยต่อการยึดมั่นความกตัญญู นั้น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าในกรุงเทพฯ ค่าเฉลี่ยกลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ เท่ากับ 3.99 ในต่างจังหวัดเท่ากับ 4.19 ส่วนค่าเฉลี่ยของพหุวัยในกรุงเทพฯ เท่ากับ 3.89 ต่างจังหวัดเท่ากับ 4.19 (ตารางที่ 2.16, 2.17)

	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ								การปฏิบัติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
ด้านการยึดหลักกตัญญูทดเวท	กทม.	14.5	48.7	33.3	2.6	0.9	3.73	.77	21.9	36.6	21.3	14.8	5.5	3.54	1.14
	ตจว.	30.4	33.5	32.3	3.5	0.3	3.90	.88	34.2	30.3	28.7	6.4	0.4	3.91	.95
-บุคคลที่มีความกตัญญูต่อผู้สูงอายุและเจริญกตัญญูในหน้าที่การงาน	กทม.	32.5	59.8	7.7	0.0	0.0	4.24	.58	31.7	62.3	4.4	1.6	0.0	4.24	.60
	ตจว.	52.8	43.4	3.2	0.0	0.6	4.47	.62	55.9	37.1	6.8	0.2	0.0	4.48	.63

ตารางที่ 2.17 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านการยึดหลักกตัญญูทดเวท

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 3.99	S.D = .54	$\bar{x}$ = 3.89	S.D. = .70
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.19	S.D. = .61	$\bar{x}$ = 4.19	S.D. = .65

(2) ระบบอาวุโส

ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความอาวุโสนั้น คือการที่บุคคลให้คุณค่ากับความสูงอายุ ซึ่งการยึดถือระบบอาวุโสของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ มีการปฏิบัติระดับมาก ร้อยละ 56.4 และร้อยละ 59.3 ตามลำดับ ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดร้อยละ 50.3 ส่วนพหุวัย ร้อยละ 53.2 มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด แสดงว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเห็นว่าการยึดถือระบบอาวุโสมีความสำคัญ ยังคงใช้ได้ในปัจจุบัน เช่น การที่บิดามารดาสอนบุตรหลานให้รู้จักปู่ ย่า ตา ยาย ให้รู้ว่าเป็นคนในครอบครัวที่พ่อแม่ให้ความสำคัญ โดยผู้สูงอายุระบุว่า “พ่อแม่เขาก็สอนให้ลูกรู่ว่านี่เป็นย่า เป็นยายนะ รู้สึกดีใจ” และยังพบว่ามีบุคคลที่ดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่ใช่ญาติของตน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ค่านิยมในการยึดถือระบบอาวุโส ยังคงพบเห็นในสังคมไทย

สำหรับประเด็นที่ว่า ระบบอาวุโสเป็นเรื่องล้าสมัยและจะแสดงกริยาที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุนั้น พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุตามคำกล่าวนี้น้อยที่สุด ร้อยละ 36.8 ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีการปฏิบัติระดับน้อย ร้อยละ 42.7 ทั้งนี้อาจแสดงกริยาที่ไม่ดีอยู่บ้างซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุระดับน้อย ร้อยละ 34.4 และร้อยละ 43.7 ตามลำดับ แต่มีผู้สูงอายุบางส่วนกล่าวว่า “ลูกหลานสมัยนี้ไม่ค่อยรู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ สนใจแต่เรื่องของตัวเอง” ดังนั้นทุกคนจึงตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ และปฏิบัติตนในทางที่เหมาะสมต่อผู้อาวุโสน้อยลงด้วย

ค่าเฉลี่ยในภาพรวมการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการยึดถือระบบอาวุโสในกรุงเทพฯ จะมีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุต่ำกว่าในต่างจังหวัด ทั้งนี้ ผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ ที่มีต่อระบบอาวุโสอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.25$ และ $\bar{x} = 3.39$) ตามลำดับ ส่วนในต่างจังหวัดระดับการปฏิบัติต่อประเด็นดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.43$ ในกรุงเทพฯ และ $\bar{x} = 3.58$ ในต่างจังหวัด) (ตาราง 2.18, 2.19)

การยึดระบบอาวุโส	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ								การปฏิบัติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
-การให้เกียรติผู้ที่มีอายุมากกว่า	กทม.	40.2	56.4	1.7	0.0	0.0	4.33	.68	39.3	59.3	4.4	0.0	0.0	4.35	.56
	ตจว.	50.3	47.5	1.3	0.6	0.3	4.46	.59	53.2	44.1	2.1	0.6	0.0	4.49	.57
-ระบบอาวุโสเป็นเรื่องล้าสมัย	กทม.	6.0	12.8	11.1	33.3	36.8	2.17	1.22	4.4	15.3	23.5	34.4	22.4	2.44	1.12
	ตจว.	12.0	7.9	12.7	42.7	24.7	2.39	1.27	16.3	11.5	11.5	43.7	17.0	2.66	1.33

ตารางที่ 2.19 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อลักษณะสำคัญของการยึดระบบอาวุโส

พื้นที่	ผู้สูงอายุ				พหุวัย			
กทม.	$\bar{x}$	=	3.25	S.D. = .67	$\bar{x}$	=	3.39	S.D. = .62
ตจว.	$\bar{x}$	=	3.43	S.D. = .68	$\bar{x}$	=	3.58	S.D. = .73

(3) การให้ความเคารพผู้สูงอายุ

การให้ความเคารพผู้สูงอายุเป็นการแสดงออกของบุคคลที่ส่งผ่านทั้งทางกาย วาจาและจิตใจต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้การแสดงความเคารพการพูดจาไพเราะหรือการคิดดีต่อผู้สูงอายุ เป็นการบ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุว่าเป็นอย่างไร โดยประเด็นที่เยาวชนแสดงความเคารพผู้ที่มีอายุมากกว่าเป็นประจำนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 65.0 และต่างจังหวัด ร้อยละ 52.8 มีปฏิบัติระดับมาก ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 71.0 และต่างจังหวัด ร้อยละ 51.1 มีการปฏิบัติมากเช่นกัน มีผู้สูงอายุร้อยละ 1.7 ที่มองว่าไม่ได้รับการเคารพ สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุและมีทัศนคติที่ว่า “คนรุ่นหลังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากนัก เช่น ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ ตักเตือนจะเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง” สอดคล้องกับที่พหุวัยมองเยาวชนว่า “เด็กสมัยนี้พูดอะไรไม่ค่อยฟัง พูดแบบนี้ ไปทางโน้น เชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ ดันทุรัง” ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยยอมรับในทิศทางเดียวกันว่าการเคารพผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับการมีบารมีของผู้สูงอายุที่สั่งสมมาทำให้เกิดการยำเกรงและนับถือ

สำหรับประเด็นการแสดงความเคารพผู้สูงอายุด้วยการไหว้ถือเป็นการนอบน้อมผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 68.4 และพหุวัยร้อยละ 61.7 มีการปฏิบัติระดับมาก ในต่างจังหวัด ผู้สูงอายุ ร้อยละ 55.7 พหุวัยร้อยละ 50.1 มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด ประเด็นที่เยาวชนแสดงความเคารพในการตัดสินใจของผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 59.8 ต่างจังหวัด ร้อยละ 49.7 มีการปฏิบัติระดับมาก ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 52.5 และต่างจังหวัด ร้อยละ 34.4 มีการปฏิบัติระดับมากเช่นเดียวกัน มีผู้สูงอายุและพหุวัยร้อยละ 9.5 ที่ปฏิบัติระดับน้อย และมองว่าผู้สูงอายุควรตัดสินใจด้วยตนเองหรือพหุวัยไม่เชื่อในการตัดสินใจของผู้สูงอายุ จากข้อความดังกล่าว แสดงถึงปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับพหุวัย โดยเฉพาะวัยรุ่น ที่ไม่ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้สูงอายุเท่าที่ควร จึงกล่าวได้ว่า ค่านิยมในการเคารพเชื่อฟังผู้สูงอายุเป็นอีกค่านิยมหนึ่งที่พหุวัยควรปฏิบัติอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากสังคมจะเจริญหรือเสื่อมถอยหรือจะเป็นไปในทิศทางใดย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยมที่คนในสังคมประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นการที่สังคมไทยยังมีการให้ความเคารพผู้สูงอายุอยู่นั้น ถือว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับพหุวัยเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพสังคมไทยในระดับหนึ่งด้วย

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อการไหว้ ว่าเป็นการแสดงความนอบน้อมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$) สูงกว่าประเด็นอื่น เช่นเดียวกับ พหุวัยในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.46$) เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีการปฏิบัติต่อการเคารพผู้สูงอายุอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.34$ และ 4.30) สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ ซึ่งมีความรู้สึกในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$ และ 4.19) ตามลำดับ (ตาราง 2.20,2.21)

ด้านการให้ความเคารพผู้สูงอายุ	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ								การปฏิบัติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
-การแสดงความเคารพผู้ที่มีอายุมากกว่าเป็นประจำ	กทม.	22.2	65.0	11.1	0.0	1.7	4.06	.69	25.1	71.0	2.7	1.1	0.0	4.20	.53
	ตจว.	45.6	52.8	1.6	0.0	0.0	4.44	.52	42.7	51.1	5.8	0.2	0.2	4.35	.62
- การแสดงความเคารพด้วยการไหว้ถือว่าเป็นการนอบน้อมผู้สูงอายุ	กทม.	27.4	68.4	2.6	1.7	0.0	4.21	.57	34.4	61.7	3.8	0.0	0.0	4.30	.53
	ตจว.	55.7	43.7	0.6	0.0	0.0	4.55	.51	50.1	46.4	3.3	0.2	0.0	4.46	.57
- มีการแสดงความเคารพในการตัดสินใจของผู้สูงอายุ	กทม.	16.2	59.8	21.4	2.6	0.0	3.89	.68	30.1	52.5	14.8	1.6	1.1	4.08	.78
	ตจว.	28.2	49.7	19.3	2.8	0.0	4.03	.76	34.4	42.3	21.9	1.4	0.0	4.09	.78

ตารางที่ 2.21 แสดงค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัย ต่อลักษณะสำคัญทางค่านิยมด้านการให้ความเคารพผู้สูงอายุ

พื้นที่	ผู้สูงอายุ			พหุวัย		
กทม.	$\bar{x}$ = 4.05	S.D. = .49		$\bar{x}$ = 4.19	S.D. = .47	
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.34	S.D. = .48		$\bar{x}$ = 4.30	S.D. = .52	

เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดในประเด็นลักษณะของค่านิยมที่ยึดถือในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ในกรุงเทพฯ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 65.0 และพหุวัย ร้อยละ 68.3 มีการปฏิบัติระดับปานกลาง ในขณะที่ในต่างจังหวัด ผู้สูงอายุ ร้อยละ 70.9 และพหุวัยร้อยละ 66.4 มีการปฏิบัติระดับปานกลางเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 2.22)

ตารางที่ 2.22

ระดับการปฏิบัติตามลักษณะของค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัย

ระดับการปฏิบัติ	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
มาก	23.0	19.1	18.7	15.5
ปานกลาง	65.0	68.3	70.9	66.4
น้อย	12.0	12.6	10.4	18.1

3. การสร้างค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การสร้างค่านิยมมีวิธีการปฏิบัติหลากหลายวิธี ได้แก่ การปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี สำหรับการปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่เป็นเด็ก ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 45.3 มีการปฏิบัติมากในรูปแบบดังกล่าว ในต่างจังหวัด ร้อยละ 53.5 มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 51.4 และต่างจังหวัด ร้อยละ 49.9 มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในประเด็นรูปแบบการปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อเด็กและเยาวชน นอกจากการอบรมสั่งสอนโดยตรงแล้วยังมีวิธีการปลูกฝังและถ่ายทอดค่านิยมที่ดีทางอ้อม โดยการเล่านิทานที่แทรกคุณธรรม และการที่บิดามารดาปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน มีผู้สูงอายุบางรายแสดงทัศนะว่านิทานเป็นเรื่องที่เด็กชอบฟัง มากกว่าคำอบรมสั่งสอนโดยตรง ดังนั้นหากมีการสอดแทรกเรื่องความกตัญญู หรือการให้ความเคารพผู้สูงอายุไว้ในเรื่องด้วย จะทำให้เยาวชนค่อย ๆ ซึมซับเรื่องการปฏิบัติตนที่ดีต่อผู้สูงอายุ เช่น พหุวัยบางคนกล่าวว่า “ตั้งแต่เล็ก ๆ มียายสอน เล่าเหมือนนิทานและ เห็นตัวอย่างที่ไม่ดีถ้าไม่ดูแลปู่ย่า พอเราแก่เฒ่า ลูกหลานก็ไม่ดูแล เป็นกลอุบายของปู่ย่าที่สอนลูกหลาน” มีผู้สูงอายุกล่าวว่า การปลูกฝังให้ลูกหลานประพฤติตนเป็นคนดีในครอบครัวหรือสังคมผู้สูงอายุต้องสอนโดยใช้นิทานหรือเรื่องเล่าในชุมชนเป็นเครื่องมือในการสอนลูกหลาน “เป็นกลอุบายของปู่ ย่า ที่สอนลูกหลานด้วยนิทาน” ทำให้เด็กและเยาวชนไม่รู้สึกว่ามีผู้ใหญ่คอยจับผิด

สำหรับการแสดงตัวอย่างที่ดีให้บุตรหลานเห็น เพื่อเป็นต้นแบบในการปฏิบัติ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 60.7 และพหุวัยร้อยละ 50.8 ปฏิบัติระดับมาก ส่วนผู้สูงอายุ ร้อยละ 50.0 และพหุวัย

ร้อยละ 54.4 ในต่างจังหวัดมีปฏิบัติระดับมากที่สุดว่าเป็นรูปแบบที่ดี ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าบุตรหลาน ส่วนใหญ่ต้องไปเรียนหนังสือ เวลาใกล้ชิดกับผู้สูงอายุน้อยลง บิดามารดาจึงมีกลวิธีการปลุกฝังเรื่องความกตัญญูต่อผู้สูงอายุในครอบครัวให้กับบุตรหลาน โดยการฝึกให้บุตรหลานเรียนรู้จากการแสดงพฤติกรรม ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ใหญ่หรือญาติ ๆ ที่กระทำต่อผู้สูงอายุในครอบครัว ให้เด็กและเยาวชนได้เห็นเพื่อเป็นแบบอย่าง ควบคู่ไปกับการสอนให้บุตรหลานรู้จักการดูแลบิดามารดา เหมือนกับที่บิดามารดาเคยดูแลปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อให้ซึมซับบทบาทการดูแลผู้สูงอายุ จากการสนทนากลุ่มพบข้อมูลที่น่าสนใจว่า สมาชิกในครอบครัวที่มีครอบครัวเป็นของตนเอง บางรายส่งบุตรของตนไปเยี่ยมและดูแลผู้สูงอายุบ้างเป็นครั้งคราว เนื่องจากต้องเรียนหนังสือต่างอำเภอ อาจไม่มีเวลาได้ใกล้ชิดผู้สูงอายุเท่าที่ควร แต่เมื่อมีวันหยุด และพ่อแม่กระตุ้นให้ทำหน้าที่เอาสิ่งของหรืออาหารไปให้ผู้สูงอายุ ในบางรายนอกจากจะซักผ้า ถูบ้าน และหุงหาอาหารให้กับผู้สูงอายุแล้ว มักให้บุตรนำอาหารไปให้ปู่ ย่า ตา ยาย และสอนว่า “เอาขนม แ่งข้าวต้มไปให้แม่หลวง ตอนนี่แม่เลี้ยงแม่หลวง แม่เฒ่าไป ต้องเลี้ยงแม่นะ” และแสดงทัศนคติว่าการแสดงให้ลูกหลานเห็นเมื่อต้องดูแลปู่ ย่า ตา ยาย และบางครั้งอาจจะใช้ให้ลูกเอาสิ่งของหรืออาหารไปให้ผู้สูงอายุ เป็นการปลุกฝัง เรื่องความกตัญญูได้ดีที่สุด แสดงให้เห็นว่า การสอนและการให้เห็นตัวอย่างการกระทำหรือให้เด็กได้มีโอกาสปฏิบัติต่อผู้สูงอายุจะทำให้เด็ก หรือเยาวชนได้ซึมซับค่านิยมเรื่องความกตัญญูได้ดี

ประเด็นการทานอาหารเย็นร่วมกันและผู้สูงอายุได้มีโอกาสอบรมสั่งสอนบุตรหลานนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 62.4 ต่างจังหวัด ร้อยละ 43.4 มีปฏิบัติระดับมาก เช่นเดียวกับการปฏิบัติของพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 50.8 และ 48.0 การอบรมสั่งสอนเรื่องความกตัญญูและเคารพผู้สูงอายุภายในครอบครัว เกิดจากการรับรู้เรื่องความกตัญญูโดยการที่คนเฒ่าคนแก่สอนให้บุตรหลานฟัง ซึ่งในเวลาทานอาหารเย็นบุตรหลานจะพร้อมหน้า ใครพบเห็นอะไร ก็มีโอกาсле่าให้คนอื่น ๆ รับฟัง ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุก็มีโอกาสสั่งสอนบุตรหลานจนเกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมีผู้สูงอายุบางราย แสดงทัศนคติต่อการสั่งสอน บุตรหลาน ในตอนทานข้าวว่า “เกิดเป็นคนไทย ถ้าคนแก่เคยดูแลเรา ก็ต้องดูแลเขาตอบแทน “ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีความเห็นเรื่องการปลุกฝังความกตัญญูว่า “ ต้องสั่งสอน มีอะไรต้องบอก เช่น บอกว่าไปดูลุง ปอโตก็ดูแลแม่นะ” และสอนว่า“เวลาเห็นคนแก่ทำอะไร ต้องช่วยเหลือ สอนอะไรให้เชื่อฟัง ไม่ใช่แต่ปู่ย่าของเราเท่านั้น”

พหุวัยได้กล่าวถึงการรับรู้ในเรื่องความกตัญญูไว้ว่า“ได้รับรู้มาจากการที่ครอบครัวเป็นคนสั่งสอน เช่น มีป้า น้า บอกให้ช่วยดูแลคนแก่” ในขณะที่บางคนที่มีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจะได้รับการปลุกฝังจากผู้สูงอายุว่า “ใครมีบุญคุณกับครอบครัวก็ต้องตอบแทน” พหุวัยจึงได้รับการปลุกฝังความกตัญญูโดยการพูดและบอกกล่าวให้ประพฤติปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะสมาชิกมีความเชื่อว่า ถ้าพูดออกไปตรง ๆ เด็กจะซึมซับได้ง่าย

นอกจากนี้การเรียนรู้จากที่โรงเรียนเป็นอีกแหล่งหนึ่งที่จะสั่งสอนและปลูกฝังเรื่องความกตัญญูให้เด็กและเยาวชนได้ เพราะนอกเหนือจากการได้รับความรู้ทางวิชาการ ที่โรงเรียนแล้วยังมีการสอนที่สอดแทรกเรื่องความกตัญญู ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ โดยพหุวัยระบุว่า ได้รับรู้เรื่องความกตัญญูมาจากการสอนที่โรงเรียน ดังข้อความที่พหุวัยบางราย กล่าวว่า “โรงเรียนเป็นแหล่งที่สั่งสอนและปลูกฝังเรื่องความกตัญญู และการให้ความเคารพผู้อาวุโสได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด บางครั้งสอนเรื่องความกตัญญูมากกว่าครอบครัวเสียอีก” ซึ่งรูปแบบที่โรงเรียนปลูกฝังค่านิยมแก่เด็กและเยาวชน คือ การอบรมจริยธรรม การสอนศาสนา การจัดงานวันพ่อ วันแม่ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของผู้มีพระคุณ

นอกจากการอบรมสั่งสอนของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียนแล้ว เรื่องความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ ยังสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หรือเกิดจาก “จิตสำนึก” ของแต่ละคน เมื่อถามถึงเรื่องวิธีการปลูกฝังค่านิยมเรื่องความกตัญญู ผู้สูงอายุ กล่าวว่า “ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของคนเป็นลูก” และกล่าวในทำนองเดียวกันว่า “พ่อแม่พาลูกรอด แม่คนเดียวพาไม่รอด อยู่ที่สำนึกของลูกหลาน” บางคนระบุว่า สามารถเรียนรู้เรื่องค่านิยมต่าง ๆ ด้วยตนเอง “รู้โดยธรรมชาติ คนทั่วไปรู้กันอยู่แล้ว” ย่อมแสดงให้เห็นว่าบางครั้งเรื่องของความกตัญญู การเคารพผู้ใหญ่ การยึดระบบอาวุโสเป็นเรื่องที่เราต้องตระหนักเอง เมื่อทุกคนรับรู้เรื่องดังกล่าวนี้แล้ว ย่อมแสดงความกตัญญูกับผู้สูงอายุ โดยการดูแลผู้สูงอายุทั้งยามเจ็บป่วยและยามปกติ เหมือนที่ทำอยู่เป็นประจำทุกวัน ให้ผู้สูงอายุมีความสุข

ในการสร้างค่านิยมโดยการให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดค่านิยมด้านความกตัญญูนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 65.0 ต่างจังหวัด ร้อยละ 52.9 และพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 52.5 ต่างจังหวัดร้อยละ 50.9 มีการปฏิบัติระดับมาก พหุวัยกล่าวถึงวิธีการปลูกฝังเรื่องความกตัญญูในครอบครัว ว่าควรทำโดยการสอนและทำให้ลูกหลานเห็น เนื่องจากสมาชิกให้เหตุผลว่า “ต่อไปก็ต้องแก่ การเอาข้าวไปให้แม่ก็เรียกลูกมาสอนและบอกว่า ให้ลูกเอาข้าวแบ่งให้ย่าก่อน ” เพื่อสอนให้บุตรหลานเห็นและซึมซับพฤติกรรมนี้ และจะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ของตนต่อไป บางคนกล่าวว่า บางครั้งสอนเด็กจะไม่เชื่อฟัง อาจต้องใช้วิธีการให้คำแนะนำ หรือสอนทางอ้อม ไม่ตั้งใจสอนจนเกินไป ทั้งนี้เพราะเด็ก ๆ จะคิดว่าผู้ใหญ่คอยจับผิด และบีบคั้นจิตใจ ดังนั้นอาจไม่เชื่อฟัง นอกจากการที่บิดามารดาใช้ให้ลูกหลานเอาขนมหรือสิ่งของไปให้ตายายแทนตนแล้ว ยังมีวิธีการอื่นๆ ที่ส่งเสริมความรักความผูกพันกันในครอบครัว โดยการมอบหน้าที่สั่งสอน และปลูกฝังค่านิยมให้ผู้สูงอายุ หรือโดยการให้บุตรหลานทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ เช่น ให้ลูกหลานใส่บาตรร่วมกับผู้สูงอายุ หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ นอกจากนี้มีการสอนเรื่องการใช้เงิน ลดการใช้ของฟุ้งเฟ้อให้เด็กเห็นค่าของเงิน ควรส่งเสริมให้มีการยกมือไหว้ สวัสดีให้เป็นนิสัย เมื่อพิจารณาทัศนคติของผู้สูงอายุต่อรูปแบบการปลูกฝังค่านิยมเรื่องความกตัญญูให้กับลูกหลานนั้น ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกับพหุวัย คือ ทั้งโรงเรียนและครอบครัวสามารถถ่ายทอดค่านิยมจากการอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานรับรู้ ทำให้เห็นตัวอย่างที่ดี ๆ ได้ แต่ประเด็นที่

สำคัญที่สุดคือจิตสำนึกของแต่ละคน นอกจากนั้น วิทยุ และโทรทัศน์เป็นเครื่องมือสื่อสารในยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เป็นสื่อกลางให้ลูกหลานได้รับการปลูกฝังค่านิยมในสังคม ซึ่งในทัศนะของผู้สูงอายุมองว่า ส่วนใหญ่วิทยุและโทรทัศน์มักจะทำให้ลูกหลานเชื่อค่านิยมของต่างชาติ และมองว่าค่านิยมของไทยล้าสมัย แต่เมื่อมีรายการบางรายการที่เสนอความยากลำบากของผู้สูงอายุ อาจทำให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น โดยพหุวัยกล่าวว่า จะเลี้ยงดูพ่อแม่ ไม่ทอดทิ้งเหมือนที่เห็นในโทรทัศน์

ค่าเฉลี่ยในภาพรวมการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัย ทั้ง 2 กลุ่มอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครมีการปฏิบัติเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ต่างจังหวัดเท่ากับ 4.35 ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ มีการปฏิบัติเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ในต่างจังหวัดเท่ากับ 4.35 (ตาราง 2.23,2.24)

การสร้างค่านิยม	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ										การปฏิบัติของแพทย์				
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- การกตัญญูต่อบุคคลที่ควรได้รับยกย่องและชื่นชม	กทม.	44.4	45.3	8.5	1.7	0.0	4.32	.705	51.4	44.8	2.7	7.1	0.0	4.46	.609
	ตจว.	53.5	43.1	2.8	0.6	0.0	4.49	.58	49.9	46.2	3.7	0.2	0.0	4.45	.57
- การแสดงตัวอย่างที่ดีให้บุตรหลานเห็นเพื่อเป็นต้นแบบในการปฏิบัติ	กทม.	36.8	60.7	0.9	1.7	0.0	4.35	.58	47.0	50.8	1.6	0.5	0.0	4.44	.560
	ตจว.	50.0	46.9	2.8	0.3	0.0	4.46	.57	54.4	40.0	5.0	0.6	0.0	4.48	.62

	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ								การปฏิบัติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD
การสร้างค่านิยม	กทม	21.4	62.4	12.8	2.6	0.9	4.00	.72	45.4	50.8	2.7	1.6	0.0	4.39	.62
- ช่วงเวลาทานอาหารเย็น ผู้สูงอายุจะอบรมสั่งสอนบุตร	ตจว	35.4	43.4	13.0	5.7	2.5	4.03	.97	36.1	48.0	7.2	6.2	2.5	4.08	.94
- การถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูเป็นหน้าที่ผู้สูงอายุในครอบครัว	กทม	29.1	65.0	5.1	0.9	0.0	4.22	.57	46.4	52.5	0.5	0.5	0.0	4.44	.54
	ตจว	44.0	52.9	2.8	0.3	0.0	4.40	.56	43.5	50.9	5.2	0.4	0.0	4.37	.60

ตารางที่ 2.24 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อการสร้างค่านิยม

พื้นที่	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
กทม.	$\bar{x} = 4.22$ S.D. = .47	$\bar{x} = 4.43$ S.D. = .47
ตจว.	$\bar{x} = 4.35$ S.D. = .51	$\bar{x} = 4.35$ S.D. = .52

เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างค่านิยมที่ปฏิบัติ พบว่า ในกรุงเทพฯ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 98.3 และพหุวัย ร้อยละ 98.9 มีการปฏิบัติระดับมาก ในขณะที่ในต่างจังหวัด ผู้สูงอายุ ร้อยละ 58.9 และพหุวัย ร้อยละ 60.6 มีการปฏิบัติระดับปานกลาง (ตารางที่ 2.25)

ตารางที่ 2.25
ระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการสร้างค่านิยม

ระดับการปฏิบัติ	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	98.3	22.1	98.9	25.4
ปานกลาง	0.9	58.9	0.5	60.6
น้อย	0.9	19.0	0.5	14.0

ตอนที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระ

การทดสอบความสัมพันธ์ในส่วนนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระของกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มพหุวัยในพื้นที่กรุงเทพฯและต่างจังหวัด โดยผู้ศึกษามีความสนใจว่ากลุ่มตัวแปรอิสระในด้านเขตที่อยู่อาศัย และประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุมา น่าจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมจึงได้นำมาทดสอบกับทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมสำหรับกลุ่มพหุวัยนำตัวแปรอิสระด้านอาชีพ และประสบการณ์ในการให้การดูแลผู้สูงอายุมาทดสอบว่ามีความสัมพันธ์กันโดยใช้ค่าที (Independent Samples T-test) และ One Way ANOVA ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. การทดสอบความแตกต่างระหว่างทัศนคติของผู้สูงอายุเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระ

1) เขตที่อยู่อาศัยกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

การศึกษาความสัมพันธ์ของเขตที่อยู่อาศัย ได้แก่เขตเมืองและเขตชนบทจะก่อให้เกิดทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมที่แตกต่างกันหรือไม่ เมื่อทดสอบโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างพบว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯที่มีเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ($p = .000$) โดยผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมีทัศนคติที่ดี ($\bar{x} = 4.13$) สูงกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัดที่อยู่ในเขตเมืองหรือเขตชนบทมีทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมไม่แตกต่างกัน ($p = .751$) (ตารางที่ 2.26)

ตารางที่ 2.26
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ
และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	4.13	.45	4.68	.000**
	ชนบท	49	3.79	.32		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.23	.51	.32	.751
	ชนบท	272	4.35	.47		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2) เขตที่อยู่อาศัยกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม (ที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ)

ผู้สูงอายุที่อยู่ในกรุงเทพฯซึ่งอยู่ในเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ($p = .000$) โดยผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะค่านิยม ($\bar{x} = 4.12$) สูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตชนบท ในส่วนของผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมไม่แตกต่างกัน ($p = .060$) (ตารางที่ 2.27)

ตารางที่ 2.27
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ
และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	4.12	.33	3.78	.000***
	ชนบท	49	3.87	.37		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.16	.37	1.89	.060
	ชนบท	272	4.28	.38		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

3) เขตที่อยู่อาศัยกับทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม

การศึกษาความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างค่านิยม พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่อาศัยในเมืองและชนบทมีทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .507$) เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ($p = .123$) (ตาราง 2.28)

ตารางที่ 2.28

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	4.19	.54	.67	.507
	ชนบท	49	4.25	.39		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.23	.52	1.55	.123
	ชนบท	272	4.36	.51		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

4) ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม ผู้สูงอายุทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แม้จะมีประสบการณ์หรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุก็มีทัศนคติเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับค่านิยมที่ไม่แตกต่างกัน โดยในกรุงเทพฯ มีค่า ($p = .447$) ต่างจังหวัด ($p = .261$) (ตารางที่ 2.29)

ตารางที่ 2.29

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	79	4.01	.45	.76	.44
	ไม่มี	38	3.94	.38		
ต่างจังหวัด	มี	279	4.35	.47	1.13	.26
	ไม่มี	37	4.26	.51		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

5) ประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยม(ที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ)

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุกับลักษณะของค่านิยมพบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดมีประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันมีทัศนคติต่อลักษณะค่านิยมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ในกรุงเทพฯมีค่า ($p=.122$) ต่างจังหวัดมีค่า ($p = .062$) (ตารางที่ 2.30)

ตารางที่ 2.30

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยมที่เป็นความเชื่อและยึดถือปฏิบัติ

พื้นที่	ประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	79	4.05	.39	1.56	.122
	ไม่มี	38	3.93	.31		
ต่างจังหวัด	มี	279	4.25	.37	1.88	.062
	ไม่มี	37	4.37	.42		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

6) ประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุกับการสร้างค่านิยม

การศึกษาความแตกต่างระหว่างประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุกับการสร้างค่านิยม ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯที่มีประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุ มีทัศนคติเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ซึ่งแตกต่างจากทัศนคติของผู้สูงอายุที่ไม่มีประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัดที่มีประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างจากคนที่ไม่มีประสิทธิภาพมาก่อน (ตารางที่ 2.31)

ตารางที่ 2.31
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม

พื้นที่	ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	79	4.30	.41	2.41	.019*
	ไม่มี	38	4.05	.56		
ต่างจังหวัด	มี	279	4.33	.52	1.21	.226
	ไม่มี	37	4.44	.46		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2.การทดสอบความแตกต่างระหว่างทัศนคติของพหุวัยเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระ

1) อาชีพกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

การศึกษาความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมพบว่า พหุวัยทั้ง2 พื้นที่ที่มีทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมที่ไม่แตกต่างกันโดยในกรุงเทพฯมีค่า ($p=.750$) ต่างจังหวัด ค่า ($p=.716$) (ตารางที่ 2.32)

ตารางที่ 2.32
การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	2	.144	.072	.287	.750
	ภายในกลุ่ม	111	27.815	.250		
	รวม	113	27.959			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	2	.158	.079	.334	.716
	ภายในกลุ่ม	425	100.623	.236		
	รวม	427	100.781			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2) อาชีพกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม(ที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ)

การศึกษาค้นคว้าความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม(ที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติในสังคม) พบว่า กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพมหานครมีทัศนคติที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = .007$) โดยพหุวัยที่มีอาชีพรับราชการและรัฐวิสาหกิจมีทัศนคติที่สูงที่สุด ($\bar{x} = 4.15$) ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัดที่มีอาชีพแตกต่างกันมีทัศนคติในเรื่องลักษณะของค่านิยมไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 2.33,2.34)

ตารางที่ 2.33

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	2	.957	.478	5.158	.007 **
	ภายในกลุ่ม	111	10.297	.902		
	รวม	113	11.254			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	2	.466	.233	1.373	.254
	ภายในกลุ่ม	425	72.138	.169		
	รวม	427	72.604			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 2.34

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพมหานครกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ

อาชีพ	N	$\bar{x}$	S.D
เกษตรกร	1	3.14	.34
รับราชการและ	8	4.15	
รัฐวิสาหกิจ			
รับจ้างและค้าขาย	105	4.11	.30
รวม	114	4.11	.31

3) อาชีพกับการสร้างค่านิยม

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยเปรียบเทียบกันภายในกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .011$) ต่างจังหวัด ($p = .042$) เมื่อพิจารณาอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด ซึ่งเป็นข้าราชการและรัฐวิสาหกิจนั้นจะมีทัศนคติต่อการสร้างค่านิยมสูงกว่าอาชีพเกษตรกรและรับจ้างและค้าขาย ในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.53$) และต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.55$) (ตารางที่ 2.35 – 2.36)

ตารางที่ 2.35

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับการสร้างค่านิยม

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	2	2.124	1.062	4.671	.011*
	ภายในกลุ่ม	111	25.241	.227		
	รวม	113	27.366			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	2	1.687	.843	3.176	.042*
	ภายในกลุ่ม	425	112.879	.265		
	รวม	427	114.567			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 2.36

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯกับการสร้างค่านิยม

อาชีพ	N	$\bar{x}$	S.D
เกษตรกร	1	3.00	
ข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ	8	4.53	.47
รับจ้างและ ค้าขาย	105	4.43	.47
รวม	114	4.42	.49

ตารางที่ 2.37
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัย
ในต่างจังหวัดกับการสร้างค่านิยม

อาชีพ	N	$\bar{x}$	S.D
เกษตรกร	183	4.32	.50
รับราชการและ รัฐวิสาหกิจ	36	4.55	.49
รับจ้างและค้าขาย	209	4.34	.53
รวม	428	4.35	.51

4) ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมพหุวัยที่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ มีทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมแตกต่างกันหรือไม่ จากการทดสอบโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างในประเด็นดังกล่าวพบว่า พหุวัยในต่างจังหวัดที่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุจะมีทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมแตกต่างจากพหุวัยที่ไม่มีประสพการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .025$) โดยพหุวัยที่มีประสพการณ์มีทัศนคติเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.31$) สูงกว่าพหุวัยที่ไม่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ ในขณะที่พื้นที่กรุงเทพฯ ประสพการณ์ของพหุวัยที่แตกต่างกันมีผลต่อทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมไม่ต่างกัน (ตารางที่ 2.38)

ตารางที่ 2.38
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	103	4.18	.45	1.21	.229
	ไม่มี	80	4.26	.49		
ต่างจังหวัด	มี	375	4.31	.48	2.24	.025*
	ไม่มี	109	4.19	.53		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

5) ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ

การศึกษาความแตกต่างระหว่างพหุวัยที่มีประสพการณ์และไม่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด พบว่า พหุวัยทั้ง 2 กลุ่ม มีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมไม่แตกต่างกัน ในกรุงเทพฯมีค่า(p.856)ส่วนต่างจังหวัดมีค่า (p =.117) (ตารางที่ 2.39)

ตารางที่ 2.39

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ

พื้นที่	ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	103	4.09	.31	.18	.856
	ไม่มี	80	4.10	.32		
ต่างจังหวัด	มี	375	4.30	.41	1.57	.117
	ไม่มี	109	4.23	.41		

* = P < 0.05 , ** = P < 0.01 , *** = P < 0.001

6) ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับการปฏิบัติการสร้างค่านิยม

การศึกษาความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับการสร้างค่านิยม พบว่า พหุวัยในกรุงเทพฯ (p = .856) และในต่างจังหวัด (p = .117)ที่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุต่างกัน คือ กลุ่มที่มีและไม่มีประสพการณ์จะมีการปฏิบัติในการสร้างค่านิยมไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 2.40)

ตารางที่ 2.40

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับการปฏิบัติในการสร้างค่านิยม

พื้นที่	ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	103	4.09	.31	.18	.856
	ไม่มี	80	4.10	.32		
ต่างจังหวัด	มี	375	4.30	.41	1.57	.117
	ไม่มี	109	4.23	.41		

* = P < 0.05 , ** = P < 0.01 , *** = P < 0.001

ตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการปฏิบัติตามค่านิยมในสังคมไทยของผู้สูงอายุ และพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

ตารางที่ 2.41

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการปฏิบัติตามค่านิยมในสังคมไทยของผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระ

ประเด็น	t	P
เขตที่อยู่อาศัยกับการให้ความสำคัญของค่านิยม		
- กทม.	4.68	.000***
- ต่างจังหวัด	.32	.751
เขตที่อยู่อาศัยกับลักษณะของค่านิยม		
- กทม.	3.78	.000***
- ต่างจังหวัด	1.89	.060
เขตที่อยู่อาศัยกับการสร้างค่านิยม		
- กทม.	.67	.507
- ต่างจังหวัด	1.55	.123
ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับการให้ความสำคัญของค่านิยม		
- กทม.	.76	.447
- ต่างจังหวัด	1.13	.261
ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับลักษณะของค่านิยม		
- กทม.	1.56	.122
- ต่างจังหวัด	1.88	.062
ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับการสร้างค่านิยม		
- กทม.	2.41	.019*
- ต่างจังหวัด	.226	.226

*= P < 0.05 , ** = P < 0.01, *** = P < 0.00

ตารางที่ 2.42

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการปฏิบัติตามค่านิยมในสังคมไทยของพหุวัย
กับตัวแปรอิสระ

ประเด็น	F	P
อาชีพกับความสำคัญของค่านิยม		
- กทม.	.287	.750
- ต่างจังหวัด	.334	.716
อาชีพกับลักษณะของค่านิยม		
- กทม.	5.158	.007*
- ต่างจังหวัด	1.373	.254
อาชีพกับการสร้างค่านิยม		
- กทม.	4.671	.011*
- ต่างจังหวัด	3.176	.042
ประเด็น	t	P
ประสบการณ์กับความสำคัญของค่านิยม		
- กทม.	1.21	.229
- ต่างจังหวัด	2.24	.025
ประสบการณ์กับลักษณะของค่านิยม		
- กทม.	.18	.856
- ต่างจังหวัด	1.57	.117
ประสบการณ์กับการสร้างค่านิยม		
- กทม.	.18	.856
- ต่างจังหวัด	1.57	.117

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

สรุป

สังคมไทยใช้ค่านิยมเป็นตัวกำหนดหน้าที่ เป้าหมาย แรงจูงใจให้บุคคลปฏิบัติตนไปในแนวทางที่เหมาะสม คนในสังคมจึงให้ความสำคัญกับค่านิยมว่าเป็น ปัจจัยหนึ่งที่จะนำความเจริญและความเสื่อมมาสู่สังคม ดังนั้นการให้คุณค่ากับค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุจึงถือเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของบุคคลที่เป็นผู้สูงอายุ และบุตรหลานที่แสดงต่อกัน ทั้งนี้ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนคติว่าค่านิยมมีหน้าที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) สำหรับผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อประเด็นดังกล่าวระดับ

มากที่สุด ($\bar{x}=4.39$) สอดคล้องกับพหุวัยในกรุงเทพฯ ($\bar{x}=4.21$) และในต่างจังหวัด ($\bar{x}=4.31$) นอกจากนี้ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนคติว่าค่านิยมยังมีความสำคัญมากที่ได้ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีค่าเฉลี่ยของทัศนคติในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.22$ และ 4.27) ตามลำดับ และพหุวัยในต่างจังหวัดมีค่าเฉลี่ยของทัศนคติในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.24$) แต่พหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติระดับมากเท่านั้น ($\bar{x}=3.95$) มีสิ่งที่น่าสังเกตจากผลการศึกษาในเชิงปริมาณและคุณภาพที่พหุวัยบางส่วนไม่เห็นด้วยกับการยึดถือความกตัญญู หรือค่านิยมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพราะเห็นว่า ค่านิยมในอดีตบางอย่างไม่สามารถใช้ได้ในปัจจุบันเพราะการเปลี่ยนแปลงของสังคมสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมอื่นเข้ามา และการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ ทำให้ความสำคัญของค่านิยมอาจลดลง

เมื่อกล่าวถึงลักษณะของค่านิยม แบ่งเป็น 2 มิติ คือ ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อและค่านิยมที่เป็นผลมาจากความเชื่อโดยก่อให้เกิดการปฏิบัติตนหรือแสดง พฤติกรรมต่าง ๆ ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนคติว่าค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อในระดับมากที่สุด สังเกตจากค่าเฉลี่ยทัศนคติของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ($\bar{x}=4.30$ และ 4.60) และพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ($\bar{x}=4.48$ และ 4.59) สำหรับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อ ได้แก่ การเชื่อเรื่องเวรกรรม การตอบแทนบุญคุณ บาปบุญ กงก่ากงเกวียน ความเชื่อดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุและพหุวัย กลัวว่าหากไม่ดูแลหรือปฏิบัติต่อบิดามารดาแล้วจะทำให้ตนได้รับผลตอบแทนในทางที่ไม่ดี สำหรับค่านิยมที่มีลักษณะที่นำมายึดถือปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เช่น การแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและการแสดงความเคารพผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ แสดงออกต่อผู้สูงอายุโดยการให้ความเคารพผู้สูงอายุในระดับมาก ($\bar{x}=4.05$) สำหรับผู้สูงอายุในต่างจังหวัด แสดงออกในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.34$) รองลงมาคือ การแสดงความกตัญญู ค่าเฉลี่ยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.99$ และ 4.19) และการยึดระบบอาวุโสอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{x}=3.25$ และ 3.43) ตามลำดับ แต่พหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แสดงออกต่อผู้สูงอายุด้วยการเคารพมากกว่าประเด็นอื่น ($\bar{x}=4.19$ และ 4.30) ซึ่งอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ตามลำดับ รองลงมาคือ การแสดงความกตัญญูในระดับมาก ($\bar{x}=3.89$ และ 4.19) และ การยึดระบบอาวุโส ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.39$ และ 3.58) เป็นต้น

การสร้างค่านิยมที่ผู้สูงอายุและพหุวัยเห็นว่า ควรปฏิบัติเพื่อให้ค่านิยมยังสามารถใช้ในปัจจุบัน คือ การปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่เด็ก การแสดงตัวอย่างที่ดีให้บุตรหลานเห็น การอบรมสั่งสอน และการถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูให้แก่เด็กๆ การสร้างค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้น เป็นการกระทำเพื่อให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของค่านิยมทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้สูงอายุและพหุวัยมีการปฏิบัติในปัจจุบันอยู่ในระดับมากที่สุด สิ่งที่ทำให้บุคคลตระหนักถึงความสำคัญของค่านิยมในระดับมาก มักจะปรากฏในรูปแบบทางอ้อม ได้แก่ การเล่านิทานสอดแทรก

คุณธรรม การที่บิดามารดาปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ทำให้เยาวชนซึมซับเรื่องการปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุและขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของบุตรหลานด้วย โดยเป็นการเน้นย้ำ “ความตระหนักเองของบุตรหลานในการดูแลผู้สูงอายุ” หากเปรียบเทียบผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองให้ความสำคัญกับค่านิยมสูงกว่าเขตชนบท สำหรับอาชีพข้าราชการและรัฐวิสาหกิจจะให้ความสำคัญกับค่านิยมและการสร้างค่านิยมสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ (ผลการทดสอบความสัมพันธ์ตัวแปร)

บทที่ 3

ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัยและ ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ

ความคาดหวังเป็นการแสดงออกถึงความมุ่งหวังของบุคคลที่ปรารถนาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และจงใจให้บุคคลเกิดความเชื่อและตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ความคาดหวังของบุคคลแต่ละช่วงวัยมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณีที่หล่อหลอมในสังคม เช่น ผู้สูงอายุมักจะคาดหวังให้ตนเองมีบทบาทที่สำคัญ ได้แก่ ความสามารถในการทำงาน การเป็นผู้นำชุมชน การถ่ายทอดและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ในขณะที่เด็กและเยาวชนคาดหวังให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานครอบครัวและสังคม เป็นต้น ซึ่งความคาดหวังดังกล่าวเป็นการคาดหวังของปัจเจกบุคคลที่ต่างพยายามไปสู่เป้าหมายตามที่คาดหวังไว้ แต่บุคคลที่อยู่ในสังคมมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่น ดังนั้นบุคคลจึงต้องคาดหวังการกระทำหรือบทบาทจากบุคคลอื่นด้วยเช่นกัน การศึกษาความคาดหวังจึงเน้นที่ความคาดหวังระหว่างบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุและพหุวัย เพื่อศึกษาว่าผู้สูงอายุและพหุวัยมีความคาดหวังต่อกันฝ่ายหนึ่งอย่างไร ผู้ศึกษาจึงได้แบ่งการศึกษาเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย

ตอนที่ 2 ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

ตอนที่ 1 ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย

โดยทั่วไป เครือข่ายที่สนับสนุนทางสังคมต่อผู้สูงอายุมีหลายกลุ่ม ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน ชุมชน ภาครัฐและเครือข่ายที่เป็นผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งเครือข่ายต่างๆสามารถสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมในระดับแตกต่างกัน และผู้สูงอายุมีความคาดหวังต่อบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายดังกล่าวแตกต่างกันด้วยการศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัยเป็นการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุต่อบุคคลในเครือข่ายทางสังคม 3 เครือข่าย ได้แก่ ความคาดหวังต่อบุตร ความคาดหวังต่อเครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน และความคาดหวังต่อชุมชนและรัฐ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ความคาดหวังต่อบุตร

เครือข่ายที่ใกล้ชิดผู้สูงอายุมากที่สุด คือ บุตร ดังนั้นผู้สูงอายุมักมีความคาดหวังจากบุตรมากกว่าเครือข่ายอื่นๆ ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบุตรนั้น ผู้ศึกษาได้ศึกษาใน 2 ประเด็น คือ ความคาดหวังของผู้สูงอายุในการพึ่งพิงบุตร และความคาดหวังในบทบาทของบุตร

(1) ความคาดหวังในการพึ่งพิงบุตร

บุคคลที่ผู้สูงอายุคาดหวังมากที่สุด คือ บุตร ซึ่งผู้สูงอายุคาดหวังในหลายๆ ประเด็น ได้แก่ การพึ่งพิงยามแก่เฒ่า หมายถึง การดูแล ช่วยเหลือการให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ในต่างจังหวัดร้อยละ 43.5 คาดหวังมากที่สุด ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 33.3 คาดหวังมาก เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณในเรื่องระดับของความคาดหวัง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังระดับมาก มักเป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อาศัยเพียงลำพัง บุตรหลานอยู่ห่างไกล หรือมีบุตรหลานอาศัยอยู่ด้วยแต่ไม่สนใจผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังระดับปานกลาง เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่รู้สึกไม่แน่ใจว่าบุตรหลานจะเลี้ยงดูตน ผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังการพึ่งพิงบุตรในระดับน้อยให้เหตุผลว่า เนื่องจากยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และบุตรหลานบางคนก็ยังพึ่งพิงตนอยู่ นอกจากนี้มีกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่คาดหวังให้ลูกหลานดูแลถึงร้อยละ 10.3 การที่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ไม่คาดหวังการพึ่งพิงบุตร เนื่องจากสาเหตุที่สามารถดูแลตนเองได้ทั้งในด้านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การทำงานบ้าน การประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ยังเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอสมควร ผู้สูงอายุบางราย กล่าวว่า “ไม่อยากได้อะไร เพราะยังทำงานไหว ไม่เคยเอ่ยปากอยากได้อะไรจากลูกหลาน” กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้คำนึงถึงความคาดหวังต่อบุตรหลาน ในทางกลับกันมีผู้สูงอายุแสดงทัศนะว่า “เด็กสมัยนี้ พ่อแม่ไม่เคยเหลียวแล ไม่มีความรับผิดชอบ” จึงเป็นสาเหตุให้ดูแลตนเอง

ผู้สูงอายุบางส่วนแสดงทัศนะต่อการที่บุตรหลานไม่ดูแลว่า “รู้สึกน้อยใจ” และกล่าวว่า “เป็นคนแก่ลำบากมาก ใช้ให้ลูกหลานทำอะไร บางครั้งเขาไม่ทำให้ ต้องทำเอง ทั้งข้าวปลาอาหาร ซื้อ ขนม ชักผ้าห่ม ผ้านุ่ง” บางรายแสดงถึงการละเลยในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุของบุตรหลาน เช่น บุตรหลานทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังให้ทำงานหาเลี้ยงตนเอง สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความคาดหวังต่อบุตรหลานในทางลบและไม่กล้าคาดหวัง เนื่องจากขณะนี้ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมอยู่บ้าง

นอกเหนือไปจากการดูแลในชีวิตประจำวัน ความคาดหวังด้านการเงินและเครื่องใช้สำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 40.2 ต่างจังหวัดร้อยละ 38.7 คาดหวังมาก คือ ต้องการให้บุตรหลานสนับสนุนด้านการเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายส่วนตัวเล็กๆ น้อยๆ รวมถึงการให้สิ่งของ มีผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 12.0 และในต่างจังหวัดร้อยละ 5.1 ไม่คาดหวังเงินและสิ่งของจากบุตรหลาน ส่วนความต้องการกำลังใจผู้สูงอายุต่างจังหวัดร้อยละ 45.7 ในกรุงเทพฯ

ร้อยละ 42.7 คาดหวังมากเช่นกัน สำหรับประเด็นให้บุตรหลานกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาล ผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 48.9 คาดหวังมากที่สุด ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 41.0 คาดหวังมาก การสนทนากลุ่ม พบข้อมูลสนับสนุนว่าผู้สูงอายุอยากให้หลานมาเยี่ยม ให้กำลังใจยามเจ็บไข้ได้ป่วย คาดหวังให้บุตรหลานคอยดูแลยามแก่เฒ่าหรือเจ็บป่วย ให้กินอยู่ดี ตามฐานะ หรือการที่ลูกหลานอยู่ไกลกลับมาเยี่ยม หรือมาทำงานที่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ลูกหลานมักจะไปทำงานไกลถิ่นก็มักจะคาดหวังให้ลูกหลานกลับมาเยี่ยมบ่อยๆ มากกว่าภาคอื่นๆ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุ ในกรุงเทพฯ คาดหวังให้บุตรหลานให้กำลังใจในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.16$) ในขณะที่ต่างจังหวัดคาดหวังให้บุตรหลานกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.32$) โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.44$) ขณะที่ต่างจังหวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.06$) แต่สูงกว่าค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ (ตารางที่ 3.1-3.2)

ความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึงพิงบุตร

ด้านการพึงพิงบุตรของผู้สูงอายุ	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D
-บุตรหลานจะเป็นที่พึ่งยามแก่เฒ่า	18.8	33.3	29.9	7.7	10.3	3.42	1.18	43.5	28.1	20.4	6.1	1.9	4.05	1.02
-บุตรหลานให้เงินซื้อเครื่องใช้จำเป็น	15.4	40.2	17.1	15.4	12.0	3.31	1.25	31.9	38.7	13.7	10.6	5.1	3.81	1.14
-บุตรหลานถามไถ่ทุกข์สุขและเป็นที่กำลังใจ	22.2	42.7	16.2	12.0	6.8	3.61	1.15	36.8	45.7	5.1	11.8	0.6	4.06	.97
-บุตรหลานที่ทำงานที่อื่นกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญ	17.9	41.0	14.5	16.2	10.3	3.40	1.24	48.9	41.2	4.2	4.8	1.0	4.32	.84

ตารางที่ 3.2 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึงพิงบุตร

พื้นที่	กทม.		จว.
ผู้สูงอายุ	$\bar{x} = 3.44$	S.D. = 1.02	$\bar{x} = 4.06$ S.D. = .79

การคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม พบ รายละเอียดเพิ่มเติมที่สำคัญการศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร คือ ความต้องการให้บุตรหลานดูแลเอาใจใส่เป็นที่พึ่งยามแก่เฒ่าช่วยเหลือด้านสิ่งของเครื่องใช้จำเป็น ได้ถามทุกข์สุขและกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญ การศึกษายังพบอีกว่าความคาดหวังของผู้สูงอายุมีระดับที่แตกต่างกันและมีปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความคาดหวัง ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตรที่มีความชัดเจนขึ้น

ระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร

ความคาดหวังของบุคคลมีระดับที่แตกต่างกัน ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตรนั้นสามารถจำแนกระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังให้บุตรดูแลระดับมาก กลุ่มที่คาดหวังปานกลาง กลุ่มที่คาดหวังระดับน้อยและกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่คาดหวังการพึ่งพิงจากบุตร

1.) กลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังการพึ่งพิงบุตรในระดับมาก

ผู้สูงอายุที่คาดหวังในการพึ่งพิงบุตรในระดับมาก เป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือสามารถช่วยเหลือตนเองได้บ้างเล็กน้อย แต่ส่วนใหญ่อาศัยการดูแลจากบุตรหลานตลอดเวลา บางกรณีมักเป็นผู้สูงอายุที่บุตรหลานอยู่ห่างไกลและไม่สนใจดูแลผู้สูงอายุ ความคาดหวังการพึ่งพิงระดับมาก อาจเกิดจากอดีตผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความทุ่มเทการดูแลเอาใจใส่ของตนกับบุตรในระดับมาก ย่อมคาดหวังการดูแลตอบแทนในระดับมากเช่นกัน ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสามารถสนับสนุนผลการศึกษาดังนี้ ผู้สูงอายุที่มีบุตรคนเดียว ส่วนใหญ่คาดหวังถึงร้อยละ 80 โดยให้ทัศนะว่า “แก่ไปเขาก็ดูแล” ในขณะที่ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่คาดหวังมาก เพราะส่งให้ลูกหลานเล่าเรียน เมื่อเวลาที่เขาเรียนจบและมีงานทำแล้ว ก็จะต้องตอบแทนบุญคุณ จะเลี้ยงดูพ่อแม่ เมื่อทำงานไม่ได้แล้วก็หวังว่าบุตรหลานจะเป็นที่พึ่งได้ ผู้สูงอายุบางราย กล่าวว่า “คาดหวังมาก เพราะเราสุขภาพไม่ดี เมื่อแก่ก็ต้องมีคนมาดูแล” อย่างไรก็ตาม การคาดหวังว่าบุตรหลานจะมาดูแลยามที่ผู้สูงอายุนั้น พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับความคาดหวังมาก โดยให้เหตุผลประกอบว่า เพราะลงทุนส่งให้บุตรหลานได้เล่าเรียน เมื่อเวลาที่เขาเรียนจบและมีงานทำแล้วก็ควรจะตอบแทนบุญคุณ โดยการเลี้ยงดูบิดามารดา และคาดหวังว่าบุตรหลานจะเป็นที่พึ่งสุดท้ายหากพิจารณาในส่วนของผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังต่อการดูแลของบุตรหลาน พบว่า ผู้สูงอายุคาดหวังให้บุตรหลานที่เป็นผู้หญิงดูแลมากกว่าผู้ชาย โดยให้เหตุผลว่า “เด็กผู้หญิงมีความผูกพันใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากกว่าเด็กผู้ชาย จะเช็ดตัว ป้อนข้าว ซึ่งลูกหญิงจะปฏิบัติได้ดีกว่าลูกชาย ดังนั้นจึงคาดหวังว่าลูกผู้หญิงจะให้การดูแลมากกว่าลูกผู้ชาย”

2.) กลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังการพึ่งพิงบุตรในระดับปานกลาง

ผู้สูงอายุกลุ่มนี้สามารถประเมินระดับความคาดหวังที่ตนจะสามารถพึ่งพิงบุตรได้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากไม่แน่ใจในศักยภาพของบุตรที่ว่าจะสามารถดูแลตนเองได้ และมีความรู้สึกเข้าใจในการะความรับผิดชอบของบุตรที่ต้องทำงานนอกบ้าน ต้องดูแลครอบครัวของตนเอง ดังนั้นผู้สูงอายุที่คาดหวังต่อบุตรในระดับปานกลางจึงสามารถยอมรับสภาพความเป็นจริงของครอบครัว สังคมและพร้อมจะปรับตัวในการดูแลตนเอง

3.) ผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังการพึ่งพิงบุตรในระดับน้อย

ผู้สูงอายุที่คาดหวังต่อการพึ่งพิงบุตรระดับน้อย เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้ ไม่มีปัญหาสุขภาพ ภาวะเศรษฐกิจ และยังคงมีสถานภาพ บทบาทในครอบครัว ชุมชน และสังคม และในบางกรณีผู้สูงอายุมีสถานภาพเป็นผู้ให้การพึ่งพิงแก่บุตรหลานด้วย ได้แก่ บุตรที่ต้องทำงานต่างจังหวัดนำหาลานมาให้เลี้ยงดู และไม่เคยส่งเงินมาให้ ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในบ้าน รวมทั้งค่าสาธารณูปโภคอื่น ๆ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่สามารถสนับสนุนผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังพึ่งพิงบุตรอยู่ในระดับน้อย คือ เนื่องจากในอดีตผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อบุตรในระดับมาก เมื่อบุตรตอบแทนกลับมาและไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังหรือความต้องการได้ทั้งหมดจึงเกิดความรู้สึกผิดหวัง น้อยใจ และนำไปสู่ความเคยชินต่อสภาพความเป็นจริง (ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ได้เรียกร้องการดูแลจากบุตรนั่นเอง) ในท้ายที่สุดจึงเกิดกระบวนการยอมรับการดูแลซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการและส่งผลถึงความรู้สึกที่ทำให้คาดหวังต่อบุตรในระดับน้อยด้วย

4.) กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่คาดหวังการพึ่งพิงบุตร

ผู้สูงอายุที่ไม่คาดหวังการพึ่งพิงบุตรนั้น ส่วนใหญ่มีเหตุผลว่าสามารถช่วยเหลือและดูแลตนเองได้ บางรายมีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอสมควร และยังคงมีสถานภาพ บทบาทสำคัญในครอบครัว ชุมชนและสังคม ในขณะที่บางรายมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี แต่มีเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่กล้าคาดหวังต่อบุตร เนื่องจากกลัวความผิดหวังและไม่สามารถคาดเดาได้ว่าบุตรจะสามารถปฏิบัติต่อตนเหมือนที่คาดหวังไว้หรือไม่

ปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวัง

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังของผู้สูงอายุ มีหลายประการทั้งที่เกิดจากตัวผู้สูงอายุเองและจากบุตรหลาน เช่น ปัจจัยเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุ สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ รวมทั้งการศึกษาและลักษณะอาชีพของบุตร โดยผู้สูงอายุให้เหตุผลว่าการแบ่งเบาภาระของครอบครัว “ไม่อยากสร้างภาระให้ลูกหลาน แต่ก็คาดหวังว่าจะมีลูกหลานดูแล เพราะแม้ว่ายังช่วยเหลือตนเองได้แต่เราเองก็สุขภาพไม่ค่อยดี ส่วนคนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ก็จะยังคาดหวังให้ลูกหลานดูแล” ทั้งนี้ผู้สูงอายุบางคนก็กลัวบุตรหลานจะทอดทิ้งเมื่อตนเองดูแลตัวเองไม่ได้ก็จะใช้วิธีช่วยงานบ้าน ช่วยงานธุรกิจของบุตรหลาน หรือมีกรณีที่ผู้สูงอายุมีทรัพย์สิน ก็มีวิธีการที่ยังไม่ถนัดโอนทรัพย์สินดังกล่าวให้กับบุตรหลานทั้งหมดแต่จะเก็บมรดกที่มีเหลืออยู่ส่วนสุดท้าย เช่น

บ้านที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ยังไม่เคยให้ใครแต่จะยกให้กับบุตรหรือคนที่ดูแลตนในวาระสุดท้ายของชีวิต เป็นต้น

ผู้สูงอายุบางส่วน ถึงแม้จะมีบุตรหลานอยู่ร่วมในครอบครัวหรืออยู่ห่างไกล หากบุตรหลานไม่ดูแลไม่ใส่ใจในตัวผู้สูงอายุก็ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหมือนถูกละเลยไม่ได้รับการดูแลจากบุตรหลาน ดังนั้นเรื่องของความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้ของผู้สูงอายุก็อาจเป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่จะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการคาดหวังให้บุตรหลานดูแล คือ ถ้าสามารถช่วยเหลือตนเองได้ก็ไม่คาดหวังหรือความคาดหวังน้อย แต่ถ้าผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองไม่ได้แล้ว ก็คาดหวังว่าลูกหลานจะกลับมาดูแลแทบทุกคน

ส่วนปัจจัยที่เกิดจากบุตรหลาน ได้แก่ บุตรหลานที่อยู่ระหว่างการศึกา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังต้องพึ่งพิงผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุคาดหวังการพึ่งพิงในระดับน้อย ในขณะที่บุตรหลานที่ประกอบอาชีพและมีรายได้ดี ก็สามารถสนับสนุนผู้สูงอายุได้อย่างดี เช่น การให้เงินหรือซื้อสิ่งของเครื่องใช้ให้ผู้สูงอายุ เป็นต้น

(2) ความคาดหวังในบทบาทของบุตร

บุคคลมีหน้าที่ที่ต้องกระทำตามสถานภาพและตำแหน่งทางสังคมของตน และแสดงบทบาทให้เหมาะสมตามที่สังคมยอมรับ ในฐานะผู้สูงอายุซึ่งมีสถานภาพเป็นบิดามารดาที่ย่อมมีหน้าที่ดูแลบุตร ให้การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน เป็นต้น แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทในวัยสูงอายุนั้น มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก โดยผู้สูงอายุแต่ละคนเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้เข้าสู่ภาวะพึ่งพิงมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไปตามสภาพครอบครัว ดังนั้นเมื่ออยู่ในภาวะดังกล่าว ผู้สูงอายุย่อมมีความคาดหวังต่อการกระทำจากบุตรในหลายประการ ได้แก่ ความต้องการให้บุตรเชื่อฟังและเห็นคุณค่า ความคาดหวังให้บุตรเป็นคนดี ซึ่งผลการศึกษาความคาดหวังต่อบทบาทของบุตร มีดังนี้

1.) การเคารพเชื่อฟัง และเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

ความคาดหวังของผู้สูงอายุให้บุตรหลานรับฟังคำตักเตือนและนำไปสู่การปฏิบัติ นั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 58.1 และต่างจังหวัดร้อยละ 39.6 คาดหวังมาก ทั้งนี้ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการให้ความเคารพเชื่อฟัง มีความสำคัญมาก เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงต้องการให้บุตรหลานเห็นความสำคัญของตน เมื่อบอกกล่าวอบรมสั่งสอนสิ่งใด จึงคาดหวังให้บุตรหลานเชื่อฟัง ส่วนความคาดหวังให้บุตรหลานเชื่อว่าผู้สูงอายุสามารถใช้ความรู้ทำประโยชน์ให้กับชุมชนได้ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 51.3 และในต่างจังหวัดร้อยละ 40.9 คาดหวังมาก สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้สูงอายุที่ต้องการให้บุตรหลานเห็นคุณค่าของตน โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 55.6 และในต่างจังหวัดร้อยละ 41.5 คาดหวังมากเช่นกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีสัดส่วนความคาดหวังมากที่สุดสูงกว่าในกรุงเทพฯ ทุกประเด็นและผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนของการไม่คาดหวังในบุตรรับฟังคำตักเตือน การเชื่อ

ว่ายังสามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชน และความต้องการทำให้บุตรหลานเห็นคุณค่า ร้อยละ 6.8 , 6.0 , 6.0 , ตามลำดับ สืบเนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในทุกชุมชน มีความเห็นตรงกันว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไม่เชื่อฟังผู้สูงอายุเท่าที่ควร เนื่องจากอยู่ในวัยที่ติดเพื่อน ผู้สูงอายุกล่าวว่า “เดี๋ยวนี้ลูกหลานเชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่เสียอีก” และ “เด็กสมัยนี้ไม่ชอบคนแก่ เพราะจู้จี้ ขี้บ่น จุกจิก บางครั้งจะมีการโต้เถียงกับเด็ก เนื่องจากไม่เข้าใจกัน” หรือ กล่าวว่า “พูดไม่ค่อยฟัง สอนแล้วไม่ค่อยฟัง ไม่ทำตาม” บางรายมองว่าวัยรุ่นไม่สนใจ “จะเก” คือ เกเรและเที่ยวมาก ติดเพื่อน มากกว่าครอบครัว ทำให้เห็นช่องว่างระหว่างวัย

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายประเด็น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ คาดหวังให้บุตรหลานรับฟังคำตักเตือนและนำไปปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{x} = 3.62$) ในขณะที่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดคาดหวังให้บุตรหลานเห็นคุณค่าของตนในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$) เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้สูงอายุต่างคาดหวังต่อบทบาทของบุตรให้เคารพเชื่อฟังสิ่งที่ตนอบรมสั่งสอน หรือ “อยากให้ลูกหลานไม่ดื้อ ไม่เถียงเวลาผู้ใหญ่ตักเตือน” ความคาดหวังการกระทำบางอย่างของบุตรหลานไม่ว่าจะเป็นการต้องการให้เชื่อฟัง การไม่ดื้อรั้น ไม่เถียงนั้นเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนว่า ผู้สูงอายุถูกปฏิบัติจากบุตรหลานโดยปราศจากการเคารพนั่นเอง

ในภาพรวมค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ในกรุงเทพฯ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.57$) ต่างจังหวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) เช่นกัน (ตาราง 3.3,3.4)

ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตรด้านการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ

ด้านการเคารพเชื่อฟังและ เห็นคุณค่าผู้สูงอายุ	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	ไม่คิด หวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คิด หวัง	$\bar{x}$	S.D
- ต้องการให้บุตรหลานรับฟังคำ ตักเตือนและนำไปปฏิบัติ	13.7	58.1	12.0	9.4	6.8	3.62	1.05	36.4	39.6	11.2	11.5	1.3	3.98	1.02
- ต้องการให้บุตรหลานเชื่อว่าผู้สูงอายุยัง ใช้ความรู้ทำประโยชน์ให้กับชุมชน	11.1	51.3	23.9	7.7	6.0	3.53	.99	31.9	40.9	10.5	15.0	1.6	3.86	1.07
- ต้องการให้บุตรหลานเห็นคุณค่า	12.8	55.6	11.1	14.5	6.0	3.54	1.07	38.3	41.5	6.4	13.1	0.6	4.03	1.01

ตารางที่ 3.4 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ

พื้นที่	กทม.	ตจว.
ผู้สูงอายุ	$\bar{x} = 3.57$ S.D. = .86	$\bar{x} = 3.95$ S.D. = .93

2.) ความคาดหวังให้บุตรเป็นคนดีในสังคม

สิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คาดหวังจากบุตร และมีความปรารถนาต่อบุตรหลานคือการที่บุตรหลานประพฤติตนดีและสังคมยอมรับ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างเสริมคุณค่าต่อบิดามารดาที่สามารถอบรม สั่งสอนบุตรหลานและทำให้บุตรหลานเป็นคนดีอีกด้วย ความต้องการให้สมาชิกในครอบครัวเป็นคนดี เป็นที่นับหน้าถือตาจากสังคมผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 53.8 และต่างจังหวัดร้อยละ 50.2 คาดหวังมาก โดยข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสามารถสนับสนุนผลการศึกษาเชิงปริมาณว่า ผู้สูงอายุในทุกภาคต้องการให้ลูกหลานมีความประพฤติที่เหมาะสม เช่น ไม่ติดยาเสพติด ไม่อยากให้ลูกดื้อ ให้ตั้งใจเรียนหนังสือ ไม่พูดคำหยาบ ผู้สูงอายุในภาคเหนือกล่าวว่า “อยากให้ลูกเป็นคนดี รักพ่อแม่ที่เลี้ยงเป็นมา” และ “อยากให้ลูกหลานทำความดี อย่าให้พ่อแม่ลำบากใจ” เช่นเดียวกับความต้องการให้สมาชิกในครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ นั้นผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 40.2 ในต่างจังหวัดร้อยละ 46.6 คาดหวังมากที่สุด

ดังนั้นความคาดหวังเรื่องพฤติกรรมของบุตรหลานที่พบมากคือ อยากให้บุตรหลานไม่ดื้อไม่ติดยาเสพติด ไม่ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ตอบแทนบุคคลที่มีพระคุณ และอยากให้บุตรหลานเรียนหนังสือสูงๆ ในบางครั้งผู้สูงอายุไม่ได้คาดหวังผลตอบแทน หรือผลตอบแทนที่ผู้สูงอายุได้รับคือ ความภาคภูมิใจ ในกรณีที่ลูกหลานเป็นที่ยอมรับในสังคมผู้สูงอายุ ถ้าได้รับการยอมรับเพราะทำหน้าที่อบรมสั่งสอน เมื่อพิจารณา ค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดคาดหวังระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) เท่ากัน (ตาราง 3.5,3.6)

ตารางที่ 3.5
ความคาดหวังของผู้สํงอายุต่อบทบาทของการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม

บทบาทการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D
- ต้องการให้สมาชิกในครอบครัวทำตนเป็นคนดี/เป็นต้นแบบนำถือจากสังคม	29.9	53.8	11.1	2.6	2.6	4.06	.86	35.7	50.2	10.0	3.9	0.3	4.17	.78
- ต้องการให้สมาชิกในครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	40.2	48.7	4.3	2.6	4.3	4.17	.95	46.6	34.7	15.1	3.5	0.0	4.24	.83

ตารางที่ 3.6 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สํงอายุด้านการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม

พื้นที่	กทม.	ดจว.
ผู้สํงอายุ	$\bar{x}$ = 4.12 S.D. = .77	$\bar{x}$ = 4.20 S.D = .71

เมื่อประเมินระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตร ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 81.2 ในต่างจังหวัด ร้อยละ 60.1 คาดหวังในระดับปานกลาง แต่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดคาดหวังในระดับมากกว่าในกรุงเทพฯ (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7
ระดับความคาดหวังบทบาทของบุตร

ระดับความคาดหวัง	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	11.1	23.1
ปานกลาง	81.2	60.1
น้อย	7.7	16.8

2. ความคาดหวังต่อเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

เครือข่ายใกล้ชิดที่รองจากบุตรคือ เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน ผู้สูงอายุย่อมมีความคาดหวังต่อบุคคลดังกล่าวเช่นกัน โดยญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้านสามารถให้กำลังใจ เกื้อกูลสิ่งของและเยี่ยมเยียนคลายเหงาได้ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 39.3 ในต่างจังหวัดร้อยละ 45.0 คาดหวังให้เครือญาติให้กำลังใจในระดับมาก ส่วนความคาดหวังให้เพื่อนบ้านมาเยี่ยมและพูดคุยคลายเหงา ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 35.0 คาดหวังน้อย ขณะที่ในต่างจังหวัดร้อยละ 37.6 คาดหวังมากและมีถึงร้อยละ 20.6 ที่คาดหวังมากที่สุด สิ่งที่คุณสูงอายุคาดหวังได้จากเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้านคือ การมาพูดคุยถามทุกข์สุข การมาเยี่ยมเยียนในบางโอกาส เช่น เทศกาลสำคัญต่างๆ หรือการช่วยเหลือในยามเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งความคาดหวังดังกล่าวนี้ เป็นความคาดหวังต่อพฤติกรรมของพหุวัยที่มีส่วนช่วยเหลือทางด้านจิตใจของคุณสูงอายุ ให้รู้สึกมีกำลังใจ และรู้สึกว่าคุณยังมีความสำคัญต่อบุคคลอื่น

สำหรับประเด็นเพื่อนบ้านเกื้อกูลด้านสิ่งของนั้นผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 44.4 ไม่คาดหวัง ในต่างจังหวัด ร้อยละ 30.7 คาดหวังปานกลาง สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ระบุว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ค่อยคาดหวังให้บุคคลดังกล่าวมาดูแลตน เพราะเข้าใจดีว่าทุกคน ต่างก็มีภาระหน้าที่ทั้งทางครอบครัวและการทำงานที่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนั้น บางคนยังมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจคือ มีเงินไม่เพียงพอกับภาระค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว การวิจัยพบว่าในทุกชุมชน ยังคงพบเห็นการช่วยเหลือกันระหว่างเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้านอยู่บ้าง เช่น การแบ่งปันอาหาร สิ่งของเครื่องใช้แก่กัน การมาเยี่ยมเยียนพูดคุยกันให้ผู้สูงอายุคลายเหงา หรือการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในยามเจ็บป่วยบ้างในบางครั้ง เนื่องจากคนในชุมชนส่วนหนึ่งยังคงมี

ความคิดว่า การที่ได้รู้จักคุ้นเคยกับผู้สูงอายุมาเป็นเวลานาน แม้จะไม่ใช่ญาติกัน ก็เสมือนเป็นญาติกัน

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายประเด็น พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด คาดหวังให้เครือญาติเป็นกำลังใจมากกว่าประเด็นอื่น ๆ และค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงเครือญาติและเพื่อนบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ คาดหวังในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.75$) ส่วนต่างจังหวัดคาดหวังในระดับมาก ($\bar{x} = 3.55$) (ตาราง 3.8,3.9)

ความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึงพิงเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

ด้านการพึ่งพิงเครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คิดหวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คิดหวัง	$\bar{x}$	S.D
- เมื่อมีเรื่องกังวลใจ เครือญาติจะให้กำลังใจ	11.1	39.3	7.7	31.6	10.3	3.09	1.25	35.5	45.0	11.9	6.4	1.0	4.08	.90
- เพื่อน และเพื่อนบ้านเกื้อกูลด้านสิ่งของเครื่องใช้	6.0	23.9	12.0	13.7	44.4	2.33	1.40	18.2	18.5	30.7	23.0	9.6	3.12	1.23
- เพื่อน และเพื่อนบ้านมาเยี่ยมและพูดคุยคลายเหงา	6.8	33.3	11.1	35.0	13.7	2.84	1.22	20.6	37.6	13.8	22.5	5.5	3.45	1.20

N = 311

ตารางที่ 3.9 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึงพิงเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

พื้นที่	กทม.	ตจว.
ผู้สูงอายุ	$\bar{x} = 2.75$ S.D. = 1.08	$\bar{x} = 3.55$ S.D. = .92

เมื่อพิจารณาระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุในการพึ่งพบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้านนั้น พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 67.5 คาดหวังระดับปานกลาง เช่นเดียวกับผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 69.3 และผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 19.7 คาดหวังในระดับมากที่สุดกว่าผู้สูงอายุในต่างจังหวัด (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10

ระดับความคาดหวังการพึ่งพบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้านของผู้สูงอายุ

ระดับความคาดหวัง	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	19.7	18.4
ปานกลาง	67.5	69.3
น้อย	12.8	12.3

(3) การคาดหวังต่อชุมชนและภาครัฐ

นอกเหนือจากการคาดหวังในการพึ่งพบุตร, เครือญาติหรือเพื่อนบ้านและบทบาทของบุตรแล้ว ผู้สูงอายุยังมีความคาดหวังต่อชุมชนและภาครัฐที่จะมีบทบาทในการให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการให้ความสำคัญในบทบาทของผู้สูงอายุภายในชุมชนและถือว่าผู้สูงอายุสามารถทำประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ จากการศึกษาเรื่องความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อชุมชนและภาครัฐ พบว่า

ผู้สูงอายุมีความคาดหวังให้ชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาผู้สูงอายุ เป็นความต้องการประการหนึ่ง โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 60.7 และต่างจังหวัด ร้อยละ 39.9 มีความคาดหวังมากที่สุด สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ระบุถึงความต้องการให้ชุมชนจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การให้ชุมชนจัดกิจกรรมที่บุตรหลานได้ร่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรืองานประเพณีสำคัญในแต่ละท้องถิ่น ประเด็นต่อมา คือ ผู้สูงอายุต้องการให้ชุมชนส่งเสริมอาชีพให้กับบุตรหลานที่ยังว่างงาน ทั้งนี้ เมื่อบุตรหลานมีงานทำก็สามารถนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้านได้

ส่วนความต้องการให้รัฐจัดบริการดูแลผู้สูงอายุนั้น ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 49.6 มีความคาดหวังมาก ในต่างจังหวัดร้อยละ 52.1 คาดหวังมากที่สุด เช่นเดียวกับความคาดหวังให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุทุกคน ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 46.2 คาดหวังมากต่างจังหวัด ร้อยละ 68.0 คาดหวังมากที่สุด สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ผู้สูงอายุคาดหวังเงินจากรัฐ อยากให้รัฐจัดเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุทุกคน และเพิ่มจำนวนเงินจากคนละ 300 บาท เป็น 500 บาท นอกจากนี้ยังมีผู้สูงอายุบางรายที่ต้องการแหล่งพักพิงที่สถาน

ประชาสงเคราะห์ หากลูกหลานไม่ดูแลตน และมีผู้สูงอายุในกรุงเทพฯที่ไม่คาดหวังการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากรัฐ ร้อยละ 4.3

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดคาดหวังให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุทุกคนมากกว่าประเด็นอื่น ในกรุงเทพฯ ($\bar{x}=3.99$) ต่างจังหวัด ($\bar{x}=4.51$) ค่าเฉลี่ยรวมความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อชุมชนและภาครัฐทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.95$ และ $\bar{x}=4.27$) ตามลำดับ(ตาราง 3.11,3.12)

ตารางที่ 3.11
ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อชุมชนและภาครัฐ

คาดหวังต่อชุมชนและภาครัฐ	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D
- ต้องการให้ชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาผู้สูงอายุ	19.7	60.7	13.7	2.6	3.4	3.90	.86	36.1	39.9	9.6	12.2	2.2	3.95	1.07
- ต้องการให้รัฐจัดบริการดูแลผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง	29.1	49.6	13.7	5.1	2.6	3.97	.93	52.1	37.4	6.4	2.5	1.6	4.35	.84
- ต้องการให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุทุกคน	34.2	46.2	8.5	6.8	4.3	3.99	1.04	68.0	21.7	4.8	4.5	1.0	4.51	.85

N = 313

ตาราง 3.12 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อชุมชนและภาครัฐ

พื้นที่	กทม.	ตจว.
ผู้สูงอายุ	$\bar{x}$ = 3.95 S.D. = .79	$\bar{x}$ = 4.27 S.D. = .74

เมื่อประเมินระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของชุมชนและภาครัฐ ปรากฏว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คาดหวังในระดับปานกลาง โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีร้อยละ 75.2 และต่างจังหวัดร้อยละ 88.0 ทั้งนี้ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 10.3 คาดหวังต่อชุมชนและรัฐในระดับมาก ในขณะที่ต่างจังหวัดไม่มีผู้สูงอายุคาดหวังในระดับดังกล่าวเลย (ตารางที่ 3.13)

ตารางที่ 3.13
ระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อชุมชนและภาครัฐ

ระดับความคาดหวัง	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	10.3	0.0
ปานกลาง	75.2	88.0
น้อย	14.5	12.0

ตอนที่ 2 ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ

ความคาดหวังของพหุวัยเปรียบเสมือนภาพสะท้อนพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุประพฤติปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นหรือไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม ได้แก่ การมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม การแสดงบทบาทไม่ตรงกับสิ่งที่ผู้สูงอายุควรปฏิบัติ ดังนั้นการศึกษาความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ จึงเป็นการสำรวจถึงความต้องการของพหุวัยที่คาดหวังต่อการกระทำและบทบาทของผู้สูงอายุนั้นเอง ผู้ศึกษาได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ด้านได้แก่ การมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัย และความคาดหวังของพหุวัยต่อบทบาทของผู้สูงอายุ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ

พฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกคน ทั้งนี้เนื่องจากในสังคมต่างยึดถือตามบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับอายุ ซึ่งมีความคาดหวังเชิงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน พหุวัยต่างก็มีความคาดหวังให้ผู้สูงอายุประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามวัย โดยพหุวัยคาดหวังไม่ให้ผู้สูงอายุดื่มสุรา / ของมีเนเมาทุกประเภท โดยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 52.5 คาดหวังมาก ในต่างจังหวัด ร้อยละ 51.3 คาดหวังมากที่สุด สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ระบุว่า พฤติกรรมที่ไม่อยากให้ผู้สูงอายุทำคือ การดื่มสุรา เห็นว่าไม่ควรดื่ม เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้ได้กล่าวว่า “เป็นคนแก่ต้องไม่กินเหล้า เมายา ไม่ขี้บ่น” นอกจากนี้ยังระบุว่า “ถ้าผู้สูงอายุทำตัวไม่เหมาะสม บางครั้งลูกหลานก็ไม่สนใจ” ซึ่งทิศทางการคาดหวังเป็นไปแนวทางเดียวกับพหุวัยส่วนใหญ่ที่ระบุถึงเหตุผลในการห้ามผู้สูงอายุดื่มสุรา เพราะจะเป็นผลเสียต่อสุขภาพผู้สูงอายุ พหุวัยส่วนใหญ่มีความเป็นห่วงเรื่องสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุในครอบครัว จึง

คาดหวังให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพทางร่างกายที่แข็งแรง และมีสุขภาพจิตดี เพื่อให้ผู้สูงอายุมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างมีความสุข และมีความสุขในการดูแล ที่จะสามารถดูแลได้ง่ายขึ้น

ด้านความคาดหวังไม่ให้ผู้สูงอายุประพาศิตัวเสียหาย / ไม่ล้มหลง อบายมุข พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 52.7 คาดหวังมาก ในต่างจังหวัด ร้อยละ 56.6 คาดหวังมากที่สุด คือ การไม่เล่นการพนันทุกประเภท เช่น ไพ่ หวย หากแต่มีพหุวัยบางส่วนมองในมุขกลับกันว่า “อะไรที่เป็นความสุขของพ่อแม่ ก็ปล่อยให้เขาทำไป ไม่เหลือบ่ากว่าแรง” หรือ “พ่อแม่ อยู่กับลูกหลานได้อีกไม่นานถ้าทำแล้วมีความสุขก็ให้เขาทำ”

สำหรับประเด็นความต้องการให้ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตที่น่าเอาเป็นแบบอย่าง ซึ่งพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 56.8 และต่างจังหวัด ร้อยละ 46.6 คาดหวังมาก ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าพหุวัยในทุกภาค ต้องการให้ผู้สูงอายุเลิก “จุกจิก จู้จี้ขี้บ่น ขี้กังวล” และเข้าวัด ถือศีล ให้เป็นตัวอย่างที่ดีต่อลูกหลาน ดังคำกล่าวว่า “แก่แล้วต้องแก่อย่างมีคุณค่า เป็นตัวอย่างที่ดีกับลูกหลาน” นอกจากนี้ต้องการให้ผู้สูงอายุ “ใจบุญสุนทาน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร” “ทำอะไรให้ลูกหลานเห็นว่ามีประโยชน์ เป็นคุณค่าแก่สังคม” พหุวัยบางส่วนกล่าวถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่อยากให้ผู้สูงอายุกระทำ ซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอื่น ๆ อีก ได้แก่ เอาแต่ใจตัวเอง การไม่ฟังเสียงลูกหลาน โดยมักจะกล่าวว่า “ตนอาบน้ำร้อนมาก่อน หรือมีประสบการณ์มากกว่าลูกหลาน” เนื่องจากเห็นว่ายุคสมัยเปลี่ยนไป

นอกเหนือจากความคาดหวังของพหุวัยต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุแล้ว ยังมี ความคาดหวังบางประการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น “อยากให้ผู้สูงอายุแข็งแรง อยากให้หายป่วย ให้อาการดีขึ้น อยากให้ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง ลดภาระของคนดูแล เพราะคนดูแลมีภาระหนัก โทนจะเงินทอง เรืองกิน” “อยากให้อยู่แล้วสบายใจ ไม่ต้องกังวลในเวลาลูกหลานไปทำงาน ไม่เจ็บไม่ป่วย” ในขณะที่พหุวัยบางส่วนที่อยากให้ผู้สูงอายุมีความสุขสบายก็ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกให้ใช้ เวลาไม่มีบุตรหลานอยู่บ้านจะได้ช่วยเหลือตนเองได้ การที่พหุวัยคาดหวังให้ผู้สูงอายุหยุดทำงานหนักและพักผ่อนมาก ๆ เพราะมีความเป็นห่วง อยากให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ดีมีอายุยืนยาว นอกจากนั้นยังอาจมีเหตุผลสำคัญที่แฝงอยู่คือตัวพหุวัยเองจะได้ไม่ลำบากในการดูแลผู้สูงอายุมากนัก สามารถหาเวลาไปทำงาน หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้

ค่าเฉลี่ยรายประเด็นในด้านการคาดหวังต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ ในด้านการไม่ล้มหลงอบายมุขทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ เป็นความคาดหวังในระดับมากที่สุด (กรุงเทพฯ $\bar{x} = 4.28$ ต่างจังหวัด $\bar{x} = 4.43$) เมื่อพิจารณาในภาพรวมพหุวัยในกรุงเทพฯคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$)ต่างจังหวัด คาดหวังระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.33$) (ตารางที่ 3.14, 3.15)

ตารางที่ 3.14

ความคาดหวังของพหุวัยต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ

ด้านพฤติกรรมที่เหมาะสมกับ วัยผู้สูงอายุ	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คิด ทั้ง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คิด ทั้ง	$\bar{x}$	S.D
-ผู้สูงอายุไม่ควรดื่มสุรา/ของ มีเมาทุกประเภท	37.2	52.5	5.5	2.7	2.2	4.19	.83	51.3	34.4	5.2	5.6	3.5	4.24	1.02
-การไม่ประพฤติชั่วเสียหาย / ไม่ลุ่มหลงในอบายมุข	40.7	52.7	3.3	1.1	2.2	4.28	.77	56.6	36.5	3.1	1.0	2.8	4.43	.83
-มีการดำเนินชีวิตที่น่าเอาเป็น แบบอย่าง	36.1	56.8	5.5	1.1	0.5	4.26	.66	43.9	46.6	8.3	0.4	0.8	4.32	.71

ตาราง 3.15 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ

พื้นที่	กทม.	ต่าง.
พหุวัย	$\bar{x}$ = 4.24 S.D. = .63	$\bar{x}$ = 4.33 S.D. = .69

ความคาดหวังของพหุวัยต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุนั้น พหุวัยใน กรุงเทพฯ ร้อยละ 72.7 คาดหวังระดับปานกลาง มีถึงร้อยละ 20.8 คาดหวังระดับมาก ส่วน พหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 90.9 มีความคาดหวังระดับปานกลาง มีร้อยละ 9.1 ที่คาดหวังใน ระดับน้อย (ตารางที่ 3.16)

ตารางที่ 3.16

ระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ

ระดับความคาดหวัง	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	20.8	0.0
ปานกลาง	72.7	90.9
น้อย	6.5	9.1

2. ความคาดหวังของพหุวัยต่อบทบาทของผู้สูงอายุ

ความคาดหวังของพหุวัยต่อบทบาทของผู้สูงอายุ ผู้ศึกษาได้แบ่งการศึกษาเป็น 4 ด้าน คือ ความคาดหวังด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นที่ปรึกษา ด้านการปลูกฝังค่านิยม ที่ดีแก่บุตรหลาน และด้านการแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน ผลการศึกษาดังนี้

(1) ความคาดหวังด้านการอบรมสั่งสอน

การอบรมสั่งสอนลูกหลานเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ และภูมิปัญญา ต่างๆให้แก่บุตรหลานของตน ซึ่งเป็นบทบาทที่ยังพบเห็นในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย โดยพหุวัยมีความคาดหวังให้ผู้สูงอายุ เป็นผู้ส่งผ่านหรือถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ สู่บุตรหลานหรือ สมาชิกในครอบครัวและชุมชน ความคาดหวังให้ผู้สูงอายุสั่งสอนให้บุตรหลานเป็นคนดี โดยพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 49.4 ร้อยละ 45.5 และต่างจังหวัดร้อยละ 49.1 ร้อยละ 41.4 คาดหวัง มากและมากที่สุดตามลำดับ สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม การอบรมสั่งสอนเด็กและ เยาวชนในครอบครัวหรือชุมชน มักจะกล่าวถึงเรื่องความกตัญญู การตอบแทนบุญคุณ ทั้งนี้ พหุวัยแสดงทัศนะว่า “ได้รับรู้เรื่องความกตัญญูโดยการที่คนเฒ่าคนแก่สอน เช่น สอนว่า “เกิดเป็นคนไทย ถ้าคนแก่เคยดูแลเรา เราก็ต้องดูแลเขาตอบแทน” ความเชื่อเรื่องเวรกรรม การประพฤติ ตนเป็นคนดี ดังที่พหุวัย กล่าวว่า ผู้สูงอายุส่วนมากจะรู้จัก ชีบ้น ก็เพื่อให้เราเป็นคนดี สำหรับการ ถ่ายทอดประสบการณ์หรือภูมิปัญญานั้น พหุวัยกล่าวว่า “ผู้สูงอายุบางคนยังมีความรู้ที่สั่งสมมา จากประสบการณ์ของตน หรือจดจำมาจากคำบอกเล่าสั่งสอนของบรรพบุรุษ”จึงทำให้พหุวัย คาดหวังว่าผู้สูงอายุ จะมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป หรือเพื่อ “เก็บไว้ เป็นที่ระลึก” โดยพหุวัยคาดหวังให้ผู้สูงอายุ ถ่ายทอดความรู้ในด้านการทอผ้า ทอเสื่อ เพราะ “สมัยนี้ไม่มีใครสานต่อ” หรือไม่มีผู้สนใจเหมือนในอดีต ในทางกลับกันมีผู้สูงอายุบางคนที่ไม่

ต้องการสืบทอดความรู้เฉพาะด้านต่าง ๆ ที่ได้รับจากบรรพบุรุษของตนให้กับลูกหลาน แต่บางครั้งอาจประสบปัญหาความไม่พร้อมของบุตรหลาน ไม่มีใครสืบทอดเท่าที่ควร เนื่องจากบุตรหลานให้เหตุผลว่ายังไม่พร้อม และยังไม่สนใจในสิ่งนั้น อยากทำงานอื่นมากกว่า

สำหรับความคาดหวังให้ผู้สูงอายุสอนให้บุตรหลานรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น มีพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 41.5 คาดหวังมากที่สุดและร้อยละ 50.8 คาดหวังมาก ในต่างจังหวัด ร้อยละ 50.1 คาดหวังมาก ส่วนประเด็นที่ผู้สูงอายุสอนให้บุตรหลานขยันศึกษาเล่าเรียนนั้น พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 56.8 คาดหวังมาก ขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 46.7 คาดหวังมากที่สุดและมากเท่ากัน

เป็นที่น่าสนใจว่า พหุวัยในกรุงเทพฯ ๑ คาดหวังให้ผู้สูงอายุสั่งสอนให้บุตรหลานเป็นคนดีในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.38$) มากกว่าประเด็นอื่น ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัดคาดหวังให้ผู้สูงอายุสอนให้บุตรหลานขยันศึกษาเล่าเรียนในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.37$) ค่าเฉลี่ยรวมความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ ในด้านการอบรมสั่งสอนพหุวัยในกรุงเทพฯ ๑ มีความคาดหวังระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.33$) สูงกว่าพหุวัยในต่างจังหวัดซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) เช่นกัน (ตาราง 3.17, 3.18)

ตารางที่ 3.17
ความคาดหวังของพหุวัยด้านการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน

ด้านการอบรมสั่งสอน	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D
-ผู้สูงอายุสั่งสอนให้บุตรหลานเป็นคนดี	45.5	49.4	3.4	1.1	0.5	4.38	.66	41.4	49.1	8.7	0.6	0.2	4.30	.67
-การสอนให้บุตรหลานรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น	41.5	50.8	6.0	0.5	1.1	4.31	.70	39.5	50.1	7.0	1.7	1.7	4.24	.78
-การสอนให้บุตรหลานขยันศึกษาเล่าเรียน	37.2	56.8	4.4	1.1	0.5	4.29	.65	46.7	46.7	4.1	2.3	0.2	4.37	.69

ตาราง 3.18 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของพหุวัยด้านการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน

พื้นที่	กทม.		ตจว.
พหุวัย	$\bar{x}$ = 4.33	S.D. = .54	$\bar{x}$ = 4.30 S.D. = .57

(2) ความคาดหวังด้านการเป็นที่ปรึกษา

การทำหน้าที่ของผู้สูงอายุโดยการดำรงบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา/แนะนำนั้น คือ บทบาทที่พหุวัยคาดหวังให้ผู้สูงอายุได้ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมให้แก่บุตรหลาน นำมาใช้เป็นแนวทางตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เนื่องจากผู้สูงอายุได้เรียนรู้ จากการผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตมามากกว่า ในประเด็นการให้คำแนะนำเมื่อครอบครัวมีเรื่องทุกข์ใจ พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 54.1 ต่างจังหวัดร้อยละ 52.3 คาดหวังมาก

การที่ผู้สูงอายุจะให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพ พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 56.0 และในต่างจังหวัดร้อยละ 45.5 คาดหวังมากเช่นเดียวกัน ข้อมูลเชิงคุณภาพที่พหุวัยคาดหวังให้ผู้สูงอายุช่วยเรื่องการใช้ชีวิตในครอบครัว การประกอบอาชีพและกิจกรรมของชุมชน สังคม ซึ่ง พหุวัย กล่าวถึงบทบาทนี้ว่า “คนแก่ มีค่า ช่วยสอน ช่วยบอกกล่าวในเรื่องต่างๆ ว่า เรื่องไหนดี เรื่องไหนไม่ดี เพราะผู้สูงอายุมีประสบการณ์มาก ถ้าไม่เข้าใจอะไรก็ไปขอคำปรึกษา

สำหรับการคาดหวังของพหุวัยต่อการที่ผู้สูงอายุจะให้คำปรึกษาด้านการศึกษาแก่บุตรหลานนั้น พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 54.1 และ 25.7 ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 40.2 และร้อยละ 28.3 คาดหวังมากและมากที่สุดตามลำดับ จากการสนทนากลุ่ม พบว่า การขอคำปรึกษา/แนะนำจากผู้สูงอายุจะทำให้คนรุ่นหลังสามารถดำเนินกิจกรรม หรือปฏิบัติตนอย่างถูกต้องบางรายกล่าวว่า การเชื่อฟังสิ่งที่ผู้สูงอายุแนะนำทำให้เราไม่ต้องเดินหลงทาง หรือไม่ต้องเริ่มจากหนึ่ง ลองผิด ลองถูก เสียเวลา มีพหุวัยบางส่วนให้ทัศนะต่อการทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านการศึกษาว่า “บางครั้งก็รู้ว่ามีประโยชน์ แต่สมัยเปลี่ยน ถ้ายึดของเดิมก็เสียแล้ว ใช้ไม่ได้”

ส่วนความคาดหวังให้ผู้สูงอายุช่วยตัดสินใจในกรณีที่ครอบครัวประสบปัญหา พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 58.5 คาดหวังมาก ขณะที่ในต่างจังหวัด ร้อยละ 30.6 คาดหวังระดับมากที่สุด ข้อสังเกตความคาดหวังของพหุวัยทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด คาดหวังให้ผู้สูงอายุแนะนำเมื่อมีเรื่องทุกข์ใจสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ

ระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อบทบาทการเป็นที่ปรึกษาของผู้สูงอายุ พบว่า ในกรุงเทพฯคาดหวังให้ผู้สูงอายุช่วยตัดสินใจในกรณีที่ครอบครัวประสบปัญหา ระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$) สูงที่สุด ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัดคาดหวังให้ผู้สูงอายุแนะนำเมื่อครอบครัวมีเรื่องทุกข์ใจในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) สูงที่สุด ค่าเฉลี่ยในภาพรวมความคาดหวังของพหุวัยด้านการเป็นที่ปรึกษาของผู้สูงอายุทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด พหุวัยคาดหวังในระดับมากเหมือนกัน หากในกรุงเทพฯ พหุวัยคาดหวังสูงกว่าในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.05$ และ $\bar{x} = 3.98$) (ตาราง 3.19, 3.20)

ตารางที่ 3.19
ความคาดหวังของพหุวัยด้านการเป็นที่ปรึกษาของผู้สูงอายุ

ด้านการเป็นที่ปรึกษา	กรุงเทพมหานคร							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D
-การให้คำแนะนำเมื่อครอบครัวมีเรื่องทุกข์ใจ	35.0	54.1	7.1	3.3	0.5	4.19	.75	33.9	52.3	10.7	3.1	0.0	4.16	.73
-การให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพ	25.8	56.0	13.2	3.8	1.1	4.01	.80	31.2	45.5	15.3	8.0	0.2	3.99	.89
-การให้คำปรึกษาด้านการศึกษาแก่บุตรหลาน	25.7	54.1	14.2	3.3	2.7	3.96	.88	28.3	40.2	18.8	10.2	2.5	3.81	1.03
-การช่วยตัดสินใจในกรณีที่ครอบครัวประสบปัญหา	25.7	58.5	11.5	2.7	1.6	4.03	.79	30.6	46.5	12.8	9.7	0.4	3.97	.92

ตาราง 3.20 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวัง ของพหุวัยด้านการเป็นที่ปรึกษาของผู้สูงอายุ

พื้นที่	กทม.		ตจว.
พหุวัย	$\bar{x}$ = 4.05	S.D. = .62	$\bar{x}$ = 3.98 S.D. = .75

(3) ด้านการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน

สถาบันครอบครัวถือเป็นแหล่งที่บ่มเพาะค่านิยมที่ดีงามแก่สมาชิกใหม่ในสังคม ดังนั้น บุคคลที่สังคมจะคาดหวังให้แสดงบทบาทการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับบุตรหลาน คือ ผู้สูงอายุโดยภาพรวมมักจะเป็นการปลูกฝังในเรื่องความกตัญญูและเรื่องของเวรกรรม ในประเด็นของความกตัญญูนั้น พหุวัยส่วนใหญ่กล่าวว่าได้รับรู้เรื่องความกตัญญูมาจากการที่เห็นพ่อแม่กระทำต่อปู่ ย่า ตา ยาย เห็นเพื่อนปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งการได้รับการถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูผ่านทางนิทานพื้นบ้าน และธรรมะจากผู้สูงอายุบางคน

พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 46.4 คาดหวังมากที่สุดให้ผู้สูงอายุปลูกฝังการเคารพผู้ใหญ่ให้แก่บุตรหลาน ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 47.8 คาดหวังมากที่สุด สำหรับความคาดหวังให้ผู้สูงอายุปลูกฝังให้บุตรหลานสำนึกถึงบุญคุณ ให้ความช่วยเหลือ ทั้งผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 52.5 และในต่างจังหวัดร้อยละ 48.5 คาดหวังมากที่สุด ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสามารถสะท้อนภาพได้ว่าบิดา มารดา พระสงฆ์ ปลูกฝังเรื่องความกตัญญูทางอ้อมให้กับพหุวัย เพื่อให้พหุวัยจดจำและซึมซับพฤติกรรมเหล่านั้นไว้ นอกจากนี้การที่บิดามารดาแสดงความกตัญญูโดยการดูแลปู่ ย่า ตา ยาย เรื่องอาหารการกิน ซื้อของมาให้ผู้สูงอายุ จนทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข เป็นพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพหุวัย จากการที่ผู้สูงอายุปลูกฝังค่านิยมความกตัญญูให้กับคนรุ่นใหม่ ทำให้ทุกคนยังคงยึดถือกับค่านิยมความกตัญญู เห็นได้จากเมื่อไม่มีใครดูแลผู้สูงอายุในบ้าน หรือออกไปทำงานหมดต้องมีคนหนึ่งในบ้านดูแล เนื่องจากความกตัญญูเป็นสิ่งที่มีความค่า การแสดงความกตัญญูเป็นการทดแทนบุญคุณของบิดามารดาหรือผู้มีพระคุณที่เลี้ยงเรามา

เมื่อพิจารณาความคาดหวังของพหุวัยในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่คาดหวังให้ผู้สูงอายุปลูกฝังการเคารพผู้ใหญ่แก่บุตรหลานในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.36$) ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัดกลับคาดหวังให้ผู้สูงอายุปลูกฝังเรื่องบุญคุณระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.36$) ค่านิยมในเรื่องของเวรกรรมก็เป็นอีกค่านิยมหนึ่งที่ผู้สูงอายุได้ปลูกฝังให้กับลูกหลานมาตลอด โดยใช้วิธีการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา เช่นเดียวกับการปลูกฝังเรื่องความกตัญญู ค่าเฉลี่ยความคาดหวังของพหุวัยต่อการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน โดยภาพรวมพหุวัยทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดคาดหวังในระดับมาก ($\bar{x} = 4.34$ และ $\bar{x} = 4.32$) ตามลำดับ (ตาราง 3.21, 3.22)

ตารางที่ 3.21
ความคาดหวังของพหุวัยต่อด้านการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน

ด้านการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่ บุตรหลาน	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คิด ทั้ง	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คิด ทั้ง	$\bar{x}$	S.D
-ผู้สูงอายุปลูกฝังการเคารพ ผู้ใหญ่ให้แก่บุตรหลาน	46.4	45.9	5.5	1.6	0.5	4.36	.71	42.5	47.8	6.8	2.5	0.4	4.30	.73
-ผู้สูงอายุปลูกฝังให้ลูกหลาน สำนึกถึงบุญคุณของผู้ที่ให้ความ ช่วยเหลือ	42.1	52.5	2.7	2.2	0.5	4.33	.69	44.8	48.5	4.8	1.9	0.0	4.36	.66

ตาราง 3.22 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อด้านการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน

พื้นที่	กทม.	ตจว.
พหุวัย	$\bar{x}$ = 4.34 S.D. = .63	$\bar{x}$ = 4.32 S.D. = .63

(4) ความคาดหวังการแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน

ภาระของบุตรหลานในที่นี้ คือ ความรับผิดชอบของบุตรหลานที่ได้กระทำหรือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การประกอบอาชีพ การเลี้ยงดูบุตร การเลี้ยงดูผู้สูงอายุ การทำงานบ้าน ดังจะเห็นได้ว่า บุตรหลานต้องรับภาระความรับผิดชอบอย่างมาก ซึ่งทำให้การแสดงบทบาทที่ตนมีอยู่เป็นไปอย่างยากลำบาก ดังนั้นพหุวัยต้องคาดหวังให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระของบุตรหลานหลายประการ คือ คาดหวังให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้ โดยพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 43.7 และต่างจังหวัด ร้อยละ 35.5 มีความคาดหวังมาก ในประเด็นที่พหุวัยในกรุงเทพฯ มีความคาดหวังมากต่อการที่ผู้สูงอายุช่วยเหลืองานในบ้านเมื่อสมาชิกในครอบครัวไปทำงานนอกบ้าน ร้อยละ 30.1 ในขณะที่พหุวัยต่างจังหวัดมีความคาดหวังน้อย ร้อยละ 23.7 และไม่คาดหวังร้อยละ 22.6 ซึ่งข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสนับสนุนข้อมูลจากการศึกษาเชิงปริมาณว่า “ในครอบครัวมีสมาชิกที่เป็นคนแก่ ก็จะเป็นคนแก่ที่ช่วยทำงานที่บ้าน มีประโยชน์ให้กับครอบครัว” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเห็นว่าตนเองมีเวลาว่าง จึงอยากจะช่วยทำประโยชน์ให้กับบุตรหลาน เท่าที่สุขภาพร่างกายของตนสามารถทำได้ ดังนั้นการคาดหวังบทบาทการแบ่งเบาภาระของบุตรหลานจากผู้สูงอายุ ทำให้บุตรหลานมีบทบาทเป็นผู้รับ และผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้ให้ ส่วนหนึ่งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าการแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน และอีกบทบาทหนึ่งคือการช่วยเหลือหลาน เป็นต้น

สำหรับการคาดหวังให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ช่วยเหลือบุตรหลานนั้น พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 30.6 ในต่างจังหวัดร้อยละ 40.9 ไม่คาดหวังให้ผู้สูงอายุกระทำเช่นนั้น ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มบางส่วนสะท้อนความคิดเห็นของพหุวัยต่อผู้สูงอายุว่า หากเป็นผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง หรืออาศัยอยู่กับสมาชิกในครอบครัวที่มีฐานะยากจน แต่เห็นว่าตนเองยังคงมีกำลังที่จะทำงาน หาเงินเป็นรายได้เพิ่มเติม สำหรับค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวได้ ก็จะถูกนับเป็นผู้ที่มีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจ คือ สามารถหารายได้ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว เช่น ผู้สูงอายุบางคนมีการประกอบอาชีพ เช่น ทำไร่ ทำนา รับจ้างเลี้ยงปลาสูบ มีรายได้ประมาณวันละ 30-60 บาท ซึ่งส่วนใหญ่บุตรหลานไม่ต้องการให้ผู้สูงอายุทำงาน แต่ผู้สูงอายุกล่าวว่า “ถ้าไม่ทำอะไรจะทำจะเหงา” ทำให้บุตรหลานเป็นห่วงสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อผู้สูงอายุทำงานหนัก ก็จะมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ข้อต่อ ซึ่งเป็นภาระของสมาชิกในครอบครัวที่จะต้องดูแลต่อไป

ระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อการแบ่งเบาภาระของบุตรหลานในประเด็นการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันสูงกว่าประเด็นอื่น โดยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดคาดหวังในระดับมาก ($\bar{x} = 3.68$ และ $\bar{x} = 3.55$) ตามลำดับ ในภาพรวมค่าเฉลี่ยความคาดหวังของพหุวัยต่อการแบ่งเบาภาระของบุตรหลานพหุวัยในกรุงเทพฯ คาดหวังในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.14$) ในต่างจังหวัดคาดหวังระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.99$) เช่นกัน (ตาราง 3.23, 3.24)

ตารางที่ 3.23
ความคาดหวังของพหุวัยด้านการแบ่งเบภาระของบุตรหลาน

ด้านการแบ่งเบภาระของ บุตรหลาน	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D
-การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน	24.0	43.7	12.0	16.9	3.3	3.68	1.11	24.1	35.5	21.1	10.7	8.6	3.55	1.21
-การช่วยงานในบ้านเมื่อสมาชิกในครอบครัวไปทำงานนอกบ้าน	14.2	30.1	13.7	26.2	15.8	3.00	1.33	19.2	22.1	12.4	23.7	22.6	2.92	1.46
-การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ช่วยเหลือบุตรหลาน	15.3	23.5	12.6	18.0	30.6	2.74	1.48	16.3	17.4	8.9	16.5	40.9	2.50	1.54

ตาราง 3.24 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังด้านการแบ่งเบภาระของบุตรหลาน

พื้นที่	กทม.		ตจว.
พหุวัย	$\bar{x}$ = 3.14	S.D. = 1.11	$\bar{x}$ = 2.99 S.D. = 1.21

ระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อบทบาทของผู้สูงอายุ ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การให้คำแนะนำปรึกษา การถ่ายทอดหรือปลูกฝังค่านิยมให้แก่บุตรหลาน และการแบ่งเบาภาระของบุคคลในครอบครัว พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 74.3 ในต่างจังหวัด ร้อยละ 69.1 มีความคาดหวังระดับปานกลาง และพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 18.5 ที่คาดหวังในระดับมาก (ตารางที่ 3.25)

ตารางที่ 3.25
ระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อบทบาทของผู้สูงอายุ

ระดับความคาดหวัง	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	11.5	18.5
ปานกลาง	74.3	69.1
น้อย	14.2	12.4

ตอนที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

การทดสอบความสัมพันธ์ในส่วนนี้ เป็นการศึกษเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยกับตัวแปรอิสระในพื้นที่กรุงเทพฯและต่างจังหวัด โดยผู้ศึกษาสนใจว่ารายได้อาจมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของผู้สูงอายุ สำหรับกลุ่มพหุวัยนำตัวแปรด้านอาชีพ รายได้ และประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังจึงนำมาทดสอบโดยใช้ค่าที(Independent Samples T- test) และ One Way ANOVA

1. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระ

1) รายได้กับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน

การศึกษาความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้านนั้นปรากฏว่าผู้สูงอายุในต่างจังหวัดที่มีรายได้แตกต่างกันมีความคาดหวังจากบุคคลดังกล่าวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = .001$) โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ระหว่าง 25,001 – 30,000 บาท มีความคาดหวังมาก ($\bar{x}=5.00$) สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่าหรือน้อยกว่า แสดงว่าผู้สูงอายุในต่างจังหวัดที่มีรายได้สูงคาดหวังมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่มีรายได้แตกต่างกันมีความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้านไม่แตกต่างกัน ($p = .098$) (ตารางที่ 3.26, 3.27)

ตารางที่ 3.26

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

พื้นที่	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	3	5.019	1.673	2.148	.098
	ภายในกลุ่ม	113	87.998	.778		
	รวม	116	93.017			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	7	13.129	1.875	3.341	.001**
	ภายในกลุ่ม	305	171.227	.561		
	รวม	312	184.357			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 3.27

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุใน
ต่างจังหวัดกับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

รายได้	N	$\bar{x}$	S.D
ต่ำกว่า 5,000 บาท	156	3.81	.71
5,000 – 10,000 บาท	38	3.97	.64
10,001 – 15,000 บาท	7	3.34	.50
15,001 – 20,000 บาท	7	4.12	.84
20,001 – 25,000 บาท	8	4.75	.41
25,001 – 30,000 บาท	2	5.00	.00
30,000 บาทขึ้นไป	1	3.71	.85
ไม่แน่นอน	94	3.75	.76
รวม	313	3.84	.76

2) รายได้กับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตร

ความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุกับความคาดหวังบทบาทของบุตรในภาพรวม
ได้แก่ บทบาทในการอบรมสั่งสอน การให้คำปรึกษา การถ่ายทอดค่านิยม การแบ่งเบาภาระของ
บุตรหลานนั้น เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด พบว่า ผู้สูงอายุใน

ต่างจังหวัดที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความคาดหวังบทบาทของบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01($p = .005$) โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีรายได้ 25,001 – 30,000 บาท มีความคาดหวังบทบาทบุตรมาก ($\bar{x} = 5.00$) ในขณะที่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่มีรายได้แตกต่างกัน ความคาดหวังบทบาทของบุตรไม่แตกต่างกัน ($p = .883$) (ตารางที่ 3.28,3.29)

ตารางที่ 3.28
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด
กับความคาดหวังบทบาทของบุตร

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	3	.338	.112	.217	.883
	ภายในกลุ่ม	113	58.529	.518		
	รวม	116	58.867			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	7	11.862	1.694	2.935	.005**
	ภายในกลุ่ม	305	176.079	.5773		
	รวม	312	187.942			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 3.29
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในต่างจังหวัด
กับความคาดหวังบทบาทของบุตร

รายได้	N	$\bar{x}$	S.D
ต่ำกว่า 5,000 บาท	156	4.14	.62
5,000 – 10,000 บาท	38	4.16	.63
10,001 – 15,000 บาท	7	3.65	.69
15,001 – 20,000 บาท	7	4.14	.77
20,001 – 25,000 บาท	8	4.65	.68
25,001 – 30,000 บาท	2	5.00	.00
30,000 บาทขึ้นไป	1	4.00	-
ไม่แน่นอน	94	3.83	.98
รวม	313	4.06	.77

3) รายได้กับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของรัฐ

ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ โดยเปรียบเทียบกลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด พบว่า ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีรายได้แตกต่างกัน มีความคาดหวังบทบาทของภาครัฐแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ($p = .000$) เมื่อพิจารณาจากกลุ่มรายได้ของผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังสูงสุด คือ ผู้ที่มีรายได้ในช่วง 25,001 – 30,000 บาท ($\bar{x}=5.00$) รองลงมาคือ ช่วงรายได้ระหว่าง 20,001 – 25,000 บาท ($\bar{x}=4.87$) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้สูง แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงคาดหวังบทบาทของภาครัฐสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ขณะที่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่มีรายได้แตกต่างกันมีความคาดหวังบทบาทของภาครัฐไม่แตกต่างกัน ($p = .409$) (ตารางที่ 3.30, 3.31)

ตารางที่ 3.30

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	3	1.857	.619	.971	.409
	ภายในกลุ่ม	113	72.039	.637		
	รวม	116	73.897			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	7	15.593	2.227	4.329	.000***
	ภายในกลุ่ม	305	156.926	.514		
	รวม	312	172.520			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 3.31
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุในต่างจังหวัดกับ
ความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ

รายได้	N	$\bar{x}$	S.D
ต่ำกว่า 5,000 บาท	156	4.41	.51
5,000 – 10,000 บาท	38	4.27	.66
10,001 – 15,000 บาท	7	3.95	.75
15,001 – 20,000 บาท	7	4.52	.42
20,001 – 25,000 บาท	8	4.87	.35
25,001 – 30,000 บาท	2	5.00	.00
30,000 บาทขึ้นไป	1	4.00	-
ไม่แน่นอน	94	3.99	1.00
รวม	313	4.27	.74

4) เขตที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

การศึกษาความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุกับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่อาศัยในเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยความคาดหวังพึ่งพิงสูงกว่า ($\bar{x} = 3.30$) ผู้สูงอายุที่อยู่เขตชนบท ($\bar{x} = 2.90$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .011$) ในขณะที่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดที่มีเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีความคาดหวังการพึ่งพิงไม่แตกต่างกัน ($p = .742$) (ตารางที่ 3.32)

ตารางที่ 3.32
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด
กับความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	3.30	1.005	2.59	.011*
	ชนบท	49	2.90	.665		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	3.87	.830	.33	.742
	ชนบท	269	3.83	.760		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

5) เขตที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังบทบาทของบุตร

เขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุกับความคาดหวังบทบาทของบุตรเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตเมือง และชนบท พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีความคาดหวังบทบาทของบุตรไม่แตกต่างกัน พื้นที่กรุงเทพมหานครมีค่า ($p = .191$) และต่างจังหวัดมีค่า ($p = .691$) (ตารางที่ 3.33)

ตารางที่ 3.33

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของบุตร

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	3.71	.83	1.32	.191
	ชนบท	49	3.88	.51		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.10	.81	.40	.691
	ชนบท	269	4.05	.77		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

6) เขตที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ

การศึกษาความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดที่มีเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน ถึงแม้จะอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทมีความคาดหวังบทบาทของภาครัฐไม่แตกต่างกัน โดยในกรุงเทพฯมีค่า ($p = .555$) ต่างจังหวัดมีค่า ($p = .056$) (ตารางที่ 3.34)

ตารางที่ 3.34

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐ

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	3.99	.89	.59	.555
	ชนบท	49	3.90	.68		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.02	.96	1.95	.056
	ชนบท	269	4.31	.69		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

1) อาชีพกับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ

อาชีพของพหุวัยกับความคาดหวังพฤติกรรมของผู้สูงอายุนั้น เมื่อทดสอบโดยการเปรียบเทียบความแตกต่าง พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันไม่ทำให้พหุวัยทั้งในกรุงเทพฯ ($p = .679$) และต่างจังหวัด ($p = .448$) คาดหวังพฤติกรรมผู้สูงอายุต่างกัน (ตารางที่ 3.35)

ตารางที่ 3.35

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	2	.352	.176	.387	.679
	ภายในกลุ่ม	111	50.384	.453		
	รวม	113	50.736			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	2	.812	.406	.804	.448
	ภายในกลุ่ม	423	213.506	.504		
	รวม	425	214.318			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2) อาชีพกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของพหุวัยกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ โดยพหุวัยในกรุงเทพฯ ที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคาดหวังบทบาทผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน ($p=.181$) ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัดที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = .003$) โดยกลุ่มอาชีพรับจ้างและค้าขาย คาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุสูงที่สุด ($\bar{x}=3.95$) มากกว่าอาชีพเกษตรกร รับราชการและรัฐวิสาหกิจ (ตารางที่ 3.36,3.37)

ตารางที่ 3.36

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยใน
กรุงเทพฯและต่างจังหวัดเกี่ยวกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

พื้นที่	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.057	.528	1.734	.181
	ภายในกลุ่ม	111	32.607	.304		
	รวม	113	33.664			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	2	4.600	2.300	5.814	.003*
	ภายในกลุ่ม	423	167.355	.395		
	รวม	425	171.955			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 3.37

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในต่างจังหวัดกับ
ทัศนคติเกี่ยวกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

อาชีพ	N	$\bar{x}$	S.D
เกษตรกร	181	3.74	.58
รับราชการและรัฐวิสาหกิจ	36	3.90	.70
รับจ้างและค้าขาย	209	3.95	.65
รวม	426	3.86	.63

3) รายได้กับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของพหุวัยกรุงเทพฯและต่างจังหวัดเมื่อ
ทดสอบกับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯที่มี
รายได้แตกต่างกันมีความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน ($p =$
.644) ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัด ที่มีรายได้ต่างกันคาดหวังพฤติกรรมของผู้สูงอายุต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p = .009$) เมื่อพิจารณาจากการเปรียบเทียบความแตกต่าง
ของรายได้ซึ่งกลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัดที่มีรายได้ระหว่าง 25,001 – 30,000 บาท จะมีความ
คาดหวังพฤติกรรมของผู้สูงอายุสูง ($\bar{x} = 4.90$) ซึ่งมากกว่าพหุวัยที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือสูงกว่า
(ตารางที่ 3.38, 3.39)

ตารางที่ 3.38

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของพหุวัย ใน
กรุงเทพฯและต่างจังหวัดเกี่ยวกับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	4	.974	.243	.625	.644
	ภายในกลุ่ม	176	68.488	.389		
	รวม	180	69.462			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	7	8.918	1.274	2.684	.009**
	ภายในกลุ่ม	470	223.066	.474		
	รวม	477	231.985			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 3.39

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างรายได้ของพหุวัยในต่างจังหวัด
กับทัศนคติเกี่ยวกับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ

รายได้	N	$\bar{x}$	S.D
ต่ำกว่า 5,000 บาท	211	4.34	.69
5,000 – 10,000 บาท	146	4.30	.73
10,001 – 15,000 บาท	32	4.28	.59
15,001 – 20,000 บาท	16	4.45	.41
20,001 – 25,000 บาท	8	4.79	.35
25,001 – 30,000 บาท	10	4.90	.22
30,000 บาทขึ้นไป	8	4.79	.46
ไม่แน่นอน	47	4.13	.77
รวม	478	4.33	.69

3) รายได้กับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

การศึกษาความแตกต่างระหว่างรายได้กับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ กลุ่มพหุวัยที่มีรายได้ต่างกันมีความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพหุวัยในกรุงเทพฯ มีความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .020$) เมื่อเปรียบเทียบรายได้ของพหุวัยที่อยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท มีความคาดหวังสูง ($\bar{x}=4.26$) มากกว่ารายได้ของพหุวัยในกลุ่มอื่นๆ (ตารางที่ 3.40 ,3.41)

สำหรับพหุวัยในต่างจังหวัดที่มีรายได้สูงมีความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุที่แตกต่างจากกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ($p = .000$) โดยผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 25,001 – 30,000 บาท มีความคาดหวังสูงที่สุด ($\bar{x}=4.97$) (ตารางที่ 3.40)

ตารางที่ 3.40

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดเกี่ยวกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	4	3.317	.829	2.988	.020*
	ภายในกลุ่ม	172	47.729	.277		
	รวม	176	51.046			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	7	19.770	2.824	7.657	.000***
	ภายในกลุ่ม	469	172.995	.368		
	รวม	476	192.766			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 3.41
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างรายได้ของพหุวัยในกรุงเทพฯ
กับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

รายได้	N	$\bar{x}$	S.D
ต่ำกว่า 5,000 บาท	73	4.12	.46
5,000 – 10,000 บาท	39	3.92	.49
10,001 – 15,000 บาท	8	4.26	.68
15,001 – 20,000 บาท	2	4.03	.04
20,001 – 25,000 บาท	54	3.87	.46
รวม	176	4.01	.49

ตารางที่ 3.42
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างรายได้ของพหุวัยในต่างจังหวัด
กับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

รายได้	N	$\bar{x}$	S.D
ต่ำกว่า 5,000 บาท	208	3.81	.59
5,000 – 10,000 บาท	148	3.85	.62
10,001 – 15,000 บาท	32	3.82	.55
15,001 – 20,000 บาท	16	4.09	.61
20,001 – 25,000 บาท	8	4.40	.72
25,001 – 30,000 บาท	10	4.97	.07
30,000 บาทขึ้นไป	8	4.51	.76
ไม่แน่นอน	47	3.77	.66
รวม	477	3.87	.63

5) ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

ความสัมพันธ์ระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยที่แตกต่างกันในพื้นที่กรุงเทพฯ มีผลต่อความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .043$) โดยเฉพาะกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ที่ไม่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุมาก่อน มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังมาก ($\bar{x} = 4.03$) สูงกว่ากลุ่มพหุวัยที่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัดที่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุต่างกัน มีความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน ($p = .244$) (ตารางที่ 3.43)

ตารางที่ 3.43

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

พื้นที่	ประสบการณ์ใน การดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	97	3.86	.525	2.04	.043*
	ไม่มี	80	4.03	.544		
ต่างจังหวัด	มี	371	3.89	.668	1.17	.244
	ไม่มี	109	3.81	.517		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

6) เขตที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

เขตที่อยู่อาศัยของพหุวัยในต่างจังหวัด มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังบทบาทของผู้
สูงอายุที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = .003$) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพหุวัยที่
อยู่ในเขตเมืองมีความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุสูง ($\bar{x} = 4.11$) มากกว่าพหุวัยในเขตชนบท
แต่ในพื้นที่กรุงเทพฯนั้นเขตที่อยู่อาศัยไม่มีผลต่อความคาดหวังของพหุวัย ($p = .051$) (ตารางที่
3.44)

ตารางที่ 3.44

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

พื้นที่	ประสบการณ์ใน การดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	78	4.02	.59	1.97	.051
	ไม่มี	97	3.86	.47		
ต่างจังหวัด	มี	54	4.11	.60	2.96	.003**
	ไม่มี	425	3.84	.63		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

ตาราง 3.45

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้สูงอายุกับรายได้และเขตที่อยู่อาศัย

ประเด็น	F	P
รายได้กับความคาดหวังในการพึ่งพิงบุตร		
- กทม.	2.148	0.098
- ต่างจังหวัด	3.341	0.001**
รายได้กับความคาดหวังบทบาทบุตร		
- กทม.	.217	.883
- ต่างจังหวัด	2.935	.005**
รายได้กับความคาดหวังภาครัฐ		
- กทม.	.971	.409
- ต่างจังหวัด	4.329	.000***
ประเด็น	t	P
เขตที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังในการพึ่งพิงบุตร		
- กทม.	2.59	.011*
- ต่างจังหวัด	.33	.742
เขตที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังบทบาทบุตร		
- กทม.	1.32	.191
- ต่างจังหวัด	.40	.691
เขตที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังบทบาทภาครัฐ		
- กทม.	.59	.555
- ต่างจังหวัด	1.95	.056

*= $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตาราง 3.46

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

ประเด็น	F	P
อาชีพกับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ		
- กทม.	.387	.679
- ต่างจังหวัด	.804	.448
อาชีพกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ		
- กทม.	1.734	.181
- ต่างจังหวัด	5.814	.003*
รายได้กับความคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ		
- กทม.	.625	.644
- ต่างจังหวัด	2.684	.009*
รายได้กับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ		
- กทม.	2.988	.020*
- ต่างจังหวัด	7.657	.000***
ประเด็น	t	P
ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ		
- กทม.	2.04	0.43*
- ต่างจังหวัด	1.17	.244
เขตที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ		
- กทม.	1.97	0.51
- ต่างจังหวัด	2.96	.003**

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ความคาดหวังของบุคคลอาจกล่าวได้ว่าเป็นการรอเพื่อที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างที่ได้คิดไว้ในใจ ทุกคนมีความคาดหวังแตกต่างกัน เนื่องจากบุคคลมีความรู้ ความเชื่อ ประสบการณ์และศักยภาพแตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษาบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุและพหุวัยหรือบุคคลที่เป็นสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุจึงมีประเด็นที่น่าสนใจว่าต่างฝ่ายต่างหวังต่อกันอย่างไร ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย ในเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน ชุมชนและรัฐ ผู้สูงอายุคาดหวังต่อบุคคลในเครือข่ายครอบครัวมากกว่าเครือข่ายอื่นๆ และในครอบครัวนี้เองผู้สูงอายุเห็นว่าบุคคลที่ผู้สูงอายุคาดหวังมากที่สุด คือ บุตร โดยคาดหวังการพึ่งพิงจากบุตร และการคาดหวังบทบาทที่จะสนองความต้องการจากบุตร เมื่อพิจารณาใน 2 ประเด็น พบว่า ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดคาดหวังให้บุตรเป็นผู้ให้การพึ่งพิงแก่ผู้สูงอายุในระดับมาก ($\bar{x}=4.06$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ($\bar{x}=3.44$) แต่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ต้องการให้บุตรหลานถามไถ่ทุกข์สุข และเป็นกำลังใจสูงกว่าประเด็นอื่นๆ ($\bar{x}=3.61$) ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัดต้องการให้บุตรหลานที่ทำงานที่อื่นกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญ ($\bar{x}=4.32$) จากข้อมูลในเชิงปริมาณสอดคล้องกับการศึกษาในเชิงคุณภาพ ที่ว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังพึ่งพิงบุตรในระดับมาก เป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือสามารถช่วยเหลือตนเองได้บ้างเล็กน้อย หรือกรณีที่บุตรหลานอยู่ห่างไกล เป็นต้น ทำให้คาดหวังการดูแลจากบุตรมาก หากพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวัง พบว่า เกิดจากปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ เช่น ผู้สูงอายุบางส่วน ที่มีลูกหลานไปทำงานไกลๆ เกิดจากความรู้สึกถูกละเลยจึงคาดหวังให้บุตรกลับมาเยี่ยม หรือผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อยก็คาดหวังให้บุตรหลานดูแลมาก ในด้านการคาดหวังบทบาทของบุตรหลานนั้น พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ คาดหวังให้บุตรหลานเป็นคนดีในสังคม โดยมีค่าเฉลี่ยความคาดหวังในระดับมาก ($\bar{x}=4.12$) และ ($\bar{x}=4.20$) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังซึ่งเป็นผลจากการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร พบว่า รายได้ของผู้สูงอายุ และเขตที่อยู่อาศัยมีผลต่อความคาดหวังเช่นกัน คือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในต่างจังหวัดที่มีรายได้ค่อนข้างสูงประมาณ 25,001 – 30,000 บาท คาดหวังบทบาทของบุตรโดยให้บุตรเป็นคนดี และเคารพเชื่อฟัง ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ในกรุงเทพฯ แต่มีพื้นที่อาศัยในเขตเมืองคาดหวังการพึ่งพิงบุตรมากกว่าพื้นที่ชนบท

นอกจากนี้ผู้สูงอายุคาดหวังต่อเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้านในระดับปานกลางในกรุงเทพฯ ($\bar{x}=2.75$) ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัดคาดหวังในระดับมาก ($\bar{x}=3.55$) เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่ผู้สูงอายุทั้ง 2 พื้นที่คาดหวังต่อบุคคลดังกล่าว คือ การให้กำลังใจเมื่อมีเรื่องกังวลใจมากกว่าการให้เงินหรือสิ่งของทั้งนี้อาจเป็นเพราะเงินและสิ่งของผู้สูงอายุคาดหวังจากบุตรหลานแล้วนั่นเอง สำหรับการคาดหวังต่อชุมชนและรัฐ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังระดับมาก ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีค่าเฉลี่ยความคาดหวังระดับมากที่สุด โดยทั้ง 2 กลุ่มคาดหวัง

ให้รัฐบาลสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุทุกคน และจากข้อมูลจากการสนทนากลุ่มระบุว่าต้องการให้รัฐเพิ่มเงินที่ให้แก่ผู้สูงอายุจากคนละ 300 บาท เป็น 500 บาทอีกด้วย

ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ โดยพหุวัยคาดหวังการประพุดิตนที่เหมาะสมกับวัย คือต้องการให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยในระดับมากที่สุดทั้งในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.24$) และต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.33$) โดยประเด็นที่บุตรหลานคาดหวังมากที่สุด คือ ไม่อยากให้ผู้สูงอายุประพุดิตนเสียหายหรือในทางที่ไม่ดี และไม่ลุ่มหลงในอบายมุขต่างๆ เกิดจากเหตุผลบางประการ คือ การกระทำที่ไม่ดีของผู้สูงอายุ จะทำให้บุตรหลานไม่ให้ความนับถือ และบางกรณีเป็นผลเสียต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ หรืออาจทำให้บุตรหลานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น เป็นต้น

บุตรหลานหรือพหุวัยมีความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุหลายประเด็น คือ ต้องการให้ผู้สูงอายุเป็นผู้บรมสั่งสอนบุตรหลาน เป็นที่ปรึกษา ปลุกฝังค่านิยมที่ดีและแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน พบว่า บุตรหลานในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดคาดหวังให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ปลุกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลานมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.34$ และ $\bar{x} = 4.32$) นอกจากนี้ บุตรหลานคาดหวังให้ผู้สูงอายุช่วยแบ่งเบาภาระของบุตรในระดับปานกลาง ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะรู้สึกว่าการตนเองมีคุณค่าโดยสามารถแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน หากแต่บุตรหลานคาดหวังน้อยกว่าประเด็นอื่นๆ เพราะไม่ต้องการให้ผู้สูงอายุลำบาก อยากให้พักผ่อน เป็นต้น มีข้อมูลจากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ และประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยหรือบุตรหลาน พบประเด็นที่น่าจะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมของผู้สูงอายุและพหุวัยมากขึ้น คือ บุตรหลานหรือพหุวัยในต่างจังหวัดที่มีรายได้สูง ประมาณ 25,001 – 30,000 บาท จะมีความคาดหวังพฤติกรรมและบทบาทของผู้สูงอายุสูง สำหรับบุตรหลานในกรุงเทพฯที่ไม่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ กลับคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุสูง ดังนั้น อาจขัดแย้งกับกฎการตอบแทนกลับคืนมา สะท้อนถึงค่านิยมบางประการที่ผิดไปในสังคมไทย คือ ความต้องการสิ่งตอบแทนโดยที่ตนเองไม่ได้กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่นเลย

บทที่ 4

ทิศแนะแนวทางส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ค่านิยมเป็นสิ่งที่แสดงถึง ความเจริญ ความยั่งยืน รวมถึงทำให้เกิดความมั่นคงของชาติ ในทางกลับกันสังคมที่ขาดค่านิยม หรือคนในสังคมมีค่านิยมที่ไม่เหมาะสม จะส่งผลให้เกิดความเสื่อมในสังคม การส่งเสริมค่านิยมจึงเป็นแนวทางสำหรับการเสริมสร้างค่านิยมให้คงอยู่ มีความยั่งยืนยิ่งขึ้น และขณะเดียวกันยังเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนหรือลดค่านิยมไม่เหมาะสมได้ รวมทั้งการสร้างค่านิยมใหม่ๆ ที่ช่วยหนุนเสริมค่านิยมที่ดีต่อสังคม เนื้อหาในการบทนี้ได้นำเสนอ ผลการศึกษาประเด็นทิศแนะแนวทางส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งแบ่งเนื้อหาได้เป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถาบันที่ส่งเสริมค่านิยม

ตอนที่ 2 วิธีการส่งเสริมค่านิยม

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทิศแนะแนวทางส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระ

ตอนที่ 1 สถาบันที่ส่งเสริมค่านิยม

การส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุจำเป็นต้อง กระทำผ่านตัวแทนในการทำหน้าที่ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางสังคมหรือองค์กรจากอดีตที่ผ่านมาองค์กรต่างๆ ได้ทำหน้าที่ในการบ่มเพาะค่านิยมที่ดีให้กับสังคม ในปัจจุบันก็ยังคงดำรงบทบาทนั้นอยู่หรือไม่ ผู้ศึกษาได้กำหนดจะศึกษาตัวสถาบันในการส่งเสริมค่านิยมออกเป็น 4 สถาบัน คือ ครอบครัว ชุมชน รัฐ และ สื่อมวลชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) ครอบครัว

ครอบครัวจัดได้ว่าเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมของมนุษย์ นอกจากทำหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่แก่สังคมแล้ว หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การอบรมขัดเกลาทางสังคมแก่สมาชิกให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกอื่นๆ ทิศนะของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อครอบครัวในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ในประเด็นครอบครัวควรให้การส่งเสริมความรักต่อผู้สูงอายุ นั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 47.0 มีทิศนะที่เห็นด้วยมาก ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 58.9 เห็นด้วยมากที่สุด ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 44.3 เห็นด้วยมาก และพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 56.1 เห็นด้วยมากที่สุด ทั้งนี้ผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีทิศนะที่เห็นด้วยมากที่สุดสูงกว่าในกรุงเทพฯ สอดคล้องกับข้อมูลจากการ

สนทนากลุ่มที่สนับสนุนว่าสถาบันครอบครัว เป็นกลุ่มสังคมแรกที่จะส่งเสริมค่านิยมในการเคารพต่อผู้สูงอายุ เช่น การส่งเสริมให้บุตรหลาน ยกมือไหว้ ให้เป็นนิสัย โดยมีปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอายุมากที่สุด หรือผู้อาวุโสในครอบครัว รับหน้าที่สอนให้เด็กได้กระทำและประพฤติปฏิบัติ

ประเด็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว ผู้สูงอายุ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ร้อยละ 41.9 และ 44.9 มีทัศนคติเห็นด้วยมาก ในขณะที่พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 38.8 มีทัศนคติเห็นด้วยมาก ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 39.0 เห็นด้วยมากที่สุด จากการสนทนากลุ่มช่วยสนับสนุนทัศนคติต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โดยกิจกรรมที่มีบุตร บิดา มารดา และสมาชิกในครอบครัวมาเจอกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการสร้างความรักความผูกพันกันในครอบครัว เช่น ให้ลูกหลานใส่บาตรร่วมกับผู้สูงอายุ หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ ลดการใช้สินค้าฟุ่มเฟือยและฟุ้งเฟ้อเพื่อให้เด็กรู้จักการใช้เงินและเห็นคุณค่าของเงิน เป็นต้น

ระดับทัศนคติของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติต่อการที่ครอบครัวให้การส่งเสริมความรักต่อผู้สูงอายุในระดับมาก ($\bar{x}=3.83$) เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.54$) สอดคล้องกับพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อประเด็นดังกล่าวในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.24$ และ 4.52) ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อครอบครัวในการส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุนั้น กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.33$) สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ($\bar{x}=3.74$) สำหรับกลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.38$) ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติที่เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{x}=4.13$) (ตารางที่ 4.1, 4.2)

ทัศนคติต่อครอบครัวในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ทัศนคติต่อครอบครัวในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย				
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- ครอบครัวควรส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	กทม.	22.2	47.0	25.6	2.6	2.6	3.83	.89	40.4	44.3	14.8	0.5	0.0	4.24	.71
	ตจว.	58.9	37.0	3.8	0.3	0.0	4.54	.58	56.1	40.4	3.5	0.0	0.0	4.52	.56
- การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆในครอบครัว	กทม.	17.9	41.9	29.9	8.5	1.7	3.65	.93	38.3	38.8	10.9	11.5	0.5	4.02	1.00
	ตจว.	35.1	44.9	17.8	1.9	0.3	4.12	.78	39.0	48.0	11.6	0.4	1.0	4.23	.74

ตาราง 4.2 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านครอบครัวส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุ

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 3.74	S.D. = .83	$\bar{x}$ = 4.13	S.D. = .68
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.33	S.D. = .58	$\bar{x}$ = 4.38	S.D. = .56

(2) ชุมชน

ผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อชุมชนว่าเป็นสถาบันที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าต่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุได้ ทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อชุมชน ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 71.8 และต่างจังหวัด ร้อยละ 53.8 เห็นด้วยมาก พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 45.4 มีทัศนคติเห็นด้วยมากเช่นเดียวกัน แต่พหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 51.2 มีทัศนคติเห็นด้วยมากที่สุด ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสนับสนุนผลการศึกษาเชิงปริมาณกับการส่งเสริมคุณค่าแก่ผู้สูงอายุ พบว่า ชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมคุณค่าต่อผู้สูงอายุอย่างมาก โดยให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุ และชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ได้แก่ การจัดงานวันสงกรานต์และวันผู้สูงอายุให้บุตรหลานมาร่วมกันรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ เช่น ผู้สูงอายุระบุว่า “อบต. เขาจัดงานวันผู้สูงอายุทุกปี ให้คนแก่มาชุมนุมกัน ให้ลูกหลานมาขอพร”

ประเด็นชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 70.0 เห็นด้วยมาก เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ที่เห็นด้วยมาก ร้อยละ 53.8 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะได้รับเชิญจากชุมชนให้ร่วมอวยพรกับลูกหลานในงานที่ต้องเก็บเกี่ยวผลผลิต เช่น ก่อนเก็บเกี่ยวข้าว บุตรหลานจะมาขอพรให้การทำงานและชีวิตอุดมสมบูรณ์ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณของกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 46.4 เห็นด้วยมากที่สุด ในต่างจังหวัด ร้อยละ 50.0 เห็นด้วยมาก ทั้งนี้ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้สะท้อนว่า ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการส่งเสริมค่านิยมเรื่องความกตัญญูและเคารพผู้สูงอายุได้ โดยทั้งโรงเรียนและองค์กรต่างๆ ในชุมชน ควรร่วมมือกันส่งเสริมค่านิยมเรื่องการเคารพและให้คุณค่ากับผู้สูงอายุ โดยการจัดกิจกรรมที่โรงเรียนให้ระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ “กราบพ่อ กราบแม่” มีการจัดวันผู้สูงอายุ รักษาประเพณีในการรดน้ำขอพรผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ควรให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในประเพณี เช่น ในประเพณีลอยกระทง ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในประเพณี ตั้งแต่การประกอบกระทง หรือการปลูกฝิ่งให้พหุวัยแสดงความกตัญญูต่อแม่น้า ประเพณีสงกรานต์ ควรจัดให้มีการรดน้ำดำหัว ซึ่งเป็นการขอขมาในสิ่งที่ทำผิดมา เป็นต้น ชุมชนได้ช่วยให้งานสงกรานต์และวันผู้สูงอายุมีความหมาย “ลูกหลานได้อยู่กันพร้อมหน้า”

ค่าเฉลี่ยทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อชุมชนในการส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัย ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเห็นด้วยมากที่สุด ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.32$) สูงกว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 3.98$) เช่นเดียวกับพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.38$) สูงกว่าพหุวัยในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.26$) (ตารางที่ 4.3, 4.4)

ทัศนคติต่อชุมชนในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	ทัศนคติของผู้สูงอายุ							ทัศนคติของพหุวัย							
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- ชุมชนควรให้การส่งเสริมภูมิปัญญาต่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น	กทม.	17.9	71.8	8.5	0.0	1.7	4.04	.64		45.4	14.8	0.0	0.0	4.25	.69
	ตจว.	40.8	53.8	5.1	0.0	0.3	4.34	.60		43.7	4.7	0.2	0.2	4.45	.61
- ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ	กทม.	12.0	70.0	16.2	1.7	0.0	3.92	.58		36.1	15.8	1.6	0.0	4.27	.78
	ตจว.	38.6	53.8	7.3	0.3	0.0	4.30	.61		50.0	8.2	0.2	0.2	4.32	.64

ตาราง 4.4 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านชุมชนส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 3.98	S.D.= .56	$\bar{x}$ = 4.26	S.D.= .66
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.32	S.D. = .56	$\bar{x}$ = 4.38	S.D. = .58

(3) รัฐ

รัฐ ถือเป็นสถาบันระดับมหภาคที่ส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถทำให้เห็นภาพรวมของการให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุได้อย่างชัดเจน โดยรัฐทำหน้าที่โดยการสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุมากขึ้น การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ การยกเว้นค่าบริการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ค่ารถสาธารณะ ค่าเข้าชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยที่ชนะของผู้สูงอายุ และพหุวัยต่อรัฐในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ในประเด็นการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 54.7 เห็นด้วยมาก ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 55.1 เห็นด้วยในระดับมากที่สุด กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 47.0 มีความเห็นด้วยมากที่สุด พหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 59.0 เห็นด้วยมากที่สุด การศึกษาโดยสนทนากลุ่มพบว่า ภาครัฐ มีวิธีการส่งเสริมการเคารพผู้สูงอายุ โดยการจัดให้มีหลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนเหมือนสมัยก่อนเพื่อให้ลูกหลานกตัญญูกับพ่อแม่ และผู้สูงอายุมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้พหุวัยได้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยการประกาศความดีงาม หรือการยกย่องผู้สูงอายุให้เป็นปูชนียบุคคลตัวอย่าง หรือการให้เกียรติกับผู้สูงอายุ ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้สูงอายุ ควรมีการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมสำหรับผู้สูงอายุให้บุคคลที่เกษียณอายุได้มาระดมสมองเพื่อที่จะพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในชุมชน สังคม และเมื่อมีชมรมผู้สูงอายุแล้ว ลูกหลานจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุมากขึ้น

ประเด็นการจัดสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 57.3 เห็นด้วยมาก ในขณะที่ผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 52.8 เห็นด้วยมากที่สุด ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 43.2 และต่างจังหวัด ร้อยละ 50.3 เห็นด้วยมากที่สุด สำหรับการยกเว้นค่าบริการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ค่ารถสาธารณะ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 56.4 เห็นด้วยมาก ส่วนผู้สูงอายุ ร้อยละ 65.4 เห็นด้วยมากที่สุด เช่นเดียวกับกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ที่เห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 54.6 และร้อยละ 64.3 ตามลำดับ

การสนับสนุนการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย เพื่อความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 46.2 เห็นด้วยมาก และผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 46.5 เห็นด้วยมากที่สุด ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 38.3 มีความเห็นด้วยมากและมากที่สุดในส่วนที่เท่ากัน ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 45.2 เห็นด้วยมากที่สุด ด้านการสนับสนุนให้สังคมตระหนักและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรม ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 70.1 เห็นด้วยมาก สูงกว่าผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 41.5 และต่างจังหวัด ร้อยละ 45.2 เห็นด้วยมากที่สุดกับประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ทั้งผู้สูงอายุและพหุวัยเห็นตรงกันว่าควรมีการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินงาน และประการที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน คือ การสนับสนุนให้สังคมตระหนัก และเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรม เช่น พหุวัยได้เสนอแนวทางให้รัฐจัดกิจกรรมในวันพระ ให้ครอบครัวไปวัดและฟังธรรม เรื่องความกตัญญู

“คนแก่ พาคนหนุ่มไปวัด” มีการเข้าค่ายคุณธรรม ปลุกฝังให้เด็กมีความกตัญญู หรือการจัดให้มีการประกวดครอบครัวที่ให้คุณค่าหรือแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ลูกหลานหรือเด็กและเยาวชนได้แสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุมากขึ้น

ค่าเฉลี่ยทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อรัฐในการส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.36$) สูงกว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 3.86$) กลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัดเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.39$) สูงกว่าพหุวัยในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.22$) แสดงว่าทั้งผู้สูงอายุและพหุวัยเห็นด้วยว่า รัฐควรส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด (ตารางที่ 4.5, 4.6)

ทัศนคติต่อรู้ในการส่งเสริมค่านิยม เกี่ยวกับผู้สูงอายุ	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของแพทย์			
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ	กทม. พื้นที่	16.2	54.7	25.6	3.4	0.0	.73	47.0	42.1	9.3	1.6	0.0	4.34	.71
	ดจว.	55.1	35.1	8.9	0.9	0.0	.69	59.0	32.4	8.0	0.6	0.0	4.50	.66
- การจัดสถานที่สำหรับจัดกิจกรรม เพื่อผู้สูงอายุ	กทม.	17.1	57.3	25.6	0.0	0.0	.65	43.2	39.9	12.6	4.4	0.0	4.21	.83
	ดจว.	52.8	32.6	12.1	2.2	0.3	.80	50.3	39.6	9.5	0.4	0.2	4.39	.69
- การยกเว้นค่าบริการสำหรับ ผู้สูงอายุเช่น ค่ารถสาธารณะ	กทม.	20.5	56.4	15.4	2.6	5.1	.95	54.6	31.7	9.8	2.7	1.1	4.36	.85
	ดจว.	65.4	22.2	8.9	3.5	0.0	.79	64.3	24.5	9.3	1.3	0.6	4.50	.76
- การสนับสนุนการรวมกลุ่มใน ลักษณะเครือข่ายเพื่อความร่วมมือใน การดำเนินกิจกรรม	กทม.	13.7	46.2	40.2	0.0	0.0	.68	38.3	38.3	16.9	6.6	0.0	4.08	.90
	ดจว.	42.7	45.9	9.8	1.6	0.0	.70	45.2	41.9	11.3	1.6	0.0	4.30	.73
- การสนับสนุนให้สังคมตระหนักและ เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุในการ ดำเนินกิจกรรม	กทม.	16.2	70.1	8.5	5.1	0.0	.67	41.5	37.2	15.8	4.4	1.1	4.13	.91
	ดจว.	42.7	45.9	9.8	1.6	0.0	.70	45.2	41.9	11.3	1.6	0.0	4.30	.73

ตารางที่ 4.6

ค่าเฉลี่ยของระดับทักษะของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยรัฐ

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x} = 3.86$	S.D.= .53	$\bar{x} = 4.22$	S.D. = .64
ตจว.	$\bar{x} = 4.36$	S.D. = .63	$\bar{x} = 4.39$	S.D. = .57

(4) สื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นแหล่งที่สามารถส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุแก่ประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึงที่สุดประเภทของสื่อมวลชน ประกอบด้วยวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น แต่ละประเภทสามารถนำเสนอแนวทางสำหรับการส่งเสริมค่านิยมแก่ผู้สูงอายุ แตกต่างกัน แต่ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทักษะต่อการส่งเสริมค่านิยมของสื่อมวลชน ควรนำเสนอข้อมูลข่าวสารและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเท่าเทียมกับกลุ่มอื่น พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 44.4 และต่างจังหวัด ร้อยละ 51.3 และ พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 39.9 และพหุวัยต่างจังหวัด ร้อยละ 43.8 มีทักษะเห็นด้วยมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุร้อยละ 25.6 ในกรุงเทพฯ มีทักษะต่อประเด็นดังกล่าวน้อย ส่วนการสนับสนุนให้มีการนำเสนอข่าว หรือกิจกรรมของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 47.9 เห็นด้วยมาก ขณะที่ผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 43.0 เห็นด้วยมากที่สุด เช่นเดียวกับพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 42.6 ที่เห็นด้วยมากที่สุดเช่นกัน ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 46.4 เห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ผู้สูงอายุและพหุวัยกล่าวว่าสื่อมวลชนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการส่งเสริมค่านิยมความกตัญญูและเคารพต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างดี โดยการให้มีการส่งเสริมความรู้ให้บุตรหลาน การตระหนักถึงคุณค่าดังกล่าว ผ่านทางโทรทัศน์และวิทยุให้มากขึ้น เช่น ผลิตรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทำสารคดีชีวประวัติผู้สูงอายุตัวอย่าง หรือนำเสนอข่าวการยกย่องผู้ดูแลผู้สูงอายุ ที่ได้รับเกียรติบัตรหรือรางวัลต่างๆ สำหรับผู้ที่แสดงความกตัญญู หรือมีค่านิยมทัศนคติที่ดีกับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการยกย่อง อีกทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีกับพหุวัยคนอื่น ๆ ได้ปฏิบัติ ในสังคมได้ต่อไปนอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรมให้มีการส่งเสริมสัมพันธภาพทั้งสองวัย คือ วัยสูงอายุ และพหุวัย

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 51.3 เห็นด้วยมาก ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดร้อยละ 46.2 เห็นด้วยมากที่สุด ในกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 48.6 เห็นด้วยมากที่สุด แต่พหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 42.3 เห็นด้วยมาก การศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม พบว่า ทั้งผู้สูงอายุและพหุวัยมองว่าสื่อมวลชนมีบทบาทต่อการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพราะสื่อมวลชนเป็นฝ่ายสะท้อนภาพสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรม โดยหยิบยกปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุ การทำ

ร้ายผู้สูงอายุทั้งทางร่างกาย จิตใจ หรือภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบากของผู้สูงอายุให้บุคคลทั่วไป ได้ทราบ ได้รู้เห็นตัวอย่างปัญหาของผู้สูงอายุ โดยส่งผลต่อความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของพหุวัย ให้เข้าใจผู้สูงอายุและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุดีขึ้น โดยเฉพาะรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุ จะยังมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของพหุวัยมากขึ้น เพราะเป็นสื่อที่เข้าถึงใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ มาก เช่นพหุวัยที่กล่าวว่า “เห็นผู้สูงอายุในทีวี จะคิดว่าแล้วเขาจะกินอยู่อย่างไร ใครจะหุงหาให้” สอดคล้องกับที่ พหุวัยเล่าว่า “ดูในทีวี รู้สึกหดหู่ สงสาร มาดูยายของเรา เราก็ต้องทำให้ดีกว่านี้” จึงนับว่าสื่อมวลชนมีบทบาทมากในการเสนอแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมในการเคารพต่อผู้สูงอายุ และส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุ

สำหรับการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเผยแพร่ภูมิปัญญาให้เป็นที่ยอมรับ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 58.1 เห็นด้วยมาก ส่วนผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 50.3 เห็นด้วยมากที่สุด กลุ่มพหุวัยทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเห็นด้วยมากที่สุด มีร้อยละ 45.4 และ ร้อยละ 45.8 ตามลำดับ

ในทัศนะของผู้สูงอายุที่เห็นประเด็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเผยแพร่ภูมิปัญญาให้เป็นการรับรู้ในสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดซึ่งเป็นทัศนะของผู้สูงอายุต่างจังหวัดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.38$) ซึ่งสอดคล้องกับพหุวัยในต่างจังหวัดที่มีทัศนะในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.31$) เช่นกัน เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของทัศนะต่อสื่อมวลชนในการส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุและพหุวัยเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.75$) ต่ำกว่าผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.26$) และพหุวัยในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.20$) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าพหุวัยต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.26$) เช่นเดียวกัน (ตารางที่ 4.7, 4.8)

	ทัศนคติของผู้สูงอายุ								ทัศนคติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD
ทัศนคติต่อการส่งเสริมค่านิยม ของสื่อมวลชน	กทม.	17.9	44.4	11.1	25.6	0.9	3.53	1.08	37.7	39.9	15.3	7.1	0.0	4.08	.90
	ตจว.	31.6	51.3	14.6	2.5	0.0	4.12	.74	41.0	43.8	13.4	1.4	0.4	4.23	.76
- การสนับสนุนให้มีการ นำเสนอข่าวหรือกิจกรรมของ ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น	กทม.	13.7	47.9	30.8	6.8	0.9	3.66	.83	42.6	37.7	15.3	3.8	0.5	4.18	.86
	ตจว.	43.0	41.5	14.6	0.9	0.0	4.26	.73	38.4	46.4	14.4	0.6	0.2	4.22	.72
- การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ เป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครอง สิทธิผู้สูงอายุ	กทม.	15.4	51.3	23.1	9.4	0.9	3.70	.87	48.6	35.0	13.1	2.7	0.5	4.28	.83
	ตจว.	46.2	39.3	12.3	2.2	0.0	4.29	.76	44.1	42.3	12.8	0.6	0.2	4.29	.72
- การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ เผยแพร่ภูมิปัญญาให้เป็นที่ รับรู้ในสังคม	กทม.	28.2	58.1	11.1	2.6	0.0	4.12	.69	45.4	39.9	12.0	2.7	0.0	4.27	.78

ตารางที่ 4.8
แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทักษะของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านการส่งเสริมค่านิยม
เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยสื่อมวลชน

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x} = 3.75$	S.D. = .70	$\bar{x} = 4.20$	S.D. = .61
ตจว.	$\bar{x} = 4.26$	S.D. = .63	$\bar{x} = 4.26$	S.D. = .60

เมื่อพิจารณาระดับทักษะของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อสถาบันในการส่งเสริมค่านิยม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน รัฐและสื่อมวลชน โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 69.2 ในต่างจังหวัด ร้อยละ 65.2 มีทักษะว่าสถาบันสามารถส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในระดับปานกลาง ในต่างจังหวัดมีทักษะระดับมากซึ่งสูงกว่าในกรุงเทพฯ ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 66.7 และในต่างจังหวัด ร้อยละ 63.3 มีทักษะต่อสถาบันจะทำหน้าที่ได้ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9
ระดับทักษะของผู้สูงอายุต่อแหล่งที่ส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ระดับทักษะ	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
มาก	14.5	14.7	16.8	20.8
ปานกลาง	69.2	66.7	65.2	63.3
น้อย	16.2	18.6	18.0	15.9

ตอนที่ 2 วิธีการส่งเสริมค่านิยม

ในการส่งเสริมให้เกิดค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุกับบุคคลต่างๆในสังคม มีวิธีการที่ส่งเสริมค่านิยมทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ การประกาศเกียรติคุณผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุ การรณรงค์ การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว และการสร้างเสริมความตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ เพื่อมุ่งสัมฤทธิ์ผลให้สามารถดำรงค่านิยมที่ดีในสังคมไทย ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาการศึกษาทักษะของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุออกเป็น 4 ประเด็น คือ

(1) การประกาศเกียรติคุณผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุ

ทัศนะของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมด้านการประกาศเกียรติคุณผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 60.7 และต่างจังหวัด ร้อยละ 46.8 มีทัศนะเห็นด้วยมากส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 53.6 เห็นด้วยมากที่สุด มีร้อยละ 2.2 ที่มีทัศนะว่าการกระทำดังกล่าวอาจไม่สามารถทำให้คนดูแลผู้สูงอายุดูแลผู้สูงอายุต่อไป ส่วนพหุวัยต่างจังหวัด ร้อยละ 48.0 เห็นด้วยมาก สำหรับประเด็นการให้รางวัลแก่บุตรหลานที่ดูแล เพื่อเป็นกำลังใจให้ดูแลผู้สูงอายุต่อไป ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 61.5 และต่างจังหวัดร้อยละ 48.1 เห็นด้วยมาก ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 52.5 เห็นด้วยมากที่สุด แต่พหุวัยต่างจังหวัด ร้อยละ 42.9 เห็นด้วยมาก

เมื่อพิจารณารายประเด็นผู้สูงอายุโดยเฉพาะในต่างจังหวัดมีทัศนะระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.35$) ต่อการประกาศเกียรติคุณผู้ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับพหุวัยในกรุงเทพฯ ($\bar{x}=4.35$) มากกว่าการให้รางวัล เมื่อพิจารณาคำเฉลี่ยของทัศนะในภาพรวมด้านการประกาศเกียรติคุณสำหรับบุตรหลานที่ดูแลผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนะเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{x}=4.15$) ผู้สูงอายุต่างจังหวัด เห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.28$) ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนะเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.33$) แต่พหุวัยต่างจังหวัด เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$) ตารางที่ 4.10, 4.11)

ทัศนนะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมด้านการประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุ	ทัศนนะของผู้สูงอายุ								ทัศนนะของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- การประกาศเกียรติคุณผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุเพื่อเป็นกำลังใจให้ดูแลผู้สูงอายุต่อไป	กทม.	29.9	60.7	7.7	0.9	0.9	4.17	.67	53.6	33.9	9.3	1.1	2.2	4.35	.86
	ตจว.	44.9	46.8	7.3	1.0	0.0	4.35	.65	37.7	48.0	13.6	0.7	0.0	4.22	.69
- การให้รางวัลแก่บุตรหลานที่ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุเพื่อเป็นกำลังใจให้ดูแลผู้สูงอายุต่อ	กทม.	29.9	61.5	6.8	0.9	0.9	4.18	.66	52.5	31.7	13.1	1.6	1.1	4.32	.84
	ตจว.	37.0	48.1	13.3	1.6	0.0	4.20	.72	39.4	42.9	15.7	1.8	0.2	4.19	.77

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนนะของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณ

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 4.15	S.D.=	$\bar{x}$ = 4.33	S.D.= .74
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.28	S.D.=	$\bar{x}$ = 4.20	S.D.= .64

(2) การรณรงค์

ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนคติต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์ให้บิดามารดาแสดงพฤติกรรมในการพึงพิงปู่ ย่า ตา ยาย ให้บุตรหลานเห็น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 66.7 เห็นด้วยมาก แต่ผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 48.4 เห็นด้วยมากที่สุด เช่นเดียวกับพหุวัยในกรุงเทพฯ มีร้อยละ 48.1 และต่างจังหวัด ร้อยละ 47.2 ที่เห็นด้วยมากที่สุด ข้อมูลจากการสนทนา พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุและพหุวัยกล่าวถึงแนวทางที่รัฐจะทำให้ลูกหลานมีการเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุว่า ควรรณรงค์ให้ลูกหลานไปเยี่ยมคนแก่ที่บ้าน “สำนึกรักคนแก่” ส่วนพหุวัยบางคนแนะนำว่า “รัฐควรช่วยเหลือบุตรหลานที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน เพราะคนเหล่านั้นเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ และอยากให้เพิ่มงบประมาณให้ชมรมผู้สูงอายุ”

การรณรงค์ให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีในท้องถิ่นเป็นผู้นำการทำกิจกรรมต่าง ๆ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 16.2 เห็นด้วยมากและผู้สูงอายุต่างจังหวัดร้อยละ 51.3 เห็นด้วยมากที่สุด โดยพหุวัยในกรุงเทพฯ มีร้อยละ 39.9 และต่างจังหวัด ร้อยละ 45.4 มีความเห็นด้วยมากที่สุดเช่นเดียวกัน ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนว่า พหุวัยสนับสนุนให้มีการจัดงานประเพณีหรือกิจกรรมโดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นำ “มีการจัดงานเกี่ยวกับดนตรีพื้นเมืองที่โรงเรียน โดยให้ผู้สูงอายุไปช่วยถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับดนตรี เช่น การสืขอ” หรือ “จัดงานวันตานตั้งข้าว” ซึ่งเป็นวันที่ลูกหลานนำข้าวของไปให้ผู้สูงอายุและขอพรจากท่าน บางชุมชน จะมีเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษามาเยี่ยม พูดคุยกับผู้สูงอายุให้คลายเหงา ส่วนพหุวัยบางคนมีความเห็นเสริมว่า “ในวันเด็ก ต้องมีการพูดสอดแทรกเรื่องความดี หรือเรื่องผู้สูงอายุ”

ประเด็นการรณรงค์ให้มีการสนับสนุนงานผู้สูงอายุในชุมชน ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 57.3 เห็นด้วยมาก ผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 43.7 เห็นด้วยมากที่สุด พหุวัยมีความเห็นด้วยมากที่สุดเช่นเดียวกัน ซึ่งพหุวัยในกรุงเทพฯ มีร้อยละ 42.1 และต่างจังหวัด ร้อยละ 42.7

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติที่เห็นด้วยระดับมาก ($\bar{x}=4.04$) แต่ผู้สูงอายุต่างจังหวัด เห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.35$) กลุ่มพหุวัยมีความเห็นด้วย แต่พหุวัยในกรุงเทพฯ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.22$) ต่ำกว่าพหุวัยในต่างจังหวัด ($\bar{x}=4.29$) (ตารางที่ 4.12, 4.13)

ทัศนคติวิธีการ ส่งเสริมค่านิยมโดยการ รณรงค์	ทัศนคติของผู้สูงอายุ								ทัศนคติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- การรณรงค์ให้บิดา มารดาแสดงพฤติกรรม ในการพึงพิงปู่ ย่า ตา ยาย ให้บุตรหลานเห็น	กทม.	26.5	66.7	6.0	0.0	0.9	4.17	.61	48.1	39.9	10.9	0.5	0.5	4.34	.73
	ตจว.	48.4	43.4	7.9	0.3	0.0	4.39	.64	47.2	41.4	9.6	1.4	0.4	4.33	.74
- การรณรงค์ให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้ เกี่ยวกับประเพณีใน ท้องถิ่นเป็นผู้นำการทำ กิจกรรมต่างๆ	กทม.	16.2	72.6	8.5	1.7	0.9	4.01	.62	38.3	39.9	18.0	3.3	0.5	4.12	.85
	ตจว.	51.3	38.3	9.5	0.6	0.3	4.39	.71	43.1	45.4	10.7	0.6	0.2	4.30	.70
- การรณรงค์ให้มีการ สนับสนุนงานผู้สูงอายุ ในชุมชน	กทม.	17.9	57.3	23.9	0.9	0.0	3.92	.67	42.1	40.4	13.7	3.3	0.5	4.20	.83
	ตจว.	43.7	42.1	13.0	0.9	0.3	4.27	.74	42.7	41.6	14.5	1.0	0.2	4.25	.75

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการณรงค์

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 4.04	S.D.= .53	$\bar{x}$ = 4.22	S.D.= .61
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.35	S.D.= .57	$\bar{x}$ = 4.29	S.D.= .61

ในประเด็นการส่งเสริมค่านิยม โดยการประกาศเกียรติคุณและการรณรงค์ กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 71.8 ต่างจังหวัด ร้อยละ 59.8 มีทัศนะว่าวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยตรงจะทำให้บุตรหลาน เยาวชนตระหนักถึงค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในระดับปานกลาง กลุ่มพหุวัยก็เช่นเดียวกัน ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 86.9 ต่างจังหวัด ร้อยละ 62.5 มีทัศนะระดับปานกลาง หากเมื่อพิจารณาระดับทัศนะในระดับมากแล้ว พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุจะมีสูงกว่ากลุ่มพหุวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้อยละ 26.9 ของผู้สูงอายุในต่างจังหวัด

ตารางที่ 4.14

ระดับทัศนะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณและการรณรงค์

ระดับทัศนะ	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
มาก	20.5	0.0	26.9	14.0
ปานกลาง	71.8	86.9	59.8	62.5
น้อย	7.7	13.1	13.3	23.5

(3) การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

ทัศนะของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว ในประเด็นการส่งเสริมให้สังคมไทยให้ความเคารพผู้อาวุโส ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 46.2 เห็นด้วยมาก แต่ผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 57.9 เห็นด้วยมากที่สุด ในกลุ่มพหุวัย ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 56.8 และพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 52.6 มีทัศนะที่เห็นด้วยมากที่สุด เช่นเดียวกัน การส่งเสริมให้มีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชน ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 58.1 เห็นด้วยมาก แต่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 55.4 เห็นด้วยมากที่สุด ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 44.3 เห็นด้วยมาก แต่พหุวัยต่างจังหวัด ร้อยละ 49.7 เห็นด้วยมากที่สุด ประเด็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและบุตรหลานพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 58.1 เห็นด้วยมาก และต่างจังหวัด ร้อยละ 50.6 เห็นด้วยมากที่สุด พหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 45.4 และต่างจังหวัด ร้อยละ 55.5 เห็นด้วยมากที่สุด

ทั้งนี้วิธีการส่งเสริมค่านิยมในการแสดงความกตัญญู และเคารพผู้สูงอายุในครอบครัวนั้น ควรสร้างความอบอุ่นในครอบครัว โดยพหุวัยมีความเห็นว่า “ควรอบรมสั่งสอน และปลูกฝังความกตัญญูรู้คุณ ให้กับบุตรหลาน ทั้งที่บ้านและโรงเรียน แต่ควรเน้นที่บ้าน เนื่องจากบางทีเด็กก็ไม่ยอมไปโรงเรียน” ส่วนสมาชิกครอบครัวระบุถึงวิธีการส่งเสริมค่านิยมเรื่องความกตัญญูในครอบครัวว่า “ให้อยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ เข้าไปพูดคุย พูดให้คลายเหงา” เหมือนกับที่พหุวัยบางรายกล่าวว่า “อย่ามีปากเสียงกัน คนแก่มีปากเสียงกับลูกหลานจะไม่สบายใจ ครอบครัว

จะไม่อบอุ่น” และกล่าวถึงการปลูกฝังเรื่องความกตัญญูว่า ควรทำโดยการสอนและทำให้ลูกหลานเห็น เนื่องจากสมาชิกให้เหตุผลว่า “ต่อไปก็ต้องแก่ การเอาข้าวไปให้แม่ก็เรียกลูกมาสอนและบอกว่า ให้ลูกแบ่งข้าวให้ยาก่อน เราต้องให้ในสิ่งที่ดีๆ กับคนที่เรารักและรักเรา ” เพื่อสอนให้ลูกหลานเห็นและซึมซับพฤติกรรมนี้ และจะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ของตนต่อไป บางคนกล่าวว่า บางครั้งสอนเด็กจะไม่เชื่อฟัง อาจต้องใช้วิธีการให้คำแนะนำ หรือสอนทางอ้อม ไม่ตั้งใจสอนจนเกินไป

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย พบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัย ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนคติที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด วิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.07$) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.58$) ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.29$) มีค่าเฉลี่ย ต่ำกว่าพหุวัยในต่างจังหวัด($\bar{x} = 4.42$) (ตารางที่ 4.15,4.16)

ทัศนคติต่อการสร้าง สัมพันธภาพใน ครอบครัว	ทัศนคติของผู้สูงอายุ								ทัศนคติของแพทย์						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- การส่งเสริมให้ สังคมไทยให้ความ เคารพผู้อาวุโส	กทม.	30.8	46.2	17.1	6.0	0.0	4.01	.85	56.8	32.2	9.8	1.1	0.0	4.44	.71
	ตจว.	57.9	38.6	3.2	0.3	0.0	4.54	.57	52.6	41.2	5.4	0.8	0.0	4.45	.63
- การส่งเสริมให้มี กิจกรรมสัมพันธ์ ระหว่างผู้สูงอายุและ เยาวชน	กทม.	28.2	58.1	13.7	0.0	0.0	4.14	.63	40.4	44.3	13.1	1.6	0.5	4.22	.77
	ตจว.	55.4	36.1	7.6	0.9	0.0	4.45	.67	49.7	37.1	11.8	1.2	0.2	4.34	.75
- การส่งเสริมให้ ผู้สูงอายุละบุตร หลานพึงพาค้ำซึ่ง กันและกัน	กทม.	25.6	58.1	12.8	3.4	0.0	4.06	.72	45.4	34.4	17.5	2.7	0.0	4.22	.83
	ตจว.	50.6	45.3	3.8	0.3	0.0	4.46	.58	55.5	36.7	7.6	0.2	0.0	4.47	.64

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและแพทย์ด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		แพทย์	
กทม.	$\bar{x}$ = 4.07	S.D.= .62	$\bar{x}$ = 4.29	S.D.= .61
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.58	S.D = .50	$\bar{x}$ = 4.42	S.D = .58

(4) การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ

ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ ในประเด็นการส่งเสริมให้มีการสร้างระบบในการคุ้มครองและการเฝ้าระวังผู้สูงอายุ มิให้ได้รับอันตรายจากการถูกทอดทิ้ง ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 49.6 และต่างจังหวัด ร้อยละ 61.7 เห็นด้วยมากที่สุด กลุ่มพหุวัย ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 57.9 และพหุวัยต่างจังหวัดร้อยละ 64.1 เห็นด้วยมากที่สุดเช่นเดียวกัน ด้านการส่งเสริมให้มีการสร้างระบบในการคุ้มครอง และการเฝ้าระวังผู้สูงอายุมิให้ได้รับอันตรายจากการถูกทอดทิ้ง ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 54.7 เห็นด้วยมากที่สุด ผู้สูงอายุต่างจังหวัด ร้อยละ 62.3 เห็นด้วยมากที่สุด กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 60.1 และพหุวัยต่างจังหวัด ร้อยละ 57.1 เห็นด้วยมากที่สุด หากมีพหุวัย ร้อยละ 0.5 ในกรุงเทพฯ และ 0.2 ในต่างจังหวัดที่มีทัศนคติต่อการส่งเสริมให้มีการสร้างระบบในการคุ้มครองและการเฝ้าระวังผู้สูงอายุให้ได้รับอันตรายจากการถูกทอดทิ้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในชุมชนไม่มีการทอดทิ้งผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย พบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด กับการตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.40$) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.58$) พหุวัยกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.50$) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าพหุวัยในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.54$) (ตารางที่ 4.17, 4.18)

ทัศนคติต่อการคุ้มครอง และตระหนักถึงคุณค่า ผู้สูงอายุ	ทัศนคติของผู้สูงอายุ								ทัศนคติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- การส่งเสริมให้มีการ สร้างระบบในการ คุ้มครองและการเฝ้าระวัง ผู้สูงอายุมิให้ได้รับ อันตรายจากการถูก ทอดทิ้ง	กทม.	49.6	46.2	3.4	0.9	0.0	4.44	.60	57.9	36.1	6.0	0.0	0.0	4.51	.61
	ตจว.	61.7	35.5	2.5	0.3	0.0	4.58	.56	64.1	30.7	4.6	0.6	0.0	4.58	.61
- การส่งเสริมให้มีการ ปลูกฝังค่านิยมให้สังคม ตระหนักถึงคุณค่าของ ผู้สูงอายุเน้นความกตัญญู กตเวทิตะและเอื้ออาทรต่อ กัน	กทม.	41.0	54.7	4.3	0.0	0.0	4.36	.56	60.1	31.7	6.0	1.6	0.5	4.49	.73
	ตจว.	62.3	33.6	4.1	0.0	0.0	4.58	.57	57.1	37.1	5.6	0.0	0.2	4.50	.62

ตารางที่ 4.18 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x} = 4.40$	S.D.= .53	$\bar{x} = 4.50$	S.D.= .56
ตจว.	$\bar{x} = 4.58$	S.D = .50	$\bar{x} = 4.54$	S.D = .55

ระดับทักษะต่อการส่งเสริมค่านิยม โดยการสร้างสัมพันธภาพและการคุ้มครอง และตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 74.4 ต่างจังหวัด ร้อยละ 62.3 มีทักษะต่อการส่งเสริมด้วยวิธีการดังกล่าวในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มพหุวัย ร้อยละ 67.2 ในกรุงเทพฯ และ 64.1 ในต่างจังหวัดมีทักษะในระดับปานกลางเช่นกัน

ตารางที่ 4.19 ระดับทักษะต่อการส่งเสริมค่านิยมโดยการสร้างสัมพันธภาพ และการคุ้มครองและตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ

ระดับทักษะ	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
มาก	15.4	13.7	22.5	19.6
ปานกลาง	74.4	67.2	62.3	64.1
น้อย	10.2	19.1	15.2	16.3

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะที่เกี่ยวกับค่านิยมของผู้สูงอายุและพหุวัย กับตัวแปรอิสระ

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะที่เกี่ยวกับค่านิยมในด้านวิธีการส่งเสริมค่านิยม กับตัวแปรอิสระของกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มพหุวัยในพื้นที่กรุงเทพฯและต่างจังหวัด โดยผู้วิจัย สนใจว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มี อายุ เขตที่อยู่อาศัย และประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันมี วิธีการส่งเสริมค่านิยมเป็นอย่างไร สำหรับกลุ่มพหุวัยนั้นผู้วิจัยสนใจว่า การศึกษาของพหุวัยที่ แตกต่างกันมีวิธีมาทดสอบกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมรูปแบบต่างๆ โดยใช้ค่าที (Independent Samples T-test) และ One Way ANOVA มาใช้ในการทดสอบ และได้ผลการศึกษาดังนี้

1.การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมของ ผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระ

1) อายุกับทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม

ผู้สูงอายุในพื้นที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริม ค่านิยม (ในภาพรวมทั้งด้านการประกาศเกียรติคุณ การรณรงค์ การสร้างสัมพันธภาพ และการ คุ้มครองและตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ) อย่างไรก็ตามผลการศึกษาทั้งผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและ ต่างจังหวัด ที่มีช่วงอายุที่แตกต่างกันมีทักษะที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .119$) และ ($p = .937$) (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอายุของผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	4	1.504	.376	1.878	.119
	ภายในกลุ่ม	112	22.428	.200		
	รวม	116	23.933			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	4	.155	.038	.200	.937
	ภายในกลุ่ม	311	60.040	.193		
	รวม	315	60.195			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2) เขตที่อยู่อาศัยกับทัศนะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุกับทัศนะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่มีเขตที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบทมีทัศนะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมไม่แตกต่างกัน ($p = .664$) เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ($p = .979$) (ตารางที่ 4.21)

ตารางที่ 4.21

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	4.16	.518	.44	.664
	ชนบท	49	4.12	.366		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.41	.534	.03	.979
	ชนบท	272	4.41	.421		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

3) ประสพการณ์กับทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม

การทดสอบความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม พบว่า ผู้สูงอายุทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดที่มีหรือไม่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุก็ตาม มีทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมที่ไม่แตกต่างกัน ในกรุงเทพฯ มีค่า $p = .904$ ต่างจังหวัด มีค่า $p = .423$ (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม

พื้นที่	ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	79	4.14	.42	.12	.904
	ไม่มี	38	4.13	.52		
ต่างจังหวัด	มี	279	4.40	.44	.80	.423
	ไม่มี	37	4.46	.41		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทักษะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมของ พหุวัยกับตัวแปรอิสระ

1) การศึกษากับทัศนคติเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯ มีทักษะต่อการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ($p = .000$) โดยพหุวัยที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา จะมีทักษะว่าวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณจะเป็นกำลังส่งเสริมค่านิยมที่ดี ($\bar{x} = 4.47$) มากกว่าพหุวัยที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และบุคคลซึ่งไม่ได้รับการศึกษา ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัดที่ได้รับการศึกษาในระดับต่างๆกัน มีทักษะต่อการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณไม่แตกต่างกัน ($p = .064$) (ตารางที่ 4.23 และ 4.24)

ตารางที่ 4.23

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติต่อการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณ

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	3	13.968	4.656	9.014	.000***
	ภายในกลุ่ม	154	79.540	.516		
	รวม	157	93.508			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	3	2.974	.991	2.437	.064
	ภายในกลุ่ม	460	187.136	.406		
	รวม	463	190.110			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 4.24

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการ
ประกาศเกียรติคุณ

การศึกษา	N	$\bar{x}$	S.D
ไม่ได้ศึกษา	4	2.50	1.00
ประถม	49	4.40	.76
มัธยม	91	4.29	.69
อุดมศึกษา	14	4.47	.62
รวม	158	4.30	.77

2) การศึกษากับทัศนคติเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด
กับทัศนคติต่อการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์ โดยพหุวัยในกรุงเทพฯที่มีการศึกษาต่าง
กันมีทัศนคติต่อการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001
($p = .000$) ทั้งที่พหุวัยที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาจะทัศนคติต่อการรณรงค์เรื่องค่านิยม
($\bar{x}=4.36$) มากกว่าพหุวัยที่มีการศึกษาในระดับอื่นๆ (ตารางที่ 4.25,4.26)

ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัดที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการรณรงค์เกี่ยวกับ
ค่านิยมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = .002$) โดยพหุวัยที่จบการศึกษา
ระดับมัธยมศึกษามีทัศนคติต่อการรณรงค์ ($\bar{x}=4.41$) สูงกว่าพหุวัยที่จบระดับประถมศึกษา
อุดมศึกษา และกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ (ตารางที่ 4.27)

ตารางที่ 4.25

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	3	7.821	2.607	7.311	.000**
	ภายในกลุ่ม	154	54.912	.356		
	รวม	157	62.733			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	3	5.537	1.845	4.99	.002**
	ภายในกลุ่ม	460	169.901	.369		
	รวม	463	175.438			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 4.26

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯกับ
วิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์

การศึกษา	N	$\bar{x}$	S.D
ไม่ได้ศึกษา	4	2.91	.16
ประถม	49	4.36	.60
มัธยม	91	4.22	.59
อุดมศึกษา	14	4.21	.63
รวม	158	4.23	.63

ตารางที่ 4.27
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในต่างจังหวัดกับ
วิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์

การศึกษา	N	$\bar{x}$	S.D
ไม่ได้ศึกษา	19	4.05	.512
ประถม	236	4.21	.643
มัธยม	170	4.41	.579
อุดมศึกษา	39	4.36	.539
รวม	464	4.29	.615

3) การศึกษากับทัศนะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับพหุวัยในกรุงเทพและต่างจังหวัดกับทัศนะต่อการส่งเสริมค่านิยมโดยการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า การศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพและต่างจังหวัดที่แตกต่างกันมีทัศนะต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = 0.001$) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพ คนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีทัศนะที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ($\bar{x} = 4.41$) ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัดที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษามีทัศนะที่ดีสูงกว่าระดับการศึกษาในกลุ่มอื่น ($\bar{x} = 4.56$) (ตารางที่ 4.28, 4.29, 4.30)

ตารางที่ 4.28

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษากับพหุวัยในกรุงเทพและต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพ	ระหว่างกลุ่ม	3	5.161	1.720	5.253	.001**
	ภายในกลุ่ม	154	50.436	.327		
	รวม	157	55.597			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	3	5.064	1.688	5.041	.001**
	ภายในกลุ่ม	460	154.048	.334		
	รวม	463	159.112			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 4.29

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม
โดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

การศึกษา	N	$\bar{x}$	S.D
ไม่ได้ศึกษา	4	3.25	.500
ประถม	49	4.41	.579
มัธยม	91	4.27	.589
อุดมศึกษา	14	4.35	.422
รวม	158	4.29	.595

ตารางที่ 4.30

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยม
โดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

การศึกษา	N	$\bar{x}$	S.D
ไม่ได้ศึกษา	19	4.24	.53
ประถม	236	4.34	.61
มัธยม	170	4.53	.53
อุดมศึกษา	39	4.56	.58
รวม	464	4.42	.58

4) การศึกษากับทัศนะเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการให้การตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด มีทัศนะการส่งเสริมค่านิยมโดยการให้การตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯที่มีการศึกษาต่างกันมีทัศนะต่อการให้การตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = .001$) ทั้งนี้พหุวัยที่เรียนระดับมัธยมศึกษามีทัศนะว่า การตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุเป็นวิธีการส่งเสริมค่านิยมที่ดี ($\bar{x} = 4.56$) สูงกว่าพหุวัยที่จบการศึกษาต่ำกว่าหรือสูงกว่ามัธยมศึกษา (ตารางที่ 4.31,4.32)

ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = .002$) โดยพหุวัยที่เรียน

ระดับมัธยมศึกษา มีทัศนคติต่อการส่งเสริมค่านิยมดังกล่าวระดับดี ($\bar{x} = 4.64$) สูงกว่าพหุวัยในกลุ่มอื่นๆ (ตารางที่ 4.33)

ตารางที่ 4.31

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	3	7.170	2.390	8.505	.001*
	ภายในกลุ่ม	154	43.272	.281		**
	รวม	157	50.443			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	3	4.410	1.470	4.967	.002*
	ภายในกลุ่ม	460	136.149	.296		*
	รวม	463	140.559			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 4.32

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในกรุงเทพฯกับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ

การศึกษา	N	$\bar{x}$	S.D
ไม่ได้ศึกษา	4	3.25	.50
ประถม	49	4.39	.61
มัธยม	91	4.56	.47
อุดมศึกษา	14	4.57	.54
รวม	158	4.48	.56

ตารางที่ 4.33
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการศึกษาของพหุวัยในต่างจังหวัดกับวิธีการ
ส่งเสริมค่านิยมโดยการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ

การศึกษา	N	$\bar{x}$	S.D
ไม่ได้ศึกษา	19	4.21	.63
ประถม	236	4.53	.57
มัธยม	170	4.64	.45
อุดมศึกษา	39	4.41	.66
รวม	464	4.55	.55

ตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะวิธีการส่งเสริมค่านิยมของผู้สูงอายุและพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

ตารางที่ 4.34
สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะวิธีการส่งเสริมค่านิยมของผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระ

ประเด็น	F	P
อายุกับทัศนะวิธีการส่งเสริมค่านิยม		
- กทม.	1.878	.119
- ต่างจังหวัด	.200	.937
ประเด็น	t	P
เขตที่อยู่อาศัยกับทัศนะวิธีการส่งเสริมค่านิยม		
- กทม.	.44	.664
- ต่างจังหวัด	.03	.979
ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนะวิธีการส่งเสริมค่านิยม		
- กทม.	.12	.904
- ต่างจังหวัด	.80	.423

* = P < 0.05 , ** = P < 0.01 , *** = P < 0.001

ตารางที่ 4.35

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนวิสัยการส่งเสริมค่านิยมของพหุวัยกับการศึกษา

ประเด็น	F	P
การศึกษากับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณ		
- กทม.	9.014	.000***
- ต่างจังหวัด	2.437	.064
การศึกษากับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์		
- กทม.	7.311	.000***
- ต่างจังหวัด	4.99	.002
การศึกษากับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว		
- กทม.	5.253	.001**
- ต่างจังหวัด	5.041	.001**
การศึกษากับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ		
- กทม.	8.505	.000***
- ต่างจังหวัด	4.967	.002**

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.00$

แนวทางส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นการศึกษาความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อการส่งเสริมค่านิยม โดยพิจารณาว่าสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมค่านิยมแก่บุคคลเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการดำรงอยู่หรือเสื่อมสลายในสังคมสำหรับสถาบันที่ทำหน้าที่ส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้น ได้แก่ สถาบันครอบครัว ชุมชน รัฐ และสื่อมวลชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นว่าชุมชนมีการส่งเสริมค่านิยมได้มากกว่าสถาบันอื่นๆ ($\bar{x} = 3.98$, $\bar{x} = 4.26$) ในขณะที่ผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมองว่ารัฐทำหน้าที่ดีที่สุด ($\bar{x} = 4.36$, $\bar{x} = 4.39$) ทั้งนี้เพราะชุมชนและรัฐสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น กิจกรรมการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้แสดงถึงภูมิปัญญาของตนมากขึ้น และกิจกรรมเข้าค่ายปลูกฝังคุณธรรม การกตัญญู เพื่อเป็นแรงจูงใจให้บุตรหลานหรือเด็กและเยาวชนได้แสดงออกถึงการให้ความสำคัญ การให้คุณค่า กตัญญูทดแทนต่อผู้สูงอายุ

การส่งเสริมให้สังคมไทยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ นั้น มีวิธีการทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ การประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการสำนึกในคุณความดีของผู้ดูแล และผลักดันให้บุคคลอื่นเอาเป็นแบบอย่าง รวมทั้งการส่งเสริมให้ตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ โดยการสร้างระบบคุ้มครองและการเฝ้าระวังผู้สูงอายุมิให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนะเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$ และ $\bar{x} = 4.58$) รวมทั้งพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนะเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เช่นกัน ($\bar{x} = 4.50$, $\bar{x} = 4.54$) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะของกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ แล้วพบว่า มีปัจจัยด้านการศึกษามีผลต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยม เช่น พหุวัยในกรุงเทพฯ ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาเห็นว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการส่งเสริมค่านิยม คือ การประกาศเกียรติคุณผู้ดูแลผู้สูงอายุและการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ แต่คนที่จบระดับประถมศึกษาเห็นว่าวิธีการส่งเสริมโดยการรณรงค์และสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวจะก่อให้เกิดค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุด สำหรับพหุวัยในต่างจังหวัดที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เห็นว่า การรณรงค์ และการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุเป็นการส่งเสริมค่านิยมให้กับบุตรหลานเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุดีที่สุด อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมค่านิยมสามารถ กระทำทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน หากต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลให้มากที่สุด

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุและพหุวัย ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อกัน และศึกษาทัศนคติต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและพหุวัย การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามและจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) กับกลุ่มตัวอย่าง 2 ส่วน คือ พื้นที่ในเขตกรุงเทพฯ ได้แก่ เขตมีนบุรีและภาษีเจริญ ซึ่งมีผู้สูงอายุจำนวน 117 ราย และพหุวัยจำนวน 183 ราย และพื้นที่ทั่วประเทศ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ซึ่งมีผู้สูงอายุจำนวน 316 ราย และพหุวัยจำนวน 485 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และใช้สถิติ 2 แบบ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าฐานนิยม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (Independent Sample t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) สรุปผลการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลคุณลักษณะประชากร

ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-64 ปี มากที่สุด มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่ได้ประกอบอาชีพเนื่องจากร่างกายทำไม่ไหว ทำให้มีรายได้ไม่แน่นอนและต่ำกว่า 5,000 บาท นอกจากนี้ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ อาศัยอยู่ในเขตเมืองมากกว่าเขตชนบท ในขณะที่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดอยู่ในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุมาก่อน

สำหรับกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 15 – 30 ปี ส่วนในต่างจังหวัดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31 – 45 ปี นอกจากนี้ทั้งสอง 2 กลุ่มเป็นผู้ที่มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา พหุวัยในกรุงเทพฯ ประกอบอาชีพรับจ้าง ขณะที่ต่างจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกร พหุวัยมีเขตที่อยู่ในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง นอกจากนี้พหุวัยจำนวนมากมีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ

2. การศึกษาค่านิยมในสังคมไทย

2.1 ความสำคัญของค่านิยม

การศึกษาในกรุงเทพฯ พบว่า ผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อความสำคัญของค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ได้แก่ การนำค่านิยมในอดีตมาใช้ในการปัจจุบัน การ

แสดงพฤติกรรมตามที่บิดามารดาเคยทำมาก่อน และการประพฤติตนให้เหมือนกับคนอื่นในสังคมในระดับมาก และให้ความสำคัญกับการที่ค่านิยมเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมในสังคม เช่น การแสดงพฤติกรรมโดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามวัย และเมื่อมีการแสดงพฤติกรรมเหมาะสมจะได้รับการยกย่องในระดับมากเช่นกัน ในขณะที่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัด พหุวัยในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อความสำคัญของค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล และให้ความสำคัญกับการที่ค่านิยมเป็นแรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมของบุคคลในสังคมในระดับมากที่สุด

2.2 ลักษณะของค่านิยม

ลักษณะของค่านิยม 2 ด้าน ได้แก่ ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อและค่านิยมที่มีลักษณะเป็นการยึดถือปฏิบัติ สำหรับค่านิยมเป็นความเชื่อนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเชื่อว่าถ้าเลี้ยงดูบิดา มารดาสูงอายุละบากได้บุญ เลี้ยงดูผู้สูงอายุเป็นมงคลแก่ชีวิต การระลึกถึงบุญคุณผู้สูงอายุ และไม่เนรคุณบิดา มารดา และผู้มีพระคุณเป็นค่านิยมที่ดี โดยมีทัศนคติในระดับมากที่สุด ส่วนค่านิยมที่มีลักษณะเป็นการยึดถือปฏิบัติผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีการปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การยึดหลักกตัญญูกตเวที การให้ความเคารพผู้สูงอายุ แต่ประเด็นการปฏิบัติโดยเคารพพระบอบาธุโส ผู้สูงอายุมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

สำหรับพหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติต่อค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อระดับมากที่สุด ส่วนค่านิยมที่มีลักษณะในการยึดถือปฏิบัติ ได้แก่ การยึดหลักกตัญญูกตเวที การให้ความเคารพผู้สูงอายุ พหุวัยมีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุระดับมาก แต่การปฏิบัติด้านการให้ความเคารพผู้อาวุโส พหุวัยมีการปฏิบัติระดับปานกลาง สำหรับพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อลักษณะของค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อระดับมากที่สุด ส่วนค่านิยมที่มีลักษณะในการยึดถือปฏิบัติ ได้แก่ ส่วนการให้ความเคารพผู้สูงอายุ และการให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ พหุวัยมีการปฏิบัติในระดับมาก ส่วนการยึดหลักกตัญญูกตเวที และการปฏิบัติโดยเคารพผู้อาวุโสระดับปานกลาง

2.3 การสร้างค่านิยม

ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีว่าการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีในวัยเด็ก การเป็นต้นแบบในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูกตเวทีในครอบครัวแก่สมาชิกในครอบครัวเป็นการสร้างค่านิยมที่ดีในระดับมาก ส่วนต่างจังหวัดผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อการสร้างเสริมค่านิยมในระดับมากที่สุด ในขณะที่พหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อการสร้างเสริมค่านิยมในระดับมากที่สุดเช่นกัน

3. ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย

3.1 ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย

(1) การพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน

ผู้สูงอายุ มีความคาดหวังการพึ่งพิงบุตร ได้แก่ การพึ่งพิงยามเป็นผู้สูงอายุ คาดหวังให้บุตรสนับสนุนเงินและซื้อของใช้จำเป็นต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ การได้ถามทุกข์สุข และการเยี่ยมเยียนในช่วงเทศกาลโดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีความคาดหวังในระดับมาก นอกจากนี้ ผู้สูงอายุคาดหวังให้เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน เป็นกำลังใจเมื่อมีเรื่องกังวลใจ และคาดหวังต่อการให้เพื่อนและเพื่อนบ้านมาเยี่ยมคลายเหงา ส่วนการคาดหวังให้เพื่อน เพื่อนบ้านแก้กูลด้านสิ่งของ ถือว่าผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพฯ คาดหวังในระดับปานกลาง แต่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัด คาดหวังในระดับมาก

(2) การคาดหวังบทบาทของบุตร

ผู้สูงอายุคาดหวังบทบาทของบุตร ด้านการเคารพและเชื่อฟังและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด คาดหวังในระดับมากให้บุตรหลานรับฟังการตัดสินใจ คาดหวังให้บุตรหลานเชื่อว่าผู้สูงอายุสามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชนได้ และการให้บุตรหลานเห็นว่าผู้สูงอายุยังมีคุณค่า และคาดหวังให้บุตรหลานเห็นว่าความรู้ที่มีสามารถสร้างประโยชน์กับชุมชนได้ในระดับมาก นอกจากนี้ยังคาดหวังบทบาทของบุตร โดยต้องการให้บุตรเป็นคนดีในสังคมระดับมาก

(3) การคาดหวังต่อชุมชนและรัฐ

ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด คาดหวังให้ชุมชนให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังต้องการให้รัฐบริการดูแลผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง และต้องการให้รัฐดูแลค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุทุกคน

3.2 ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ

(1) คาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ

พหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดคาดหวังพฤติกรรมของผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด พิจารณาจากการคาดหวังในเรื่องการไม่ดื่มสุราหรือของมีเมา การไม่ประพฤติดนเสียหยา และมีการดำเนินชีวิตที่น่าเป็นแบบอย่าง

(2) การคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ

พหุวัยในกรุงเทพฯ คาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุด้านบทบาทการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลานซึ่งมีความคาดหวังระดับมากที่สุด และคาดหวังบทบาทการอบรมสั่งสอน

บุตรหลาน ได้แก่ ให้ผู้สูงอายุสั่งสอนให้บุตรหลานเป็นคนดี การสอนให้รู้จักการช่วยเหลือคนอื่น และการสั่งสอนให้บุตรหลานขยันเรียน ส่วนบทบาทการเป็นที่ปรึกษานั้น มีความคาดหวังในระดับมาก พหุวัยคาดหวังให้ ผู้สูงอายุให้คำแนะนำเมื่อมีเรื่องทุกข์ใจ การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ การเป็นที่ปรึกษาเรื่องการศึกษาศึกษาของบุตรหลาน และการช่วยตัดสินใจเมื่อประสบปัญหา ส่วนการแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน ซึ่งเป็นความคาดหวังในระดับปานกลาง เช่น ต้องการให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันและการให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพ การที่ผู้สูงอายุช่วยเหลืองานบ้านเมื่อสมาชิกไปทำงานนอกบ้าน

พหุวัยในต่างจังหวัดคาดหวังบทบาทการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลานระดับมากที่สุด สำหรับบทบาทการอบรมสั่งสอนบุตรหลานมีความคาดหวังในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยพหุวัยคาดหวังให้ผู้สูงอายุสั่งสอนให้บุตรหลานเป็นคนดี การสอนให้รู้จักการช่วยเหลือคนอื่น และการสั่งสอนให้บุตรหลานขยันเรียน ส่วนบทบาทการเป็นที่ปรึกษานั้นมีความคาดหวังในระดับมาก ส่วนการแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน มีความคาดหวังในระดับปานกลาง เช่น พหุวัยต้องการให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันและการให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพ การที่ผู้สูงอายุช่วยเหลืองานบ้านเมื่อสมาชิกไปทำงานนอกบ้าน

4. ทิศต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

4.1 สถาบันที่ส่งเสริมค่านิยม

การศึกษาผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนะว่าสถาบันต่าง ๆ มีส่วนในการส่งเสริมค่านิยมอย่างมาก ทั้งนี้เมื่อพิจารณาการส่งเสริมค่านิยมของครอบครัว ได้แก่ การส่งเสริมความรักต่อผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวในระดับมาก ส่วนชุมชนทำหน้าที่ส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุ และการส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ส่วนรัฐมีส่วนในการส่งเสริมค่านิยม ได้แก่ การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ การจัดสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ ยกเว้นค่าบริการสำหรับผู้สูงอายุ และการสร้างเครือข่ายให้สังคมตระหนักและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ สำหรับสื่อมวลชนหน้าที่ส่งเสริมค่านิยมโดยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในสัดส่วนที่เท่ากับข่าวอื่น ๆ สนับสนุนให้มีการนำเสนอข่าวหรือมีกิจกรรมของผู้สูงอายุ และเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาการทำหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ พบว่า ทุกคนให้ความสำคัญกับชุมชนและรัฐทำหน้าที่ได้ดีกว่าสถาบันอื่น ๆ

4.2 วิธีการส่งเสริมค่านิยม

ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนะระดับมาก และผู้สูงอายุต่างจังหวัด มีทัศนะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งเห็นว่าวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยตรงสามารถกระทำได้ โดยการประกาศเกียรติคุณผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุและการให้รางวัลแก่บุตรหลานที่เลี้ยงผู้สูงอายุ สำหรับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยอ้อม ได้แก่ การรณรงค์ให้บิดามารดาเป็นต้นแบบให้การฟังฟังปู่ ย่า ตา ยาย การรณรงค์ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา และการรณรงค์ให้มีการสนับสนุนงานผู้สูงอายุในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนะในระดับมาก ขณะที่ในต่างจังหวัดผู้สูงอายุมีทัศนะระดับมากที่สุด สำหรับประเด็นการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนะระดับมาก ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนะระดับมากที่สุด ประเด็นการส่งเสริมระบบการคุ้มครองและการเฝ้าระวังมิให้ผู้สูงอายุได้รับอันตรายและการถูกทอดทิ้ง และการส่งเสริมให้มีการปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนะระดับมากที่สุดต่อประเด็นดังกล่าว

สำหรับพหุวัยมีทัศนะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยตรงในระดับมากที่สุด สำหรับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยอ้อม พบว่าพหุวัยมีทัศนะในระดับมาก พหุวัยมีทัศนะต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวในระดับมาก สำหรับประเด็นการส่งเสริมระบบการคุ้มครองและการเฝ้าระวังมิให้ผู้สูงอายุได้รับอันตรายและการถูกทอดทิ้ง และการส่งเสริมให้มีการปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ พหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนะระดับมากที่สุด สำหรับพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนะต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยตรงในระดับมาก สำหรับวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยอ้อม ถือว่าพหุวัยมีทัศนะในระดับมากที่สุด ส่วนพหุวัยมีทัศนะต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว และการส่งเสริมระบบการคุ้มครองและการเฝ้าระวังมิให้ผู้สูงอายุได้รับอันตรายและการถูกทอดทิ้ง และการส่งเสริมค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด

การอภิปรายผล

1. การศึกษาค่านิยมในสังคมไทย

การศึกษาค่านิยมของบุคคล โดยการกำหนดประเด็นเรื่องความสำคัญของค่านิยม ลักษณะค่านิยมและรูปแบบการสร้างเสริมค่านิยมของผู้สูงอายุ และพหุวัยในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ผลการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1.1 ความสำคัญของค่านิยม

ค่านิยมถือเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการยึดถือค่านิยมในอดีตมาปฏิบัติ หรือค่านิยมเป็นแรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เพราะถือว่าการประพฤติตามที่พ่อแม่ หรือปู่ ย่า ตา ยายปฏิบัติมาแล้วจะเป็นผลดีกับตน สามารถทำให้คนในสังคมยอมรับตนมากขึ้น นอกจากนี้การที่คนในสังคมให้ความสำคัญกับค่านิยม เพราะค่านิยม

เป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม การศึกษาทัศนคติของผู้สูงอายุ และพหุวัยให้ความสำคัญของค่านิยม พบว่า ผู้สูงอายุร้อยละ 75.2 และพหุวัย ร้อยละ 68.8 ในกรุงเทพมหานคร และผู้สูงอายุมีร้อยละ 63.3 และ พหุวัย ร้อยละ 62.3 ในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับปานกลาง สอดคล้องกับคณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาคู่มือวิทยากรด้านค่านิยม (2528, น. 8-9) ที่กล่าวว่า ค่านิยมทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลายของเรา กล่าวคือ ค่านิยมจะเป็นตัวกำหนด การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของคนเราว่า เราควรจะทำหรือไม่ ควรจะทำอะไร ค่านิยมจะช่วยกำหนดจุดยืนในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ และค่านิยมจะช่วยทำหน้าที่ประเมนการปฏิบัติการต่างๆ ทั้งของตัวเองและของผู้อื่น ปัจจุบันมีข้อสงสัยว่าค่านิยมยังสามารถเป็นบรรทัดฐานและเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้อีกหรือไม่ ผลการศึกษาเชิงปริมาณเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาเชิงคุณภาพที่ผู้สูงอายุระบุว่า ค่านิยมที่สำคัญของไทยนั้น รุนหลังไม่ค่อยให้ความสำคัญ เช่น ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ มีเรื่องอื่นที่ทำให้วัยรุ่นสนใจได้มากกว่า เนื่องในปัจจุบันมีสิ่งต่างๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการความคิด และค่านิยมของเยาวชนได้มากกว่าในอดีต และคงปฏิเสธไม่ได้ว่า ปัจจัยเหล่านั้นได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและอาจเข้ามาทำหน้าที่ได้มากกว่าสถาบันครอบครัวอีกด้วย กล่าวคือ สถาบันอื่นๆ เข้ามารับหน้าที่ในส่วนนี้แทนครอบครัวและโรงเรียน อีกทั้งเยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมและค่านิยมของเยาวชน อันได้แก่ สื่อมวลชน เช่น ภาพยนตร์โทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับสุพัตรา สุภาพ (2540, น.60-62) ที่กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการเข้ามาทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมแทนสถาบันครอบครัวและสถานศึกษา สิ่งเหล่านี้เองที่เป็นสื่อทำให้เกิดค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ และได้เรียนรู้พฤติกรรมแบบอย่างต่างๆ แล้วนำมาปฏิบัติตามสมันิยม ดังนั้นการยึดถือค่านิยมว่าเป็นบรรทัดฐานและเป็นแรงจูงใจให้ประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในปัจจุบันจึงลดลง สอดคล้องกับการศึกษาของพัทยา สายหู (2522, น.96) ที่กล่าวว่า สังคมที่มีมาตรการควบคุมค่านิยมของกลุ่มได้อย่างเคร่งครัด ก็จะรักษาค่านิยมไว้ได้ แต่ถ้าไม่มีมาตรการหรือพลังของกลุ่มบังคับ บุคคลก็อาจสร้างค่านิยมใหม่ๆ ที่ต่างไปจากค่านิยมมาตรฐาน

เมื่อนำคุณลักษณะของประชากรมาวิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มอายุต่อความสำคัญของค่านิยมพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน ผู้สูงอายุจะมีทัศนคติต่อการให้ความสำคัญกับค่านิยมแตกต่างกัน คือ ผู้สูงอายุที่มีเขตที่อยู่อาศัยในเมือง ให้ความสำคัญกับค่านิยมค่อนข้างสูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในชนบท ในขณะที่สมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นบุตร หลาน หรือเด็ก เยาวชน ซึ่งเรียกว่า “พหุวัย” เกือบทุกคนนั้น มีความรู้สึกตรงข้ามกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะพหุวัยเห็นว่า การยึดถือค่านิยมที่ติดตัวผู้สูงอายุ ควรมีสิ่งจูงใจให้ได้รับการยกย่อง ถ้ามีสิ่งจูงใจ ก็จะแสดงพฤติกรรมให้ความเคารพผู้สูงอายุ เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้แก่ อาชีพและประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ พบว่า พหุวัยในต่างจังหวัดที่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ

มาก่อนจะมีทัศนคติเกี่ยวกับให้ความสำคัญของค่านิยมสูงกว่าคนที่ไม่เคยดูแลผู้สูงอายุทั้งนี้เพราะเกิดความคาดหวังว่าเมื่อตนกระทำต่อผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลเมื่อสูงอายุ เป็นต้น

1.2 ลักษณะของค่านิยม

ลักษณะของค่านิยมเป็นการสะท้อนถึงความเชื่อ ทัศนคติหรือเจตคติของบุคคล โดยบุคคลมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ซึ่งยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน คือ การเชื่อเรื่อง บาป-บุญ เวรกรรม ความกตัญญู และระบบอาวุโส ทั้งนี้เพราะความเชื่อดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับลักษณะค่านิยมที่บุคคลยึดถือปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุร้อยละ 65.0 และพหุวัยร้อยละ 68.3 ในกรุงเทพฯ มีทัศนคติระดับปานกลางทั้งนี้บุตรหลานจะยังคงมีค่านิยมด้านบาป-บุญ เช่นเดียวกับผู้สูงอายุร้อยละ 70.9 และพหุวัยร้อยละ 66.4 ในต่างจังหวัด การศึกษาเชิงคุณภาพค้นพบข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ โดยกลุ่มผู้สูงอายุกล่าวว่า “มีความเชื่อที่ว่า การที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้ดูแล เป็นเพราะเวรกรรมที่ทำไม่ดีไว้สมัยหนุ่มสาว ไม่ให้ความเคารพ บุพการี ก็จะได้รับเวรกรรมติดตามมาในปัจจุบัน” ส่วนพหุวัยนั้น มีความเชื่อในเรื่องนี้ โดยเชื่อว่าการประพฤติดีต่อพ่อแม่ จะเป็นกงกรรมกงเกวียน มาสู่ตนเอง ผลการค้นพบดังกล่าว สามารถนำมาอธิบายได้ว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษา ยังมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ และเรื่องเวรกรรมอยู่ในปัจจุบัน

สำหรับความเชื่อของพหุวัยเกี่ยวกับการให้คุณค่ากับความกตัญญู พบว่า สิ่งหนึ่งที่พหุวัยระบุว่า ความกตัญญูเป็นสิ่งที่ดี คือ “ถ้าเลี้ยงดูผู้สูงอายุหรือพ่อแม่ก็จะเป็นมงคลกับชีวิต” หมายความว่า ยังมีความเชื่อว่าการเลี้ยงดูบิดามารดาจะทำให้ตนมีสิ่งดี ๆ ในชีวิต ซึ่งมีลักษณะของการหวังสิ่งตอบแทน แลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป นั่นคือ หากบุคคลไม่มีสิ่งตอบแทนก็จะไม่กระทำให้สิ่งหนึ่งตอบแทนกลับไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อีรพร ทวีธรรมเจริญ (2545,น.19 อ้างถึง Nye ,1979,p.4) ที่ระบุว่า การแลกเปลี่ยนเกิดจากบุคคลควรจะช่วยเหลือผู้ช่วยเหลือตนมาก่อน ในทางกลับกันเมื่อศึกษาเปรียบเทียบในเชิงคุณภาพ พบว่า บุคคลที่มีอายุแตกต่างกัน โดยเฉพาะบุคคลที่มีอายุระหว่าง 30- 44 ปี จะไม่คำนึงถึงการแลกเปลี่ยนแบบดังกล่าว แต่มีลักษณะการยึดถือความเชื่อที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาในเรื่องความกตัญญูกตเวทิตาว่า “ถึงแม้ว่าพ่อ แม่จะไม่ให้สิ่งใด เช่นการยกมรดก หรือให้สิ่งของ แต่ตนก็ดูแลพ่อแม่อยู่แล้ว” ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวเกิดความรู้สึกเต็มใจที่จะดูแลผู้สูงอายุ เพื่อตอบแทนบุญคุณ ซึ่งสอดคล้องกับ อีรพร ทวีธรรมเจริญ (2545,น.19 อ้างถึง Nye ,1979,p.4) ซึ่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้อยู่ในภาวะจะแลกเปลี่ยนต่อรองกับคนอื่นได้ เช่น บิดา มารดา หรือผู้สูงอายุไม่อยู่ในฐานะที่หยิบยื่นทรัพยากรหรืออำนาจแก่บุตรหลาน แต่บิดามารดาที่ยังมีข้อเรียกร้องที่จะได้รับการตอบสนองจากบุตรหลานได้ จากกฎแห่งการตอบแทนกลับคืน (Rule of reciprocity)

ส่วนการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติระดับปานกลาง โดยมีความเชื่อและนำไปสู่การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุได้จริง ซึ่งการศึกษาเชิงคุณภาพสะท้อนข้อเท็จจริงใน

เรื่องค่านิยมความอาวุโสว่า ปัจจุบันเมื่อก้าวถึงความอาวุโสมักจะให้ความสำคัญกับอายุ สถานภาพและบทบาทของบุคคล ที่เป็นผู้สูงอายุ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสถานภาพในครอบครัวเป็น บิดา มารดา หรือเป็นปู่ ย่า ตา ยาย และเป็นบุคคลที่สูญเสียบทบาทที่มีอยู่เดิม พหุวัยส่วนใหญ่ มองว่าระบบอาวุโสเป็นเรื่องล้าสมัย และไม่เกี่ยวกับความเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้ได้ให้เหตุผล ว่า เนื่องจากผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองไม่ได้ จึงรู้สึกสงสาร จึงอยากช่วยเหลือแบบสงเคราะห์

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่าง กับทัศนคติ ด้านลักษณะค่านิยม พบว่า เขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์ กับทัศนคติที่มีต่อลักษณะค่านิยมที่ แตกต่างกัน นั่นคือ กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่มีเขตที่อยู่อาศัยในเมืองและชนบท มีทัศนคติต่อ ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ และการยึดถือปฏิบัติตามค่านิยมที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปใน ทิศทางตรงกันข้ามกับผลการศึกษาของสุรี บุญญานุพงศ์(2534 อ้างถึงใน บุษยมาศ ลินธุประมา ,2539,น.38) กล่าวว่า คนรุ่นปัจจุบันมีการพัฒนาด้านการศึกษามาก แต่ในด้านการรักษา ขนบธรรมเนียมตามวัฒนธรรมไทยลดลง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคนในเขตเมืองและชนบทแล้ว คนในชนบทยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมตามวัฒนธรรมไทยไว้ได้ดีกว่าคนในเขตเมือง ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนภาพความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุและคนรุ่นปัจจุบันว่า มีความห่างเหินกันมาก ขึ้นโดยลำดับ นอกจากนี้ กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ที่ประกอบอาชีพรับราชการมีทัศนคติเกี่ยวกับ ลักษณะของค่านิยมที่ปฏิบัติแตกต่างกับบุคคลที่มีอาชีพอื่น

1.3 การสร้างค่านิยม

การเลี้ยงดู และการอบรมสั่งสอนเป็นกระบวนการหนึ่งในการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม เมื่อสังคมมีความต้องการให้เด็ก และ เยาวชน ปฏิบัติตน โดยให้ความเคารพยกย่องผู้สูงอายุ การแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ จึง จำเป็นต้องกำหนดรูปแบบการสร้างค่านิยมสำหรับบุคคลดังกล่าว ด้วยการปลูกฝังค่านิยมการ อบรมสั่งสอนบุตรหลาน การถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูต่เวที เป็นต้น โดยกลุ่มตัวอย่างใน กรุงเทพฯมหานคร ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ร้อยละ 98.3 และพหุวัย ร้อยละ 98.9 มีทัศนคติระดับปาน กลางต่อรูปแบบการสร้างเสริมค่านิยม ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในต่างจังหวัด ซึ่งเป็นผู้สูงอายุร้อยละ 58.9 และพหุวัย ร้อยละ 60.6 มีทัศนคติต่อรูปแบบการสร้างเสริมค่านิยมปานกลางเช่นกัน แสดง ให้เห็นว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในเขตกรุงเทพฯ มีทัศนคติต่อรูปแบบในการสร้างเสริมค่านิยมว่า สามารถทำให้เด็กมีค่านิยมที่ดีได้สูงกว่าผู้สูงอายุ และพหุวัยในต่างจังหวัด เมื่อพิจารณาการ ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากร กับทัศนคติของผู้สูงอายุต่อรูปแบบการสร้าง เสริมค่านิยมของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุในวัยเด็ก มีทัศนคติ ต่อรูปแบบการสร้างเสริมค่านิยมแตกต่างจากผู้สูงอายุที่ไม่เคยดูแลผู้สูงอายุ ทั้งนี้การที่เคยมี ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุมาก่อน และเมื่อตนเป็นผู้สูงอายุแล้วจึงมีความรู้สึกว่าการสร้าง เสริมค่านิยมแก่เด็กและเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็น และอยากให้บุตรหลาน ดูแลตนบ้างซึ่งสอดคล้อง

กับการศึกษาของคณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาคู่มือวิทยากรด้านค่านิยม (2528, น.8-9) ที่กล่าวว่า การถ่ายทอดค่านิยมต่าง ๆ จะถ่ายทอดผ่านการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว ซึ่งมีการอบรมให้สมาชิก ครอบครัวรู้สึกถึงบุญคุณที่เคยทำมาต่อกัน และต้องตอบแทนกันในวัยสูงอายุ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรกับทัศนคติของพหุวัยต่อรูปแบบการสร้างเสริมค่านิยม นั้นพบว่า มีเพียงตัวแปรอาชีพที่มีความสัมพันธ์กัน หมายความว่า พหุวัยที่มีอาชีพแตกต่างกันจะ มีความรู้สึกต่อรูปแบบการสร้างเสริมค่านิยมแตกต่างกัน โดยพหุวัยที่รับราชการและรัฐวิสาหกิจจะมีค่าเฉลี่ยของทัศนคติสูงกว่าอาชีพเกษตรกร รับจ้างและค้าขาย ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการในการ ชัดเกล้าทางสังคมจากผู้สูงอายุสู่บุตรหลาน ซึ่งเกิดเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ หรือทัศนคติกับเด็กได้มากที่สุด

2. ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัยและความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ

2.1 ความคาดหวังของผู้สูงอายุ

การเข้าสู่ภาวะพึ่งพิงผู้สูงอายุเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทเป็นผู้รับการพึ่งพิงทำให้เกิดความคาดหวังต่อเครือข่ายทางสังคม เพื่อการเกื้อหนุนมากกว่าบุคคลวัยอื่น ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 64.1 มีความคาดหวังต่อบทบาทของบุตรในการเกื้อหนุนตน ในระดับมาก ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 69.3 มีความคาดหวังต่อบทบาทของบุตรในระดับปานกลาง ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มได้ให้การสนับสนุนข้อค้นพบนี้ โดยผู้สูงอายุในทุกภาค ต่างมีความคาดหวังต่อบทบาทการเกื้อหนุนจากบุตรไม่แตกต่างกัน แต่ประเด็นที่แตกต่างคือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมือง มีความคาดหวังพึ่งพิงบุตร มากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในชนบท เนื่องจากใน ชุมชนเมืองขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายทางสังคมอื่น เช่น เพื่อน และเพื่อนบ้าน ทำให้ แหล่งการพึ่งพิงของผู้สูงอายุจึงอยู่ที่บุตรเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นเรื่องปกติที่ผู้สูงอายุจะคาดหวังการ พึ่งพิงจากบุตรในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของคันสนีย์ จันทธานุภาพ (2542, น. 115-116) ที่กล่าวว่า บิดามารดาส่วนใหญ่ยังคงคาดหวังว่าจะสามารถพึ่งพิงบุตรได้ ภายหลัง เกษียณทั้งในด้านการเงิน ด้านการดูแลสุขภาพเจ็บป่วย ด้านจิตใจและด้านสังคม นอกจากนี้ บิดา มารดาที่คาดหวังพึ่งพิงบุตรได้บ้างหรือแทบไม่ได้เลยนั้น ก็จะสามารถคาดหวังพึ่งพิงที่อื่นได้ ดังนั้นจึงน่าจะแสดงให้เห็นได้ว่าบิดามารดาส่วนใหญ่ไม่มีแนวโน้มที่จะถูกทอดทิ้งมากนักหรือมีก็ เป็นเพียงส่วนน้อย ยกเว้นจะมีปัจจัยอื่นที่ทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง และสอดคล้องกับมัลลิกา มัติโก (2542, น.97-98) ที่กล่าวว่าผู้สูงอายุมีความคาดหวังในด้านการดูแลเอาใจใส่จากบุตร หลาน ได้รับการเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งให้อยู่ลำพัง การได้รับการปฏิบัติด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เงิน และการดูแลสุขภาพเจ็บป่วย

เมื่อศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุในพื้นที่ต่างจังหวัด พบว่ามีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 69.3 ที่คาดหวังการพึ่งพาบุตรในระดับปานกลาง ทั้งนี้สอดคล้องกับการสนทนากลุ่มเนื่องจาก เหตุผลว่า บุตรหลานต้องเรียนหนังสือ หรือมีภาระหน้าที่ต้องประกอบอาชีพของตน มีครอบครัว

ของตนต้องรับผิดชอบ จึงไม่ได้ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุเท่าที่ควร ดังนั้นการให้การพึ่งพิงจากบุตรจึงไม่ได้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ หรือเป็นประจำ สอดคล้องกับสิริสมร สุขสวัสดิ์ (2534, น.59-61) ที่ได้ศึกษาถึงความผูกพันกันของครอบครัวต่อผู้สูงอายุ ว่าบุตรหลานและผู้สูงอายุมีความรัก ความห่วงใย และความผูกพันพอสมควร และคิดว่าบุตรหลานยังรักและห่วงผู้สูงอายุ แต่ผู้สูงอายุต้องดูแลตนเองอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งการจัดซื้อเสื้อผ้า หรือเวลาไม่สบาย การศึกษายังพบประเด็นที่ผู้สูงอายุคาดหวังต่อบุตรสาวหรือหลานสาวว่าจะเป็นที่ทำให้การพึ่งพิงมากกว่าบุตรชายหรือหลานชาย ทั้งนี้เพราะบุตรและหลานสาวมีความผูกพัน ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากกว่าบุตรหรือหลานชาย มีผู้สูงอายุบางส่วนที่คาดหวังการพึ่งพิงในระดับมาก ร้อยละ 18.4 ซึ่งอาจเป็นผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเอง ไม่ได้ และต้องการการสนับสนุนทางสังคมในทุกด้าน เช่น การให้การดูแลด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ การติดต่อสื่อสาร เงินและสิ่งของ สอดคล้องกับมัลลิกา มัติโกและคณะ (2542, น.97-98) ที่กล่าวว่า ความคาดหวัง ของผู้สูงอายุต่อบุตรหลานในด้านการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลานนั้นเป็นความคาดหวังของผู้สูงอายุในบั้นปลายชีวิต คือ การให้บุตรหลานดูแลเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงเมื่อไม่มีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจและสังคมก็คาดหวังการพึ่งพิงบุตร เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้านสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ

นอกจากความคาดหวังการเกื้อหนุนจากบุตรแล้ว ผู้สูงอายุยังมีความคาดหวังที่จะให้บุตรเคารพ เชื่อฟัง และเห็นคุณค่า โดยผู้สูงอายุ ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 81.2 มีความคาดหวังในระดับปานกลาง ส่วนในต่างจังหวัด ร้อยละ 60.1 มีความคาดหวังในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน แต่น้อยกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง โดยผู้สูงอายุให้เหตุผลในการศึกษาเชิงคุณภาพว่า ผู้สูงอายุต่างคาดหวังต่อบุตรหลานในการเคารพเชื่อฟังสิ่งที่อบรมสั่งสอน ทั้งนี้เนื่องจากข้อเท็จจริงบุตรหลานให้ความเคารพเชื่อฟังผู้สูงอายุน้อย ทำให้ผู้สูงอายุคาดหวังในระดับมาก และคาดหวังให้บุตรหลานประพฤติตนเป็นคนดี ไม่สูบบุหรี่ ดื่มสุรา ยาเสพติด และการพนันอื่น ๆ สอดคล้องกับมัลลิกา มัติโกและคณะ (2542, น.97-98) ที่กล่าวว่า การให้บุตรเคารพเชื่อฟังนั้น ได้แก่ หากเห็นผู้สูงอายุก็ควรยกมือไหว้ ทักทาย ถามทุกข์สุข มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ และความคาดหวังให้บุตรหลานเป็นคนดี ตั้งใจทำงาน ตั้งใจเรียนหนังสือ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข จากความคาดหวังดังกล่าว ผู้สูงอายุยังรู้สึกวิตกกังวลต่อผลกระทบ จากการที่บุตรประพฤติตนไม่ดีว่า จะส่งผลต่อการยอมรับจากสังคม ชุมชนทั้งนี้การยอมรับในตัวบุตรหลานว่ามีพฤติกรรมที่เหมาะสมจะเป็นที่นับหน้าถือตาในสังคม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสิ่งตอบแทนให้เกิดการยอมรับในตัวผู้สูงอายุ เพราะสังคมและชุมชนมักจะสรรเสริญการทำความดีของบุตรหลานว่าเป็นเพราะผู้สูงอายุสั่งสอน ทำให้ผู้สูงอายุและบุตรหลานได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน หากบุตรหลานประพฤติตนไม่เหมาะสม ผู้สูงอายุจะถูกประณามว่า “ไม่สั่งสอน” ก่อให้เกิดการตีตราและบุคคลส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกว่าผู้สูงอายุไม่ได้แสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง จนอาจเกิดเป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุสร้างกลไกในการป้องกันตนเอง เพื่อปกป้องความประพฤตินี้ไม่ดีของบุตรหลาน หรือ

โยนความผิดให้กับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือโยนความผิดไปที่บุตรหลาน เพื่อมิให้ตนถูกตีความรวมอยู่ในกลุ่มของผู้สูงอายุที่ไม่ทำหน้าที่ตามที่สังคมคาดหวัง แสดงให้เห็นว่าผลของความคาดหวังบทบาทของบุตรจะเอื้อประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับเฮลล็อก (Hurlock, 1974, p.187-191 อ้างถึงในนิยดา ภู่อุสรณ์, 2531 ,น.18-20) ได้อธิบายถึงแนวทางการเกิดความคาดหวังของบิดามารดาว่า เป็นความปรารถนาของบิดามารดา (Parental Ambitions) ซึ่งบิดามารดา มักจะมีภาพหรือความใฝ่ฝันว่าจะให้บุตรของตนเป็นอย่างไร โดยที่ความคาดหวังดังกล่าวมักเกิดขึ้นจากความต้องการของบิดามารดาเอง โดยมิได้นึกถึงขีดจำกัดของบุตร

ความคาดหวังต่อการพึ่งพิงเครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน ได้แก่ การให้การอำนวยความสะดวกต่างๆ การให้เงินและสิ่งของเครื่องใช้ การไถ่ถามทุกข์สุข และการกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญ หากเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร กับการพึ่งพิงเครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน พบว่า ผู้สูงอายุคาดหวังจากบุตรมากกว่าจากเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

ความคาดหวังต่อบทบาทของชุมชนและรัฐนั้นผู้สูงอายุในพื้นที่กรุงเทพฯ ร้อยละ 75.2 และผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 88.0 คาดหวังระดับปานกลาง ถือว่าชุมชนและรัฐเป็นอีกเครือข่ายทางสังคมหนึ่งที่ผู้สูงอายุคาดหวังให้ดูแลผู้สูงอายุรองจากบุตร เครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน โดยมีความคาดหวังให้ชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ให้รัฐจัดบริการดูแลผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง และให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายประจำเดือน การที่ผู้สูงอายุคาดหวังระดับปานกลาง เพราะบุตรหลานสนับสนุนผู้สูงอายุน้อยจะมีบุตรหลานบางส่วนที่ให้การสนับสนุนผู้สูงอายุเป็นครั้งคราวและภาระของบุตร หลานก็มีค่อนข้างมากทำให้ผู้สูงอายุบางส่วนไม่ยอมรับกวนบุตรหลานเท่าที่ควร จนผู้สูงอายุต้องประกอบอาชีพหรือหารายได้เสริมประเด็นดังกล่าวมีข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม มาสนับสนุนว่ามีผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพ เช่น เลี้ยงไก่ขาย ปลุกผัก ทำสวน ขายของ เพื่อหาเลี้ยงตนเอง และในบางกรณีต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่บุตร หลานหรือครอบครัวอีกด้วย แต่มีผู้สูงอายุบางส่วนมีความคาดหวังการสนับสนุนจากชุมชนและรัฐในระดับน้อย ซึ่งเป็นผลมาจากการสนับสนุนจากครอบครัว เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้านอยู่ในระดับดีพอสมควร หรือผู้สูงอายุมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ทำให้ไม่คาดหวังการสนับสนุนจากรัฐในด้านการเงินเท่าที่ควร แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการการสนับสนุนจากรัฐในด้านการเงิน คือ อยากได้เงินเป็นรายเดือน ประมาณเดือนละ 500 บาท เพื่อซื้อของใช้จำเป็น เช่น หมาก พลุ ขนม ไม่ต้องรบกวนบุตรหลานมากนัก ส่วนการให้ชุมชนและรัฐเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาผู้สูงอายุและจัดบริการที่ทั่วถึง สอดคล้องกับการศึกษาของกรณีภา เจริญลักษณ์ (2545, น.103-105) ที่ว่าผู้สูงอายุต้องการให้รัฐดำเนินการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรรายได้ของผู้สูงอายุกับความคาดหวังบทบาทของภาครัฐพบว่า ในอดีตถ้าผู้สูงอายุเคยมีเศรษฐกิจทาง

เศรษฐกิจที่ยิ่งคาดหวังบทบาทของรัฐมากกว่าผู้มีรายได้ต่ำกว่า หมายความว่า ยิ่งผู้สูงอายุเคยมีฐานะดีก็ยิ่งต้องการให้รัฐสนับสนุนด้านการเงินให้กับตนมาก

2.2 ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ

กลุ่มบุคคลที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปี ที่เรียกว่า “พหุวัย” มีความคาดหวังในตัวผู้สูงอายุเรื่อง พฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัย และการคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ โดยทั่วไป พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลจะมีแบบแผนของตนเอง แต่เมื่อบุคคลอายุ 60 ปีขึ้นไป การแสดงพฤติกรรมบางอย่างกลับถูกมองว่าไม่เหมาะสมหรือไม่ควรกระทำ เพราะเป็นผู้ที่มีสภาพร่างกาย สถานภาพและบทบาทเปลี่ยนไป บุตรหลาน รวมทั้งสังคมต่างคาดหวังชุดของบทบาทใหม่ให้กับผู้สูงอายุ เช่น หากอดีตบุคคลเคยสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เล่นการพนันก็ถูกคาดหวังให้ลด ละ เลิก พฤติกรรมดังกล่าว และให้เป็นผู้ที่ดำรงอยู่ในศีลในธรรม เข้าวัดถือศีล นอกจากนี้ มีผู้สูงอายุบางคนที่มีความรู้จึ้นขั้น และเจ้าระเบียบกับบุตรหลานก็ต้องวางตนให้บุตรหลานเกรงใจ แทนที่จะใช้วิธีดุด่า เป็นต้น จากผลการศึกษาพหุวัยในกรุงเทพฯ เชิงปริมาณ มีพหุวัยร้อยละ 72.7 คาดหวังในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของนิยดา ภู่อุสาสน์ (2531, น. 18-20) ที่ระบุว่า แม้ผู้สูงอายุจะคาดหวังการปฏิบัติตนของลูกหลานในทางกลับกัน ตัวลูกหลานก็มีความคาดหวังต่อผู้สูงอายุว่าผู้สูงอายุต้องดำรงบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมเช่นเดียวกัน และสอดคล้องกับการศึกษาเชิงคุณภาพที่พหุวัยระบุว่าอยากให้ผู้สูงอายุที่ดื่มสุรา สูบบุหรี่ เลิกเสียเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุเอง ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 90.9 คาดหวังต่อการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่าหากมีผู้สูงอายุทำตัวไม่เหมาะสมกับวัยของตนเอง บุตรหลานก็จะไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่เลวร้ายหรือยอมรับพฤติกรรมนั้นได้

การศึกษาความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุของพหุวัยนั้น มักจะคำนึงถึงบทบาทในอดีตของผู้สูงอายุเป็นพื้นฐาน ซึ่งผู้สูงอายุเคยเป็นตัวแบบหรือ role model ที่เหมาะสมเพื่อให้บุตรหลานเอาเป็นแบบอย่าง และคาดหวังบทบาทที่ช่วยผู้สูงอายุสนับสนุนครอบครัว บทบาทในชุมชนและสังคม ได้แก่ บทบาทของความเป็นบิดา มารดา ปู่ย่า ตา ยาย ที่ขัดเกลาทางสังคมแก่บุตรหลาน บทบาทของความเป็นครู เป็นที่ปรึกษา บทบาทผู้นำทางศาสนา เป็นต้น จากการศึกษาการคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุ พิจารณาจากบทบาทการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน โดยการให้ผู้สูงอายุปลูกฝังการเคารพผู้ใหญ่แก่คนรุ่นหลัง หรือการปลูกฝังให้สำนึกถึงผู้มีพระคุณ ส่วนการอบรมสั่งสอนบุตรหลานนั้น มีการคาดหวังให้ผู้สูงอายุสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดี ให้เป็นคนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น และสอนให้เป็นคนขยันศึกษาเล่าเรียน นอกจากนี้มีการคาดหวังให้ผู้สูงอายุแนะนำเมื่อครอบครัวมีเรื่องทุกข์ใจ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษาของบุตร และช่วยตัดสินใจปัญหาครอบครัว ส่วนบทบาทการแบ่งเบาภาระของบุตรหลานนั้น บุตรหลานต้องการให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน สามารถช่วยงานบ้าน และประกอบอาชีพช่วยเหลือครอบครัว เป็นต้น ดังที่งามพิศ สัตย์สรวง (2538, น.96-97) กล่าวว่า การดำรง

บทบาทของบุคคลนั้น มีความแตกต่างกันไปตามสถานะของตน บทบาทเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่างๆว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role Expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อทำให้ความสัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ พหุวัยส่วนใหญ่ ในพื้นที่กรุงเทพฯ ร้อยละ 74.3 และพหุวัยในพื้นที่ต่างจังหวัดร้อยละ 69.1 คาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2545, น. 8-10) ที่ระบุว่าผู้สูงอายุมีบทบาททั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งมักจะมีบทบาทที่ค่อนข้างหลากหลายในชุมชนของตนทั้งทางตรงและทางอ้อม

การสนทนากลุ่มระบุได้ว่า บุตรหลานที่มีรายได้ค่อนข้างสูงมักจะไม่ต้องการให้ผู้สูงอายุแบ่งเบาภาระของบุตรในด้านการประกอบอาชีพ การทำงานบ้าน เนื่องจากเป็นห่วงสุขภาพของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง อายุ อาชีพของพหุวัย โดยเฉพาะบุคคลที่รับราชการและรัฐวิสาหกิจ หรือบุคคลที่รายได้สูง และมีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ มีเขตที่อยู่อาศัยในเขตเมือง มีความคาดหวังบทบาทของผู้สูงอายุแตกต่างกับพหุวัยในกลุ่มอื่นๆ หมายความว่า พหุวัยกลุ่มนี้มีศักยภาพเพียงพอให้การดูแลผู้สูงอายุจึงไม่ต้องการให้ผู้สูงอายุมีภาระหนักหรือทำงานหนักเหมือนในอดีต

ดังนั้นความคาดหวังทั้งของผู้สูงอายุและพหุวัยนั้น เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการหรือความปรารถนาของตนเอง ซึ่งอาจมีแรงจูงใจจากวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมที่หล่อหลอม หรือปลูกฝังอยู่ภายในตัวบุคคล ทั้งนี้ความคาดหวังนั้นอาจเพิ่มระดับขึ้นเรื่อยๆ จนบุคคลพยายามแสวงหาวิธีการไปสู่เป้าหมาย สอดคล้องกับกรรณก วงศ์พันธุ์เศรษฐ์ (2535, น. 20-23) ที่กล่าวถึงความคาดหวังภายในตัวบุคคล ที่ทุกชีวิตพยายามดิ้นรนแสวงหาอย่างน้อยที่สุดก็คือ ต้องการอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค เมื่อปัจจัยเหล่านั้นได้รับการตอบสนองแล้ว ก็มีความต้องการระดับสูงขึ้นเรื่อยๆ จากความต้องการหลายสิ่งหลายอย่างนี้เอง ทำให้เกิดความพอใจ หรือเพื่อให้ได้รับผลของการดำเนินการนั้นตามที่ได้แสดงความพยายามนั้นเอง เรียกว่าความคาดหวังและความพอใจสิ่งต่างๆ ความคาดหวังอาจจะเป็นไปในทางบวกหรือลบก็ได้

ทั้งนี้บางครั้งการคาดหวังในบทบาทของกันและกัน อาจก่อให้เกิดความเครียด เนื่องจากในสังคมสมัยใหม่มักมีการคาดหวังในบทบาทต่างๆมากไป แต่ละบุคคลมีตำแหน่งต่างๆมากมาย แต่ไม่สามารถแสดงบทบาทได้ดีทุกบทบาท เกิดความขัดแย้งกันได้ (Role Conflicts) ดังนั้นหากผู้สูงอายุและพหุวัยสามารถทำความเข้าใจในสถานภาพ บทบาท และความคาดหวังของกันและกัน โดยยืนอยู่บนรากฐานของค่านิยม วัฒนธรรม และกระบวนการทางสังคม จะก่อให้เกิดการแสดงบทบาทที่เหมาะสม ตามที่สังคมกำหนด หรือสังคมได้ร่วมกันวางบรรทัดฐานที่เป็นสากลไว้ เช่น ผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือให้คำปรึกษาแก่บุตรหลานในครอบครัว ให้คำแนะนำสั่งสอน การปลูกฝังการเรียนรู้ที่ดีแก่เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ รวมทั้ง

บทบาทต่อชุมชนและสังคม ในขณะที่พหุวัยทำหน้าที่ในการให้การฟังฟังแก่ผู้สูงอายุทั้งทางร่างกาย อารมณ์จิตใจและสังคม นอกจากนี้ยังเป็นผู้ประสานประโยชน์ระหว่างผู้สูงอายุกับเครือข่ายอื่นๆ ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ เพื่อน/เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน นักวิชาชีพ และรัฐและบุคคลต่างๆ ก็ไม่ต้องคาดหวังการกระทำใดๆ ของกันและกัน เนื่องจากทุกคนมีบทบาทที่กระทำอย่างเหมาะสมแล้วนั่นเอง

3. ทิศนะต่อแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

3.1 สถาบันในการส่งเสริมค่านิยม

การส่งเสริมค่านิยมเกิดจากการปลูกฝัง ส่งเสริม และการรณรงค์ โดยมีสถาบันในการส่งเสริมค่านิยมประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชน รัฐ และสื่อมวลชน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสถาบันในการส่งเสริมค่านิยมที่ต้องทำหน้าที่อย่างเข้มแข็ง พบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนะว่ารัฐทำหน้าที่ส่งเสริมค่านิยมในรูปแบบต่างๆ ได้มากกว่าสถาบันอื่น ๆ รองลงมา ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนและสื่อมวลชน โดยผลการศึกษาพื้นที่กรุงเทพฯ พบว่าผู้สูงอายุร้อยละ 69.2 และพหุวัยร้อยละ 66.7 มีทัศนะต่อการส่งเสริมค่านิยมในระดับปานกลาง

ในขณะที่ผู้สูงอายุ ร้อยละ 65.2 และพหุวัยร้อยละ 63.3 ในต่างจังหวัด มีทัศนะว่าสถาบันต่างๆ จะสามารถให้การส่งเสริมค่านิยมแก่เด็กและเยาวชนในระดับปานกลาง โดยเชื่อว่าครอบครัว ชุมชน รัฐและสื่อมวลชนจะสามารถส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้ในระดับหนึ่ง ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มระบุว่าครอบครัวที่เห็นความสำคัญเรื่องค่านิยมมักจะปลูกฝัง และสั่งสอนบุตรให้เคารพและช่วยเหลือผู้สูงอายุอย่างดี ในขณะที่พหุวัยบางคนกล่าวว่า ได้เรียนรู้ค่านิยมจากโรงเรียน หรือการที่ชุมชนจัดงานสำหรับผู้สูงอายุ มากกว่าที่ครอบครัวจะอบรมสั่งสอนเป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยให้ความสำคัญกับครอบครัวในการเป็นสถาบันในการส่งเสริมค่านิยมน้อยกว่าชุมชน รัฐและสื่อมวลชน ทั้งนี้เด็กอาจเกิดกระบวนการเรียนรู้จากสถาบันอื่น นอกเหนือจากครอบครัวซึ่งมีภาระในการแสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จนไม่มีเวลาในการสั่งสอนบุตรหลาน และปล่อยให้โรงเรียน ชุมชน รัฐและสื่อมวลชนรับบทบาทดังกล่าว โดยเฉพาะสื่อไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์สามารถแพร่ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับที่สุพัตรา สุภาพ (2540, น. 60-62) ระบุว่า สื่อทำให้เกิดค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติและได้เรียนรู้พฤติกรรมแบบอย่างต่าง ๆ แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติในสังคมได้

3.2 วิธีการในการส่งเสริมค่านิยม

การส่งเสริมค่านิยมมีทั้งการส่งเสริมโดยการประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุ และการให้รางวัลแก่บุคคลที่ปฏิบัติดีต่อผู้สูงอายุเนื่องจากเป็นแนวทางในการสนับสนุนให้เกิดการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ และควรใส่ใจกับผู้สูงอายุมากขึ้น สอดคล้องกับ อีราพร ทวีธรรมเจริญ

(2545, น. 105) กล่าวถึงปัจจัยในเรื่องคุณค่าของรางวัลที่ได้รับจากการปฏิสังสรรค์บิดา มารดากับการมีทรัพยากรที่เป็นที่ต้องการของบุตรนั้น พบว่าจะมีการโน้มน้าวที่จะมีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่บิดา มารดาของบุตร คือ บุตรที่เห็นคุณค่าของรางวัลที่ได้รับ จากการปฏิสังสรรค์กับบิดา มารดามาก จะให้การพึงพิงแก่บิดา มารดามาก ดังนั้น เมื่อมีการให้ รางวัลหรือประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ หรือบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ที่ สามารถทำให้ผู้ที่รับรางวัลปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และเป็นแรงผลักดันให้บุคคลอื่นที่ อยากได้รับการยอมรับในสังคมมีพฤติกรรมเอาอย่าง การศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า การส่งเสริม ค่านิยมโดยการรณรงค์น่าจะได้ผลหรือสามารถส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีค่านิยมที่ดีต่อผู้สูงอายุ มากกว่าวิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณ ซึ่งข้อมูลคุณภาพได้สนับสนุนผล การศึกษาดังกล่าวที่ว่าการสอนโดยตรงเด็กจะไม่ชอบ เพราะเหมือนการจับผิด การศึกษาในพื้นที่ กรุงเทพฯ ผู้สูงอายุร้อยละ 74.4 และพหุวัยร้อยละ 67.2 มีทัศนคติต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยมใน ระดับปานกลาง ในขณะที่พื้นที่ต่างจังหวัดผู้สูงอายุร้อยละ 59.8 และพหุวัยร้อยละ 62.5 มีทัศนะว่า การส่งเสริมค่านิยมจะสามารถทำให้บุคคลให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในระดับปานกลาง ในขณะที่ วิธีการส่งเสริมค่านิยมโดยอ้อม ผู้สูงอายุร้อยละ 53.8 และพหุวัยร้อยละ 52.4 มีทัศนะว่าจะเป็นวิธี ที่ทำให้บุคคลให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในระดับปานกลาง สอดคล้องกับที่กฤษฎา บุรณะพงศ์ (2540 น. 23-24) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมสามารถทำได้ 2 ทาง คือ การขัดเกลาโดยตรง เช่น การที่พ่อแม่ฝึกอบรมเด็กให้รู้จักพูด รู้จักใช้กิริยามารยาททางสังคม ครูอาจารย์สอนหนังสือ และนักศึกษาให้มีศิลป์และวิทยาการต่างๆ รวมทั้งให้ทำหน้าที่การเป็นพลเมืองดี เป็นต้น และ การขัดเกลาโดยอ้อม ได้แก่ การฟังอภิปราย การฟังปาฐกถา ทำให้ได้รู้ได้เข้าใจในสิ่งต่างๆ เกิด กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งล้วนทำให้บุคคลสามารถทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีและให้เกิดการปรับตัว และพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมได้ ซึ่งถ้าผู้สูงอายุและพหุวัยมีวิธีการส่งเสริมค่านิยมทั้งทางตรง และทางอ้อมจะสามารถทำให้เด็กและเยาวชนมีค่านิยมที่ดีต่อผู้สูงอายุต่อไป

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของผู้สูงอายุและพหุวัยกับ ทัศนคติต่อวิธีการส่งเสริมค่านิยม พบว่า ผู้สูงอายุหรือพหุวัยที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา และ บุคคลที่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ มีวิธีการส่งเสริมค่านิยมที่แตกต่างจากคนที่จบ การศึกษต่ำกว่ามัธยมและไม่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่อยู่ในวัย เรียนระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการพึงพิงจากครอบครัว มีโอกาสในการใกล้ชิดบิดา มารดา พี่ - น้อง หรือ ญาติ ซึ่งสามารถถ่ายทอดค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ และจากการสนทนากลุ่ม ที่ว่า ถึงแม้ว่าครอบครัวประกอบด้วย บิดา มารดาจะไม่ได้อบรมสั่งสอน หรือปลูกฝังค่านิยมแก่ บุตร แต่พบว่า พี่ - น้อง และญาติของเด็กหรือเยาวชนในกลุ่มนี้ ได้ทำหน้าที่แทนหรือรับบทบาท แทนบิดา มารดา ของเด็ก ระบบครอบครัวและเครือญาติจึงเป็นแหล่งในการสนับสนุนการส่งเสริม ค่านิยมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนได้อย่างดี

นอกจากนี้ ชุมชน ได้แก่ โรงเรียน วัด ก็สามารถถ่ายทอดค่านิยมให้แก่เด็กและเยาวชนได้ดี เช่นกัน เนื่องจากเด็กมัธยมตอนปลาย / ปวช. ยังอยู่ในช่วงของการเรียนในระบบ ดังนั้น การได้รับการเรียนรู้ จากการกำหนดหลักสูตรของโรงเรียนจึงทำให้เด็ก ๆ ได้รับการซึมซับเรื่องดังกล่าวโดยตรง และเป็นระบบที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่มที่กล่าวว่า ควรให้โรงเรียนและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมมือกันส่งเสริมค่านิยมเรื่องการเคารพและให้คุณค่ากับผู้สูงอายุ โดยการจัดกิจกรรมที่โรงเรียนในโอกาสต่าง ๆ เช่น การจัดงานระลึกถึงบุญคุณของ พ่อแม่ ในวันพ่อ หรือวันแม่ หรือ การจัดงานในชุมชน เช่น จัดงานวันผู้สูงอายุ รักษาประเพณีในการรดน้ำของพรผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ ทั้งนี้รัฐและสื่อมวลชนได้นำเสนอกิจกรรม หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ จะทำให้เด็กได้ซึมซับค่านิยมที่ตัวอย่างรวดเร็วมากกว่า เด็กหรือบุคคลในช่วงวัยอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ระดับนโยบาย

1. ควรมีนโยบายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่แนวคิดและค่านิยมที่เกี่ยวกับความกตัญญู กตเวที การให้ความเคารพและตระหนักถึงคุณค่าแก่ผู้สูงอายุในสื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลายยิ่งขึ้น
2. ควรกำหนดนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งและความอบอุ่นในครอบครัว เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของบุคคล 3 ช่วงวัย
3. ควรมีนโยบายที่ส่งเสริมคุณค่าแห่งภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และเผยแพร่สู่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยให้มั่นคงยั่งยืน
4. การกำหนดแนวทางในการยกย่อง เชิดชูผู้ที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้อุปการะดูแลผู้สูงอายุ

ระดับปฏิบัติ

1. เสนอแนะต่อผู้สูงอายุ

1) ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้และทักษะในการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตและช่วยเหลือตนเองได้ เช่น สามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่บุตรหลาน เผยแพร่ความรู้และภูมิปัญญาให้คนรุ่นหลังการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

2) ควรรณรงค์ให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบรรทัดฐานตามวัย เพื่อเป็นต้นแบบที่เหมาะสมกับบุตรหลานและเยาวชน

3) ส่งเสริมและกระตุ้นให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ในการสร้างค่านิยมอันดีงาม เพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมให้แก่บุคคลตั้งแต่วัยเด็ก

2. เสนอแนะต่อพหุวัย

1) ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่บุตรหลาน เช่น การเล่านิทานสอดแทรกความกตัญญู การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ

2) ส่งเสริมค่านิยมด้านการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ การแสดงกตัญญูกตเวที การแสดงความเคารพผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

3) ให้รางวัลและประกาศเกียรติคุณแก่บุตรหลาน หรือบุคคลที่เล็งดูและให้การดูแลผู้สูงอายุ

4) ส่งเสริมการสร้างระบบการคุ้มครองและเฝ้าระวังมิให้ผู้สูงอายุถูกปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมและถูกทอดทิ้ง

บรรณานุกรม

หนังสือ

กันยา สุวรรณแสง. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: บำรุงสาสน์, 2532.

คณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาฝีมือวิทยากรด้านค่านิยม. วิทยากรกับการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2528.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2538.

นภาพร ชโยวรรณ, แซกซารี ชิมเมอร์ . สุขภาพกับการจัดการทางสังคมของบิดามารดาสูงอายุในประเทศไทย: บุตรอยู่ที่ไหนและทำอะไรกันอยู่. วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2543; 1(2), น. 24– 42.

บุษยมาส ลินธุประมา. สังคมวิทยาความสูงอายุ. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์สมพรการพิมพ์ 2539.

พัทยา สายหู . “ค่านิยมที่เป็นคุณและโทษในสังคมไทย.” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องค่านิยมของสตรีไทย ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ. สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์, 2522.

มาลินี วงษ์สิทธิ์ ชุมชนและผู้สูงอายุ ใน “ผู้สูงอายุในประเทศไทย” : รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย. นายแพทย์ สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล (บรรณาธิการ) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

มัลลิกา มัติโกและคณะ. ร่วมโพธิ์ร่วมไทร: สถานภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุ พื้นที่ศึกษาในเขตภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร: ศุภวิชการพิมพ์, 2542.

ราชบัณฑิตสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 . กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, 2546.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. “ครอบครัวและผู้สูงอายุ ในประเทศไทย” : รายงานการทบทวนองค์ความรู้ และสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย . สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล (บรรณาธิการ) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางการศึกษา วิเคราะห์และวางแผน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา, 2536.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ : ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

สุนทร โคมิน และสนิท สมัการ. รายงานการวิจัย เรื่อง ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย: เครื่องมือในการสำรวจวัด. สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2522.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2540.

สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์. การศึกษาความสัมพันธ์ของประชากรต่างวัยในครอบครัวภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2538.

เสรีयरโกเศศ. การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2515

วิทยานิพนธ์

กรกนก วงศ์พันธ์เศรษฐ์ “ความเข้าใจและความคาดหวังต่อการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาตนเอง: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานฝึกและอบรมบ้านกรุณา” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2535

กรรณิกา เจริญลักษณ์ “บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2545.

กฤษณา บุณยะพงศ์. "ผู้สูงอายุกับการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัวในการสืบทอดคุณธรรมแก่เยาวชนในกรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ธีราพร ทวีธรรมเจริญ. "พฤติกรรมการให้ความพึงพิงแก่บิดามารดาของบุตร." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545 .

นัยดา ภู่อุสาสน์ " การเปรียบเทียบความคาดหวังในชีวิตของเด็กวัดสระแก้วกับเด็กในครอบครัวปกติ " วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

คันสนีย์ จันทรอานุกาพ. "ความคาดหวังพึงพิงบุตรได้ภายหลังเกษียณของบิดามารดา ศึกษากรณีบิดามารดาวัย 50-59 ปีซึ่งเป็นข้าราชการสังกัดส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร)." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542

สิริสมร สุขสวัสดิ์ "ผู้สูงอายุกับความคาดหวังในการเข้ารับการสงเคราะห์ประเภทเสียค่าบริการ" วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

หนังสือภาษาอังกฤษ

Brown, Lesley . The New Shorter Oxford English Dictionary on historical principles . Oxford : Clarendon , 1993

Hurlock, Elizabeth B. Adolescence development . Fourth edition McGraw –Hill, 1973.

ภาคผนวก

บทความเผยแพร่

อาวูโส กัตตัญญู รู้คุณ : ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

อ.วรรณลักษณ์ เมียนเกิด

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว รวมถึงการรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากต่างประเทศ ความสำคัญจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจสูงขึ้น มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานจากเขตชนบทไปหางานทำในเขตเมืองสูงขึ้น จนทำให้การพึ่งพากันภายในครอบครัวและชุมชนลดความสำคัญลง ส่งผลกระทบต่อสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมและค่านิยมของคนไทยอย่างรุนแรง และผลกระทบอีกประการหนึ่ง คือ สถาบันครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างจากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวสั่นคลอน เนื่องจากสมาชิกรุ่นหนุ่มสาวต่างมุ่งมันสู่อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจจนหลงลืมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทั้งๆที่ครอบครัวเป็นที่บ่มเพาะความรักและความผูกพันทางด้านจิตใจได้อย่างเข้มแข็ง สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อค่านิยมทางสังคมของบุคคลเริ่มเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มพหุวัย ซึ่งได้แก่ เด็ก เยาวชน วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ หรือวัยก่อนสูงอายุ ซึ่งมีอายุระหว่าง 15 – 59 ปี เมื่อความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่ หรือ “พหุวัย” มีความห่างเหินกันมากขึ้น ทำให้การให้ความสำคัญกับระบบอาวูโส การยึดหลักกัตตัญญูกตเวที การเคารพผู้สูงอายุ การยึดมั่นในคุณค่าของผู้สูงอายุ ความเชื่อถือ และมีการยึดถือปฏิบัติลดลง

ในอดีตสังคมไทยให้ความสำคัญกับค่านิยมว่าเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ แต่สาเหตุที่พหุวัยมีการยึดถือค่านิยมเรื่องระบบอาวูโสน้อยลง เนื่องจากปัจจุบันบุตรหลานมองว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพได้แก่ สรีระทางร่างกาย การเคลื่อนไหว ตลอดจนมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมลดลง จึงทำให้พหุวัยบางส่วนที่มองว่า “ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปและมีสภาพร่างกายที่ร่วงโรยตามกาลเวลา ไม่แข็งแรง ชี้นับและไม่เข้าใจลูกหลาน” จึงให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุน้อยลง เพราะเกิดปัญหา“ช่องว่างระหว่างวัย”

อย่างไรก็ตามมีพหุวัยบางส่วนที่ยังคงให้ความสำคัญกับระบบอาวูโส เพราะถือว่าผู้อาวูโสเป็นผู้ที่สั่งสมประสบการณ์มายาวนาน เป็นผู้ที่ “อาบน้ำร้อนมาก่อน” ทำให้บุตรหลานสามารถนำความรู้ ภูมิปัญญามาใช้ได้อย่างเหมาะสม ไม่ต้องลองผิดลองถูก สิ่งเหล่านี้สามารถทำให้บุตรหลานให้ความสำคัญเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุด้วยความ

เต็มใจ และให้การสนับสนุนทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุยังสามารถดำรงเกียรติยศของตนได้ โดยไม่ถูกลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่อย่างใด

ประเด็นที่สอง คือ ค่านิยมความกตัญญูทเวที เมื่อพิจารณาคำว่า “กตัญญูทเวที” มีการใช้ในความหมายนี้สืบสานกันค่อนข้างมากและมักนำมาใช้ โดยไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง คำว่า “กตัญญู” คือ ความสำนึก ความตระหนักถึงบุญคุณ หรือความดีที่บุคคลได้กระทำ เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์ และมีความคิดที่จะตอบแทนต่อผู้มีบุญคุณ ในขณะที่ “ความกตเวที” เป็นการแสดงออก การปฏิบัติหรือการกระทำเพื่อตอบแทนบุญคุณ ดังนั้นพหุวัยที่มีทั้งความสำนึกต่อผู้มีพระคุณและกระทำหรือปฏิบัติสิ่งใดเพื่อเป็นการตอบแทนถึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มี ความกตัญญูทเวที ในปัจจุบันพหุวัยยังมีความสำนึกต่อผู้มีบุญคุณอยู่บ้าง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตพบว่า มีระดับของความสำนึกถึงเจือจางลงมาก ในด้านการปฏิบัติตนเพื่อบ่งบอกถึงการเป็นคนกตัญญูนั้น พหุวัยยังคงมีการดูแลผู้สูงอายุทั้งทางด้านสุขภาพกายและจิตใจ เช่น เมื่อผู้สูงอายุเจ็บป่วย จะป้อนข้าว ป้อนน้ำ ให้ทานยา เจ็บป่วยพาไปสถานอนามัย หรือโรงพยาบาล เมื่อผู้สูงอายุเหงาก็พูดคุยให้คลายเหงา นอกจากนี้ มีการซื้อเสื้อผ้า สิ่งของ เครื่องใช้จำเป็นในชีวิตประจำวัน ความกตัญญูทเวที จึงถือเป็นค่านิยมที่ได้รับการสืบสานมายาวนานในสังคมไทย แต่ในปัจจุบันมีแนวโน้มการประพฤติดตนเพื่อตอบแทนบุญคุณผู้สูงอายุของพหุวัยมีระดับที่แสดงออกแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยหลายประการ ยกตัวอย่างเช่น อายุและรายได้ของพหุวัย

พหุวัยที่มีอายุมาก เช่น อายุ 30 ปีขึ้นไป มีความรู้สึกที่ต้องแสดงความกตัญญูมากกว่าพหุวัยที่อายุ ต่ำกว่า 30 ปี ทั้งนี้เนื่องจากการผ่านประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอด ปลุกฝังและการสำนึกด้วยตนเอง จึงสามารถแสดงความกตเวทีที่หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การดูแล การเกื้อกูลด้านสิ่งของ อารมณ์ จิตใจ ความรู้ ข่าวสาร ในขณะที่พหุวัยที่อายุน้อย มักแสดงการกตัญญูทเวทีต่อผู้สูงอายุด้วยการให้เงิน สิ่งของ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ

ระดับรายได้ของพหุวัยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พหุวัยแสดงความกตัญญูทเวทีแตกต่างกัน ผู้ที่มีรายได้มากสามารถตอบแทนผู้สูงอายุในด้านเงิน วัสดุสิ่งของได้มากกว่าการตอบแทนรูปแบบอื่น ในขณะที่คนมีรายได้น้อยไม่มีการตอบแทนเป็นตัวเงินหรือไม่มีเงินซื้อสิ่งของให้ผู้สูงอายุ หากพิจารณาการตอบแทนด้วยปริมาณของวัตถุ สิ่งตอบแทนสนองความต้องการของผู้สูงอายุที่เป็นสิ่งของหรือเป็นการสนับสนุนด้านการเงินแล้ว พบว่า พหุวัยที่มีอายุน้อย มีรายได้ น้อยหรือไม่มีรายได้ อาจตอบแทนผู้สูงอายุได้น้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่า

การวัดระดับความรู้สึกถึงความกตัญญูทเวทีนั้นไม่สามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจน เพราะระดับของความจริงใจ การกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน การคำนึงถึงผู้สูงอายุด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่สามารถมองเห็นอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนั้นยังมีเรื่องของ การ “แลกเปลี่ยน” เข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบความกตัญญู โดยมักจะได้ยินได้ฟังกันว่า การที่พหุวัยกตัญญูทเวทีก็

เพื่อต้องการสิ่งตอบแทนที่เป็นทรัพย์สิน สิ่งของจากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลหรือปฏิบัติจากบุตรหลาน ก็มีความรู้สึกว่าจะต้องตอบแทนบางสิ่งบางอย่างกลับไปยังพหุวัยเช่นกัน ดังนั้นการตอบแทนเปรียบเสมือนสิ่งจูงใจให้เกิดการทำดีต่อผู้สูงอายุ หากไม่มีสิ่งตอบแทนก็อาจจะไม่แสดงความกตัญญู การแลกเปลี่ยนโดยยืนอยู่บนฐานของคำว่า “ความกตัญญู” จึงไม่สามารถตอบได้ว่า ถ้าให้ไปมากเท่าใด บุตรจะตอบแทนกลับคืนมามาก ซึ่งเป็น การแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน

ประการที่สาม ค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความเคารพผู้สูงอายุ พบว่า พหุวัยมีการแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการให้การเคารพผู้สูงอายุ คือ การไหว้และการนอบน้อมต่อผู้สูงอายุน้อยลง รวมถึงการไม่ค่อยเชื่อมั่นในการตัดสินใจของผู้สูงอายุในบางเรื่อง ได้แก่ การมองว่าสูงอายุที่ยืนยันทว่าจะประกอบอาชีพ หรือทำงานบ้านเพื่อช่วยเหลือพหุวัยหรือบุตรหลานนั้น เป็นการหาเรื่องเดือนร้อนให้บุตรหลาน ส่วนการที่พหุวัยไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนหรือดักเตือนเป็นผลมาจากการให้ความสำคัญกับเพื่อนและสภาวะแวดล้อมทางสังคมมากกว่าความสำคัญของผู้สูงอายุ ดังนั้น หากจะกล่าวว่าการตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับกรอบมั่งสั้งสอนจากครอบครัว สถาบันการศึกษาแล้ว ยังรวมถึงการตระหนักหรือมีจิตสำนึกของพหุวัยเองอีกด้วย

ประการสุดท้าย คือ ค่านิยมที่ให้คุณค่ากับผู้สูงอายุ ซึ่งพหุวัยให้คุณค่ากับผู้สูงอายุต่างกัน เพราะการให้คุณค่ากับบุคคลเป็นเรื่องของจิตใจ แต่ละคนมีความรู้สึกนึกคิดแตกต่างกัน ผู้ที่มีความเชื่อว่าผู้สูงอายุยังมีศักยภาพที่จะถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนสามารถปลูกฝังพฤติกรรม ค่านิยม และอบรมสั่งสอนเรื่องพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีและเหมาะสมให้กับบุตรหลานของตนได้ จะมองว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีคุณค่า เป็นที่พึ่งพิงเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของสมาชิกในครอบครัว เปรียบเสมือน “ร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัว” หรือ “บิดามารดาเป็นพรหมของบุตร” จนเกิดการยอมรับฟังคำสั่งสอนของผู้สูงอายุและนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แต่มีพหุวัยบางส่วนที่แสดงทัศนคติว่า ไม่แน่ใจว่าคนรุ่นใหม่จะเข้าใจกับข้อความดังกล่าว จนนำมาปฏิบัติตามหรือไม่ ส่วนพหุวัยอีกส่วนหนึ่ง มองว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ ความรู้ความสามารถและการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปน้อยลง โดยพิจารณาแต่เพียงลักษณะทางกายภาพของผู้สูงอายุที่มีผิวหนังเหี่ยวย่น หูตึง ตาฝ้าฟาง เดินไม่คล่องแคล่ว คิดช้าและเจ็บป่วย จะไม่ค่อยให้คุณค่ากับผู้สูงอายุเท่าที่ควรเพราะมีความคิดว่าผู้สูงอายุเปรียบเสมือน “ไม้ใกล้ฝั่ง” ที่รอวันผุพัง จึงไม่รับฟังความคิดเห็นหรือคำสั่งสอนของผู้ที่มีอาวุโสกว่า และมักมองว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ทำให้เกิดความรู้สึกสงสารอยากช่วยเหลือ ซึ่งถือว่าเป็นการสงเคราะห์มากกว่าการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

ถึงแม้ในปัจจุบันสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปจนทำให้พหุวัยเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุน้อยลงแต่ก็ยังมิพหุวัยที่มองเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุและให้ความสำคัญของผู้สูงอายุ แต่ในอนาคตหากสังคมไทย ยังให้ความสำคัญกับค่านิยมเกี่ยวกับความสูงอายุ ก็ควรส่งเสริมให้ ผู้สูงอายุเป็น

บุคคลซึ่งควรได้รับการเคารพยกย่องจากบุตรหลาน รวมทั้งควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ที่ดีจากลูกหลานด้วยเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้สูงอายุและพหุวัยรักและเข้าใจกัน เพราะผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ต้องการความรักความเอาใจใส่ เราในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัวและสังคม จึงควรให้ความสำคัญและให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งนอกจากจะเป็นการแสดงความกตัญญูทดแทนในการที่จะโอบอุ้มและช่วยเหลือผู้สูงอายุและสร้างความอบอุ่นให้แก่ครอบครัวแล้ว ยังเป็นการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทย และเป็นการช่วยลดภาระทางสังคมทำให้สังคมไทยมีความเข้มแข็ง ทั้งนี้การให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุให้ความรักและเข้าใจพหุวัยด้วยเช่นกัน

แบบสอบถาม

เรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย”

คำชี้แจง

การวิจัยเรื่อง “ค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย” เป็นงานวิจัยในชุดโครงการระบบการดูแลระยะยาวในครอบครัวสำหรับผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนจากเครือข่ายวิจัยสุขภาพ โดยมูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ สำนักงานงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สนับสนุนงบประมาณในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาค่านิยมในสังคมไทย ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย และศึกษาแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในทัศนะของผู้สูงอายุและพหุวัย

ด้วยเหตุที่ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้แทนในการตอบแบบสอบถาม คณะผู้วิจัยจึงขอความกรุณาจากท่านได้โปรดตอบ แบบสอบถามตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จากท่านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา โดยการตอบแบบสอบถามนี้จะไม่มีผลกระทบต่อนานแต่อย่างใด คณะผู้วิจัยฯ จะเก็บรักษาคำตอบไว้เป็นความลับโดยจะเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมืออย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

อาจารย์วรรณลักษณ์ เมียนเกิด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือเติมคำในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ
 1. ชาย
 2. หญิง
2. อายุปี
3. สถานภาพสมรส
 1. โสด
 2. สมรส
 3. หย่าร้าง
 4. ม่าย
 5. แยกกันอยู่
4. ระดับการศึกษา
 1. ไม่ได้รับการศึกษา
 2. จบประถมศึกษา
 3. จบมัธยมศึกษาตอนต้น
 4. จบมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช
 5. จบอนุปริญญา/ปวส.
 6. จบปริญญาตรี
 7. จบปริญญาโท
 8. กำลังศึกษาโปรตรระบุ.....
 9. อื่น ๆ โปรดระบุ.....
5. อาชีพ
 1. ไม่เข้าประเด็นเนื่องจากกำลังอยู่ในระหว่างการศึกษา
 2. เกษตรกร
 3. รับราชการ
 4. รัฐวิสาหกิจ
 5. รับจ้าง
 6. ค้าขาย
 7. ไม่ได้ประกอบอาชีพเพราะว่างการทำให้ไม่ไหว
 8. ไม่ได้ประกอบอาชีพเพราะเกษียณอายุ
 9. อื่น ๆ โปรดระบุ.....
6. รายได้ต่อเดือน
 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท โปรดระบุจำนวนบาท
 2. 5,000 – 10,000 บาท
 3. 10,001 – 15,000 บาท
 4. 15,001 – 20,000 บาท
 5. 21,001 – 25,000 บาท
 6. 25,001 – 30,000 บาท
 7. 30,000 บาทขึ้นไป
 8. ไม่แน่นอน โปรดระบุ.....บาท

7. ที่อยู่อาศัยปัจจุบันของท่าน

1. อยู่ในเขตเมือง

2. อยู่ในเขตชนบท

8. ในสมัยที่ท่านเป็นเด็ก ท่านมีโอกาสดูแลปู่ย่า ตายายหรือไม่

1. เคยดูแล

2. ไม่เคยดูแล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับค่านิยม โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับทัศนคติของท่าน

ข้อความ	ระดับทัศนคติ				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
ความสำคัญของค่านิยม					
9. ความกตัญญูเป็นค่านิยมที่ได้รับการยึดถือถึง ปัจจุบัน					
10. ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรม ของมนุษย์					
11. ค่านิยมเป็นตัวกำหนดความประพฤติและการ ปฏิบัติตนของคนในสังคม					
12. บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสอดคล้องตามวัย					
13. บุคคลคาดว่าจะได้รับการยกย่องเมื่อแสดง พฤติกรรมที่เหมาะสม					
ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ					
14. ท่านมีความเชื่อว่าเมื่อเลี้ยงพ่อแม่สูงอายุ จะได้บุญ					
15. ท่านเชื่อว่าการเลี้ยงดูผู้สูงอายุเป็นมงคลแก่ชีวิต					
16. ท่านเชื่อว่าการระลึกถึงบุญคุณผู้สูงอายุเป็น ค่านิยมที่ดี					
17. ลูกที่ดีไม่ควรเนรคุณพ่อแม่					

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ค่านิยมด้านการให้คุณค่ากับผู้สูงอายุ					
18. พ่อแม่เป็นพรหมของบุตร					
19. ผู้สูงอายุเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัว					
20. ผู้สูงอายุเปรียบเสมือนไม้ใกล้ฝั่ง					
ค่านิยมด้านความกตัญญูทดแทน					
21. ในปัจจุบันเยาวชนยังคงยึดมั่นต่อหลักของความกตัญญูทดแทน					
22. บุคคลที่มีความกตัญญูมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน					
ค่านิยมด้านการยึดระบบอาวุโส					
23. ท่านเชื่อว่าการเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุเป็นเรื่องดี					
24. ท่านเห็นว่าระบบอาวุโสเป็นเรื่องล้าสมัย					
ค่านิยมด้านการให้ความเคารพผู้สูงอายุ					
25. ท่านมักแสดงความเคารพผู้ที่มีอายุมากกว่าเป็นประจำ					
26. การไหว้เป็นการแสดงความเคารพนบนอบต่อผู้สูงอายุ					
27. ลูกหลานมักเคารพในการตัดสินใจของผู้สูงอายุ					
การสร้างค่านิยม					
28. การกตัญญูทดแทนที่ต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก					
29. ผู้ใหญ่แสดงตัวอย่างที่ดีให้บุตรหลานเห็นเพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการปฏิบัติของบุตรหลาน					
30. เวลาที่สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกัน เช่น เวลาทานอาหารผู้สูงอายุมักจะอบรมสั่งสอนบุตรหลาน					
31. ลูกหลานจะได้รับการถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูจากผู้ใหญ่ในบ้าน เช่น ผู้สูงอายุ พ่อแม่					

ตอนที่ 3

ส่วนที่ 1 สำหรับผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปี เท่านั้น ท่านเห็นด้วยกับข้อความดังต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง
ด้านพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ					
32. ผู้สูงอายุต้องไม่ดื่มเหล้า/ของมีนเมาทุกประเภท					
33.ผู้สูงอายุต้องไม่ประพฤติดัวเสียหยา/ ไม่ลุ่มหลงในอบายมุข					
34.ท่านคาดหวังว่าผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตที่น่าเอาเป็นแบบอย่าง					
บทบาทด้านการอบรมสั่งสอน					
35. ท่านคาดหวังว่าผู้สูงอายุจะสามารถสั่งสอนให้บุตรหลานเป็นคนดี					
36.. ท่านคาดหวังว่าผู้สูงอายุจะสั่งสอนให้ลูกหลานรู้จักการช่วยเหลือตนเองก่อนขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น					
บทบาทด้านการเป็นที่ปรึกษา					
37. เมื่อครอบครัวมีเรื่องทุกใจผู้สูงอายุจะสามารถให้คำแนะนำท่านได้					
38. ท่านคาดหวังว่าผู้สูงอายุให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพได้					
39. ท่านคาดหวังว่าผู้สูงอายุให้คำปรึกษาด้านการศึกษาแก่บุตรหลาน					
40. ท่านคาดหวังว่าผู้สูงอายุจะช่วยตัดสินใจในกรณีที่ท่านประสบปัญหาไม่สบายใจ					

ข้อความ	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง
บทบาทด้านการแบ่งเบาภาระของบุตรหลาน					
41. ท่านคาดหวังว่าผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน					
42. ผู้สูงอายุควรช่วยงานในบ้านเมื่อสมาชิกในครอบครัวไปทำงานนอกบ้าน					
43. ผู้สูงอายุควรช่วยในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ช่วยเหลือบุตรหลาน					

ส่วนที่ 2 สำหรับผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ท่านเห็นด้วยกับข้อความดังต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง
ด้านพึงพิงบุตรของผู้สูงอายุ					
44.ท่านหวังว่าเมื่อยามแก่เฒ่าบุตรหลานจะเป็นที่พึ่งแก่ท่าน					
45 .ท่านคาดหวังว่าบุตรหลานจะให้เงิน/ซื้อหาข้าวของเครื่องใช้จำเป็นสำหรับท่าน					
46.ท่านคาดหวังให้บุตรหลานถามไถ่ทุกข์สุขและเป็นที่กำลังใจแก่ท่าน					
47.ท่านคาดหวังว่าบุตรหลานที่ทำงานที่อื่นจะกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญทุกปี					
ด้านการพึ่งพิงเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน					
48.ท่านคาดหวังให้เครือญาติให้กำลังใจแก่ท่านเมื่อท่านมีเรื่องกังวล					
49.ท่านหวังว่าเพื่อน/เพื่อนบ้านเกื้อกูลท่านด้านสิ่งของ					

ข้อความ	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง
50.ท่านคาดหวังว่าลูกหลานยังเห็นคุณค่าของท่าน					
ด้านบทบาทของบุตรเป็นคนดีในสังคม					
51.ท่านคาดหวังว่าสมาชิกในครอบครัวทำตนเป็นคนดี/เป็นที่นับหน้าถือตาจากสังคม					
52.ท่านคาดหวังว่าสมาชิกในครอบครัวจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข					
ด้านการพึ่งพิงชุมชนและภาครัฐ					
53.ท่านคาดหวังว่าคนในชุมชนเห็นความสำคัญกับภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ					
54. ท่านคาดหวังว่ารัฐจัดบริการดูแลผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง					
55 .ท่านคาดหวังว่ารัฐจะสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุทุกคน					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อแนวทางการส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุ
โปรด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับทัศนะของท่านมากที่สุด

ประเด็น	ระดับทัศนะ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การส่งเสริมค่านิยมของสถาบันครอบครัว					
56.ท่านเห็นว่าครอบครัวควรให้การส่งเสริมความรักต่อผู้สูงอายุ					
57.ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว					
การส่งเสริมค่านิยมของชุมชน					
58.ท่านเห็นว่าชุมชนควรให้การส่งเสริมคุณค่าต่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น					

ประเด็น	ระดับทักษะ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
59.รัฐจัดให้มีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ					
60.รัฐควรยกเว้นค่าบริการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ค่ารถสาธารณะ					
61.รัฐสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายเพื่อความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม					
62.รัฐควรสนับสนุนให้สังคมตระหนักและเห็นความสำคัญของ ผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรม					
การส่งเสริมค่านิยมของสื่อมวลชน 63. สื่อมวลชนควรให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเท่าเทียมกับกลุ่มอื่น ๆ					
64.สื่อมวลชนควรสนับสนุนให้มีการนำเสนอข่าวหรือกิจกรรมของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น					
65.สื่อมวลชนสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ					
66.ควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเผยแพร่ภูมิปัญญาให้เป็นที่รับรู้					
การส่งเสริมค่านิยมโดยการประกาศเกียรติคุณ 67.ท่านเห็นว่าควรประกาศเกียรติคุณผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุให้เขามีกำลังใจในการดูแลผู้สูงอายุต่อไป					
68.ควรให้รางวัลแก่ลูกหลานที่ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุเพื่อเป็นกำลังใจให้เขาทำต่อไป					
การส่งเสริมค่านิยมโดยการรณรงค์ 69.ควรรณรงค์ให้บิดา มารดาแสดงพฤติกรรมในการให้ความพึงพิงแก่ปู่ ย่า ตา ยาย ให้ลูกหลานเห็น					
70.ควรรณรงค์ให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีในท้องถิ่นเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ					
71.ควรรณรงค์ให้มีการสนับสนุนงานผู้สูงอายุในชุมชน					

ประเด็น	ระดับทักษะ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การส่งเสริมค่านิยมโดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว					
72.ควรส่งเสริมให้สังคมไทยให้ความเคารพผู้อาวุโส					
73.ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชน					
74. ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและลูกหลานพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน					
การส่งเสริมค่านิยมโดยการคุ้มครองและตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ					
75. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างระบบในการคุ้มครองและการเฝ้าระวังผู้สูงอายุมิให้ได้รับอันตรายจากการถูกทอดทิ้ง					
76.ส่งเสริมให้มีการปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุเน้นความกตัญญูทดแทนและเอื้ออาทรต่อกัน					

77. โปรดแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อแนวทางการส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

แบบสนทนากลุ่ม

วันที่
พื้นที่อำเภอ
จังหวัด.....

1. คำนิยมเรื่องความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ

1.1 คำนิยมเกี่ยวกับความกตัญญูต่อผู้สูงอายุในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....
.....

1.2 ในปัจจุบันคนในสังคมไทยยังยึดมั่นเรื่องความกตัญญูหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

1.3 ความเชื่อเรื่องเวรกรรมมีจริงหรือไม่

.....
.....

1.4 การที่ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องเผชิญกับปัญหาการถูกทอดทิ้งเป็นเพราะเหตุใด

.....
.....

2. ความคาดหวังของผู้สูงอายุ และความคาดหวังของพหุวัย

2.1 ผู้สูงอายุ คาดหวังอะไรจากบุตรหลาน

.....
.....

2.2 ระดับของความคาดหวังจากบุตรหลาน มาก – น้อย เพียงใด

.....
.....

2.3 ผู้สูงอายุ คาดหวังให้บุตรหลานดูแลหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

2.4 พหุวัยคาดหวังอะไรจากผู้สูงอายุ

.....
.....

2.5 ระดับความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุมีมาก – น้อย เพียงใด

.....
.....

2.6 ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ (บุตรหลาน) จะทอดทิ้งผู้สูงอายุหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

3. การส่งเสริมค่านิยมต่อผู้สูงอายุ

3.1 การปลูกฝังเรื่องความกตัญญูทวดที่ต่อผู้สูงอายุควรทำโดยวิธีใด

.....

.....

3.2 ครอบครัว ชุมชนควรส่งเสริมค่านิยมในการเคารพต่อผู้สูงอายุและส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุอย่างไร

.....

.....

3.3 แนวทางที่รัฐจะทำให้ลูกหลานมีการเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุควรเป็นอย่างไร

.....

.....

3.4 รัฐส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและพหุวัยทำกิจกรรมร่วมกันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3.5 ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างบุตรหลาน และผู้สูงอายุเป็นอย่างไร

.....

.....

4. ความคิดเห็นต่อบุคคลที่ทอดทิ้งผู้สูงอายุเป็นอย่างไร

.....

.....

5. ในชุมชนมีการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ หรือมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและบุคคลในวัยอื่น ๆ ในสังคมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....